M.B.

GLISSON F.
DE
RACHITIDE
1665

DE RACHITIDE SIVE MORBO PUERILI;

Qui vulgò
The *Rickets* dicitur,
Tractatus;

Opera primò ac potissimùm
FRANCISCI GLISSONII
Doctoris & publici Professoris Medicinæ in almâ *Cantabrigiæ* Academiâ, & Socii Collegii Medicorum *Londinensium*, conscriptus:

Adscitis in operis societatem
GEORGIO BATE,
&
AHASUERO REGEMORTERO
Medicinæ quoque Doctoribus, & pariter Sociis Collegii Medicorum Londinensium.

LONDINI,
Impensis JOANNIS WILLIAMS, sub signo *Coronæ*, in Cœmeterio D. *Pauli*
M. DC. LV.

PLacet nobis, ut Tractatus de *RACHITIDE*, sive Morbo Puerili, qui vulgò *the* **Rickets** dicitur, imprimatur.

Jo. Clerk Præses.
Mauritius Williams Eq. Aur. Censor.
Georgius Ent Censor.
Joannes Micklethwait Censor.
Ahasuerus Regemorter Censor.

Ad Lectorem Præfatio.

ANte quinquennium, (Lecto benevole!) nonnulla hun affectum ſpectantia in pri vatis conventibus (quos aliquot Me dici exercitationis in Artis operibu gratiâ interdum habere ſolemus) mu tuò invicem ſcriptis chartis communi cavimus. Quum ea viam ad ulterio rem conditionis tum curationis huju morbi indaginem quodammodo ſtra viſſent; operæ pretium poſtea viſun fuit chartas illas ad incudem denu revocare, & (excerptis ex iis quæ hui uſui eſſent accommodata) integrun de hoc affectu tractatum concinnar Cura iſta communi ſuffragio concre dita fuit Dri *Bate*, & Dri *Re gemortero*, quibus primò placuit ne gotium hoc ſecundùm futuri Tra

ctatû

ctatûs partes inter ſe dividere, ſingulíſque proprium ſuum penſum aſsignare. Sed cùm Dr *Gliſſonius* ſuam partem (quæ inveſtigationem Eſſentiæ hujus morbi comprehendebat) accuratè utriuſque judicio contexuiſſet, atque in ea multa à communibus Medicorum placitis (licèt fortè minùs à veritate) aliena in medium attuliſſet; mutavimus conſilium, primáque totius operis ſtamina ipſi ſoli pertexenda commiſimus, nè partes nimiùm heterogeneæ ſibíque difformes tandem exſurgerent. Accepit conditionem, eâ tamen lege, ut dum in hac Sparta ornanda occupatus eſſet, cæteri duo ſæpius cùm ipſo convenirent, & ſymbola ſua ex propriis circa hunc affectum obſervationibus in ſubtegmen conferrent, quæque illius ſtudio delineata & conſtructa proferrentur, horum examen tum judicium, mox ut ſub manibus naſcebantur, ſubirent. Atque ità tan-

dem hoc qualecunque opus ad umbilicum perductum eſt, idque jam in publicum producimus nequaquam impulſi ſcribendi prurigine (quòd Epidemicum hujus ævi eſt cacoëthes) ſed eo tantùm fine, ut cùm nobis ſolis nati non ſimus, hæc qualiacunque quæ cùm ad tenellæ ætatis (in qua magna ex parte præſens, totum verò futurum genus humanum concluſum eſt) ſalutem, tum Reipublicæ literariæ incrementum utcunque facere poſſent, communia redderemus ; quo etiam aliorum doctiſsimorum ingenia ad ſimiles in eſſentias morborum eorúmque cauſſas inquiſitiones faciendas, & noſtras haſce Lucubrationes examinandus perfectioréſque aliquando reddendas invitaremus. Cæterùm obſcura hujus Affectûs eſſentia, & noſtrum in hoc novo ſtadio percurrendo auſum, veniam (vel tacentibus nobis)apud te poſtulant, & ut defectus

fectus, lapſus, erroréſque horum conatuum mitiori perſtringantur cenſurâ, jure meritóque efflagitant. Denique noli à nobis hìc expectare pictum ſermonem, & Rhetorum floſculis conſperſum;

Nobis non licet eſſe tam diſertis,
Qui muſas colimus ſeveriores.

Neque etiam materiæ conditio patitur ejuſmodi fucum: iſto modo
Ornari res ipſa negat, contenta doceri.

Vale,(Amice Lector!) atque eo animo hæc evolve, quo Tibi damus, hoc eſt, candido & benevolo.

F. G.
G. B.
A. R.

Nomina

Nomina eorum Drum qui ſcriptis chartis obſervationes ſuas in prima noſtra ſuper hoc affectu exercitatione contulerunt.

D F. GLISSON. Dr T. SHEAFE. Dr G. BATE. Dr A. REGEMORTER. Dr R. WRIGHT, *defunctus*. Dr N. PAGET. Dr J. GODDARD. Dr E. TRENCH. Collegii Medicorum Londinenſium Socii.

Elenchus

Elenchus Capitum, brevíſque ſynopſis Articulorum præcipuorum in ſingulis contentorum.

Cap. I.

Cap. II.

Cap. III.

Plura

4°. Nimis

CAP. XII.

CAP. XIII.

CAP. XV.

De

Cap. XVII.

Cap. XVIII.

Error

Cap. XIX.

Cap. XX.

Approbatio

Cap. XXI.

Quid

Cau-

Per

Cap.

Cap. XXXV.

Cap. XXXVI.

Errata.

Errata.

Pag. 1. *lin* 12. *Lege* accensêre. 2. 25. possint. 6. 19. sin aliter 7.18 Latinum. *p.9.* in marg. Frequens. 11.11. qui. 13. 2. negemus. 13.8. tensionis. *ibid.* 22. occurrant. 16.9. exiliores. *ibid.* 11. oculati. 19. 22. admittat. 20.9. quin. 23.10. referuntur) organizationem. 24.14. vitalis seu animalis, &c. 24.4. aptæ. 26.2, & 3. prima, secunda, tertia caussa. *ibid. l.* 4. Adde IV. 32.22. sint. *ibid.* 28. inæqualitas. 47.13. factâ debitâ, &c. 52.4. ducant. 53.7. avocationem. 55. ult. durante. 56.14. videntur. *ibid. l.* 19. frictione. 57.27. dele *ut à longè à primâ morbi essentiâ.* 61.21. necessariò. 67.22. illinantur. *ibid.* ultim. partium. 70.28. assumantur. 71. 22. ubi *ibid.* 27. merum. *ibid. l.* ult. lædente. 74.24. secundariæ. 76.3. omnimodè. 77.6. devolveremur. 78.27. dependeat. *ibid. ult.* secundariæ. 85.17. vitales. 88.1. D. spiritu. 92.15. copiâ 93.17. non opponi, &c. *96.*12. parciùs, *ibid.* 24. morari. 102.*9.* contusio. 115. 11. solidarum. 121.11. color. 125.17. decrescunt. 130.16. ramificatione. 132.3. exsudationibus. 142 16. D. angularis. 148.5. infertur. 149.7. constituant. 150,26. hypochondriis subtenduntur. 151. Figura media not 2. & infima 3. 152.16. distat. 154 22. crassis. *ibid.* 27. D. à. 160.18. evincitur. *ibid. l. antepenult.* contineret. 161.1. earum. 167.24. satagant. 169.6. præbeat. 171.13. Ῥαχίτιδος. *ibid. ult.* eam. 172. 8. influunt. *ibid.* 18. procedamus, 175. 20. affectiones. 178 19. affectum. 182. in marg. l, 16. faciunt ad improbum, &c. *ibid. l.* 17. refertos. 193. 14. assumpta. 194. 1. hinc. 207.11. atterunt. 222.5. inefficacior. *ibid. l.* 13. induunt. 237.24. plerasque alias. 249.2. morbus. *ibid.* 3. morbos 262.14. eorum. *ibid.* 17. 20. *συνδρομῆν.* 263.3. apparens in vel circa, &c. 268. 4. prægressa. 275. 15. sequuntur. 278.5. coloris. 283.12. aliquantò. 290.20. id eò. 298.24. nostrâ. 305.4. D. non 306.2. propositionésque. 316.5. non tamen &c. 323. *antepenult.* Hæc. 324.14. in primis. *ibid. ult.* secundum. 347.17. reducat. 348.*9.* alligant. 349.15. sensum. 354.22. liberam. 361. in marg adhibenda in &c. 363.8 in primis. *ibid.* 25 ℥ß. *ibid.* 29. Asari. *ibid. penult. l.* ʒij. 365 *penult.* solut. 366, 1. cerevisiati ℔iß. &c. *ibid. l.* 3. *Poma.* *ibid. l.* 4. N: 371, 6. *macis. ibid. l, ult. exacinat.* 372. 10. *becabung. ibid. l.* 22. partim, 376 11. *mechoacan.* 377. 1. *dulc. ibid. l.* 19. lib. j: 382, 4. morbi. 385.2. ℥ij. 388. *l.9.* ʒij. *ibid l.* 13 exhibeatur. *ibid. l.* 14. ℥iß. 388. 11. 411. in marg. affectu. *ibid.* 21. baccar. 413: 2. generalis. *ibid.* 6. D. ad: *ibid.* 21: anserin. 415: 5: Ol. viol. *ibid.* 25: ℥v.

CAP. I.

Antiquitas & prima origo hujus morbi, nomen ejusdem hujúsque derivatio.

NOvos nonnullos morbos veteribus planè ignotos, varios Europæ tractus paucis abhinc retrò seculis invasisse certissimum est; (sive id vicissitudini rerum, sive peccatis hominum & corruptis moribus tribuamus) ut Luem Veneream, scorbutum, Plicam Polonicam & similes; quorum numero hunc ipsum, de quo acturi sumus, affectum accersere licet. Etenim si omnes Infantium & Puerorum morbos cùm à Veteribus tum Neotericis in libris suis de Infantium Morbis descriptos examinare libeat, nullum inveniemus qui hujus idæam & conditionem satis exactè exprimat. Licet

Morbum hunc esse novum.

enim aliquid commercii & affinitatis habere videatur cum febre lenta, cum tabe, cum macie Infantium, & hydrocephalo, revera tamen planè diversus specie est ab his affectus. Multos quippe reperias hoc morbo graviter afflictos absque febrili intemperie, aut ullâ causâ suspicionis ejusdem: similiter etsi tabes frequenter ante obitum huic morbo superveniat, rarissimè tamen primam ejus invasionem comitatur. Quod ad maciem attinet, licèt partes nonullæ in hoc affectu extenuatæ perpetuò observentur, non tamen id omnibus ex æquo perinde, ut in vera macie accidit, sed partes circa caput & faciem floridæ, & bene pastæ ad extremum ferè vitæ diem cernuntur. Denique hydrocephalus sæpe quidem cum hoc affectu complicatur; nonnullos tamen ab hoc morbo exstinctos dissecuimus, quibus cerebrum satìs firmum fuit, neque superfluo sero irriguum. Conjectârunt aliqui morbum hunc propaginem quandam esse seu fructum Luis Venereæ aut scorbuti à parentibus ad liberos propagatum. Non equidem negamus quin parentes Lue Venereâ aut scorbuto laborantes, posse prolem non modo Lue Venereâ aut scorbuto, sed & hoc etiam morbo simul affectam edere, atque hoc nonnunquam contigisse observatum est; ut plurimùm tamen morbus hic nihil habet in propria sua essentia cognationis aut familiaritatis

tis

tis cum iſtis morbis, neque ſimilem curationem poſtulat, ſtrumoſam quoque affectionem cum hac aliquoties complicatam obſervavimus: ſed & hanc quoque ab illa & illam ab hac frequentiùs bene diſtinctam vidimus.

Sed quorſum huic inquiſitioni diutiùs immoramur? cùm qui velit attentiùs ſigna hujus affectionis ſuo loco proponenda contemplari, facillimè ſibi perſuadeat, morbum eſſe planè novum, neque unquam fuiſſe à veteribus aut neotericis in libris ſuis practicis de morbis Infantium hactenus divulgatis deſcriptum.

Antiquitas ejus, primúſque locus natalis.

Innotuit autem primùm hic morbus (quantum quidem ex aliorum relatione, diligenti facto examine, colligere potuimus) in occidentalibus Angliæ tractibus, in Comitatu ſcil. *Dorſet* & *Somerſet*, triginta circiter retro ab hinc annis. Ab eo tempore paullatim ejus notitia ad alia quoque loca derivata eſt, *Londinum* putà, *Cantabrigiam*, *Oxonium*, immo omnes penè Auſtrales & Occidentales Angliæ partes: In Septentrionalibus autem Comitatibus multò rariùs hic morbus occurrit, & vixdum vulgò communiter eſt factus notus.

Nomen Vulgare.

Cæterùm nomen morbi vulgò receptum apud eos, quibus is familiaris, eſt **the Rickets**: Quis verò primus morbum hoc

nomine donaverit valdè eſt incertum, ut & quá occaſione id factum, casúve an conſilio.

Utcunqne nomen impoſitum ſit, apud omnes obtinuit, ut in tanta varietate locorum, nondum alio nomine appellatum fuiſſe, aut etiamnum appellari intellexerimus.

Admiratione autem dignum eſt, quòd cùm morbus recens ſit, & non ità pridem nomine donatus, neque in locis adeò diſſitis aut in acceſſis vigens, nemo hactenus inveniri potuerit, qui ſciret aut oſtenderet, vel primum nominis autorem, vel ægrotum cui primùm nomen morbi accommodatum fuit, vel locum peculiarem ubi id factum, vel modum etiam quo indè in vulgus diſperſum fuit. Populus nomen morbi nactus quaſi re naviter geſtâ acquieſcit, neque ulteriùs ſe ſolicitum vult de nominis autore aut re ipsä.

Quandoquidem autem Latinæ Græcæque Linguæ periti exſpectant fortè à nobis nomen, cujus aliqualis ratio reddi poſſit, varia nos huic morbo coaptavimus, quæ tamen ſingula recenſere non erit forſan operæ-pretium; regulas tamen quas in nomine deſignando nobis ipſis propoſuimus, commemorare non erit fortè inutile. Prima ergò erat ut nomen morbi notabilem aliquam ejus conditionem comprehenderet. Secunda, ut id ſatìs

Regulæ obſervatæ in novâ hujus morbi denominatione.

ſatìs eſſet diſtinctum ab aliorum morborum & ſymptomatum nominibus. Tertia, ut eſſet ſatìs familiare, pronunciatu facile, memoriæ quoque accommodatum, non nimis longum, neque operoſiùs decompoſitum.

Nomen huic morbo appoſitè quadrans.

Dùm hiſce regulis ſatisfacere ſatagimus, aliquis noſtrûm caſu quodam in nomen incidit quod ſibi & cæteris quoque poſtmodum arriſit. Fuit autem νόσος ῥαχῖτις, vel etiam ῥαχίτης (ſiquidem illa terminatio non planè abhorret à communi genere) morbus ſpinalis, item νόσος τῆς ῥάχεως, morbus ſpinæ dorſi. Eſt enim ſpina dorſi inter partes primò in hoc morbo affectas princeps. Deinde nullus alius morbus aut ſymptoma nomen hoc ei præripuit: Præterea nomen hoc familiare eſt ac facile. Denique videmur hoc nomine Anglicum nomen tanto populi conſenſu receptum, viz. the Rickets, à barbarie liberare. Abſque enim torſione vocis nomen Rickets à voce ῥαχῖτις vel ῥαχίτης deduci promptè poteſt, modò habeatur ratio mutationis quæ propter vulgarem pronunciationem accidere ſolet vocabulis quando ab una ad aliam linguam tranferuntur.

Objectio

Dicas eos qui primò nomen Anglicum (the Rickets) impoſuerunt fuiſſe fortè planè rudes & Linguæ Græcæ imperitos, aut nè cogitâſſe quidem de Græca voce ῥαχίτης aut ſaltem non intellexiſſe ſpinam dorſi eſſe par-

 tem

tem principem inter primò affectas in hoc morbo. *Respons.* Respondemus nostrâ nihil interesse sive rudes fuerint, sive de Græca voce non cogitârint, sive non intellexerint quæ sit pars princeps inter primò affectas aut secus: gratìs tamen hæc asseruntur. Multos enim novimus tunc temporis, cùm morbus hic primò affulsit noménque accepit, doctos sanè Græcæque Linguæ peritos in illis locis exstitisse, quibus etiam non adeò difficile erat observare insignem spinæ in hoc affectu debilitatem, indéque nomen ei assignare, licèt fortè vulgus nomen id datum nonnihil errore pronunciationis, ut solet, perverteret, ídque voce jam receptâ, **the Rickets**, exprimeret. Verùm hoc nos non solicitos habet, sive hoc ità sit, sive secus, perinde esto. Si ità se res habeat, nomen propositum omnino (ut patet) congruum erit, sed & finaliter fortasse non minùs appositè quadrabit. Etenim finge te incidere in nomen quoddam, non tam consilio quàm casu receptum, ità tamen aptum ut vix excogitari possit ipso consilio aliud nomen commodius, aut rationi magìs consonum.

Quid ageres? vocem receptam exstirpares, ut novam nihilo meliorem substitueres? Injurius certè fores erga morem loquendi; verba usu valent, neque temere sunt innovanda, quin potiùs nomen receptum confirmares, sed

tanquam

tanquam novum, & ab eo tempore à nova origine deducendum. Id enim foret ſaltem quaſi ſurculus aſſcititius novæ ſtirpi inſertus, qui ob affinitatem cum radice haud difficulter coaleſceret. Vel ſi hoc non placeat, ſuppone, ſi libet, nos jam de novo fingere Anglicum hujus morbi nomen, ídque deducere à voce Græca ῥαχίτης vel ῥαχῖτις: Nomen ſanè Anglicum hinc reſultans foret, **the Rachites.** Quantillum jam intereſt inter hoc nomen & priùs receptum, **the Rickets?** certè tantillum, ut vulgaris pronunciatio de tam exigua differentia non multùm ſoleat eſſe ſolicita. Sed tædet diutiùs immorari in hiſce trivialibus. Eſto ergò Græcum morbi nomen νόσος ῥαχῖτις vel ῥαχίτης (ſi modò vox hæc admittatur eſſe communis generis) vel τῆς ῥάχεως; Latinè Morbus Spinalis, vel Spinæ Dorſi: item fictâ voce Latinâ Subſtantivâ ex Græca Adjectiva Rachitis—idis Anglicum uſitatum, **the Rickets**, retineatur, vel ejus loco in curioſorum gratiam ſubſtituatur, ſi libet, **the Rachites.** Atque hæc de nomine.

Cap. II.

Anatomicæ obſervationes collectæ ex inſpectione & diſſectione corporum hoc morbo extinctorum.

PRiuſquam auſpicamur indaginem de naturâ hujus morbi ejúſque cauſſis, viſum eſt nonnulla certa & indubitata, utpote ſenſibus obvia, præmittere, quæ tum realem exiſtentiam ipſius morbi demonſtrant, tum fundamenti loco eſſe poſſint, cui ſententia noſtra & judicium noſtrum de novo hoc morbo ſuperſtruatur. Neque enim quenquam exiſtimare volumus, nos de morbo aliquo imaginario ſeu fictitio hìc tractare, multò minùs exſpectare ut opinio noſtra gratìs & abſque examine recipiatur. Quin potiùs id agimus ut materia diſcurſûs noſtri ſit, quantum quidem fieri poteſt, in ipſo limine nota & comperta, ut illa quæ propoſuerimus per hæc quæ ſenſui obvia ſunt, prout occaſio tulerit, confirmemus, lectórque his inſtructus fiat competens noſtri ratiocinii arbiter, ſuúmque de ſingulis judicium interponere valeat faciliús. Teſtamur itaque plures noſtrûm variis corporum hoc morbo occumbentium diſſectionibus interfuiſſe, eáque quæ longâ experientiâ frequentíque diſſectione hactenus obſervavimus, quæ nempe propriis ocu-

lis

lis vidimus, manibúsque tractavimus summatim ac fideliter hoc capite narraturos.

Interea tamen duo hìc præmonenda sunt. Prius est, ut in memoria habeat lector, defunctos quos dissecuimus gravissimè ante obitum hoc morbo afflictos fuisse, siquidem ipsi magnitudini morbi maxima ex parte succubuisse supponuntur: nè igitur exspectet in aliis corporibus adhuc vivis sive recèns affectis, sive saltem ad ἀκμὴν nondum provectis, eam morbi magnitudinem aut symptomatum quæ hìc depingitur. Morbus enim omnis ad statum usque intenditur & tum quoq; succumbente demum naturâ in deterius indies ruit. Posterius est ut animadvertat lector, morbos ferè omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, ideóq; morbos chronicos plerumque ante obitum esse complicatos. Nè ergò putet quicquid in defunctis corporibus etiam ab hoc morbo extinctis præternaturale reperitur, ad hunc affectum necessariò pertinere; fortè etiam magìs id alium morbum huic ante mortem supervenientem quàm hunc ipsum respiciat. Et profectò Anatomici frequenter ad hanc cautionem non satìs attenti, graviter in suis observationibus lapsi sunt, dum quæ ad alium morbum spectant, alteri cum quo ante obitum complicatus erat adscripserunt. Hunc ergò errorem quò præcaveamus, non temere

2. Præmonita.

Freynes Anatomicorum error.

ex

ex unius aut alterius corporis inſpectione pronunciandum eſt, at multiplici ſedulóque facto experimento diſtinguendum priùs eſt, quæ perpetuò, quæ plerumque, quæ frequenter, quæ rarò in diſſectis ab eodem morbo occumbentibus occurrant. Enimvero ſciendum eſt quicquid non perpetuò adeſt in corporibus apertis eodem morbo exſtinctis, ad primam id, intimámque ejus eſſentiam ſpectare non poſſe, utì etiam neque illud quod in variis corporibus reperitur, quibus morbus abeſt. Neque enim morbus ipſe exſiſtere poteſt ſeparatus à ſua eſſentia, neque eſſentia à morbo. Verùm de his ſatís. Progrediamur jam ad ipſas obſervationes.

Obſervationum Anatomicarum hunc morbum ſpectantium duo genera.

Obſervata hæc noſtra Anatomica diſtinguuntur in ea quæ extrinſecus, nondum aperto corpore occurrunt; & ea quæ non niſi diſſecto priùs corpore ſe offerunt.

I°, *Prioris generis ſunt hæc, quæ ſtatim denudato defuncto exteriùs occurrunt.*

1°, Irregularis ſeu irrationalis partium proportio. Caput nempe juſto majus, faciéſque habitior reſpectu reliquarum partium: Atque hoc quidem in omnibus hoc morbo exſtinctis quos hactenus vidimus apparuit, unico tantùm excepto, qui ſimul cum hoc affectu ſuppuratos habuit pulmones, Phthiſique confectus eſt. Hic vero habuit etiam per totum ferme morbi decurſum caput majuſculum

juſculum, faciémque pleniorem; atqui per quatuordecim circiter dies ante obitum ſubitò collapſæ ſunt partes carnoſæ circa caput, faciéſque Hippocratica reddita eſt, non ſine omnium aſſiſtentium propter ſubitam mutationem admiratione.

2°, Membra externa, muſculíque totius corporis graciles, & emaciati, quaſi atrophiâ vel tabe abſumti cernuntur. Atque hoc (quantùm quidem ſcimus) perpetuò obſervatur in iis quæ ab hoc affectu intereunt.

3°, Cutis univerſa, tum vera, tum membrana carnoſa & adipoſa, flaccida & quaſi pendula, laxæque inſtar chirothecæ apparet, ità ut multò plus carnium eas continere poſſe putes.

4°, Circa articulos, præſertim in carpis & talis protuberantiæ quædam exſtant, quæ ſi aperiantur, non in partibus carnoſis aut membranoſis ſed in ipſis oſſium extremis, præcipuè in eorum epiphyſibus radicari deprehenduntur. Quòd ſi fortè hâs oſſium prominentias limâ radas, facilè percipies eas eſſe ejuſdem ſimilaris ſubſtantiæ cum cæteris oſſium partibus.

5°, Articuli, artus habitúſque omnium externarum partium minùs firmi ac rigidi, minùs inflexibiles ſunt, quàm aliàs ſolent obſervari in defunctis, & ſpeciatim collum poſt mortem vix riget à frigore, aut ſaltem multò minùs

minùs quàm in aliis cadaveribus.

6° Pectus exteriùs macrum, & valdè angustum, præsertim sub alis, & à lateribus quasi compressum conspicitur, sternum verò nonnihil acuminatum, instar carinæ navis, aut pectoris gallinæ.

7° Costarum extrema quibus cum cartilaginibus sterni committuntur nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.

8° Abdomen exteriùs quidem respectu nempe partium continentium macrum est, interiùs verò respectu contentarum nonnihil prominens, tumidiusculum & tensum sentitur. Atque hæc observavimus nondum reseratis ventribus.

II° *Aperto abdomine hæc porrò notavimus.*

1° Hepar in omnibus à nobis dissectis justo majus, aliàs autem non malè coloratum, neque valdè induratum alióve aliquo vitio notabili contaminatum. Excipienda hìc volumus nonnulla corpora in quibus ante obitum alii morbi cum hoc implicati fuerunt, quemadmodum in hydropico & extremè tabido meminimus.

2° Lienem ut plurimùm (quantùm nempe hactenus nobis vidisse licuit) non contemnendum, sive magnitudinem, sive colorem & substantiam ejus spectes, quamvìs propter compli-

complicationem cum aliis morbis aliter accidere posse non negamus.

3° Aquam serosam in cavitatem abdominis elapsam aliquoties vidimus, sed neque frequenter neque eam valdè copiosam.

5° Ventriculum & intestina nonnihil ultra morem sanorum flatibus repleta, quæ ex parte caussa esse potest tensioni hypochondriorum suprà memoratæ.

5 Mesenterium aliquando inculpatum aliquando glandibus justo majoribus, si non strumis affectum. Cæterùm de pancreate nihil certi hîc pronunciamus; suspicamur tantummodo posse hìc nonnunquam obstructiones, si non scirrhum, accidere. Sed aliis hoc relinquimus inquirendum.

6° Renes, ureteres, vesicam, nisi alius adfuerit morbus, satìs sanos. Notamus in genere de visceribus omnibus in hoc ventre contentis, quòd licèt partes ea continentes, ut suprà monuimus, multùm extenuatæ & emaciatæ occurrunt, ipsa tamen æquè magna ac plena, si non majora & pleniora, ut de hepate dictum, quàm in sanis deprehenduntur.

III° *Detracto sterno in thorace hæc sese ostentârunt.*

1° Adnascentia quædam pulmonum cum pleurâ quæ in omnibus quos hactenus dissecuimus plùs minúsve adfuit. Arbitramur tamen contingere posse hunc affectum sine

hujus-

hujuſmodi coaleſcentia, licèt ea in progreſſu morbi plerumque ante obitum ſuperveniat.

2°, Pulmonum infarctus non minùs frequentes, præſertim in ipſis partibus adnaſcentibus: Tumores item eorum duri à ſanguine craſſiori, viſcidiori, & nonnihil nigricante nati, modò in uno, modò pluribus pulmonum lobis, non tamen hi ſemper conſpiciuntur, frequenter quoque abſceſſus, & empyemata.

3°, Aliquis noſtrûm teſtatur ſe ſemel vidiſſe glandulas ſtrumoſas, tam numeroſas, ut viderentur æquare, ſi non ſuperare magnitudinem ipſorum pulmonum: ſitæ autem fuerunt utrinque inter pulmones & mediaſtinum, & à thymo uſque ad diaphragma protenſæ.

4°, In cavitate thoracis vidimus aliquando aquas ſeroſas collectas, & frequentiùs quidem quàm in cavitate abdominis, non tamen in omnibus.

5°, Vidit & aliquis noſtrûm affectum hunc complicatum cum magno empyemate, ſimúlque phthiſi: Amoto ſterno, pulmones ſiniſtri lateris toti abſceſſu occupati ſunt, atque undique pleuræ adnati, compreſſo leviter tumore, pus copioſum, ſubflavum, craſſum, & fœtidum per tracheam arteriam in ipſum os effluxit. Eorum membrana exterior quâ firmiter pleuræ adnati ſunt, craſſior apparuit ſolito

lito, eáque mediante lobi iſtius lateris ità coaluerunt, ut vix in lobos diſtinguere potuiſſes : eadem etiam membrana tum pulmones,tum ipſum abſceſſum involvit, quâ apertâ in conſpectum venit magnitudo abſceſſûs, qui adſtantium æſtimatione continuit ad minimum ℔. ii. puris : tantum abſceſſum in tantillo corpore meritò quis miretur ? ſed is totum ferme ſiniſtrum latus occupavit, parenchyma pulmonum iſtius lateris corruptum erat, ſemiputridum,& pure quaſi intertextum.

6°,Thymus in puerili ætate ſemper magnus ſolet deprehendi, & fortè adhuc major in iis qui ex hoc morbo intereunt.

IV°. *Cranio orbiculatim ſerrâ circumſciſſo, ejúſque operculo ſublato,hæc obſervavimus.*

1°, Duram matrem firmiùs , atque in pluribus locis quàm ſolet in adultis, cranio adhæſiſſe : fortè idem obſervari poteſt in aliis pueris hoc morbo non affectis , licèt, ut opinamur,non tantopere;ſiquidem certum eſt in recèns-natis multas eſſe,& arctas connexiones pericranii cum dura matre , quæ, poſtea abrumpuntur víxque notari poſſunt.

2°,Inter duram & piam matrem, atque in ipſis ventriculis cerebri,ſeroſas aquas in nonnullis à nobis diſſectis reperimus; unde patet affectum hunc cum hydrocephalo complicari poſſe,

3°,Cere-

3°, Cerebrum in aliis à nobis diſſectis ſatis firmum & inculpabile neque illuvie ſeroſa inundatum deprehendimus.

4° Et ultimò obſervavimus jam aliquoties in corporibus noviſſimè à nobis apertis, carotides juſtâ proportione ampliores fuiſſe, ſimiliter quoque venas jugulares; arterias verò venáſque ad exteriores partes delatas multò exiliores debito exſtitiſſe.

An verò hoc perpetuum ſit in hoc affectu nondum, ut occultati teſtes aſſerere poſſumus: ſuſpicamur quidem ità ſe rem habere perpetuò, ſed non venerat nobis in mentem id antea ab initio noſtræ Anatomicæ circa hoc ſubjectum indaginis ſcrutari.

His jam præmiſſis ad morbi hujus eſſentiam inveſtigandam properamus.

CAP. III.

Ad faciliorem inventionem essentiæ morbi, supposita quædam proponuntur. Primum de essentia sanitatis. Secundum de essentia morbi. Tertium de triplici divisione sanitatis & morborum. Explicatio tertiæ divisionis usúsque ejusdem. Descriptio constitutionis naturalis, ejusdem exaltatio. Quartum suppositum de combinatione trium constitutionum in iisdem partibus.

QUò clariùs in hujus affectûs essentia investiganda procedamus, supposita sequentia utiliter præmitti posse duximus.

Primum de essentiâ sanitatis

I. *Essentiam sanitatis consistere in aliqua constitutione corporis secundùm naturã.* Hæc autem cum duplex sit genere, altera *essentialis* & necessaria, respiciens τὸ *esse* simpliciter, quæ durante vitâ sub variis affectionibus immobilis & immutabilis permanet, consistens in indivisibili; altera *accidentalis*, respiciens τὸ *bene esse*, quæ respectu totius animalis mobilis & mutabilis est, magnámque latitudinem habet, & adesse atque abesse potest sine totius interitu; non consistit sanitas in priori, sed posteriori constitutione.

Secundum de essentiâ morbi.

II. *Essentiam morbi similiter non consistere in constitutione essentiali.* Sic enim mox sequeretur interitus totius; sed in *accidentali* constitu-

tione

tione, tali videlicet, quæ respectu totius addesse vel abesse potest sine ejus interitu. Diximus (non sine ratione) hanc constitutionem, in qua sanitas & morbus fundantur, esse mobilem & accidentalem respectu totius; potest enim hæc ipsa esse essentialis respectu alicujus partis, verbi gratiâ; abscisso digito oritur morbus in numero deficiente partium, qui quidem respectu totius fundatur in constitutione accidentali; nam potest vel adesse ille digitus vel abesse sine totius interitu; at verò respectu ipsius membri amissi fundatur in constitutione essentiali; posito quippe hoc morbo interit essentia istius digiti.

Tertium De triplici divisione sanitatis & morborum.

III. *Constitutionem, in qua consistit essentia tum sanitatis tum morbi, triplicem modum divisionis seu distinctionis in disciplinæ methodo admittere.* Primus est paullò *crassior* & resolvitur in partes planè concretas, procedit nempe κατὰ τόπυς secundùm partium divisionem à capite ad calcem. Secundus purè *abstractus* est, & rimatur omnia elementa constitutionis mobilis, unde morbi dividuntur in similares, organicas & communes; deinde variè subdividuntur in intemperies, vitia figuræ, superficiei, cavitatum & meatuum, magnitudinis, numeri, sitûs & continuitatis. Tertius modus quasi *medius* est, & licèt hactenus neglectus sit, suum tamen usum non contemnendum habere posse in morborum tractatione, causarúmque mor-

morbificarum investigatione spondere audemus; éstque in constitutionem *naturalem*, *vitalem* & *animalem*.

Explicatio tertiæ divisionis.

Prima est propria & insita cujusvis partis, ei competens absolutè & sine dependentia ab aliis partibus quoad esse simpliciter: Hæc post mortem aliquandiu adhuc superest donec per putredinem, ambustionem, simplicem exsiccationem, mummificationē, petrificationem, similésque violentas caussas dissolvitur. Constitutio hæc quoad suum *esse* simpliciter, non dependet à membris influxum præstantibus; at quoad suum tum *conservari* tum *operari* ab iis dependet: Nam post mortem cessante influxu vitali (qui ejus quasi sal & condimentum est) brevi perit, & dum vivit animal, variè hæc ab influxibus afficitur, unde ejus actiones vel promoventur vel impediuntur.

Ejus primum membrum

Secunda est constitutio vitalis, quæ per continuum illum influxum à corde per arterias in universi corporis partes producitur Hæc etsi gradus admittit & secundùm magìs & minùs sæpenumero variet, & interdum quoque quandam eclipsin pati videatur, ut in lipothymia, syncope &c. à primo tamen ad ultimum vitæ terminum (saltem in suo fonte & aliis nonnullis partibus) perseverat.

Secundum membrum.

Tertia est constitutio animalis quæ à cerebro per nervos in organa sensûs & motûs derivatur. Hæc sæpe in variis partibus planè deest su-

Tertium membrum.

 perstite

perstite illarum vitâ; quinimo posset simul in omnibus partibus diu deficere, nisi respiratio, quæ ad vitam absolutè necessaria est, ab ea dependeret. Hæ ergò constitutiones eam connexionem inter se servant, ut secunda prioris, & tertia secundæ existentiam semper et continuè in parte præsupponat, non autem vice versâ ità absolutè inter se dependent; quia (ut modò diximus) prior aliquandiu sine secunda, & secunda ferè omninò sine tertia subsistere queat. Atque hæ tres constitutiones in plerisque corporis partibus manifestè percipi possunt; non tamen in omnibus eas inveniri dicimus. *Naturalis* quidem & *vitalis* nulli parti deest; *Animalis* autem in ossibus (licèt de dentibus ambigi possit) cartilaginibus, fortè ligamentis, & nonnullis parenchymatis, ut Hepatis Lienis, &c. deficit. Quibus ergò facultas *naturalis*, *vitalis animalis* communicatur, iis omnibus triplicem hanc constitutionem inesse asserimus. Etenim quamvìs dictæ facultates quoad actum primum dicantur ab anima dependere (quæ relatio non spectat ad artem medicam) quoad actum tamen secundum necessariò radicantur in aliqua materiali constitutione partium ad quas pertinent. Nam quod dicunt aliqui facultatem vitalem à corde, animalem à cerebro ad cæteras partes derivari, non id ità accipiendum est, quasi ipsæ facul-

tates

tates vago modo transeant à parte ad partes (à nullo quippe intellectu concipi potest accidentis de subjecto in subjectum migratio) sed quòd cum & in spiritu vitali facultas vitalis à corde ad partes derivetur, aut saltem ex aliquo motu cordis & arteriarum in partibus ipsis excitetur; & similiter facultas animalis vel in, & cum spiritu animali per nervos descendat, vel motu aliquo nervorum in cerebro in partibus producatur. Utrovis modo id fiat, necesse est fateamur aliquam alterationem, sive ex spiritibus dictis, sive ex motibus in ipsam partem recipientem imprimi. Quæ alteratio ut hìc conceditur esse radix facultatis, seu vitalis, seu animalis in respectivis partibus, ità est constitutio mobilis; siquidem variè immutari, intendi & remitti potest sine totius interitu; & est constitutio in qua consistere potest vel sanitas vel morbus, quandoquidē ubi illa alteratio partibus quibus debetur defecerit, aut alio modo quàm oportet administrata fuerit, actio exinde læsa necessariò sequetur; sin rectè perficiatur, integra sanitas ex parte istius constitutionis adesse dicitur. Cùm ergò præter constitutionem naturalem & insitum duo genera alterationum, alterum ab influxu cordis, alterum ab influxu cerebri in plurimis partibus inveniantur; & cùm dictæ alterationes, quatenus ipsæ vel perfectiores vel imperfectiores sunt,

facultates in respectivis partibus (saltem quoad actum secundum) constituant perfectiores vel imperfectiores, adeóque actiones exinde læsæ vel integræ edantur, necesse est triplicem hanc constitutionem plurimis partibus inesse, dictáque genera alterationum esse constitutiones medicas in quibus *sanitas* & *morbus* fundari possit.

Usus dictæ divisionis.

Quòd dicta divisio seu distinctio non sit planè inutilis ex eo liquet quòd Practici in suis methodis rectè moneant, in morbis obscurioribus diligentiùs observandas esse facultates quarum actiones læsæ deprehenduntur, ut indè quasi manu ducamur ad originem morbi inveniendam; si verò tanti momenti sit impeditas in morbis facultates annotâsse, certè non minoris erit ipsas constitutiones à quibus dictæ facultates immediatè dependent, accuratè considerâsse.

Non coincidit cum prioribus.

Sed nè quis putet hanc tertiam divisionem propemodũ coincidere cũ secunda, observare poterit, si diligenter rem perpendere velit, quodvis membrum hujus divisionis quodam modo includere omnia mẽbra proximè præcedentis: nempe constitutionem naturalem continere primariò quidem constitutionem similarem, secundariò autem & in ordine ad totum animal comprehendere quodam modo conformationem & continuitatem; similiter constitutionem vitalem & animalem suo

ſuo modo participare de omnibus membris diviſionis dictæ clarius eſt quàm ut egeat probatione. Monendum tantùm (quod & modò innuimus) naturalem conſtitutionem primariò & præcipuè reſpicere temperamentum, qualitates communes (quas aliqui vocant modos materiæ) & ſpirituum copiam peculiarémque eorum diſpoſitionem (quæ ad formam totámque ſubſtantiam à nonnullis referantur) organi rationem verò & continuitatem quaſi ſecundariò & in ordine ad totum animal reſpicere, víxque aliter ab his lædi. Non diſſimulandum tamen vitiari interdum conſtitutionem naturalem, quatenus merè organica eſt, ut in obſtructionibus meatuum naturalium; exempli gratiâ, ubi calculus in meatu ureteris aut urethræ impactus eſt, ſimilibuſque caſibus. Atqui hoc accidit ei maximè quatenus meatus ordinatur in uſum totius; ut plurimum autem vitia organica in conſtitutione naturali minoris notæ ſunt quàm vitia ſimilaria.

Atque hæc de triplici hac conſtitutione in genere conſiderata ſufficiant. Pauca nunc & paucis in ſpecie de iis dicamus.

Deſcriptio conſtitutionis naturalis.

Conſtitutio naturalis quæ propria & inſita cujuſque partis eſt, deſcribi poteſt quòd ſit modus quidem eſſendi naturalis, partibus inſitus, iis competens, quatenus ſuis temperamento & qualitatibus communibus, ſua

ſufficienti portione ac convenienti diſpoſitione ſpirituum inſitorum, ſuáque juſtâ conformatione & continuitate conſtituuntur aptè ad actiones naturales concurrente unà influxu vitali (& fortè animali) perfectas edendas. Itaq; ubi adfuerit in parte aliqua juſtum temperamentum,convenientes qualitates communes, juſta proportio ac diſpoſitio ſpirituum inſitorum, demum juſta ejus conformatio & unitas,atque naturalis ejus actio, nihilominus læditur, concludere licet eam non lædi ex parte conſtitutionis naturalis, ſed ratione cauſsæ concurrentis, ſcilicet influxûs ſeu vitalis, ſeu naturalis,ſeu utriuſque. Enimvero naturales actiones in animalibus propter vitæ conjugium ad eminentiorem conditionem (quàm aliàs per ſolam naturalem conſtitutionem attingerent) evehuntur. Atque hinc contingit, quòd etſi conſtitutio naturalis in mactatis animalibus aliquandiu poſt mortem illæſa permanet, attractio tamen, retentio, coctio alimenti, & expulſio excrementi planè ceſſent. Et in morbis quoque ſæpe illæsâ primò conſtitutione naturali,actio tamen naturalis læſa editur ob ſolum defectum concursûs influxûs vitalis debiti: ſimiliter aliquando conſtitutione naturali, & vitali integris, læditur tamen actio aliqua naturalis ob defectum concursûs alicujus animalis debiti; ſed hoc ferè accidit in

ſolis

ſolis partibus nervoſis, fibroſis, & membranoſis, præſertim ubi cavitatem formant, non verò in partium parenchymatis. Ut in paralyſi frequenter excrementa indebitè retinentur cæteris conſtitutionibus ſanis ex ſolo ſtupore inteſtinorum. Itaque in hiſce caſibus non ſtatim, quòd actio aliqua naturalis læſa ſit, concludendum eſt conſtitutionem naturalem eſſe vitiatam primò, ſed diligenter inveſtiganda eſt ipſa conſtitutio primò læſa, quæ mali radix ſeu prima eſſentia æſtimanda eſt; ſimiliter læſâ actione aliquâ vitali non ſtatim inferendum, conſtitutionem vitalem primariò vitiari; ſiquidem interdum à conſtitutione naturali, aut fortè animali prima origo rectiùs deducetur. Exempli gratiâ, Digitus aliquis ex intenſo frigore ſphacelo correptus eſto: in hoc caſu quidem verum eſt vitalis ſanguinis influxum planè intercipi; origo tamen interceptionis in naturali conſtitutione ipſius partis ità refrigeratæ quærenda eſt; ſimiliter in convulſione fortè nonnihil impeditur aut turbatur circuitus ſanguinis: at prima læſio adſcribenda eſt conſtitutioni animali, non vitali. E contrà in febre caput petitur, ſed fons mali fortè in conſtitutione vitali reperietur: Item eliquantur fortè carnes omnéſque vires naturales dejiciuntur; ſed radix mali in conſtitutione vitali non in naturali invenietur: Adeò ut quælibet conſtitutio ex tribus dictis

poſſit

possit esse in aliis atque aliis morbis modò primâ, modò secundâ, modò tertiâ actionum læsarum caussâ.

Quartum trium constitutionum convenientia in iisdem partibus.

Non modò plurimas alias corporis partes (imò simpliciter omnes sensibiles) quæ influxum non præstant, neque ei deferendo inserviunt, sed præterea & cor ipsum & arterias omnes & cerebrum & nervos omnes triplicem hanc constitutionem naturaliter admittere, ità ut cerebrum (præter vitium in naturali sua constitutione) à Spiritu vitali qui per arterias venásque defertur, benè affecto juvari, malè affecto lædi possit: Cor similiter ab influxu animali per nervum recurrentem sexti paris; arteriæ quoque ab influxu animali per nervos modo fortè hactenus in comperto; denique nervi à Spiritu vitali per arterias deducto.

Cap. IV.

Essentiam hujus morbi non consistere in constitutione Animali nec Vitali, sed Naturali, non quà Organicâ, sed quà similari: limitationes tres proponuntur.

His jam præsuppositis inquirendum est in qua constitutione partium prima radix seu essentia hujus affectûs statuenda sit. Sit ergò prima conclusio.

Prima

Prima radix hujus affectûs non est in constitutione animali, seu illâ quæ à cerebri influxu in partes dependet. Equidem fatemur nervos omnes qui extra calvariam è spinali medulla procedunt, laxos & debiles in hoc affectu reperiri; non tamen id videtur hìc primariò à defectu influxûs cerebri oriri; quod sic probamus, 1°. Laxitas & debilitas nervorum primariò à cerebro proveniens, semper ferè somnolentiam comitem secum trahit; Atqui in hoc affectu symptoma hoc non solet observari nisi raròò & per accidens contingens. 2°. Nunquam quod meminimus, Paralysin, aut Apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem necessariò, sæpius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas, & debilitas hæc nervorum à defectu influxûs cerebri originem duceret. 3°. In multis post mortem dissectis, cerebrum satìs firmum, & inculpabile deprehendimus. 4°. Ut plurimùm hoc affectu laborantes ingeniosi sunt pro ratione ætatis, quod Cerebri vim & vigorem luculenter attestatur.

Prima conclusio Essentiam hujus morbi non consistere in constitutione animali.

Secunda conclusio. *Prima radix hujus affectûs non est in constitutione vitali, seu illâ quæ à cordis influxu in partes dependet.* Inæqualis quidem distributio sanguinis ferè (si non omnino) perpetua in hoc affectu observari potest; at prima tamen ratio hujus inæqualitatis

Secunda Non in vitali.

tatis non inæqualitati influxûs cordis vel arteriarum, ſed inæquali receptioni & aptitudini ad recipiendum in partibus ipſis adſcribenda eſt: Etenim Cor & Arteriæ ex parte ſuî indiſcriminatim ſanguinem cum ſpiritibus in partes quaquaverſum diffundunt. Quòd ſi contingat arteriam alicujus partis ob torporem iſtius partis, aut partium vicinarum impediri in actione ſua, neceſſum eſt eò diminutè ſanguinem tranſmittat, adeóque inæqualiter reſpectu cæterarum partium expeditè ſanguinem recipientium. Itaq; in hoc caſu inæqualitas hæc diſtributionis primò & per ſe dependet à præexiſtente vitio extra arteriam ad naturalem conſtitutionem partium pertinente.

Objectio Sed objiciat aliquis: *Licèt fortè inæqualitas prædicta non dependeat à Corde, accidere tamen poſſe ut debilis pulſus ſufficiat diſtributioni ſanguinis per circulos minores in partibus interioribus, dum non æquè ſufficiat iſti muneri obeundo per circulos majores in partibus exterioribus longiùs à corde caloris fonte remotis.*

Reſponſ. *Reſpondemus*, tanti momenti penès aliquem è nobis fuiſſe olim hanc objectionem ut talem inæqualitatem influxûs vitalis ad primam hujus morbi eſſentiam pertinere exiſtimaverit, primorúmque adeò ſymptomatum rationem ab ea conatus fuerit deducere. Poſt ſecundas verò cogitationes, re penitiùs exa-

minatâ

minatâ, viſum eſt ipſi, hanc inæqualitatem influxûs vitalis non ad primariam, ſed ſecundariam morbi eſſentiam referre. Sed ad *Argumentum ſolvendum* redeamus. Et *primò* quidem concedimus in hoc affectu diſtributionem ſanguinis vitalis eſſe inæqualem; atque in partibus interioribus, & capite eſſe liberaliorem, in exterioribus parciorem. Concedimus *ſecundò* poſſe circulationem ſanguinis in interioribus partibus ſervari, nullo etiam apparente pulſu in partibus exterioribus; ſed hoc contingit ſolùm in extrema virium vitalium vel debilitate vel oppreſſione, ut in lypothymia, & validiori paroxyſmo hyſterico, in quo affectu nonnullæ pro mortuis habitæ revixiſſe denuo viſæ ſunt. Concedimus *tertiò* circulationem ſanguinis liberaliorem eſſe poſſe in internis quàm externis partibus, quin & in una aliqua externa parte præ cæteris, ut in inflammatione alicujus externi membri accidit.

His jam conceſſis, aſſerimus, in *caſu primo* inæqualitatem diſtributionis ſanguinis non primò dependere à debilitate virtutis pulſificæ quatenus cor ſpectat: Atque in promtu ratio eſt. Cor quippe, ut ſuprà diximus, ex ſe indiſcriminatim unóque tenore ſanguinem in Aortam protrudit, etiam tum quando ejus pulſus maximè debilis eſt. Aorta quæ recepit exonerat ſe quà poteſt expeditiſsimè, atq;

hinc

hinc fit quòd ſanguinis diffuſio inæqualiter peragatur, prout faciliùs ſanguis ex uno ramo & difficiliùs ex alio impellitur. Inæqualitas tamen hæc non cordi primò, & per ſe, ſed partibus recipientibus, arteriiſque particularibus tranſmittentibus adſcribenda eſt. Affectus enim quivis in corde primarius neceſſariò univerſalis eſt, & omnibus corporis partibus communicatus: quapropter etſi hanc inæqualitatem circulationis ſanguinis in ſecundaria hujus morbi eſſentia concedamus, à primariâ tamen excludimus.

Porrò in *caſu ſecundo* propoſito dicimus magnam eſſe diſparitatem inter caſus extremæ neceſſitatis, & caſus ordinarios; neque profectò ſcimus an in dictis caſibus circuitus in interioribus, ut ut detur, ſit alicujus momenti. Et quod ad præſens negotium attinet, negamus in hoc affectu eam eſſe cordis debilitatem, ut pulſus in externis deficiat; imò nondum obſervavimus quenquam hoc morbo laborantem facilè in ecſtaſin aut lipothymiam incidiſſe, quod promtè contingeret, ſi radix morbi in ipſius cordis debilitate ſtabiliretur. Præterea cùm viderimus ægros in tenellula ætate, ſine lapſu virium ferre interdum liberalem ſanguinis è ſectis aurium venulis eductionem, imò & nonnunquam repetitis vicibus id actum cum emolumento:

molumeuto: Denique cùm & purgationes, pro ratione ætatis, optimè tolerent, non nobis liquet quî prima morbi radix vitalis constitutionis debilitati attribui possit.

Tandem in *casu tertio* evidenter patet primam radicem inæqualis circuitûs sanguinis esse dispositionem aliquam partis externæ, ut in membro inflammato, laborante nimirum privato morbo, plenior & impetuosior accidit pulsus ob calorem arteriæ adventitium, à parte scilicet externâ plùs æquo calefactâ impressum.

Quandoquidem ergò essentia hujus affectûs neque in animali neque in vitali constitutione partium primariò fundetur (ut modò ostendimus) sequitur (quæ Tertia Conclusio esto) *Essentiam primariam sive primam radicem hujus affectûs consistere in constitutione propriâ, sive insitâ partium.* Cùm verò constitutio naturalis (ut suprà diximus) partim in communibus qualitatibus & temperamento, partim in justa copia & dispositione spirituum insitorum, partim in organica constructione & continuitate consistat, proximum est, ut in qua, è dictis, constitutione, & an in una aliqua, an pluribus vel simul omnibus fundetur, investigemus. Sit ergò Quarta conclusio.

Tertia consistere in naturali.

Affectus hic non radicatur in organicâ partium constitutione. Quamvìs enim tractu temporis

Non in constitutione naturali quà organica.

temporis ipſa organa ſecundùm ſuam conformationem, quantitatẽ & ſitum variis modis afficiantur, ut ſatìs liquet ex aucta capitis hepatis &c. mole, ex tumoribus oſsium ad carpos, talos & extremitates coſtarum; ex obſtructionibus variis, externarúmque partium extenuatione; cùm tamen hæc omnia ab altiori adhuc origine dependeant, ut ut in morbo confirmato variéque jam decompoſito neceſſariò hæc etiam admittamus; in originali tamen eſſentia, ob ſequentes rationes, cenſemus rejicienda.

Primò *quod prædictæ læſiones organicæ non ſtatim in initio morbi appareant, ſed poſtea paulatim ſuccreſcant*; & licèt fortè horum nonnulla ab initio radicem in corpore poſuiſſe dicantur; nondum tamen vel ſenſu immediatè percipi poſſunt, vel ullas actiones manifeſtè lædunt, adeóque ad primam morbi eſſentiam nequeunt pertinere.

Secundò, *quòd prædicta vitia organica non ſunt præcipuorum ſymptomatum quæ ab initio in hoc affectu eluceſcunt cauſſæ ſed effectus potiús.* Etenim aucta moles capitis, hepatis &c. protuberantiæ oſsium, maciéſque partium externarum, rectiùs ad inæqualitatem nutritionis ut earum cauſam referuntur, quàm ut è contrà inæqualitatẽ nutritionis illis adſcribi poſsit. Nam ubi pars aliqua nimio opere excreſcit, aliáque debito incremento defraudatur

datur, necesse est ut non modò adsit, sed & præexistat inæqualis atque improportionata nutritio, quâ illa plùs, hæc minùs justo alatur. Cùm autem inæqualis nutritio sit actio læsa, adeóque symptoma præsupponens morbum aliquem præexistentem, ipsa tamen (quemadmodum jam diximus) præcedat, ut caussa, dicta vitia organica, manifestum est dicta vitia organica non esse primam radicem hujus morbi. Quod attinet ad obstructiones, quæ revera plerumque cum hoc morbo conjunguntur, illas nihilominus à primâ essentiâ morbi excludere par est, quòd neque morbum specificent, nec ab illis ratio symptomatum reddi possit, neque certam aliquam determinatámque partem nobilem perpetuò obsideant. Conjiciat fortè aliquis, qui ad actam magnitudinem jecoris respexerit, id perpetuò in hoc affectu esse obstructum, indéque vitiatâ sanguificatione cætera malè derivari; sed si tumor hic hepatis ex obstructione ejus semper contingeret, necessariò affectum hunc comitaretur perpetuò pallor faciei, cachexia, & tractu temporis ipse hydrops, quinetiam color hepatis semper vitiatus deprehenderetur, tumoréque duri & nodi in ejus substantiâ, præsertim in morbo inveterato, illóque qui ægrum interemit per dissectionem observarentur; at cùm hæc non ità frequenter (nedum semper) in defunctis

 oc-

occurrant, aucta ejus moles ad irregularem nutritionem potiùs referenda eſt. Porrò non diſſimulamus in iis quos affectus hic è medio ſuſtulit, utplurimum, nos per anatomen obſervâſſe obſtructiones, tumores varios, nodóſque in pulmonibus; ſed atteſtamur quoq; infantes aliquos pueróſque nos vidiſſe leviùs hoc morbo affectos, in quibus nulla ſuſpitio fuit vitiatorum pulmonum; nulla quippe tuſſis adfuit, nulla reſpirationis læſio, quæ neceſſariò individua obſtructionis in pulmonibus comes eſt.

Tertiò quòd ſufficiens ratio omnium ſymptomatum huic morbo propriorum, ex aliis fontibus clariùs faciliúſque derivari poſſit; ut mox videbimus.

Atque ità ſatìs probavimus affectum hunc quoad primam ſuî eſſentiam non conſiſtere in organica partium naturalium conſtitutione. Eadem argumenta efficaciùs evincant (pluraque accumulare liceret, ſi neceſſe id foret) affectum hunc non fundari in naturalium partium continuitate, ut pluribus verbis non opus ſit id comprobare.

Concluſio quinta. *Affectus hic fundatur primariò in ſimilari conſtitutione partium naturalium,* adeóque quoad radicalem eſsentiam morbus eſt ſimilaris. Cùm autem morbus ſimilaris, quâ talis, non perpetuò ſimplex ſit, ſed aliquando variè compoſitus (intempe-

ries

ries nempe vel ſimplex vel compoſita, & hæc quidem talis fit non ſolùm ex primis qualitatibus inter ſe, ſed fortè adjunctis unà qualitatibus occultis, aut, quod nobis magìs arridet præſertim in præſenti negotio, certâ quadam proportione & modificatione ſpirituum inſitorum) compoſitum hunc eſſe morbum judicamus, primámque ac radicalem ejus eſſentiam conſiſtere aſſerimus in frigida ac humida intemperie cum defectu & torpore ſpirituum inſitorum in conſtitutione inſita partium primò affectarum concurrentibus. Sed priuſquam ad ulteriorem hujus ſententiæ explicationem procedamus, præmittendæ ſunt aliquot ejus limitationes.

Limitationes tres. 1ª.

Sit prima. *Eſſe quaſdam corporis partes ab hoc morbo primariò, eſſe alias ſecundariò affectas*: & videntur quidem nobis partes exteriores priùs affici quàm cerebrum & viſcera, ut fuſiùs diducemus ubi de partibus affectis acturi ſumus.

2ª.

Sit ſecunda. *Solas partes primariò affectas laborare notabili frigidâ intemperie tum inopiâ ac torpore ſpirituum*: Nam cerebrum & viſcera moderatè fortè caleant, ſatíſque ſpiritibus abundent ob copioſum vitalem influxum ; atque excedere in iis poſſit humiditas ob nimium alimentum affuſum : reliquæ autem externæ frigidâ ac humidâ intemperie ac torpore ſpiritûs naturalis, &c. ſemper affici-

 untur,

untur, unde eas primariò hìc affici ſoláſque eſſe ſedem primæ hujus morbi eſſentiæ aſſerimus.

3ª. Sit tertia. *Non omnes partes externas & primò affectas ex æquo laborare intemperie frigidâ & humidâ, vel inopiâ ac torpore ſpirituum*, &c. Etenim ligamenta, tendines & nervi, ex natura ſua frigidiora ſunt minúſque humida, partes muſculoſæ ſive carnoſæ humidiores potiùs ſunt, at minùs frigidæ; partes cutaneæ ferè medio modo ſe habent, omnes tamen dictæ partes plùs minùs à naturali temperie versùs frigidam & humidam recedunt. Et ſimiliter licèt aliæ partes è dictis majorem ſpirituum copiam & activitatem poſtulent quàm aliæ, omnes tamen, habitâ juſtâ proportione ad copiam & activitatem ſingulis reſpectivè debitam, deficiunt juſtáq; proportione deſtituuntur.

CAP.

Cap. V.

Examinatio sententiæ propositæ per partes, 1°. Morbum esse intemperiem frigidam. Object. & Resp. 2°. Esse humidam. 3°. Consistere in Spirituum inopia: Object. Resp. 4°. In spirituum torpore.

SEd propriùs jam examinemus essentiam propositam, & per partes asseramus:

Morbum esse intemperiem frigidam. 1°.

1°. Laborare partes primò affectas intẽperie frigidâ probatur: 1°. Ex imminuta partium dictarum nutritione. Ut enim calor insitus ad justitiam intensus plurimùm conducit ad promovendã coctionem & appositionẽ alimenti; ità si is remissior æquo sit, eandem facilè remoratur ac imminuit. 2°. Evincitur eadem intemperies ex tarditate & ineptitudine ad motum: tum ex aversatione motûs quietísq; affectatione. Nam quemadmodum activitas agilitásque corporis calori, ità tarditas ejus ac ignavia frigori magnâ ex parte adscribitur; supposito nimirum, ut priùs, non ab animalis influxûs vitio hanc ignaviam dependere. 3°. Confirmatur ulteriùs quòd hic morbus sæpe morbos acutos sequatur, qui non raiò (post absũmtum caloris insiti subjectum) in intemperiem frigidam terminantur:

tur: præterea & morbos chronicos corpus extenuantes ſæpius excipiat, & ejuſmodi qui quovis modo intemperiem frigidam poſt ſe relinquere proni ſunt, ut obſtructiones pertinaces, cachexiam, ſcorbutum, &c. Adhæc quod intempeſtivam impetiginis aut ſcabiei ſuppreſſionem ſequatur, ut frequenter obſervavimus, quando rurſus erumpente ſcabie atque pruritu excitato, indéque aucto in externis membris calore tales pueros facilè reſtitutos vidimus; quod denique ſæpe eveniat, poſt aſſiduum uſum ciborum frigidorum, craſſorum, viſcidorum, crapulam, otium, ſimiléſque cauſsas evidentes, calorem inſitum ſeu imminuentes ſeu obruentes. 4°. Confirmatur quòd auxilia quæ calorem in externis partibus excitant augent & fovent, ut variæ corporis agitationes, frictiones, illitiones, &c non minimam partem curationis hujus affectûs præſtent. Hiſce omnibus in cumulum conjectis satìs conſpicuum fit, in morbi hujus primariâ eſſentiâ frigidam intemperiem conſtitutionis inſitæ partium primò affectarum contineri.

Objectio

Objectio hìc ſpecioſa occurrit. *Febriculam, præſertim lentam aut erraticam frequenter conjungi cum hoc affectu, quæ non videtur conſiſtere poſſe ſimul tempore cum intemperie frigidâ: Cenſetur enim ab omnibus febris omnis calida intemperies è diametro eſſentiæ dictæ oppoſita.*

Reſpon-

Respondemus (nè quid hìc de essentia febris interponamus) largimur, quantum ad præsentem quæstionem spectat, febrem esse intemperiem calidam: non tamen consistit hæc primò in constitutione partium insitâ, sed in constitutione vitali, nempe in calore influente præternaturaliter affecto. Febris enim non privatus aliquis morbus est, sed universalis & à corde per arterias in & cum spiritu vitali sive nimiùm accenso sive aliter vitiato diffunditur. Neque respicit præternaturalis hic calor intemperiem insitam aliter, quàm ut caussa potens eam variè immutare, sed sensim & paullatim. Nam primò calor influens manifestè est calor actualis, at verò calor constitutionis insitæ tantùm potentialis: quare asserimus intemperiem frigidam respectu caloris insiti & potentialis consistere simul posse cum intemperie calida respectu caloris actualis & influentis. Enimvero calor actualis non ità directè adversatur frigidæ intemperiei, quæ talis dicitur ob defectum caloris potentialis, quin satìs diu cùm ea consistere possit permanente caussâ. Exempli gratiâ, calor actualis consistit in calfactâ aquâ simplici, aquâ hordei, in Julapiis variis & similibus, licèt tum etiam potentiâ, frigidis. Adeò ut calida actu, & calida potentiâ non gradu, sed specie inter se differant, neque sint ità è directo contraria ut statim se

Resp.

mutuò è ſubjecto exterminent. Porrò ſecundò intemperies influens calida non tam corrigit inſitam intemperiem frigidam, quàm per accidens auget, diſſipando ſcilicet ac abſumendo ſpiritus inſitos, in quibus potiſſimùm calor inſitus & potentialis reſidet: Ad eum planè modum quo calor actualis ab igne profectus potentialem vini calorem imminuit. Unde febris cujuſvis generis huic morbo ſuperveniens plus damni quàm emolumenti ægris adferre ſolet.

2°. Aſſerimus in partibus primariò affectis ſimul adeſſe intemperiem humidam; hoc patet ex laxitate et mollitie dictarum partium: atque ſignum hoc eò fortius rem evincit, quòd dictæ partes extenuatæ ſint, ut niſi redundaret in iis humiditas, rigiditas quædam et aſperitas tactum ferirent; deinde rariſſimè intemperies frigida ſine humida diu perſiſtit: demum juvantia et lædentia idem atteſtantur, ſiccantibus quippe juvantur, humectantibus læduntur.

3°. Aſſerimus partibus primò affectis ineſſe ſpirituum inſitorum inopiam. probatur hoc primò iiſdem ferme argumentis quibus ſuprà intemperiem frigidam adſtruximus. Nam 1°. inæqualis et imminuta nutritio in partibus primò affectis non modò temperamenti frigiditatem, ſed et unà inopiam ſpirituum inſitorum arguit; aliter enim defectus hic nutri-

tionis

tionis facilè corrigeretur. Etenim frigiditas cum qua non conjungitur ſpirituum defectus, aut humor peccans impactus, ejus cauſſa facilè excutitur, citiúſque quàm in præſenti ſolet affectu, ut videre eſt in partibus hyberno tempore perfrigeratis, verbi gratiâ, ex nivium contrectatione; partes quippe ſic perfrigeratæ, modò ritè tractentur, intra aliquot horas ad priſtinum redeunt temperamentum; Ubi verò adeſt intemperies cum materia ejus cauſſâ conjunctâ, aut ſimul adeſt defectus ſpirituum inſitorum, talis ſanè intemperies haudità facilè aut citò removetur. Verùm in præſenti affectu non ſemper ſaltem cauſsari poſſumus materiam conjunctam aut impactam alicujus notæ in partibus primò affectis, cùm eæ flaccidiores, inaniores & plus æquo extenuatæ obſervantur, cúmque hic affectus longè diſtet à morbo virgineo & cachexiâ, in quibus ut plurimum, non inopia ſpirituum, ſed conjuncta materia frigidam intemperiem fovet: quare rectè inferre licet pertinaciam hujus mali maximè dependere à ſpirituum inſitorum defectu. 2°. Idem eodem modo probatur ſecundo argumento ſuprà allato pro intemperie frigidâ, nempe ab ignavia & averſatione motûs. Activitas enim non tantùm à temperie, ſed vel maximè à copiâ ſpirituum dependet: Ut videre licet in viris robuſtis

&

& ſanis, ſpiritibus refertis, qui hyberno tempore rigente gelu promptiores longè & alacriores ad violenta exercitia conſpiciuntur, quàm æſtate, quando ſpiritus inſiti nonnihil exſoluti eſſe ſolent. 3°. Febres morbíque longi & extenuantes, ut intemperiem frigidam ſæpe inferunt, ità & evidenter minuunt diſſipántque ſpiritus inſitos. Hiſce mediis addimus illud argumentum à conſtitutione parentum deductum. Firmiores (experientiâ teſte) ac ſolidiores parentes laboribúſque aſſueti rarò proferunt liberos huic morbo obnoxios: debiliores è contra, cachectici, aut aliter valetudinarii, otioſi, molles, delicati, Veneri nimiæ, præmaturæ aut decrepitæ indulgentes, gonorrhæâ laborantes, &c plerũq; liberos in hoc malum propenſos generant: nimirum, quòd ſeminalia principia minùs juſtâ ſpirituum copiâ imbuta ſint. Procedendum jam foret ad aſſertionem quartam, niſi quod hìc occurrat remora removenda.

Object. Objiciat quippe aliquis inſitam intemperiem frigidam ſubordinari ſpirituum inopiæ, non verò contradiſtingui, ut hìc ſupponitur. Nam paucitas ſpirituum ipſa cauſsa videtur frigidæ intemperiei, inſitúſque calor ſive intenſior, ſive remiſſior ſequi videtur reſpectivè proportionem ſpirituum inſitorum; quippe qui in iisdem ut

primo

primo ſubjecto radicari creditur.

Reſpondemus primò, Calorem inſitum revera fundari atque primò ſubjectari in ſpiritibus inſitis. Porrò ut calor inſitus in duas partes diſtinguitur, calorem ſcilicet nativum & acquiſititium; ità & ſpiritus inſitus duplex eſt concipiendus, primogenius ſive ſeminalis in ſpermate à parentibus derivatus, & acquiſititius ex perfectè aſſimilato alimento contractus. Prior ſpiritus, caloris inſiti nativi eſt baſis, poſterior, caloris inſiti acquiſititii. Non hoſce calores ſpiritúſve inter ſe eſſe ſpecie planè diſtinctos volumus; ſed origine tantùm ac perfectionis gradu, quod, ut variam ſortiantur appellationem, ſufficit. Nam in nutritione aſſimilatio alimenti procedit uſque ad identitatem ſpecificam, non individualem, quanquam aliàs quoque gradum perfectionis originalis non attingat. Propterea nobis hìc ſatìs fuiſſe viſum eſt nominâſſe calorem inſitum & ſpiritum inſitum ſine ulteriore diſtinctione; ideóque concedimus calorem inſitum fundari & ſubjectari primò in ſpiritibus, eundémque nihil aliud eſſe quàm modificationem quandam dictorum ſpirituum quâ à calore vitali irradiati placidè nituntur ſe diffundere atque ampliare ditiones ſuas, attrahendo, retinendo, aſſimilando ſimilia ſibi alimenta, excernendo excrementa, diſponendo denique acquiſita in ſedes debitas.

Reſp.

tas. Dicimus quoque nixum hunc (in quo caloris essentiam ponimus) cùm sit diffusivus, nonnihil dissipare atque absumere spiritus insitos, qui hujus effectûs caussa vulgò nomine humidi radicalis à calore continuè depasti appellantur.

2°. Atque huc usque argumento cedimus. Verùm 2° loco asserimus calorem insitum à calido temperamento insito differre; quòd nimirum calor insitus sit tantùm una pars calidi temperamenti insiti. Non enim solus spiritus, sed & sulphur & sal aut bilis fortè, suum calorem contribuunt ad constitutionem totius calidi temperamenti insiti, cujus calor insitus est una tantùm pars. Quapropter falsò in argumento proposito suggeritur solam caussam calidæ intemperiei esse copiam spirituum, frigidæ eorundem paucitatem. Nam ℔ j. carnium infantis plures continet spiritus insitos quàm lb j. carnium juvenis: notissimum tamen est temperamentum juvenis longè calidius esse quàm infantuli. Calidum ergò temperamentum non dependere potest à sola copiâ spirituum, nec frigidum à sola eorum inopia. Quinetiam in multis morbis calida intemperies consistere potest cum paucitate spirituum, ut in Hectica tertii gradûs; similiter frigida cum competenti aliàs spirituum copia, ut in morbo Virgineo.

Dicimus

Dicimus tertiò, ut copia vel inopia ſpirituum non perpetuò ſufficiens cauſa eſt determinationis temperamenti ad calidum aut frigidum; ità viciſſim, neque calidum, neque frigidum temperamentum certò & neceſſariò demonſtrat copiam vel inopiam ſpirituum quemadmodum ex inſtantiis datis liquet: ità ut nec temperamentum certum ſit ſignum quantitatis ſpirituum, nec quantitas ſpirituum certum ſignum temperamenti; & propterea de induſtriâ non ſine juſta cauſa ſeparatim hæc ut contradiſtincta conſideranda & examinanda veniunt, ſi certam & inconfuſam horum notitiam aſſequi libet. 3°.

Reſpondemns 4^{tò} quod etſi, ut conceſſum, calor iuſitus in ſpiritibus inſitis ſubjectetur, non tamen ſecundùm ſolam copiam vel inopiam ſpirituum intenditur is vel remittitur: Spiritus enim ut ut ſatìs copioſi, ſi tamen nimis fixi ſint, torpidi, & quaſi gelu quodam conſtricti, nullum calorem inſitum alicujus notæ proferunt. Exempli gratiâ, albumen ovi ſpiritibus copioſis turget, torpent illi tamen, adeóque ejus inſitus calor indè tam exiguus eſt, ut non aggrediatur pulli formationem, priuſquàm vel per incubationem vel alium conſimilem calorem excitetur. Licet ergò certò concludere conſiderationem inopiâ ſpirituum ſatìs diſtinctam eſſe à temperamenti frigidi inſiti conſideratione, 4°.

ratione, contra quam videtur ab objecto Argumento insinuatum. Porrò ex hoc quarto responsi articulo resultat quarta assertio de essentia proposita, videlicet,

4to. Præter intemperiem & inopiam spirituum addendum esse torporem quendam eorum ut distinctam quoque partem essentiæ morbi. Torpor hìc insitorum spirituum maximè elucescit ex imminuta nutritione & aversatione motûs non proveniente primò ex defectu influxûs cerebri, ut suprà probatum est. Item ex eo manifestè cernitur, quòd ea omnia quæ torporem spirituum insitorum excutiunt, nec tamen eos planè discutiunt, plurimùm conferunt ad hujus morbi curationem: Ut exercitia cujusvis generis gradatim aucta, frictones, inunctiones, &c. Et interiùs calefacientia, purgantia, incidentia, aperientia benigna. Quod autem torpor hìc satìs sit distinctus ab inopia spirituum, præter id quod suprà in tertio responsi Articulo diximus, satìs ex eo liquet, quòd sæpe cum inopia spirituum conjungatur nimia excitatio torpori contraria: ut frequenter accidit in febre hecticâ, in fluxibus colliquantibus & similibus morbis, in quibus ut ut adsit spirituum penuria, torpor tamen nullus comitatur, quin contrà nimia illa excitatio & propensitas ad motum coërcenda est.

E contra

E contra copiosi spiritus cum torpore consistere possunt, ut in tritico aut farina ejus. Nam etsi parùm spirituosum videatur, quòd ejus spiritus adhuc in sua fixatione ac torpore delitescant, re ipsâ tamen abundant in eo spiritus & simplici fermentatione evocari, atque ad suam manifestandam activitatem excitari possint: quemadmodum cerevisiæ fortiores ex eo confectæ declarant. Similiter ex uvis immaturis succus recenter expressus satìs mitis & blandus est, continens interim spiritus copiosos, qui postea, actâ debitâ fermentatione, in vino generoso se produnt.

Concludamus ergò torporem quoque spirituum in hoc affectu distinctam considerationem demereri.

Cap. VI.

Pars primò in hoc morbo affecta.

PRopoſuimus ſuprà primam hujus morbi eſſentiam; inquirendum jam reſtat in primum ſubjectum in quo ea radicatur.

Non Cor & Cerebrum.

Cor & Cerebrum videntur hîc rectè excludi ob rationes ſuprà adductas, quas brevitatis ſtudio repetere omittimus.

Hepar & Pulmones nondum ab omni ſuſpitione hujus vitii exempti ſunt. Examinabimus ergò ſeorſim hæc viſcera, & primò quidem quærimus,

An hepar ſit ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi? Rationes quæ affirmativam ſuadeant.

An hepar ſit ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi?

Præcipuum pro affirmativa argumentum eſt, quòd morbus hic videatur provenire ex læſa ſanguificatione, cujus officina (ſaltem probabiliter) jecur exiſtimatur, læſam autem ſangnificationem eſſe primam hujus morbi originem multis indiciis manifeſtum reddi videtur. 1°. quòd hic morbus plerumque ſubſequatur ejuſmodi alios morbos magnos, ſive acutos ſive chronicos, qui utcunque vim ſanguificam hepatis multùm priùs labefactârunt. 2°. quòd morbus hic non modò ab externis, ſed & ab internis cauſſis dependeat, ab humoribus nempe vitioſis

tiosis. Cùm autem vitiosi humores in & cum massa sanguinis in hepate generentur, videtur prima morbi essentia huc referenda. 3°. observatur hepar perpetuò in hoc affectu majus debito, quod manifestè hepar esse affectum testatur. 4to. Medicamenta interna quæ sanguinem depurare apta nata sunt ad curatioonem requiruntur, & exhibita multùm juvant. 5°. Missio sanguinis è venis aurium (non infimum ad morbum hunc debellandum auxilium) satìs supérque arguit vitium aliquod sanguinis adesse, quod hepatis constitutioni, quà sanguificat, videtur esse tribuendum. Argumenta hæc tanti sunt momenti penès nonnullos celeberrimos medicos, ut primam essentiam hujus morbi soli hepati adscripserint.

Nos verò satìs ad hæc responderi posse existimamus, si priùs quidem quæ rectè dicta aut ulteriùs in hanc rem dici possunt, concesserimus, deinde quæ invalidâ consequentiâ inferuntur, restrinxerimus.

Earum solutio.

1°. Ergò concedimus in hoc affectu massam sanguinis vitiatam esse, indéque continuum fomitem huic morbo subministrari. Concedimus quoque inpræsentiarum hepar esse officinam sanguificationis: negamus verò omnia vitia sanguinis à vitiosâ constitutione hepatis sanguificâ dependere. Nam 1° sanguis vitiari potest à vitiosis ingestis ali-

mentis, jecore aliàs integro; similiter si coctio prima in ventriculo ex quavis caussâ extiterit imperfecta, non plenè ea per secundam coctionem corrigi potest in hepate etiam quàm maximè sano. Præterea, etiamsi generatio vitiosi sanguinis soli hepati adscribenda esset, ad ejusdem tamen generati conservationem aliæ partes necessariò concurrerent, putà Renes, Lien, Pancreas, Uterus, &c. Immo & videtur negari non posse omnes partes, quas sanguis suo circuitu perluit eum variè alterare, dum qnalitates suas ei pro capacitate subjecti imprimunt: nam ea agentia naturalia sunt, quæ agunt ex necessitate & continuè sine interveniente otio quantùm quidem possint: si ergò hæ malè sint affectæ, sanguinem eas permeantem magìs vel minùs inquinant, ut videre licet in contagio ex contactu externo ad partes internas communicato. Quinetiam magna pollutio interdum à partibus cæteris morbosis insinuatur sanguini, hepate interim salvo, ut nonnunquam in hydropicis post mortem dissectis observatum est, in quibus hepar satìs sanum integrúmque deprehensum est. Porrò concedimus vitia sanguinis frequenter à læsa constitutione sanguifica hepatis originem ducere, illámque læsam constitutionem esse morbum hepatis; negamus verò hunc esse morbum de quo agimus, cùm totâ specie ab ea differat.

Eadem

Eadem enim læſa conſtitutio hepatis æquè adultis ac pueris & infantibus communis eſt; hic verò morbus ſolis infantibus & pueris proprius eſt. Tandem concedimus vitioſam conſtitutionem hepatis generando vitioſum ſanguinem poſſe cauſsam communem & fomitem huic morbo aliquando ſubminiſtrare: negamus verò eam eſſe morbum ipſum de quo verba facimus, aut ullam partem primæ eſſentiæ ejuſdem. Aliud enim eſt producere cauſsam morbi communem, aliud eſſe de prima morbi eſſentia: negamus etiam eam eſſe continentem cauſsam hujus morbi, aut eſſe cauſsam ſufficientem per ſe ſolùm, aut eſſe ſemper cauſsam: Nam vitioſa conſtitutio hepatis, qualiſcunque ea ſupponatur, non producit hunc affectum in adultis, neque fortè ſemper in puerulis. Atque hæc in genere ad argumentum reſpondemus: ad confirmationes ejusdem ſimili methodo jam procedimus.

1° Ergò concedimus hunc morbum ſæpe ſequi alios morbos ſive acutos ſive chronicos. Sed non tam quòd conſtitutionem ſanguificam hepatis læſiſſent, quàm quòd partes externas, ſpiritibus inſitis exhauſtis, frigidas & torpidas reliquiſſent: quamvìs facilè quoque admittamus læſum hepar fomitem mali ex vitioſa ſanguificatione præſtare poſſe.

2° Concedimus hunc affectum non tantùm dependere à caufsis externis, fed & ab internis, vitiis nempe ipfius fanguinis: quòd verò vitia illa omnia in hepate originem ducunt, planè negamus ob rationes modò allatas.

3° Concedimus in hoc morbo auctam effe molem hepatis; atqui eam effe primam morbi effentiam negamus ob rationes fuprà notatas, ubi vitia organica à prima hujus morbi effentia rejecimus. Admittimus tamen hunc fimiléfque morbos in fecundaria hujus affectûs effentiâ, ut poftea videbimus.

4° Concedimus medicamenta interna tum alterare tum depurare poffe fanguinem, verùm in præfenti affectu eo nomine potiffimùm ad curationem conducunt, quôd facilitent diftributionem fanguinis ad membra externa, attenuando ejus partes craffiores & incidendo vifcidiores, quódque fimul copiofo & benigno fpiritu fanguinem imprægnent, unde fit, ut infiti partium priùs languentium fpiritus foveantur, augeantur, & exfufcitentur. Interim agnofcimus generale beneficium quod toti corpori accedit ex depuratione fanguinis five per feceffum, vomitum, mictionem, five alios qualefcunque evacuationis modos. Tantum id eft quod afferimus magìs fpecificam partem curationis à medi-

medicamentis prædictis præstari per viam alterationis, quemadmodum dictum est.

5to Et ultimò concedimus sectionem venarum in auribus sanguinem nonnihil attenuare & ad ejusdem renovationem conducere, nec non ad ejus distributionem ad partes externas, & avacuationem à partibus internis ejus copiâ oppressis, adeóque ad totam curationem multùm facere: Negamus tamen rectè ex eo inferri primam morbi essentiam in hepate radicari. Atq; ità satisfactum putamus rationibus in confirmationem hujus sententiæ adductis. Argumenta jam nonnulla quæ contrarium suadeant in medium proferamus.

Negativa asseritur.

1um. Prima essentia morbi morbum specificat; atqui læsa constitutio sanguifica (qualis qualis ea concipiatur) morbũ hunc non specificat. Enimverò cùm morbus hic ad solos infantes & pueros pertineat, oportet eos, qui contrariam sententiam amplectuntur, certum aliquem modum læsæ constitutionis sanguificæ hepatis designare, qui soli teneræ ætati sit proprius: Atqui nulla læsio sanguificæ constitutionis hepatis fingi potest, quæ non sit quoque communis adultis; quare si in eâ consisteret prima hujus morbi essentia, observaretur saltem aliquando hic morbus in adultis, quod tamen nunquam à quopiam factum.

 2um

2um. Subjectum primæ essentiæ morbi afficitur tamdiu illâ essentiâ quamdiu affectus durat. Neque enim morbus existere potest absque sua prima essentia, neque potest illa essentia de parte in partem migrare. Si ergô hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi, per totum ejus decursum afficeretur; quod tamen non credibile videtur, cùm in defunctis ex hoc morbo & dissectis, jecur, exceptâ ejus auctâ mole, sæpe secundùm cæteras conditiones inculpabile deprehendatur.

3um Si hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi, necesse est, ut indies aucto morbo graviùs & evidentiùs affligatur & certè ante obitum manifestis stigmatibus notetur. Quandoquidem enim omnis morbus naturæ partis, quam obsidet, contrarius sit, eam quotidie magis magísque atterit damnísque novis auget: & licèt principia morborum sæpe satìs sint obscura, progressu tamen temporis (& maximè si ad extremum vitæ diem perennent) evidentissima vestigia partibus primariò obsessis imprimunt; adeò ut vix fieri possit quin in dissectis primo intuitu deprehendantur: Quamvìs etiam ubi in morbum aliquem chronicum per dissectionem corporis ex eo defuncti inquisitio instituitur, sæpe ejus investigatio difficilis reddatur ob alios morbos ante obitum supervenientes vel aliàs com-

complicatos; pars tamen primò affecta nunquam non graviter & manifestè læſa obſervari ſolet. Cùm ergò in iis, quos hic morbus è medio ſuſtulit, ſæpe ſatìs firmum, exceptâ mole auctâ, vel certè non inſigniter læſum deprehendatur, facile erit inferre, non id eſſe ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi.

4um. Si hepar eſſet ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi, laboraret intemperie frigidâ & humidâ, tum inopiâ & torpore ſpirituum inſitorum ut ex ſuprà-dictis ſatìs liquet. Atqui in præſenti affectu hepar non ſemper laborat intemperie frigidâ, ut nec inopiâ ac torpore ſpirituum inſitorum. Etenim in hoc affectu cùm ſanguis vitalis parciùs ad membra externa diſtribuatur, fit, ut uberiùs, quàm par eſt, ad viſcera, præſertim cerebrum, & hepar, affundatur; & cùm hic ſanguis, qui per viſcera tam propinqua Cordi circulatur, fit valdè calidus & ſpirituoſus, utpote è foco & fonte ſpirituum vitalium jam jam profectus, fieri non poteſt ut frigidam intemperiem aut defectum ſpirituum in partibus, quas tam copioſo affluxu alluit, permittat.

5um. In hoc affectu ſæpe videmus colorem faciei ſatìs floridum genáſque rubentes, quod in frigida hepatis intemperie aliquamdiu durant contingere vix poteſt.

6um. A læſa conſtitutione hepatis ſanguifica reddi non poteſt ſufficiens ratio ſymptomatum huic morbo propriorum. Cacotrophia quidem, ſeu vitioſa nutritio, & atrophia ſeu diminuta nutritio fortè non injuriâ hepatis culpæ ſæpius attribuuntur: alogotrophia verò, ſeu improportionata nutritio, ad hepar immediatè referri non poteſt. Hepar etenim univerſis partibus æqualiter & ſine diſcrimine ſanguinem conficit, neque uni parti uberiùs, alteri parciùs eum diſpenſat. Porrò debilitas omnium muſculorum, averſatio motûs, affectatio quietis, cum hepate nihil commercii habere videtur; quare neque hepar primam hujus morbi ſedem agnoſcimus.

7um. Hic morbus in robuſtioribus pueris curatur aliquando ſolo exercitio, luſu, jactatione & fricatione corporis; quibus excitatur in externis partibus calor, ſpiritus novi ſuſcitantur, excutitur eorum torpor, et alimentum uberius ad membra externa attrahitur, quæ certè beneficia magìs propriè ad partes externas quàm ad hepar accommodantur.

[A]n pulmones ſint ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi.

Atque hac queſtione ſic ſolutâ, pergimus ad alteram; *Utrùm viz. Pulmones ſint ſubjectum primæ eſſentiæ hujus morbi?*

Symptomata, quæ affirmativam ſuadere videntur, ſunt anguſtia pectoris frequens, difficultas

cultas ſpirandi, aſthma, tuſſis, inflammatio pulmonum, eorum tubercula, tumores duri, apoſtemata, denique phthiſis. Verùm primò anguſtia pectoris non ſtatim ab initio morbi oritur, & propterea nequit de prima eſſentia hujus morbi teſtari. Similiter difficultas ſpirandi & aſthma non perpetuò hunc affectum comitantur, ideóque ab iis indicium partis primò affectæ deſumi non poteſt. 3° Tuſſis modò adeſt, modò abeſt, ſæpiúſque variè intenditur & remittitur, dum eſsentia morbi in eodem ſtatu perſiſtit; quod & plurimis ex prædictis quoq; ſymptomatibus contingit. 4° Inflammatio pulmonum non frequenter hìc adeſt: atque ubi accidit, morbus is acutus eſt, non chronicus; quemadmodum hic, de quo agimus, ut à ſymptomate tam raro & tam fugaci nihil certi de parte primò affectâ concludere liceat. 5to Tumores duri pulmonum, tubercula, apoſtemata, ut & ſtrumæ poſſunt præcedere, concomitari & ſubſequi hunc affectum; ſed morbi hi planè diverſi ſunt generis ab eo, de quo ſermo eſt; quin & adultis æquè ac puerulis communes ſunt. Tandem phthiſis non niſi poſt diuturnam morbi hujus durationem ſupervenire ſolet ut à longè à primâ morbi eſſentiâ; ut ea longè à prima morbi eſſentiâ, remota eſse manifeſtè appareat, adeóque parùm aut

nihil

nihil conferre poſſit ad partem primò affe-
ctam detegendam. Adhæc inſeparabilia illa
& cunctis notiſſima ſymptomata hujus mor-
bi, putà impotentia partium externarum ad
motum & inæqualitas nutritionis, nullâ ra-
tione à pulmonibus affectis deduci poſſunt:
quare viſcus hoc pro prima hujus morbi ſe-
de admittere non poſſumus. Atque ità tan-
dem ad partes primò affectas indigitandas
devenimus.

rtes
nò af-
tæ
e?

Primum locum mereri videtur ſpinalis
medulla calvariam egreſſa: ſecundum, nervi
omnes ab eadem producti; tertium, omnes
partes membranoſæ ac fibroſæ ad quas nervi
iſti deferuntur. Et in hiſce partibus primam
hujus morbi eſſentiam radicari ſtatuimus,
neque alias partes his aſſociare opus eſſe exi-
ſtimamus. Enimvero mollities, laxitas,
atque atonia totius ſpinæ extra calvariam,
omnium nervorum indè ortorum, omnium
fibrarum univerſi corporis, adeóque impo-
tentia ad motum, ſegnities quietíſque affe-
ctatio, quæ à primis etiam hujus morbi initiis
ſe produnt, ſatìs ſupérque evincunt partes
haſce frigiditate, defectu ac torpore ſpiritu-
um eſſe affectas; atque hinc contingit exte-
nuari eas minúſque quàm par eſt, ali. E-
tenim torporem ſuum extremitatibus arteri-
arum nonnihil communicant, unde affluxus
ſanguinis qui ad eas diſtribuitur, imminu-
itur,

itur; & quia frigidiores ſunt defectúq; ſpirituum laborant, affuſum ſanguinem imperfectiùs coquunt, ut eas minùs debito, minúſque cæteris partibus nutriri adeóque extenuari neceſſe ſit. Primam ergò hujus morbi eſſentiam jure meritóque partibus hiſce ſolis adſcribimus.

An oſſa inter eas accenſenda?

Dubitari tamen hìc poteſt, annon oſſa etiam inter partes primò affectas numerari debeant, cùm tumores oſſium variis in locis præſertim in epiphyſibus oſſium ad carpos & in extremitatibus coſtarum, ubi cum ſterni cartilaginibus committuntur, ſtatim à prima invaſione morbi obſerventur? Reſpondemus negari quidem non poſſe dictos oſſium tumores cum ratione auctæ magnitudinis, tum ratione figuræ vitiatæ revera morbos eſſe, adeóque oſsa vel ad eſſentiam morbi primariam vel ſecundariam referenda eſſe concedimus: At verò ea non pertinere ad eſſentiam morbi primariam ex eo liquet, quòd dicti oſſium tumores à prima hujus morbi eſsentia dependeant, eámque præexiſtere ſupponant. Oriuntur enim ab inæquali partium nutritione quæ ſymptoma eſt primæ eſsentiæ hujus morbi. Quomodo autem inæqualis nutritio ab eſsentia prima hujus morbi dependeat, ſuo loco pleniùs explicandum; ubi nempe ratio eſsentiæ ſecundariæ reddenda eſt. Hic tantùm oſtendemus

mus illos oſſium tumores rectè deduci ab inæqualitate nutritionis, quando videlicet ea nimiùm eſt aucta in partibus tumentibus reſpectu cæterarum. Id hoc argumento probatur, qnòd partes oſſium protuberantes quà ſimilares ejuſdem planè ſint ſpeciei cum cæteris oſſium partibus; quare neceſſe eſt, ut per eandem viam generationis proveniant, quâ cæteræ augentur & creſcunt. Quandoquidem ergò reliqua oſſa augeantur nutritione, id eſt, per intus aſsumtum alimentum ſibíque aſſimilatum, pari certè quoque ratione & hæc oſsa incrementum ſuum (etſi ἀλόγως & præter modum menſurámque) acquirere judicandum eſt. Dicas tumores ferè ex vitioſo ſucco non alimentario & legitimo ſolere generari. Fatemur quidem id plerumque verum eſse, ſed plerumque tantúm. Nam & quidam tumores ex legitimo & alimentario ſucco proveniunt, ut carunculæ, fungi & ſtrumæ fortè nonnullæ; ſed & hi quoque tumores multùm differunt à præſenti oſſium protuberantiâ. Etenim tumores iſti, quos excreſcentias appellare conſuevimus, aliquid extra habitum partis & quid toto genere præter naturam præ ſe ferunt: aſt hi tumores non excreſcunt extra habitum partis, neque aliud præter naturam includunt quàm ſolam magnitudinem improportionatè auctam, vitiatámque

tiatámque indè figuram affectarum partium. Nam aliàs non eſsent hæ protuberantiæ ejusdem ſpeciei cum reliquo oſſe, cui continuantur, quod ſenſuum experientiæ repugnat.

Si igitur dentur tumores nonnulli (etiam inter iſtos qui planè præter naturam ſunt & extra habitum partium conſiſtunt) ex ſuccis alimentariis geniti, certè multò minùs intellectu difficile eſt, protuberantias haſce oſſium è legitima oſſium materia à facultate inſitâ nutritivâ generari formaríque. Atque hoc clarè eo confirmatur quòd oſsa ſecundùm naturam ſimilarem legitimè nequaquam producantur ex materiâ illegitimâ, hoc eſt, indiſpoſitâ & diſſimili materiæ aliorum oſſium ſimilarium. Ex quolibet ligno non fit Mercurius. Agens naturale diſponit materiam priuſquam formam introducere poteſt. Materia ſic diſpoſita legitima quoque neceſsaria eſt. Materia autem oſſium protuberantium manifeſtè eſt diſpoſita; aliter enim non reciperet actu formam oſſis ſpecificam. Porrò quòd à facultate nutritiva hi oſſium tumores generentur, etiam evidens eſt, quòd nulla alia in corpore noſtro detur vis oſsifica præter illam nutritivam facultatem oſsibus ipſis inſitam, & quòd tumores hi generentur & augeantur per intus aſsumtum alimentum, & ab ipſis

oſsibus

osſibus aſsimilatum ; licèt fortè reſpectu totius oſsis hæc alimenti receptio ſit inæqualis, cauſsáque ſufficiens erroris nutritivæ facultatis, quo ex una parte pleniùs atque in tumorem, ex aliâ parciùs iſta oſsa augeantur.

CAP. VII.

Secundaria hujus morbi eſſentia.

ABſolutis primâ ac radicali hujus morbi eſſentiâ, tùm partibus primò affectis, examinanda jam porrò venit eſſentia, ſi quæ ſit ſecundaria, quæ nempe morbum hunc immediatè conſequitur. Atque hìc in memoriam revocanda eſt triplex conſtitutio ſuperiùs aſſerta, *Naturalis*, *Vitalis*, *Animalis*, & per haſce ſingulas conſtitutiones procedet examen. Et primò quidem conſideremus naturalem conſtitutionem. Hanc ſuprà conſiſtere docuimus in Temperamento, qualitatibus communibus, copiâ & diſpoſitione ſpirituum inſitorum, in organizatione , & continuitate : Et quidem in temperamento & copiâ ac diſpoſitione ſpirituum inſitorum primam morbi eſſentiam fundari adſtruximus : reliquæ autem partes hujus conſtitutionis, putà , qualitates com-

communes, organizatio, & continuitas superſunt adhuc percurrendæ.

Per *qualitates communes* eaſdem propè intelligimus quas alii nonnulli modos materiæ, alii qualitates ſecundas appellare conſueverunt. Vocamus autem has *communes*, quòd nulli ſoli elemento aut formæ adſtringantur, ſed quodammodo expatientur per omnia corpora eáque ferè plùs minúſve afficiant. Ejuſmodi ſunt, Denſitas, raritas; conſiſtentia, fluiditas, tenacitas, friabilitas; laxitas, tenſio; (ſeu potiùs tenſitas, ut diſtinguatur habitus ab actione) flacciditas, turgeſcentia & rigiditas; mollities, durities; lævitas, aſperitas. Sed animus non eſt ſingulas qualitates communes exactè enumerare, neque etiam jam citatas ulteriùs proſequi, niſi quatenus præſens occaſio poſtulaverit.

Qualitates communes.

E qualitatibus nonnullis communibus inter ſe complexis videtur *Tonus* partium reſultare. *Tonus* enim *partium* propriè conſiſtit in debito tenore ſive mediocritate inter certas communes qualitates oppoſitas, ut inter denſitatem & raritatem, &c. Quod ſi receſſus fiat à juſtâ mediocritate versùs alterutrum extremorũ, tonum plùs minùs vitiari neceſſe eſt. Duo ergò hic circa *Tonum* partium inquirenda videntur: primum, An in hoc affectu tonus partium ſit ullo modo vitiatus: deinde

Tonus Partium in quo conſiſtat.

an

an Toni vitia pertineant ad ſecundariam hujus morbi eſſentiam.

Quod ad primum attinet, non opus erit ſingulas partes toni ſigillatim percurrere ; ſatìs erit eas ſaltem examinâſſe, quæ criminis ſuſpectæ videntur.

Laxitas Toni.

1° Ergò occurrit evidens *Laxitas Toni* in affectu : differt autem hæc Laxitas tum ab infirmâ cohærentiâ partium, tum à Paralyticâ reſolutione. Nam infirma cohærentia ſive labefactata tenacitas partis facilè quidem fit *occaſio* laxitatis, cùm protendi vix ferat ; at verò poteſt pars ſimul & laxa & ſatìs eſſe tenax, ut in fidium chordis videre eſt, quæ remiſſæ laxantur, ſervatâ interim tenacitate ſuæ ſubſtantiæ. Et frequenter in diſſectis obſervavimus partes ipſas laxas ſatìs fuiſſe tenaces, ídque aliquoties in hoc ipſo morbo. Quare diſtincta qualitas eſt hæc laxitas à vitiatâ partis tenacitate. Neque etiam minùs differt ab illâ reſolutione partium quæ occurrit in membris Paralyticis. Etenim Paralyſis conſiſtit primò in læsâ conſtitutione animali : hæc verò laxitas radicatur in conſtitutione naturali. Neque enim hìc adeſt vera Paralyſis ſive reſpectu motûs, ſive reſpectu ſenſûs partium ; neque etiam cerebrum primariò hìc affectum eſt, ut ſuprà demonſtravimus. Porrò quòd in hoc affectu adſit laxitas nimia partium primò affectarum

adeò

adeò manifeſtum eſt, ut ſupervacaneum ducamus id ulteriùs comprobare. Nam & ipſis ſenſibus obvia occurrit, & propterea eam infrà inter morbi ſigna retulimus. Sive enim ſit pars eſſentiæ ſive ſecus, modò in ſenſum manifeſtè occurrat, rationem ſigni induit reſpectu aliarum partium eſſentiæ à ſenſu remotiorum.

Flacciditas Toni.

II° In hoc affectu non tantùm *laxitas* in Tono adeſt ſed & *flacciditas*. Qualitas autem hæc aliquid amplius comprehendit ultra meram & ſimplicem laxitatem: connotat enim inſuper inanitionem quandam unde partes in ſe quaſi ſubſidunt. Talis autem inanitio & ſubſidentia partium primò affectarum in hoc morbo ſenſu quoque dignoſcuntur, ut ulteriori probatione non ſit opus.

Mollities Toni.

III°. *Mollities* quoque in Tono partium primò affectarum in hoc morbo nominari poteſt. Equidem contingit interdum ut mollities cum prædictis qualitatibus non coincidat; ſed quid aliud includat aut excludat, ut in Tumore ſuppurato adeſt mollities, ſed abſque laxitate toni, inanitione aut ſubſidentiâ. In dato etenim caſu mollities dependet maximè à terminationis modo & læsâ tenacitate partium. Aſt in hoc affectu ferè coincidit cum laxitate ac flacciditate antè memoratis, ut non opus ſit eam accuratiùs quàm nomine tenus diſtinguere.

Lubricitas interna.

IV. Accidit insuper & aliud vitium in Tono partium primò hoc morbo affectarum, & est nimia *Lubricitas interna.* Miretur fortè aliquis quid sibi velint illa verba, Lubricitas interna. Fatemur equidem nos defectu vocabulorum coactos esse hanç appellationem fingere. Enimvero cùm in natura ejusmodi qualitas re vera existat quæ hactenus & à Philosophis & à Grammaticis neglecta nomine caruit, eam nos nobis libertatem sumsimus, ut propter magnam affinitatem, quam cum superficiali corporum lubricitate habet, nomen idem cum distinctivo *internæ* Epitheto adscripserimus. Duplicem ergò in corporibus naturalibus, agnoscimus lubricitatem; Alteram *externam* & superficialem, quæ quidem consistit in lævore & æqualitate superficiei, cujus ratione subjectum ejus alia corpora quæ contingit facilè sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur. Atque huic lubricitati contraria est asperitas superficialis. Sed hæ duæ qualitates huc non spectant, cùm sint organicæ, neque ullo modo ad Tonum partium pertineant. Altera lubricitas, cujus mentionem facere occœpimus, consistit in *interno* illo, profundo, & similari lævore & æqualitate corporis, cujus ratione tota subjecti ejus substantia facilè alia corpora intro-subeuntia sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur.

Et

Et huic quoque lubricitati datur interna asperitas contraria. Quod autem detur talis lubricitas interna & similaris, ut et asperitas ei opposita innumeris ferè instantiis facilè monstrari potest. Etenim mucilagines *penè* omnes lubricæ sunt, ídque non tantùm quoad extimam superficiem, sed & intus & universam substantiam in qualibet earundem particulâ; adeò ut, secundùm definitionem corporis similaris, quælibet particula ratione hujus qualitatis sit similis toti, ideóque qualitas hæc interna est & similaris, pérque totam intimam subjecti substantiam diffusa. Similiter asperitas ejusmodi similaris & interna observari potest in fructibus immaturis, per totam nempe earum substantiam carnémque internam protensa. Adeptâ verò justâ maturitate in locum jam dictæ asperitatis plerumque succedere solet lubricitas talis qualem modò descripsimus. Notandum hìc venit, corpora hæc internè seu similariter lubribrica, si fortè illinentur superficiebus corporum aliàs asperis, lubricitatis quendam gradum, quamdiu adhærent, iis eatenus conciliare; similiter eadem intus assumta ut succos, lubricos, mucilaginem althææ, &c. lubricitatem quandam internis corporis meatibus communicare; quin non tantùm meatibus cavitates internas spectantibus, sed plus minúsve ipsi substantiæ partim corporis si-

Asseritur ejusmodi lubricitas.

milari, quam ipſam quoque ſanguis lubrico iſto ſucco imprægnatus perluit.

Ea multiplex eſt.

Eſt autem hæc interna lubricitas multiplex. *Oleoſa* ſeu *pinguis*, *Aquoſa*, *Spirituoſa*, *Salina*, & fortè *terreſtris*. *Oleoſa* maximè conſpicua eſt in pinguedine animalium imprimis juniorum, & in oleis multis expreſſis, præſertim humidioribus & frigidioribus, ut & temperatis; quemadmodum cernere licet in oleis ſemin. papav. ſemin. pepon. 4. ſemin. frigid. maj. amygd. dulc. lini, & ſimilium. *Aquoſa* nonnihil reperitur in ipsâ aquâ ſimplici, licèt ob fluiditatem minùs emineat: item evidentiſſimè obſervatur hæc lubricitas in mucilaginibus, &c. *Spirituoſa* fortè nunquam ſola occurrit, atqui cum aquosâ mixta frequentiſſimè, ut in ſpermatibus omnium ferè animalium, & fructibus maturis. *Salina* quoque ſimplex rara eſt, quamvìs eam ſali tartari ineſſe quis contendat. Salina autem mixta frequens obvia eſt, ut in ſapone & ſale tartari cum aqueis & oleoſis ſoluto. *Terreſtris* (etiam mixta) vix obſervatu digna eſt, niſi quatenus concurrit ad aliqualem fluidorum inſpiſſationem, ut in luto argillaceo & terrâ fullonum ſolutâ. Verùm nos hìc maximè reſpicimus ad lubricitatem aquoſam ut quæ ſola in affectu, de quo agimus, criminis rea eſſe poteſt.

Talem lubricitatem in hoc affectu occurrere.

Atque hæc in genere de lubricitate interna ſeu

ſeu ſimilari ſufficiant. Inquirendum jam porrò reſtat, utrùm partes primò in hoc morbo affectæ internâ ſeu ſimilari lubricitate aquosâ ultra debitam proportionem afficiantur. Et primò quidem videtur omnino veriſimile adeſſe talem nimiam lubricitatem in partibus dictis, quòd humiditas in iis nimiùm abundet, quæ lubricitati dictæ ſemper favet, ſive cum calore ſive cum frigore conjungatur. Nôrunt omnes ſpermata animalium quantò magìs humida ſunt quam animalia ex iis producta, tantò quoque magìs eſſe lubrica: ſimiliter carnes animalium juniores præ ſenioribus magìs eſſe lubricas. Cùm itaque adeò intimè connectantur humiditas atque hujus generis lubricitas; cùm etiam in partibus primò affectis manifeſtum ſit nimiam adeſſe humiditatem, facilè certè concedi poteſt in iisdem partibus lubricitatem unà nimiùm abundare. Atque ad hoc non parùm facit torpor ſpirituum in hiſce partibus. Etenim ſpiritus ubi exaltantur nonnihil acrimoniæ & aſperitatis contrahunt, ut cernere licet ex collatione muſti cum vino vinoſo veteri aut cum ſpiritu vini vel aquâ vitæ. Muſti quippe ſpiritus verè dici poſſunt torpidi ac ſopiti, ſi conferantur cum ſpiritibus vini veteris; & quantò ſunt torpidiores, tantò quoque plus lubricitatis, tantóque minus acrimoniæ ac aſperitatis in ſe continent.

 Unde

Unde patet torporem illum ſpirituum in partibus primò affectis favere etiam nimiæ lubricitati: Torpor enim ſpirituum in dictis partibus ejuſdem ferè gradûs eſt cum torpore ſpirituum in muſto. Et quia in partibus primò affectis ſpiritus deficiunt, patet hanc lubricitatem eſſe nimis aqueam lubricitatem. Porrò laxitas, flacciditas, & mollities, huc inſuper conſpirare videntur. Nam fructus immaturi ut duri ſunt, ità dum matureſcunt, molliores evadunt, ſimúlque lubricitatem internam acquirunt, ſimiliter relaxantibus balneis laxantur partes, & unà magìs lubricæ evadunt. Item lubrica intus aſſumpta, ut mucilago althææ,&c. non laxant modò partes, ſed & meatus lubricant, unde in calculo cum ſucceſſu propinantur. Præterea hæc partium primò affectarum lubricitas multùm confirmari videtur eò quòd in hiſce poſt mortem diſſèctis manifeſta lubricitas intus tactu deprehenditur, atque ex iis compreſſis mucilagineus quidem cruor intûs eas oblinens digitis emungatur. Tacemus quòd cutis externa ut plurimùm in hoc affectu lubrica, raró aſpera ad tactum occurrat. Notatu ſaltem dignum eſt, nimis lubrica medicamenta ſeu exteriùs admoveantur, ſeu interiùs aſſumentur plus damni quàm emolumenti in hoc affectu adferre ſolere. Atque ità abſolvimus priorem

quæ-

quæstionem de modo, quo tonus partium in hoc affectu vitiatur. Sequitur altera ventilanda.

Eam esse partem essentiæ hujus morbi.

An *Tonus eo modo quo dictum fuit vitiatus sit pars essentiæ hujus morbi?*

Supponimus hìc quod quidquid in corpore vitiatum reperitur, sit vel caussa morbifica, vel symptoma, vel morbus ipse; adeóque hic morbus vel simplex, vel compositus, vel compositi pars aliqua, eáque vel primaria vel secundaria.

Non caussam.

I°. Dicimus tonum vitiatum suprà propositum non esse propriè morbi caussam. Atque hoc vix indiget probatione. Tonus enim dictus est constitutio præter naturam in ipsis partibus radicata, quâ ratione evidentissimè à caussâ morbificâ propriè dictâ distinguitur. Licèt enim morbus alius alterius caussa esse possit, non tamen vel tunc, propriè appellatur caussa morbifica, sed morbus primarius, altérque, quem producit, secundarius. At verò ubique uterque in unum morbum totalem coalescit, prior erit pars essentiæ primaria, posterior verò pars essentiæ secundaria.

Non symptoma.

II°. Asserimus tonum partium descriptum non esse meum symptoma. Neque enim is sub excretis & retentis, neque sub actione læsâ, neque sub qualitate aliquâ mutatâ non lædentes actionem comprehendi potest. I°.

 Tonum

Tonum vitiatum non contineri ſub excretis et retentis, vel ſub actione læsâ, eâdem operâ probari poteſt hâc ratione, quòd illa ſymptomatum genera nè conſtitutiones quidem corporis ſint; at dictus tonus vitiatus extra controverſiam eſt conſtitutio præter naturam mutata, quemadmodum ſuprà liquidò demonſtravimus. 2°. Quòd tonus dicto modo vitiatus non contineatur ſub qualitate mutatâ non lædente actionem adeò evidens eſt, ut probatione non egeat. Nam laxitas & flacciditas motum partium lædit, & lubricitas nimia debitæ irritationi vitalium ſpirituum impedimento eſt, ut poſtea patebit.

Objici poteſt quaſdam nudas qualitates mutatas, quæ in genere ſymptomatum continentur, poſſe etiam actiones lædere; ut color mutatus in cuticulâ ingratum aſpectum intuenti præbet, adeóque deformitatem & defectum debitæ pulcritudinis parit.

Reſpondemus, colorem mutatum cuticulæ quatenus pulcritudinem ejus (quæ propria cuticulæ actio eſt) vitiat, in rigore ſub notione morbi (in latâ acceptione) cadere. Verùm cùm actio hæc cuticulæ ſit tantùm objectiva & ad extra, & cùm is color mutatus nullam actionem internam iſtiúſque individui lædat, medici, qui in morbi definitione ad actiones internas ejusdémque individui tantùm reſpiciunt, eum è claſſe morborum

borum ſolent excludere. Vel ſi contingat colorem partis vitiatum alicubi lædere actionem internam (quod in ſolâ corneâ evenire compertum) omnino eum pro morbo cordatiores habent, licèt fortè ſecundarió. Quare, ut in viam, à quâ paullulùm digreſſi ſumus, redeamus, cùm tonus vitiatus lædat, ut diximus, actiones internas, non pertinet propriè ad iſtam ſpeciem ſymptomatis, quæ qualitatis mutatæ nomine appellari ſolet.

III°. Dicimus tonum hunc vitiatum, cùm nec cauſsa ſit morbifica, nec ſymptoma, & tamen ſit quid præter naturam, neceſsariò eſſe morbum ipſum. Porrò idem confirmatur manifeſtè ex ipsâ morbi definitione. Eſt enim tonus hic vitiatus conſtitutio præter naturam, actionẽ internam lædens primò ſeu immediaté; eſt ergò morbus. Cui enim cõpetit definitio, ei & cõpetit definitũ. Quòd ſit conſtitutio præter naturam liquet ex eo, quòd ſolidis corporis partibus inhæreat. Quod idem quoq; actionem internam lædat, ex eo patet, quòd datis ſolâ laxitate, flacciditate, & lubricitate partium ultra modum, mox nullâ aliâ accedente cauſsâ debilitetur agilitas, vigórque corporis reſpectu motûs, ſegnitiéſque quædam in ſpirituum vitalium irritatione emergat. In agilitate res eſt manifeſta, cùm corpora firma atque tenſa cæteris paribus agiliora ſint & è contrá; in ſegnitie quoque

que irritationis idem evenire, postea suo loco videbimus, si quidem impræsentiarum nihil aliud allaboramus probare, quàm tonum vitiatum in hoc affectu esse morbum.

IV. Dicimus Tonum hunc vitiatum in præsenti affectu non esse morbum quendam simplicem, seorsim & per se existentem, sed ità esse cum essentiâ primariâ in iisdem partibus conjunctum atque compositum, ut tota essentia morbi (de quo agimus) ex pluribus morbis (in se quidem si separatim considerentur, simplicibus) unitis dicatur conflari, adeóque tonum vitiatum esse tantùm partem totius affectûs. Atque hoc non aliâ indiget probatione, quàm quòd in iisdem planè partibus essentia prima superiùs proposita, dictusqué tonus vitiatus comperiantur. Morbus enim compositus is propriè dicitur, qui ex pluribus simplicibus in eadem parte conjunctis conflatur.

V°. Asserimus Tonum vitiatum non modò esse partem totius essentiæ, sed talem esse partem quæ nonnihil dependet à primariâ essentiâ, adeóque esse partem essentiæ secundariam.

Priusquam procedamus ad hujus propositionis probationem duo concessa præmittenda sunt.

Concedimus 1^mò^ Tonum dictum in aliis fortè casibus ab aliis etiam causis & immediatè

diatè vitiari posse, licèt id non eveniat in præsenti morbo. Nam tonus partium insitus laxari potest primariò in constitutione animali ídque subitò, ut in Paralysi videre licet. Tensitas enim naturalis (& non tantùm animalis) membri paralytici laxatur, & quidem subitò citráque notabilem alicujus partis primariæ essentiæ prædictæ interventum. Similiter in Lipothymiâ laxitas omnibus partibus & languor subitò contingit. In neutro casu possumus laxitatis causam referre ad frigidam ac humidam intemperiem constitutionis insitæ, cùm illa non adeò subitò tam insigniter immutari possit. Quod illi (ut hoc obiter moneamus) considerent, qui qualitates hasce communes semper secundas & à solis primis dependentes esse volunt. Immo è contrà in isto casu observent frigidam ac humidam intemperiem laxitatem eam subitò introductam paullatim postea consequi. Porrò quòd ad flaciditatem partium attinet (quæ subsidentiam respicit quâ differt flaciditas à laxitate,ut latiùs suprà ostendimus) ea immediatè produci potest à largis evacuationibus, ut fluxu alvi, sudoribus, similibúsque supra modum profusis, nondum insigniter immutato temperamento, quamvis non diffiteamur hoc facilè & ut plurimùm consequi. Tandem lubricitas interna manifestè à frigiditate separa-

ri

ri poteſt, licèt difficulter ab humiditate.

Concedimus II° in præſenti morbo nè quidem omnimodo Tonum vitiatum dependere ab eſſentiâ primâ datâ, neque omni ex parte eidem ſubordinari. Nam I° qualitates toni hìc vitiati nonnihil etiam debent cõmunibus cauſſis, ſcil. tum ſibi, tum primæ eſſentiæ datæ cõmunibus. Nam humectantia nimiùm, unâ eadémque operâ & humiditatem nimiam, & laxitatem producere apta nata ſunt. Similiter ab evacuationibus nimiis inopia ſpirituum & ſimul flacciditas emergunt. Item à nimiùm lubricis ſeu extrà applicatis ſeu intro aſſumtis, aut utriſque, interna lubricitas ſimul cum intemperie humidâ intenditur. Tanta enim concatenatio eſt totius eſsentiæ hactenus propoſitæ cum communibus cauſsis, ut vix quidquam intendat primam eſſentiam morbi, quin ſimul plùs minùs influat in tonum vitiatum.

His conceſſis, dicimus nihilominus in præſenti affectu maximam eſſe dependentiam toni vitiati ab eſſentiâ primâ hujus morbi ſuperiùs datâ; quo ſolo reſpectu, tonum vitiatum ad eſſentiam ſecundariam hìc retulimus. Si cui placeat contendere tonum dictum alio reſpectu clariùs ad eſſentiam ſecundariam eſſe rejiciendam, quòd putet primariam eſsentiam cujuſvis morbi ſimilarem neceſsariò & ſemper fundari in ſolis primis quali-

qualitatibus; aut quòd opinetur qualitates in quibus tonus consistit esse perpetuò secundas, eásque primas solas (ut umbra solet solem) consequi; sciat is nos hìc de industriâ quæstiones hasce declinâsse, nè in enormem digressionem devolvemur.

Dependentia toni vitiati à primâ hujus morbi essentiâ.

Restat igitur solùm probandũ magnam esse dependentiam toni vitiati à prima hujus morbi essentiâ.; Idque per partes satagemus. Incipiemus à laxitate. Concessimus equidem laxitatem interdum subitò posse produci, atque in eo casu humidam intemperiem sæpius eam consequi, nempe ubi laxitas primariò dependet à vitio constitutionis aut animalis aut vitalis; in præsenti tamen affectu cùm nec constitutio animalis nec vitalis primò afficiantur, necesse est eam ab aliis caussis promanare. Porrò, ea quidem est conditio laxitatis ac tensitatis, ut subitis alterationibus obnoxiæ sint. Fila enim barbiti in momento ferè tendi iterúmque laxari possunt; idem quoque fibris partium à nonnullis caussis accidit. Verùm in hoc morbo laxitas gradatim ac sensim obrepit; oportet itaque hìc eam à caussâ aliquâ sensim ac gradatim auctâ oriri, regi, ac modificari. Etsi ergò modò concessum fuerit laxitatem nonnihil debere communibus morbi caussis; regitur tamen ac modificatur ejus augmentum potissimùm à primaria hujus affectûs

essentiâ

essentiâ. Nam humectantia licèt unà laxent, vix tamen ampliùs laxant quàm humectant; siquidem maximâ ex parte humectando laxant. Cùm itaque communes causæ hujus morbi potissimùm mediante essentiâ morbi primâ in Tonum influant, & cùm neque constitutio animalis neque vitalis hìc causæ vicem sustineant, rectè inferre licet laxitatem toni maximè dependere à primâ essentiâ hujus morbi. Id ulteriùs confirmatur, quòd in humidâ intemperie ex se insit tendentia quædam corporis ad diffluendum, adeóque ab eâ necesse est laxari fibras partium; præterea defectus spirituum eorundémq; torpor vigorem partis minuendo ejus tonum remissiorem efficiunt. Concludamus ergò in hoc affectu laxitatem morbosam maximè dependere à primariâ morbi essentiâ. Quod ad flacciditatem attinet, quatenus comprehendit laxitatem, ab iisdem causis oritur quibus laxitas: quatenus verò ulteriùs subsidentiam quandam & inanitionem includit, evidenter dependet à defectu & torpore spirituum insitorum; quorum copiâ & vigore auctis flaccescens membrum facilè redditur turgidulum. Interim non negamus quin simul ista subsidentia ex parte dependent ab extenuatione & atrophiâ partium.

Denique quomodo lubricitas à caussis hisce proveniat satìs à superiùs-dictis manifestum redditur. Ut

Ut tandem huic rei finem imponimus, observare licet in ulteriorem confirmationem eorum quæ jam diximus, eam esse toni morbosi dependentiam ab essentiâ primâ datâ, ut pari ferè passu per totum morbi decursum simul intendantur ac remittuntur. Etenim in principio Pueri hoc morbo laborantes, tantùm tardiùs incedunt dum parùm adhuc laxatus est partium tonus; in progressu vix pedibus aut segniter admodum se committunt; deinde sedentes solùm aut gestati ludunt; postea vix erecti sedent; demum morbo jam ad summum gradum pertingente debile collum vix sustinet capitis onus, ut sæpe ante obitum cernere licet; quæ omnia ut essentiam morbi primariam gradatim auctam, ità & unà toni vitia pari passu intensa attestantur. Atque ità hisce omnibus rectè perpensis, referimus tonum vitiatum ad essentiam hujus morbi, non primariam sed secundariam, & per consequens concludimus, quod quidem erat in quæstione, tonum illum morbosum esse partem essentiæ hujus morbi secundariam.

Cap. VIII.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione vitali.

SUprà proposuimus illam partem essentiæ secundariæ hujus morbi quæ fundatur in constitutione naturali insitâ, quatenus comprehendit qualitates communes: adhuc restant ejusdem vitia organica, ut & continuitatis, si quæ talia reperiantur, examinanda. Verùm cùm nulla vitia continuitatis propria in hoc affectu occurrant, & cùm vitia organica partim ab essentiâ suprà datâ, partim à vitali constitutione læsâ dependeant, videtur jam proximo loco accedendum ad ipsa vitia constitutionis vitalis.

Constitutionis vitalis divisio.

Constitutio vitalis commodè dirimitur in *originalem* seu illam quæ influit, & *participatam* seu illam quæ influxu producitur.

Prima ejus species hujusque subjectum

Constitutionis vitalis originalis subjectum sunt ipsi spiritus in sanguine arterioso excitati. Dices cor potiùs videri esse subjectum hujus constitutionis. Atqui aliter se res habet. Ipsum enim cor per arterias coronarias recipit vitales spiritus cum sanguine arterioso è sinistro suo ventriculo delatos: absurdum autem est statuere cordis parietes esse primum subjectum caloris vitalis, & interim

terim illas eundem ab arteriis accipere. Dicendum ergò solidam substantiam cordis esse quidem primum præcipuúmque subjectum suæ costitutionis naturalis & insitæ; sed cùm ipsa recipiat vitales spiritus (ut dictum) non potest censeri subjectum primum constitutionis vitalis, quæ per istos spiritus ei imprimitur, diutiúsque non permanet quàm cordis substantia spiritibus vitalibus perfunditur. Neque enim ullibi absque spiritu vitali subsistere potest vita. Quare substantia cordis eatenus de vitali constitutione participat, quatenus alluitur spiritibus vitalibus; & per consequens constitutio illa in cordis substantiâ non est originalis & influens, sed participata seu ex influxu producta. Hoc etiam eo confirmatur, quòd vitalis calor sanguinis in cavitatibus seu ventriculis cordis (qui calor pars saltem est constitutionis vitalis) longè intensior ac major est quàm in ipsis parietibus cordis; ut quivis in vivis animalium dissectionibus vulnerato cordis ventriculo immissóque mox digito observare potest. Longè enim auctiorem calorem sentiet in sanguine, quàm in ipsâ ventriculi substantiâ quomodocunque tractatâ. Adhæc constitutio vitalis quid transiens est & in ipso motu ac fieri consistit; in spiritibus ergò mobilibus & evanidis (quales sunt vitales in sanguine arterioso contenti) radicatur. Etenim

nim abſciſſo aliquo membro in momento ferè extinguitur vita, & per conſequens vitalis conſtitutio; naturalis autem (ut ſuprà monuimus) aliquandiu (licèt non ità exaltata quemadmodum ubi vitalis ſupereſt) poſt mortem permanet. Et tollitur quidem ſubitò vita vitalíſque conſtitutio in prædicto caſu non à cauſsâ aliqua poſitiva contrariâ, ſed à purâ putâ privatione cauſsæ conſervantis ac continentis. Hoc confirmatur evidentiſſimè, quòd ſubitò intendatur, remittatur, & alteretur conſtitutio vitalis in omnibus partibus pro modulo conſtitutionis vitalis excitatæ in ventriculis cordis. Sic in Lipothymiâ, deficiente corde, ſubitò vita partium languet; aſt ubi per ſpiritum aliquem cardiacum ventriculi cordis ſpiritibus aliquantùm refecti ſunt, mox vitalem conſtitutionem in omnibus partibus ſubitò nonnihil reparari cernimus. In ſuppreſſione anhelitûs ſubita mors ſequitur intercepto torrente vitalis ſanguinis à dextro ad ſiniſtrum ventriculum. In venæſectione aut aliâ aliquâ ſanguinis nimiâ profuſione ex ſolo defectu ſpirituum vitalium Lipothymia contingit. Cùm itaque conſtitutio vitalis in quibuſvis partibus ſolidis ſit tranſiens & evanida, & cùm ea dependeat à proportione ſpirituum vitalium in eas è ventriculis cordis influentium, rectè inferre licet eam in ſolidis partibus non eſſe originalem

ſed

ſed participatam. Verùm in ipſis ſpiritibus vitalibus, quorum miniſterio vitalis conſtitutio univerſis partibus impertitur, oportet ſit originalis: nullum enim aliud originale ejus ſubjectum in corpore invenire eſt.

Concedimus tamen ſolidam ſubſtantiam cordis per ſuam conſtitutionem naturalem (vitali præſertim irrigatam) eſſe adjuvantem cauſsam excitationis vitalium ſpirituum in ſanguine ventriculis ſuis concluſo, licèt non ſit primum ſubjectum ejuſdem vitalis conſtitionis, quemadmodum modò abundè probavimus. Atque hæc impræſentiarum in genere ſufficiant de utraque vitali conſtitutione, originali & participatâ, & ad probandum illam propriè ſpiritibus vitalibus, hanc ſolidis partibus ut immediatis ſubjectis inhærentiæ eſſe attribuendam. Examinanda jam reſtant tria vitiorum genera ad hanc conſtitutionem pertinentia: quorum duo priora ſpectant originalem, tertium ſpectat participatam. Primum vitium ad generationem vitalium ſpirituum; ſecundum ad eorum diſtributionem; tertium ad participationem conſtitutionis vitalis pertinet. De quibus ordine propoſito inquiremus.

Cap. IX.

Vitiata generatio spirituum vitalium in hoc morbo; & an id vitium sit pars ejus essentiæ secundariæ?

VItales spiritus primò excitantur seu generantur intra ventriculos cordis, nempe in ipsa massa sanguinis, & propriè sanguinem arteriosum à venoso discriminant. Foventur autem & conservantur jam geniti intra cavitates arteriarum, dum in habitum partium distribuuntur. Immo non tantùm in arteriis foventur, verùm & in illis rectè dispositis fortè nonnulli novi (quamvìs minùs efficaciter quàm in corde ipso) excitantur.

Hoc Præmonito,

Statuimus 1° in ipsâ substantiâ cordis nullum occurrere vitium generationi spirituum vitalium repugnans quod propriè pars sit essentiæ vel secundariæ hujus morbi. Nam cor ipsum ex parte suî rectè in hoc morbo suo officio fungitur, & si quid imperfectum accidat in generatione spirituum vitalium, non cordi propriè, sed ineptitudini materiæ ad formam spirituum vitalium subeundam adscribendum est. Quemadmodum nempe ingestus cibus,

ſi crudior ſit quàm par eſt, fruſtrare poteſt perfectionem coctionis,ſano alioqui exiſtente ventriculo, ità & ineptus ſanguis ad cordis ventriculos delatus actionem cordis ut ut ex ſe integram, quoad effectum tamen & opus imperfectam reddere poteſt ; in quo caſu vitium non cordi ipſi, at materiæ indiſpoſitioni jure meritóque attribuere ſolemus. Dicas, Febrim cum hoc morbo aliquando complicari; & tum quidem ipſum cor ineptè vitales ſpiritus generare. Verùm febris illa morbus eſt diverſi generis, nullóque modo aut totum aut pars eſſentiæ hujus.

II°. Dicimus Arterias minores in partes primariò affectas inſertas, re ipsâ nonnihil ex viciniâ & contactu ab iis refrigerari & torpore affici, adeóque ſpiritus vitalis in ſe contentos ineptè conſervare, unde eorum conſtitutio vitalis nonnihil imperfecta redditur priuſquam in partes ipſas effunduntur. Atque hoc Arteriolarum vitium bono jure ad vitalium ſpirituum generationem adſcribi videtur. Etſi enim non ſit arteriarum munus ſpiritus vitales ſecundùm primarium vocis ſenſum generare; eo ipſo tamen quòd jam genitos conſervare teneantur, tali nimirum conſervatione quæ continuatam quandam eorundem generationem quodammodo includit, earum vitia hoc reſpectu ad vitalium ſpirituum generationem rectè referri poſſunt.

 Nam

Nam vitalis conſtitutio (ut ſuprà oſtendimus) affectio quædam tranſiens eſt, quæ, dum durat, eſt quodammodo in continuo fieri, quæque inſtar flammæ, ubi continua ejus reparatio ſuppreſſa eſt, ſubitò extinguitur. Propterea ſunt Arteriæ quaſi cor continuatum omnibus corporis partibus, quibus ſpiritus contentos effundunt; & quæcunque ſpirituum vitia ante eorum in habitum partium effuſionem accidunt, cùm ea neceſſariò ad originalem conſtitutionem vitalem ſpectent, neque alioquin ad ſpirituum diſtributionem adſcribi poſſint, ad ipſam eorundem generationem referenda ſunt, generationem ſcilicet quaſi continuatam in arteriis, quâ continuè à momentanea extinctione præſervantur.

Porrò hoc vitium vitalium ſpirituum eſt conſtitutio vitalis & originalis læſa, & cùm ſit quid præter naturam, actionem primò lædens, à quo emanat conſtitutio participata ſimiliter læſa, cúmque dependeat merè ab eſſentiâ primariâ ſuperiùs dictâ & in iiſdem partibus complicetur, pars erit eſſentiæ ſecundariæ hujus morbi.

III° Dicimus materiam vitalium ſpirituum, *viz.* ſanguinem venoſum ſuis ſpiritibus naturalibus imprægnatum in circuitu redeuntem à partibus primò affectis versùs cor, nonnihil ab iis ineptum reddi ad formam vitalis

talis ſpiritûs admittendam. Etenim neceſſe eſt ſanguinem dum partes intemperie frigidâ, penuria ac torpore ſpirituum inſitorum laborantes tranſit, afficiatur quoque indè aliquali frigiditate, torpore, & fortè craſſitie ac viſciditate ultra debitum naturæ gradum. Nam quemadmodum ſanguis ſuas qualitates partibus, quas permeat, nonnihil imprimit; ità vice versâ partes ipſæ ſuas quoque ſanguini transfluenti quantum poſſunt impertiunt. Sed & hìc unà concedendum eſt impreſſam hanc à partibus primò affectis indiſpoſitionem (præſertim ubi levior eſt) in reditu ad partes internas, priuſquam cordis ventriculos attingat, à calore earum multùm corrigi, & interdum omnino ſuperari; vel ſi quid ſuperſit iſtiuſmodi contracti vitii, aboletur id ferè ſemper in totum longitudine itineris ante ſanguinis reditum ad ſiniſtrum cordis ventriculum, dum per dextrum & parenchyma Pulmonum delabitur. Hoc etiam vel hinc confirmatur, quòd ſi perſiſteret indiſpoſitio iſta donec ſanguis ad ſiniſtrum ventriculum rediret, tota maſſa ſanguinis arterioſi crudior & imperfectior foret; & cùm ab Aortâ ad omnes partes ſanguis hic imperfectis ſpiritibus vitalibus refertus tranſmitteretur, omnes partes corporis plùs minùs afficeret, quod rariſſimè in hoc morbo obſervatum. Caput enim, multáque viſcera, utcunque ex his ali-

qua ſolito majora reperiantur ſpiritu, ſpiritu tamen vitali integro irrigari videntur. Sed etſi, ut diximus, levior ſanguinis indiſpoſitio corrigatur ante reditum in dextrum ventriculum, ubi tamen gravius vitium ei inuritur, non planè ex omni parte ſuperari poteſt, unde Pulmones in hoc morbo ſæpius graviſſimis malis affliguntur: Enimvero, cùm ſanguis minùs ſpirituoſus adeóque minùs permeabilis, frigidiórque ac craſsior aut viſcidior continuè per Pulmones trajicitur, vix fieri poteſt, quin is tractu temporis debiliores Pulmonum partes plùs minùs inficiat & obſtruat, unde difficilis reſpiratio, tuſſis pertinax, tumores duri, inflammationes, abſceſſus, phthiſis, proveniunt; febres quoque tum erraticæ tùm hecticæ hinc ortum ſuum ducere poſſunt. Verùm cùm labes iſta à partibus primò affectis repentè introducatur, credibile eſt eum (etſi pulmones ſæpe ut diximus ab eo afficiantur) antequam ſanguis adventriculum ſiniſtrum pertingat plerumque ſuperari. Atque hinc ratio reddi poteſt cur caput partéſque vicinæ ſatìs floridæ conſpiciantur, quod nempe in illis neque naturalis neque vitalis conſtitutio ſenſibiliter læſa ſit, cùm ſpiritus vitales perfecti in ſiniſtro ventriculo geniti & ab eo diſtributi floridum iſtum colorem in facie excitent; cùm è contrà pulmones ſæpe ſupradictis vitiis laborent

borent nondum ſuperato ſanguinis vitio antequam dextrum ventriculum & venam arterioſam ſubeat.

Porrò imperfecta hæc productio vitalium ſpirituum in dextro ventriculo cordis ob ſanguinis venoſi affluentis cruditatem pertinet omnino ad eſſentiam ſecundariam hujus morbi, ejúſque pars eſt cenſenda. Nam eſt conſtitutio vitalis vitiata, à quâ in Pulmonibus actiones læduntur, & dependet planè ac omnimodo ab eſſentiâ primariâ datâ, neque interim ſubſiſtit in ſolidâ cordis ſubſtantiâ, ut eo nomine novi morbi nomen mereatur.

Hic obiter notamus, Practicos in curatione hujus affectûs ſemper remediis ſuis admiſcere illa quæ Pulmonibus proſpiciant; nec præter rationem; cùm è modò dictis liqueat quanto in periculo continuè id viſcus verſetur. Atque hæc ſufficiant de vitiis in generatione vitalium ſpirituum; ſequuntur jam vitia diſtributionis eorundem.

CAP.

Cap. X.

Vitiata distributio vitalium spirituum in hoc affectu; & an sit pars essentiæ ejus secundariæ?

Vitia distributionis tria.

V*Itiata hæc distributio* videtur in tribus consistere; nempe in ejus *imminutione, tarditate, & inæqualitate. Distributio sanguinis & spirituum imminuta, ut & tarda*, in una aliqua parte (& fortè in omnibus primò affectis) deprehendi potest; *inæqualitas* verò in una aliqua observari minimè potest, cùm ea resultet ex collatione variæ velocitatis ac tarditatis, magnitudinis ac parvitatis torrentis sanguinis respectu aliarũ atq; aliarũ partium. *Imminutio* ac *tarditas distributionis*, cùm ab iisdem ferè caussis in præsenti morbo dependeant, simul tractari possunt, & cùm istæ differentiæ simpliciores sint inæqualitate, earum tractatio meritò præmittenda videtur.

Circuitum sanguinis non esse difficilem in hoc morbo.

Primò autem concedendum est transitum sanguinis per partes primò affectas non admodum difficilem esse in hoc affectu. Licèt enim frigida intemperies, inopia ac torpor spirituum, videantur difficulter admittere sanguinis transitum per partes istis qualitati-

bus

bus affectas; revera tamen aliæ qualitates conjunctæ, putà humiditas, laxitas, flacciditas, mollities ac interna lubricitas, tantùm ad minimum possunt ad facilitandam quantùm prædictæ ad impediendam ejus permeationem. Immo, si justa instituatur æstimatio, fortè plus possunt. Verùm id hìc non asserimus, majorem solùm transitûs difficultatem pernegamus. Enimvero, si libeat componere corpora mollia cum duris, laxa cum strictis, humida cum siccis, lubrica cum asperis, facilè in illis percipere licet circulationem sanguinis longè esse expeditiorem quàm in istis. Atque hoc manifestum est in junioribus animalibus in quibus priores dominantur qualitates. In recèns-natis licèt cor tenellum sit, arteriæ minùs firmæ, virtus pulsifica adhuc imbecillis, circuitus nihilominus sanguinis promptè & facilè exercetur; quæ in senioribus non sine validiori pulsu nixúque cordis & arteriarum peragitur. Deinde, Hippocratis & Galeni sententiâ, puerorum corpora maximè sunt permeabilia, ob humiditatem scilicet, laxitatem & mollitiem. Præterea, si attendamus ad formationem pulli intra ovum, res reddetur oppidò manifesta. Post paucos ab incubatione dies, cor pulli evidenter pulsare cernitur, sanguinísque sui circuitum inchoare. Quod si tunc temporis consideremus fragilitatem ipsius cordis,

cordis, & quàm infirmè ejus partes inter se cohæreant dum interim circulationem sanguinis suo modo peragit, necesse est concedamus in istâ informi massâ humiditatem, mollitiem, internámque lubricitatem motum istum facilitare. Objiciat fortè aliquis in modò citatis casibus libertatem & promptitudinem circulationis sanguinis non tam ab humiditate, mollitie & lubricitate, quàm à spirituum insitorum copiâ dependere. Nam in cachexia, morbo virgineo, hydrope, carnes satìs molles sunt, humidæ & fortè lubricæ, cùm interim circuitus sanguinis satìs difficilis sit. Respondemus, revera illâ corpora quæ ex inopiâ spirituum insitorum tenera & mollia redduntur, aptiùs cæteris paribus circulationem sanguinis admittere. Verùm non simpliciter verum est, corpora magìs spirituosa semper faciliorem circuitum sanguinis obtinere. In Piscibus enim sanguis longè faciliùs circuitum suum obit quàm in animalibus terrestribus, ut liquet ex tenerâ & fragili constitutione eorum cordis & arteriarum; Ii tamen minori copiâ spirituum insitorum gaudent. At quia perpetuò in aquis degunt, humidiores ac magìs lubricæ sunt eorum carnes. Unde evidentissimè patet quanti momenti ad circuitum sanguinis facilitandum sit interna lubricitas & humiditas. Porrò quod attinet ad cachexiâ & morbo

morbo virgineo laborantes, concedimus quidem in iis circuitum esse difficilem; non tamen solùm ob defectum spirituum insitorum, sed & ob pertinaces obstructiones in universo corpore existentes. Quare concludendum videtur non obstante frigidâ intemperie, inopiâ, ac torpore spirituum, quæ ad difficultatem circuitûs faciunt, modum tamẽ ei ab humiditate, mollitie ac lubricitate interna adeò imponi, ut ad justam, si non nimiam, facilitatem circulatio sanguinis reducatur. Sed si tanti momenti sint humiditas, interna lubricitas & mollities ad facilitandum sanguinis circuitum, videtur certè distributio ejus per partes affectas celerior non tardior exspectanda. Respondetur facilitatem transitûs sanguinis opponi tarditati motûs, aut parvitati ductûs. Potest enim motus facilis simul tardus esse, & in ductu quoque parvo. Verùm facilitas hîc directè opponitur difficultati, sive luctæ & labori qui in hoc casu, si circuitus esset difficilis, accideret arteriæ, dum sanguis permeat. Quod autem arteriæ in partes primò affectas parùm laboris in sui sanguinis circuitu exequendo subeant, Paulò pòst demonstrabitur; hîc tantùm asserimus facilitatem transitûs sanguinis non satìs arguere vel motûs celeritatem, vel ductûs amplitudinem. Enimvero duæ potissimùm causæ concurrunt ad accelerandũ decursum san-

Duæ causæ celeritatis circuitûs sanguinis.

ſanguinis per habitum partium. Altera eſt aptitudo partis recipientis, ſive ejus per quam ſanguis permeare debet, atque hæc cauſsa merè paſſiva eſt & ignava; altera eſt impulſus tùm cordis & arteriæ, tum ipſius ſanguinis arterioſi ſe expandere annitentis. Hæc cauſsa activa eſt ac vegeta; ceſſante quippe hoc impulſu, diſtributio ſanguinis mox omninò ceſſaverit, utcunque aliàs ſupponatur tranſitus facillimus. Patet ergò impulſum hunc eſſe principem atque activam cauſsam tum celeritatis ac tarditatis, tum quantitatis diſtributionis ſanguinis. Quapropter cauſsæ illæ quæ impulſum hunc quovis modo aut promovere aut retundere queunt, accuratiùs hîc veniunt examinandæ: ab his enim dignoſcere licebit utrùm reipſâ diſtributio ſanguinis in partibus primò affectis ſit parcior aut tardior debito.

Quatuor cauſsæ impellentes ſanguinē.

Ad incitationem impulſûs dicti hæ cauſsæ potiſſimùm concurrunt. 1°. *Copia & activitas vitalium ſpirituum in ſanguine contentorum.* 2°. *Cordis integra virtus.* 3°. *Arteriarum robur, calor, & magnitudo debita.* 4°. *Irritatio tum cordis tum arteriarum ſive extrinſecus ſive intrinſecus facta.* Has ordine percurremus, ut qualiter ſe in præſenti affectu habeant innoteſcat.

Prima.

I°. Quod ad *copiam & activitatem vitalium ſpirituum* attinet, ſuprà monſtravimus in hoc morbo

morbo frequenter excitari ſpiritus vitales imperfectos in dextro ventriculo cordis: cùm ergò ſanguis hiſce imperfectis ſpiritibus imbutus in pulmones impellendus ſit, neceſſe eſt diſtributio illic ob defectum activitatis ſpirituum aliquantùm ignavior ac parcior ſit. Deinde cùm ſanguis vitalis, ut ſuprà quoque monſtravimus, in arteriis, quæ in partibus primò affectis terminantur, nonnihil refrigeretur, neceſſe eſt tranſitum ejus per dictas partes ſegniorem quoque eſſe & diminutiorem.

Secunda.

II°. *Virtus cordis*, niſi fortè per accidens ex complicatione alíus morbi, vix ſolet in hoc morbo obſervari læſa.

Tertia.

III°. *Arterias* quod attinet, non poſſumus defectum notabilem in eorum *robore* accuſare. Atqui in *calore* tum *magnitudine* eorum manifeſtè occurrit vitium. 1° in *calore*. Arteriæ in partes primò affectas inſertæ, neceſſariò ab illarum intemperie frigidâ, ſimili quoque intemperie nonnihil afficiuntur. Nam cùm intemperies partium primò affectorum activa ſit diúque permanens, fieri non poteſt quin plùs minùs conformem qualitatem in partes adèo vicinè connexas introducat. Etenim agentia naturalia corpora quæque intra ſphæram ſuæ activitatis poſita maximéque illa quæ proxima ſunt, aſſimilare ſatagunt. Si quis autem ambigat

an

an iſta arteriarum frigiditas retardare ac imminuere poſſit ſanguinis per partes primò affectas decurſum, conſideret frigiditatem ex ſe inimicam eſſe cuivis motui. Frigoris quippe ſuâ naturâ eſt ſedare impetus, denſare, ignaviam, ſomnolentiam, ſtuporem ac immobilitatem inferre, atque ubi intenſior eſt, congelare ac mortificare partes. Neceſſe eſt ergò remoram injiciat torrenti ſanguinis per partes eâ qualitate affectas tranſeunti. Præterea obſervavimus ſæpius in venæ ſectione frigente membro ſanguinem tardiùs ac porciùs effluxiſſe; calefacto verò eo, aut frictione alióque motu aut medio excitato pulſu ſanguinem liberaliùs egreſſum eſſe. Adhæc frigida admota manifeſtè conferunt ad ſiſtendum ſanguinem è quacunque parte præternaturaliter erumpentem, ut è contra calida eundem proritant.

Objici poteſt ab externo frigore ſæpe intendi pulſum; ut ex contrectatione nivium videmus non modò pulſum, ſed & calorem auctum in manibus tractantium.

Reſpondemus frigida per ſe ſemper movere tranſitum ſanguinis per habitum partium; ex accidente verò ſi quæ tandem provocent (quod indicto caſu contingit) arteriarum pulſus ad fortiores ictus inſtituendos, poſſe circuitum ſanguinis eatenus intendere. Verùm in præſenti morbo id nullatenus contingit.

git. Quippe,(ut suprà ostendimus) circuitus sanguinis in hoc affectu, utcunque imminuatur aut retardetur, manet satìs facilis & expedita, neque indè ulla irritatio pulsûs exsurgit, ut paullò pòst clariùs videbimus. II° In magnitudine arteriarum defectus quidam notatur. Nam cùm ex modò-dictis liqueat arterias ad partes affectas delatas nonnihil frigidiores fieri debito, facilè credere licet eas simul graciliores reddi; sic in membro quovis refrigerato cernimus venas & arterias solito esse exiliores; & negari non potest actuale frigus semper coarctare vasa. Sed & plus quàm probabile est potentialem quoque frigiditatem (qualis fortè potiùs dicatur esse illa quæ est intemperiei insitæ) venas & arterias exiliores reddere. Sic videmus frigidas complexiones, tum frigidas & humidas, minores venas ac arterias obtinere quàm calidas. Obesa corpora, fœminæ, pueri, strictiora vasa quàm macilenta, viri, adulti, possident. Præterea calor ipse expansiva qualitas est, ut ampliora, frigus contractiva est, ut angustiora vasa præstet. Denique observavit è nobis aliquis in hoc ipso affectu se aliquoties deprehendisse, in dissectis post mortem, venas ac arterias ad partes quidem primò affectas tendentes graciliores debito; verùm arterias carotides & venas jugulares improportionatè ampliatas: & credibile est hoc perpetuò ob-

ſervari potuiſſe, ſi in mentem diſſecantium hoc ipſum attentiùs contemplari veniſſet. Sed hoc non peremptoriè aſſerimus, aſt ulteriori inquiſitioni relinquimus. Interim cùm ex dictis ſatìs pateat circuitum ſanguinis in partibus primò affectis eſſe imminutum, conſentaneum quoque rationi eſt vaſa quoque earum eſſe anguſtiora. Et cùm ſiniſter ventriculus cordis in Aortam tantam effundat quantitatem quæ omnibus partibus ſufficiat, cúmque tot partes primò affectæ diminutè iſtum ſanguinem abſorbeant, credibile eſt per alias partes & nominatim per caput ac hepar liberaliùs ſolito eum diſtribui, adeóque vaſa harum partium nonnihil dilatari & ampliari: Circa ſanguinis in hoc affectu imminutum circuitum, hoc unicum experimentum addimus. Injectâ ligaturâ ſive in brachio ſive in cruribus puelli hoc morbo graviter afflicti, non ità expeditè venæ ultra ligaturam intumuerunt, neque habitus partis ſanguine ſatur ità turgidulus & coloratus illic apparuit ac in ſanis ſolet fieri. Unde manifeſtè liquet inferendum eſſe ſanguinis tranſitum per iſtas partes eſſe ignaviorem ac minorem debito. Ut fluvius aggere ſtipatus citiùs aut ſeriùs inundat ripam pro variâ velocitate ac magnitudine torrentis; ità hìc quoque contingit. Reditus ſanguinis per venas ad interiora vi ligaturæ ſiſtitur; quod ſi is rapidus

tapidus esset, brevi repleret venas & habitum partium ultra ligaturam, quemadmodum aliàs in sanis accidere videmus: cùm autem segniter admodum ac tardè eas repleat in hoc affectu, statuendum est omnino circulationem sanguinis in istis partibus imminutum esse ac tardum, arteriásque in dictas partes insertas tum frigidiores tum graciliores esse debito, ut satìs supérque evicerimus arterias partium primariò affectarum laborare vitio in deficiente magnitudine.

Quarta

IV°. Quod tandem attinet ad *irritationem cordis & Arteriarum* (quæ fortè præcipua caufsa est multorum in pulsibus differentiarum) manifestè hæc languida & inefficax in arteriis partium primò affectarum deprehenditur. Non animus est impræsentiarum discursum instituere de naturâ, caussis, differentiis, & affectis irritationis in pulsibus: in genere tantùm notamus eam esse posse vel naturalem, vel violentam; & utramque esse vel universalem vel particularem, simúlque oriri posse vel ab extra vel ab intra; denique esse vel nimiam vel deficientem. In præsentis affectûs tractatione satìs erit si nonnulla delibemus de irritatione particulari arteriarum, eáque deinde ad præsens negotium accommodemus. Asserimus itaque 1° Arterias cum nixu quodam sanguinem extundere in substantiam seu habitum partium;

De irritatione pulsuum.

partes verò iſtum ſanguinem recipientes nonnihil contraniti; propter hunc autem renixum arterias ad fortiores nixus ſeu pulſus inſtituendos proritari: tantíque momenti eſſe iſtum renixum ad fortiorem reddendum pulſum, ut ubi renixus languidus eſt, vix fieri poſſit ut pulſus ſit fortis; ubi verò renixus pluſculùm intenditur, ità tamen ut nixum arteriarum non planè vincat, pulſus robuſtior reddatur, modò aliunde non intervenerit impedimentum. Atque hoc variis inſtantiis illuſtrare poſſemus; paucas annotabimus. Hyberno tempore pulſus pleniores, duriores, robuſtiores, & conſtantiores ſunt quàm æſtate. Certum autem eſt tum temporis partes corporis externas frigore conſtrictas firmiores & minùs permeabiles eſſe, adeóque ſanguini in ſuâ circulatione earum ſubſtantiam permeare contendenti, fortiùs quàm aliàs eas reniti; unde arteriæ, ubi nihil aliud interveniens prohibet, neceſſe habent fortiùs ſe movere, fortiúſque ſanguinem impellere, ſi ſuo officio in circuitu ſanguinis perficiendo defuncturæ ſint. Hinc tum irritantur arteriæ iſtæ niſi planè ſupprimantur, aut aliunde ſopiantur, indéque paullatim fortiores ictus inſtituunt; ſimúlque à ſpirituoſo ſanguine coarctato & pro ampliore loco colluctante pluſculùm incaleſcunt, atque aliquantùm ampliantur, & nonnunquam victâ nonnihil reni-

renitentiâ ſanguinem in partes uberiore ac rapidiore torrente quàm priùs effundunt. Hoc ampliùs confirmatur à calore ex contrectatione nivis adaucto. Licèt enim initio mox frigeant manus, paullò pòſt tamen plus ſatìs incaleſcunt, ſimúlque ſanguine, quem intenſus rubor indicat, ſuffunduntur. Nam ex contactu nivis primò partes denſantur, ac fortiùs circuitui ſanguinis reſiſtunt, arteriæ quoque tunc in illis partibus contrahuntur: Atqui, niſi prævaleat frigus uſque ad omnimodam ſpirituum in iſtis arteriis contentorum ſuppreſſionem, & ad ipſarum arteriarum ſtuporem, aut ſaltem torporem, arteriæ iſtæ paullatim irritantur, ſanguíſque cohibitus fortiùs luctatur pro majori loco, adeóque demum ex luctâ utriuſque incaleſcunt arteriæ ſimúlque ampliantur, & aucto pulſu ſanguinem copioſiùs in partem priùs perfrigeratam extrudunt. E contrà, æſtate, ubi minor occurrit in ſanguinis tranſitu renitentia, pulſus flaccidior, languidior, ac mollior contingit. Unde patet defectum debitæ irritationis à languidâ partium ſanguinem ab arteriis recipientium renitentiâ profectum, pulſuum vigorem imminuere.

II° Idem adhuc evidentiùs cernitur in aucto pulſu à motu corporis; nam in motu violentiore omnes ferè muſculi tenſi ſunt, unde tranſitui ſanguinis pluſculùm renitun-

 tur;

tur; hinc arteriæ ad luctam irritantur, earum calor intenditur, adeóque pulsus frequentiores, fortiores ac pleniores eduntur.

III° Inflammatio alicujus partis ut manifestè irritat ejus arterias, ità & vehementiorem pulsationem & liberaliorem sanguinis affluxum in eâdem promovet. Idem quoque de dolore dicendum.

IV° Huc etiam referenda contunsio alicujus partis. Nam pars contusa difficiliùs affluentem sanguinem admittit : hinc irritantur arteriæ, fortiùs pulsant, partémque contusam iis contranitentem in tumorem attollunt. Plurimis aliis exemplis idem demonstrari posset, nisi hæc abunde viderentur sufficere.

De renixu contra pulsum.

Notandum porrò est renixum partium in sanguinis ab arteriis receptione factum, satìs magnum esse posse, neque tamen satìs efficaciter arterias irritare : in quo casu retundit ac remittit potiùs impetum torrentis sanguinis quàm intendit. Etenim renixus iste per se retundit aut impedit decursum sanguinis per substantiam partium; quatenus verò unà proritat arterias ad fortiores ictus instituendos, per accidens torrentem ejusdem promovet. Quare cogimur hìc in aliam digressionem vel inviti delabi, distinguendo inter renixum partium qui irritat, & eum qui non, vel parùm irritat. De priori sufficiant instantiæ modò

modò allatæ, de posteriori paucas in medium adducemus.

Species renixû. Prima.

1° Ergò, datur *renixus planè supprimens torrentem sanguinis.* Talem efficit ligatura fortis, quæ planè intercipit pulsum in partibus ultrà consistentibus, neque tamen arterias citra se irritat, quòd omnem vim arteriæ ultra ligaturam superet, actionémque ejus penitùs abrumpat. Idem cernitur in partibus ex frigore demortuis, aliísve de causis sphacelo corruptis; quin fortè in contracturis & schirrhis nonnullísque cicatricibus confirmatis.

Secunda.

II° *Occurrit renixus comprimens arterias vel ex compressione arteriarum.* Hic accidit in ligaturâ mediocri. Item in compressione arteriæ à tumore in partibus vicinis aut proximis ut à tuberculo crudo; item in compressione à qualicunque externâ causâ. Multa quæ spectant ad morem decubitûs dextri præsertim & sinistri huc referantur; sic in tumoribus dextrum latus spectantibus sinister decubitus sæpè ægriùs toleratur ob compressionem partium sanarum à tumentibus, &c. Atque hæc compressio, ut ut circuitui sanguinis resistit, non tamen videtur magnopere arterias irritare, qùod non minùs vim ipsam pulsificam intercipiat quàm ejusdem actionem minuat. Quamvìs fortè in pulmonibus nonnunquam irritet ob calorem

eorum aliàs eminentem, non secus ac fieri solet in partibus dolentibus aut inflammatis.

Tertia.

III° Datur *renixus ex parte reprimens circuitum sanguinis, sed absque compressione arteriarum, neque tamen in totum eum supprimens, neque admodum arteriam irritans.* Talis occurrit in obstructionibus ab humoribus lentis, frigidis, crassis, humidis, qui, etsi nonnihil liberum sanguinis transitum impedire possint, parùm tamen arterias irritant, quòd unà torporem quendam, aut saltem frigidam intemperiem iis inferant, ut & sanguini in iis contento. Idem ferè dicendum est de membris paralyticis, nisi quòd in his evidentiùs torpor arteriis eorum introducatur, sanguinísque transitus minùs in iis retardetur.

Defectus irritationis in hoc morbo.

Porrò asserimus II° Partes primò affectas non satìs in hoc morbo irritare arterias, quibus sanguis per eas distribuitur. Nam etsi in hisce partibus, cùm ob earum soliditatē, tum ob frigiditatem, concedamus aliqualem renixum, debilis tamen admodum est is segnísque atque parùm irritans. 1° Quòd in istis partibus cum frigidâ conjungatur intemperies humida, quæ per se temperat ac lenit qualemcunque irritationem. 2° Quòd adsit inopia insitorum spirituum, qui alioquin, ubi suppetunt, dare & fovere solent arteriarum sanguinísque in iis contenti vigorem.

3°

3° Quòd iſtæ partes torpeant, ut hac ratione ineptæ ſint quæ arterias excitent. 4° Quod laxæ, flaccidæ, ac molles ſint, adeóque magìs pronæ ſint facilè recipere quod arteriæ immittunt, quàm eas obnitendo laceſſere. Atque arterias non fortiter & cum notabili robore ſanguinem in haſce partes protrudere, vel hoc indicio manifeſtum eſt, quòd eæ poſt influxum ſpirituum & ſanguinis, permaneant adhuc laxæ, molles & flaccidæ, cùm è contrà pulſus fortes ſoleant partes aliàs flaccidas ſubitò plenas, turgidulas ac rigidiuſculas reddere. 5° Quòd partes primò affectæ lubricitatem ſimilarem poſſideant. Quemadmodum enim externa ſeu ſuperficiaria lubricitas quodvis præterlabi ſinit ſine attritione; ità quoque interna ſeu ſimilaris lubricitas permeationem ſanguinis facilitat, ut cum minimâ luctâ ejus circuitus obeatur. Concludendum ergò eſt arteriarum irritationem in hoc affectu eſſe deficientem, adeóque ſegniter admodum & inefficaciter excitari arterias ad pulſum validum efficiendum.

Tandem perpenſis omnibus quæ adduximus de cauſsis activis & impellentibus ſanguinem in circuitu ſuo, ſatìs eluceſcit ſanguinis circuitum in hoc affectu, licèt ſatìs facilis & expeditus ſit, eſſe tamen diminutum & ſegnem per partes primò affectas, tum ob ignaviam ſanguinis arterioſi in dictarum partium

tium arteriis contenti, tum ob deficientem calorem atque exilitatem iſtarum arteriarum, tum denique ob earundem inefficacem irritationem. Atque hæc dicta ſunto de duobus prioribus vitiis pertinentibus ad diſtributionem ſanguinis in hoc affectu, diminutione ſcilicet ac tarditate diſtributionis; reſtat jam ut breviter expendamus inæqualitatem ejuſdem.

Cap. XI.

Inæqualitas diſtributionis ſanguinis in hoc affectu.

I*Næqualitas* hæc æſtimanda eſt ex collatione magnitudinis ac velocitatis torrentis ſanguinis factâ in diverſis partibus. Si enim circuitus ſanguinis ſecundùm geometricam proportionem ſit vel æquè diminutus & tardus, vel æquè magnus & velox, æqualis ille ex ſcopo præſentis inquiſitionis reputandus eſt: E contrà, ſi in aliis partibus minor & tardior, in aliis major & velocior ſit, inæqualis & improportionatus cenſendus eſt. Atque hic eſto ſtatus præſentis diſquiſitionis.

Ex ſuprà-dictis liquet diſtributionem ſanguinis per partes primò affectas eſſe admodum parcam & tardam. Tantùm ergò reſtat con-

considerandum an per cæteras partes uberiore ac concitatiore motu vehatur.

Inæqualitas distributionis probatur.

Asseruimus antea radicem hujus mali non fundari in ipso corde, neque cor ipsum præsertim quo ad sinistrum suum ventriculum ex se primò malè affici. Credibile est ergò cor ipsum (nisi fortè alius morbus vel conjungatur vel superveniat) rectè suo officio defungi, sufficientémque sanguinis quantitatem pro unâ vice per quemlibet ictum in Aortam expellere. Cùm ergò diminutè (ut suprà probatum est) sanguis ad partes primò affectas ab Aortâ dispensetur, necesse est superfluam portionem ad alias partes non sic affectas distribuatur. Nam aliàs Aorta non satìs se expediret, nec sanguinem à corde receptum satìs exoneraret, sed à copiâ ejus infarciretur, & opprimeretur, hæcque repletio levi occasione ad sinistrum usque ventriculum cordis redundaret, febrímque accenderet: & agnoscimus quidem ob hanc ipsam causam, inter alias, febrim in hoc affectu frequenter, ac facilè accendi. Verùm cùm illa febris sit alius morbus conjunctus, & ab hoc diversus ac separabilis, & cùm sæpius morbus hic sine febre occurrat; necessariò concedendum est sanguinem, quò diminutiùs ad partes primò affectas distribuitur, eò copiosiùs ad partes cæteras affundi, saltem tunc, ubi febris abest. Nam cùm ea quantitas sanguinis, ut

modò

modò diximus, in Aortam excludatur quæ toti corpori ſufficiat, & cùm tota ea in varias partes diſtribuenda ſit; ſequitur planiſſimè, quò minùs in unam partem, eò uberiùs in aliam diſpenſari.

Atque ità ex dictis percipere licet inæqualitatem diſtributionis ſanguinis ex ſolâ ejuſdem diminutione in partibus primò affectis ſuprà aſſerta (probabiliter ad minimum) inferri. Ex diminuto nempe ac tardo decurſu ſanguinis per partes primò affectas, affluxum ejusdem tum uberiorem & concitatiorem ad partes interiores non ſic affectas rectè colligi. Videamus jam an cætera phænomena huc ſpectantia huic ratiocinio reſpondeant.

1°. Manifeſtum videtur ex ſuprà-allatis, Caput, Cerebrum, Hepar, cæteráque viſcera, non iſtâ frigidâ intemperie, neque illo torpore ac inopiâ ſpirituum inſitorum laborare, quibus premuntur partes primò affectæ. Nam viſcera & partes dictæ non recipiunt nervos ſuos à ſpinali medullâ extra calvariam, ut in eadem conditione cum cæteris partibus involvantur. Porrò iſtæ partes, quantùm ex tactu judicare licet, moderatè exteriùs ſaltem calent; & quantum ex viſu, colore naturali ac florido conſpiciuntur. Præterea pleniores ac habitiores occurrunt quàm partes primò affectæ.

Adhæc, Pueri hoc morbo afflicti moderatè appetunt,

appetunt, ingesta alimenta non malè coquunt, & circa caput sensus obtinent satìs acutos; vident, audiunt, gustant, olfaciunt, non hebetiùs quàm alii, & quoad ingenium, sæpe coætaneos superant, nisi aliunde quid obstet. Quæ omnia collecta satìs supérque attestantur in istis partibus, aut non, aut saltem parùm admodum dominari vel frigidam intemperiem, vel torporem & inopiam spirituum insitorum. His jam concessis necesse est liberaliorem sanguinis ad dictas partes distributionem unà concedamus. Quod enim ad calorem attinet, suprà monstravimus eum tùm ampliare, tùm proritare arterias ad fortiorem pulsationem edendam; & copiam spirituum suprà quoq; monuimus non modò fovere vim pulsificam arteriarum, vigorémque sanguinis in iis contenti conservare, sed & nonnihil concitare ac irritare utrumque, ídque eò efficaciùs, quò minùs spiritus insiti torpore affecti sunt.

2°. Nisi istæ partes pleniore circuitu sanguinis irrigarentur, molliores, laxiores ac flaccidiores quàm reipsâ sunt, occurrerēt, non secùs ac partes primò affectæ observantur. Etenim deficiente aut languente in quavis parte pulsu, pars statim redditur laxa ac flaccida, ut omnibus partibus in Lipothymiâ contingit. E contrà, ubi pulsus fortis est, pars, ad quam pertinet, rigidiuscula ac turgidula

dula deprehenditur. Pulſus enim plenior, ſtatim partes priùs præ inanitione concidentes replet ac infarcit, ut ſolutâ Lipothymiâ reſtitutóque pulſu, partes corporis priùs languidæ laxæque, non modò benè coloratæ, ſed & vegetæ ac turgidulæ redduntur. Cùm ergò iſtæ partes, illâ mollitie, laxitate & flacciditate non affectæ ſint, dicendum eſt eas pleniori pulſu perfundi.

3°. Ipſa magnitudo harum partium aucta præ partibus primò in hoc morbo affectis teſtatur eas liberaliùs alimento ſuo, nempe ſanguine (qui commune ac ultimum partium alimentum cenſetur) irrigari. Etenim vix aliàs ulla ratio ſufficiens fingi poteſt, cur, cùm partes primò affectæ emaciatæ, hæ pleniuſculæ & habitiores (præſertim cerebrum & hepar) inveniantur. Idem & confirmat floridus harum partium color. Pulſu enim in quavis parte languente, nonnihil de nitore coloris in iſtâ parte mox decedit.

4°. Obſervatæ ſunt in hoc affectu Arteriæ Carotides, tum venæ jugulares quæ ad cerebrum & partes circa caput pertinent, ampliores; quæ autem vaſa ad partes primò affectas feruntur, exiliores debito: unde liquidò inferre licet ſanguinem inæqualiter ad iſtas partes diſpenſari. Atque hic oramus atque obteſtamur eos quibus occurrit opportunitas diſſecandi corpora ex hoc morbo defuncta

defuncta, ut accuratiùs velint explorare an arteriæ in partes ossium protuberantes insertæ liberaliùs quoque &commodiùs effundant sanguinem in istas, quàm in cæteras ossium partes parciùs nutritas, & annon istarum partium arteriæ paullò ampliores sint quàm harum. Licet equidem hoc scrutinium, cùm ob exilitatem dictarum arteriarum, tum earum insertionis obscuritatem, ut & ossium duritiem, difficillimum esse agnoscamus.

5°. Juvantia & lædentia huc quoque spectant. Nam frictionibus motu & agitatione variâ corporis, atque exercitiis, corroborantibus illitionibus, similibúsque mediis quæ calorem in dexteris membris cæterísq; partibus primò affectis suscitant, pulsúsque irritant ac quocunque modo augent, unde distributio sanguinis propiùs ad æqualitatem reducatur, manifestè juvantur pueri hoc morbo afflicti; contrariis læduntur. Similiter medicamenta intùs assumpta quæ distributionem sanguinis ad partes primò affectas promovent (qualia sunt moderatè calida, benigna & naturæ familiaria, atque ità attenuantia, incidentia & deobstruentia, ut simul spiritus nequaquam dissipent sed foveant augeántq;) conferunt multùm ad hujus morbi curationem; contraria verò eundem aut gignunt aut genitum intendunt. Hisce

ce omnibus consideratis, concludendum est distributionem sanguinis in hoc affectu esse irregularem & inæqualem. Atque ità tandem absolvimus disquitionem de vitiis in distributione vitalis sanguinis; restant jam si quæ sint, vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc morbo examinandæ.

Cap. XII.

Vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc affectu.

DIximus suprà originem constitutionis vitalis in sanguine arterioso, & præsertim in spirituosâ ejusdem parte fundari: sed quoniam partes solidæ quoque nonnihil de naturâ vitæ verè participant, iis vitam participatam, sive constitutionem vitalem participatam meritò adscribimus.

In quibus consistat constitutio vitæ participatæ.

Consistit autem hæc *constitutio vitæ participatæ* in tribus,

1°. *In Unione quâdam sanguinis arteriosi cum substantiâ solidarum partium quas permeat.*

2°. *In calore vitali in istis partibus excitato.*

3°. *In vivificatione & exaltatione constitutionis naturalis, omniúmque facultatum naturalium istarum partium.*

I° Quod

I°. Quod ad *Unionem illam ſanguinis arterioſi* attinet, jure ea prima pars vitæ participatæ reputanda eſt. Ideo enim partes ſolidæ de naturâ vitæ, ſive de conſtitutione vitali participare dicuntur, quòd in ſe vitales ſpiritus contineant. Neque etenim abſque ſpiritu vitali conſiſtere poteſt vita. Quando ergò vitalis ſpiritus in & cum ſanguine arterioſo ad partes ſolidas per arterias diſtribuitur, atque hæ partes iſtum ſanguinem in ſuam ſubſtantiam imbibunt, fit, ut partes dictæ cum ſpiritibus vitalibus uniantur, ſícque eæ de naturâ vitæ participent.

E'us prima pars.

Porrò cùm hæc unio non ſit permanens ſed tranſiens & in motu conſiſtat, videtur ea in ipſo congreſſu & mutuo amplexu ſpiritûs inſiti naturalis & influentis vitalis conſiſtere. Conditiones autem quæ requiruntur ut hic congreſſus ſit naturalis, ſunt,

I°. Ut ſit utrinque moderatus, non impetuoſus.

2°. Ut ſit utrinque validus, non languidus aut torpidus.

3°. Ut ſit utrinque amicus & gratus, non hoſtilis & infenſus; ut ſit tranquillus, non tumultuarius; nec nimis ſit lubricus, neque nimis aſper.

4°. Ut non deſinat in diſſipationem omnimodam ſpirituum, quin magìs in eorundem ſedationem aptámque diſpoſitionem pro re-

ditu per venas. Fortè plures iſtiuſmodi conditiones addi poſſunt; ſed cùm ad hunc affectum maximâ ex parte parùm pertineant, ab ulteriori earum examine hìc ſuperſedemus. Notamus tantùm in hoc affectu congreſſum mutuum & unionem vitalis & inſitæ conſtitutionis per ſpiritus ſuos non contingere cum eo vigore, activitate, & oblectamento utrinque, quibus aliàs perfici ſolet in ſanis. Atque hoc vix eget ullâ probatione, cùm ex ſuprà-dictis pateat non tantùm conſtitutionem inſitam partium primò affectarum laborare frigidâ & humidâ intemperie, inopiâ & torpore ſpirituum, ſed & ſanguinem ipſum vitalem nonnihil refrigerari ac torpidiorē reddi in extremitatibus arteriarum, priuſquam in partes primò-affectas effundatur; ut neceſſum ſit unionem illam cum ſufficienti neque vigore, neque voluptate peragi. Enimvero, ubi ſpiritus vitales vigoroſi cum ſpiritibus inſitis pariter vigoroſis congrediuntur, non ſine luctâ quadam blandâ & delectante uniuntur. Sive, ut exemplo hoc rem illuſtremus, ſpiritus inſiti, tanquam ſponſa, ſimul & alliciunt & quodammodo repellunt ſpiritus vitales qui hìc quaſi ſponſi perſonam agunt: verùm vitales ſpiritus calore ſuo ſtimulati & pulſuum vigore impulſi, audaciùs & confidentiùs paullò inſitos invadunt, eorúmque fines ac terminos

minos penetrant ſubeúntque, dum interim ſpiritus inſiti (ut ut modeſtè quaſi renitentes ac reluctantes) non ſine voluptate quadam eos excipiunt. Ipſa enim voluptas corporea in luctâ quadam amatoriâ fundatur, princépſque pars ipſius vitæ in iſtiuſmodi concertatione de unione mutuâ utriuſque ſpiritûs conſiſtit. Eo enim fine tum generantur, tùm diſtribuuntur vitales ſpiritus, ut demum pervadant conſtitutionem inſitam ſolidam partium, eáſque ſuâ vitali virtute profundè imbuant: atqui cùm non poſſint hi ità penetrare ſine nixu & renixu, neceſſariò accidit, ut vigor iſtius luctæ ſive nixûs & renixûs major minórve ſit pro copiâ, calore, & activitate ſpirituum inter ſe concertantium. Quoniam igitur ſpiritus naturales, tum vitales in hoc affectu nonnihil frigidiores, pauciores, minúſque activi ſint, neceſſe eſt eorum congreſſum & unionem ignaviorem, minúſque debito eſſe delectantem. Adhæc notandum eſt in hoc affectu (qúod & ſuprà latiùs oſtendimus) tranſitum ſanguinis arterioſi per partes primariò affectas nimis facilem eſſe & lubricum, unde hâc etiam ratione congreſſus iſte & unio ſpirituum in iſtis partibus ignavior redditur, minúſque jucundus. Præterea exhalationes calidæ, licèt revera parciùs ut plurimùm in hoc affectu excitentur, excitatæ tamen, ob mollitiem, laxita-

tem, internámque lubricitatem partium primò affectarum citiùs quàm par est exſpirant, unde iſtas partes magìs frigidas & flaccidas relinquunt.

Secunda pars vitæ participatæ.

II° Quod attinet ad *calorem vitalem ſolidis partibus communicatum* (qui ſecunda pars eſt conſtitutionis vitalis participatæ) partim dependet is ab unione prædictâ ſive incorporatione ſanguinis arterioſi cum ſolidis partibus, partim verò conſiſtit in motu ſeu nixu quodã expanſivo. (conſimili iſti nixui expanſivo qui eſt ipſius ſanguinis arterioſi) excitato in ipſis ſolidis partibus. Primum admodum manifeſtum eſt: neceſſe enim eſt ſanguinem arterioſum calore vitali imprægnatum, ubi intra ſolidas partes recipitur, iis cum ſubſtantia ſuum calorem quoque impertire. Secundum etiam non difficulter evincitur. Etenim ſi calor vitalis in ſanguine arterioſo radicatus conſiſtat in motu quodam ſeu nixu iſtius ſanguinis uniformiter diffuſo ſimúlque nonnihil cohibito, fieri non poteſt quin conſimilem nixum in ſolidis partibus, quas pervadit, excitet, cùm cauſsæ naturales ſemper agant ad extremum ſuarum virium, & quantùm fieri poteſt, per viam aſſimilationis. Si quis dubitet an eſſentia vitalis caloris conſiſtat in tali nixu uniformi diffuſivo, moderatè cohibito & intrinſecus proveniente, ſciat eſſentiam caloris in genere conſiſtere in motu vel nixu

nixu rarefactivo nonnihil cohibito, ut clarè demonstrat Vice-Comes Verulamius in novo ſuo Organo. Hoc autem dato, calor vitalis, cùm in ſe veram naturam caloris contineat, neceſſariò quoq; erit talis nixus rarefactivus nonnihil cohibitus. Verùm ut hic calor in genere reſtringatur ad vitalem, plures conditiones addendæ ſunt; quas tamen hìc, nè in enormem digreſſionem provehamur, neque enumerare neque proſequi accuratiùs poſſumus. Interim ut materiam & modum habeamus inquirendi, utrùm calor vitalis in hoc affectu ſit ſecundùm naturam modificatus nécne? viſum eſt ſequentes conditiones paucis proponere.

Conditiones caloris vitalis ſecundùm naturam ſe habentis

1 Quò calor vitalis dicatur naturalis ſeu ſecundùm naturam, requiritur ut ejus origo ſit interna, nempe in ipſo ſanguine arterioſo, & per implantationem ac unionem ejuſdem, ut ſuperiùs dictum, ad partes ſolidas derivetur. Ut enim quid dicatur naturale, neceſſe eſt id ſit ab interno principio: licèt quoque quæcunque fovent, augent, vel excitant moderatè internum principium, poſſe eo reſpectu hanc appellationem ſubire concedamus.

2 Requiritur, ut calor iſte ſit moderatus, non remiſſior aut intenſior æquo, ſed gradu apto partibus diſpenſatus.

3. Requiritur, ut ſit quodammodo unifor-

mis suíque similis in partibus eâdem constitutione similari gaudentibus, modò æquè distent à fonte caloris, paritérque ab aliis causis concurrentibus & vicinis affectæ sint. Veùm in partibus longiùs à fonte caloris distantibus, pariter tamen aliàs, quemadmodum dictum, affectis, ut uniformiter diminutior sit: similiter in partibus quoad constitutionem insitam frigidioribus, ut sit proportionaliter quoque remissior. Denique in partibus ab aliis causis diversimodè affectis, ità ut una multò intensiûs caleat quàm altera, requiritur, ut inter partem calidiorem & frigidiorem calor paullatim seu gradatim, & quasi uniformiter remissior (si à parte calidiore versûs frigidiorem palpando procedas) deprehendatur: & eò usque etiam uniformitas quædam vel in hac difformitate seu disparitate caloris, dummodo intra naturæ limites manserit, observari potest. Partes enim proximæ sive immediatè se mutuò tangentes, non naturaliter se habent, ubi altera præ alterâ impensè calet. Enimvero cûm calor hic vitalis consistat in nixu rarefactivo nonnihil cohibito, si is multûm inæqualis & difformis sit in partibus juxtà invicem positis, fiet, ut pars illa quæ violentiùs nititur, conetur unà se divellere ab ista quæ minùs nititur, eritque adeò nixus iste præternaturalis dolorem inferens. Consistit enim

nim dolor in ſolutione continuitatis nondum factâ, ſed in fieri.

4. Ut hic calor non actuet aut promoveat actionem alíus cujuſvis qualitatis noxiæ conjunctæ. Quamvìs enim in hoc caſu noxia qualitas conjuncta præcipuè peccet, potiorémque partem culpæ mereatur, calor tamen in totum excuſari non poteſt. Nam calor acris & malignus connotant alias qualitates conjunctas præter nudum calorem, ipſe tamen calor vitalis quatenus intendit ac ſtimulat actitivitatem iſtarum qualitatum conjunctarum quò potentiùs lædant, ex parte reus eſt cenſendus eorundem noxiæ actionis.

5. Ex parte renixûs requiritur quoque moderamen, tùm ratione ſedationis ſpirituum vitalium excuſcitatorum, tùm ratione permeationis ſanguinis arterioſi, tum ratione tranſſpirationis exhalationum non ſedaturum.

6. Eſt proportio quædam obſervanda inter nixum vitalis caloris expanſivum & renixum eum coërcentem. Non modò igitur exceſſus alterutrius in ſe vitium eſt, ſed & ſi alter alteri ſit improportionatus, eo ipſo quoque vitioſus eſt cenſendus.

7. Rhythmus & ordo quidam tùm in nixu tùm in renixu eſt obſervabilis. Neque enim eodem continuo tenore procedunt, at micando quaſi modò intenduntur, modò re-

 mittuntur:

mittuntur: & intendunrur quidem maximè in diastole arteriarum, ubi sanguis suis cancellis angustioribus non contentus, de ampliore loco luctetur, adeóque arterias distendit donec competens ejus portio in habitum partium excidat & inibi digeratur, tunc quippe locus non adeò in angustias sanguinem cogit, quin per tantillam temporis morulam ab impetuoso suo motu supersedeat. Atque inter caussas pulsationis hæc micatio sanguinis arteriosi non infimæ est notæ. Ut hæc jam ad præsens negotium applicemus, è conditionibus modò propositis secunda sola in præsenti affectu videtur manifestè desiderari. Calor enim vitalis non moderatus hìc, sed deficiens, remissiórque gradu naturali & justo deprehenditur. Nam cùm partes primò affectæ frigidâ ac humidâ intemperie, inopiâ ac torpore spirituum laborent, necesse est eas (ut suprà quoque ostendimus) calorem sanguinis arteriosi priùs quàm in earum substantiam effunditur, nonnihil retundere; unde partes istæ remissiorem vitalis caloris gradum, quàm iis debetur, participant. Atque hæc dixisse sufficiat de calore vitali partibus communicato.

Tertia pars.

III° Quod ad ultimam partem vitæ participatæ attinet, quæ quidē dependet à duabus prioribus, quæque prima est intentione naturæ, licèt ultima executione; dicimus eam finem

nem quodammodo esse tùm constitutionis vitalis originalis,tum distributionis ejusdem, ut & unionis prædictæ caloríſque partibus communicati. Non enim suâ solâ gratiâ excitantur in sanguine arterioso vitales spiritus, neque suo tantùm commodo in partes distribuuntur, iíſque uniuntur; ast maximè,ut vivificent & nobilitent insitam solidarum partium constitutionem earúmque adeò facultates actuent & exaltent. Quemadmodum enim calor per se tantùm potentiâ est visibilis,nisi lumine irradietur; ità & facultates illæ insitæ attrahendi, retinendi, coquendi, excernendi, & formandi, quasi mortuæ sunt & merè potentiales, quando affluxu vitali non actuantur & vivificantur. Hoc clarissimè videre est in lipothymiâ; nam deficiente vitali influxu,subitò labascunt ac languent omnes istæ facultates.

Verùm cùm facultates omnes fundentur in aliquâ constitutione, quæ earum & caussa & subjectum est, quæri posset, in quâ constitutione partium prædictæ facultates fundentur; Respondemus quoad potentialem naturam eas radicari in constitutione insitâ quam priùs descripsimus; verùm quoad actuatam & jam vivam factam essentiam dependere eas quoque ab influxu vitali. Atque in genere pronunciamus constitutionem vitalem participatam, quam priùs in tribus

con-

consistere asseruimus, cum constitutione insitâ conjunctam, esse integram & adæquatam tum caussã tùm subjectum omnium istarum facultatum. Operosior autem digressio foret, quàm nostrum institutum patitur, inquirere in specialem modum, quo istæ constitutiones hanc vel illam facultatem in specie determinatam producant. Impræsentiarum tantùm breviter percurremus vitia prædictarum facultatum quæ in hoc affectu occurrunt.

I° Vis Formatrix hìc errat ob inæqualem affusionem vitalis sanguinis in diversis partibus, de qua suprà disseruimus. Hinc caput & Hepar in nimiam molem excrescunt; partes primò affectæ extenuantur; ossium extrema protuberant, quin etiam aliquando, quæ aliàs recta forent, ossa incurvantur.

II° Coctrix debilis est in hoc morbo in partibus primò affectis, ob insitam intemperiem frigidam, ob inopiam & torporem spirituum, ob lubricam unionem spirituum vitalium cum constitutione insitâ, & ob debilem calorem vitalem impressum.

3° Attractrix, retentrix, & expultrix videntur haud multùm à naturali conditione recedere: attractrix tamen aliquantò segnior est debito; retentrix ob internam lubricitatem nonnihil infirmior; expultrix verò concitatior justo ob eandem caussam.

Atque

Atque ità tandem absolvimus examen vitiorum constitutionis vitalis in hoc affectu. *Constitutio animalis* jam proximè considerandа foret, nisi quòd nonnulla vitia constitutionis insitæ, nempe ejus vitia organica, quæ nonnihil dependent à vitiis quibusdam recitatis constitutionis vitalis, hunc locum, ut sibi magìs proprium, vindicarent.

Cap. XIII.

Vitia Organica constitutionis insitæ in hoc affectu.

CUm vitia organica in hoc affectu pertineant ad constitutionem partium insitam, immediatè quidē ea post vitia similaria ejusdem constitutionis justâ methodo tractanda forent: verùm, ut suprà monuimus, quòd eorum ratio & caussa maximè à vitiis constitutionis vitalis modò notatis petenda sit, coacti fuimus præmittere horum tractatum, illorúmque adeò considerationem in hunc locum reservare.

Vitia Organica in hoc morbo reducuntur commodè ad hæc capita.

Quinque capita vitiorum organicorum in hoc morbo.

1. *Ad certarum partium extenuationem & maciem, videlicet partium primò affectarum.*

2. *Ad*

2. *Ad aliarum partium magnitudinem præter rationem auctam, ut cerebri, totius capitis, & Hepatis.*

3. *Ad protuberantias ſive tumores certorum oſsium, ut oſsium ad carpos, ad talos, & extremitates coſtarum.*

4. *Ad certorum oſsium incurvationem, ut frequentiùs accidit oſsibus cubiti & tibiæ, nonnunquam oſsibus femoris & humeri.*

5. *Ad pectoris acuminationem & anguſtiam.*

Atque hæc vitia infrà inter ſymptomata & ſigna hujus morbi memorantur, non quidem quòd reipsa mera ſint ſymptomata, ſed quòd in ſenſus incurrant, adeóque ſignorum vicem commodè ſuppleant; tum ratione partium eſſentiæ morbi altiùs latentium, tum ratione cauſsarum ejus abditarum. Quicquid enim ipſum ſenſu percipitur, & præter ſe aliquid obſcuri menti repræſentat, rationem habet ſigni. Revera enim hæc vitia ſunt partes eſſentiæ ipſius morbi & quidem ſecundariæ, cùm ſint vitioſæ conſtitutiones organorum actionem lædentes, & dependeant ab aliis partibus eſſentiæ morbi.

Communis eorum cauſsa.

Communis cauſſa ferè omnium modò recitatorum affectuum videtur eſſe *inæqualis* & *improportionata nutritio*, ſive ἀλογοτροφία *partium.* Hæc autem in hoc morbo à duabus præſertim cauſsis dependet. Prior eſt diſpar & inæqualis

æqualis conſtitutio inſita partium irrationaliter nutritorum. Diſparitas inter conſtitutiones inſitas partium primò affectarum, & capitis ac viſcerum ex ſuprà-dictis nullo negotio colligi poteſt, ut non mereatur ulteriorem inculcationem. Poſterior cauſsa, quæ certè non minoris eſt momenti, eſt ipſa inæqualis diſtributio ſanguinis arterioſi ad partes, ut dictum, inæqualiter nutritas. Quòd ſanguis in hoc affectu inæqualiter diſtribuatur ſuprà monſtravimus:hìc tantũ inferimus indè ſequi neceſſariò inæqualem nutritionem partium. Omnia animalia quò pleniore victu utuntur (niſi aliud interveniat impedimentum) eò habitiora tùm pinguiora cernuntur : ſubtractâ verô debiti alimenti quantitate accreſcunt, atque indies extenuantur. Cur non idem animalium partibus accidere judicemus ? Sanguis, aut ſaltem aliquid in ſanguine contentum pro ultimo alimento partium omnium agnoſcitur. Ubi ergò id liberaliùs uni parti & alteri parciùs diſpenſatur, minimè certè mirum eſt, ſi una pars in juſto majorem molem excreſcat, dum altera interim extenuatur. Sed hæc in genere dixiſſe ſufficiat. In ſpecie,

I° Aſſerimus in hoc affectu partes primô affectas indies macreſcere et emaciari. Neque exſpectanda eſt hujus aſſertionis probatio, cùm quotidiana experientia idem oculis atteſtetur

ſtetur. Verùm cur ità extenuentur iſtæ partes, rationes exigamus.

Cur extenuentur partes in hoc affectu?

1ª Ducitur à primaria eſſentiâ morbi, ab intemperie frigidâ nempe, à penuria & ignaviâ ſpirituum inſitorum in prædictis partibus. Hinc enim atttractrix, retentrix, & coctrix ſuo mumere parùm efficaciter in illis defunguntur.

2ª Ducitur à laxitate, mollitie, & internâ lubricitate earundem partium: hinc enim earum expultrix concitatior eſt debito, transſpiratio nimis facilis ac diſſipativa, circuitus ſanguinis nimis lubricus, retentrix debilis alimentum citiùs & faciliùs elabi patitur quàm par eſt; atque hìc idem penè hiſce partibus accidit quod inteſtinis in Lienteriâ. Ut ut ſit, impenſa excedunt vectigalia, & per conſequens iſtæ partes extenuantur.

3ª Ducitur ab inæquali diſtributione, & quidem diminutâ in partibus primò affectis, de quâ ſatìs ſupérque ſuprà dictum eſt.

II° Aſſerimus in hoc affectu magnitudinem capitis & præſertim cerebri, ut & magnitudinem Hepatis eſſe præter rationem auctam. Aliquando conjungitur Hydrocephalus, quem tamen nullam hujus morbi partem, aſt diverſi generis exiſtimamus: licèt nonnunquam hunc affectum poſſe occaſionem miniſtrare hydrocephalo ſupervenienti concedamus. Porrò vidimus aliquando, ſuper-

pervenienti huic morbo tabe, eáque diu continuatâ, faciem partésque circa caput nonnihil ante obitum fuisse extenuatas. Non tamen id evenisse à morbo de quo agimus; ast à Tabe huic accidente. Interim ut ratio reddatur magnitudinis supra modum auctæ in prædictis partibus, notemus

1° Partes ad caput & viscera ferè omnia pertinentes, nervos ab illâ parte spinalis medullæ quæ intra calvam concluditur, recipere, & propterea non necesse esse hasce partes infelici conditioni partium primò affectarum subjici. Quare nulla ratio nos cogit asserere, hasce auctas partes vel intemperie frigidâ vel penuriâ & torpore spirituum affici, vel attractricem, retentricem, aut coctricem facultatem indè vitiatam obtinere; & per consequens, partes hæ eximuntur omnino à primâ causâ modò recitatâ extenuationis in reliquis partibus primò affectis.

2° Notemus neque laxitatem, flacciditatem, molliciem aut internam lubricitatem in dictis partibus supra modum auctis dominari, neque has qualitates (quemadmodum accidit partibus primò affectis) expultricem debito concitatiorem præstare, adeóque metuendum esse exportationem superare importationem, quod in partibus extenuatis contingere docuimus.

3° Notemus sanguinem in circuitu suo

quò

quò parciùs ad partes primò affectas diſtribuitur, eò liberaliùs haſce auctas partes rigare. Hoc ſuperiùs probavimus, neque pluribus hìc in eam rem opus. His ergò notatis, evidens occurrit ratio, cur prædictæ partes irregulariter augeantur: Etenim ſi in iis attractrix, retentrix & coctrix non debilitentur ſecundùm primam annotationem, & expultrix non ſit juſto concitatior ſec. ſecundam, atque interim copioſius alimentum iis affundatur ſec. tertiam, neceſſe eſt earum molem improportionatè excreſcere. Nam ubi abundat alimentum neque ſuo officio deſunt facultates, fieri non poteſt quin plenior partium nutritio ſubſequatur.

III° Aſſerimus, protuberantias ſive tumores oſſium in carpis, talis, & extremitatibus coſtarum duplici nomine vitiatum organum efficere, ratione ſcilicet tum magnitudinis, tum figuræ. Partes utroque modo vitiatæ oculis obviæ ſunt, ut fruſtrà alia ſit exſpectanda probatio. Sed cur oſſa ad iſtum modum, in iſtis locis, ſic protuberant? Arduum certè eſt hujus rationem reddere, neque fortè audemus polliceri nos omni ex parte curioſis ſatisfacturos. Itaque loco reſponſionis ſequentes obſervationes non planè inutiles in medium proferimus.

Protuberantium oſſium in hoc affectu cauſæ.

1° Oſſa in multis cum Parenchymatis vi-

viſcerum conveniunt. Nam 1° conſtant ex materia quâdam ſimilari à ſanguine perlabente ſecretâ, nec laborioſa aſſimilatione opus habente, & omnino facilem nutritionem, donec ad ἀκμὴν incrementi pervenerint, videntur admittere; nutriri porrò uſque dum ad extremam fortè ſiccitatem per ætatem perducantur, & extenuationi notabili vix videntur eſſe obnoxia: ità & parenchymata ſimilaria ſunt per ſecretionem à ſanguine ferè ſolam congeſta, & facilè creſcunt, ægrè raróque extenuantur. 2° Oſſa ſimili ferè modo, quo parenchymata, aluntur Per arterias recipiunt ſanguinem, per venas ſuperfluam portionẽ amandant, ac loco vaſorũ tertii generis, quibus exterminantur excremẽta, cavitatibus & cellulis donantur. Dubitet fortè aliquis de arteriis oſsium, cùm tam dura & rigida pars inepta videatur intra quam pulſent arteriæ. Concedimus quidem minùs apta eſſe oſſa pro arteriarum pulſatione ob duritiem ſuam & rigiditatem, adeóque agnoſcimus ea non aliquam notabilem arteriarum ramificationem in ſe admittere; verùm ſi quis indè inferre velit nullas planè introadmitti arterias, næ ei nos omnino repugnantes habebit. Sunt etenim partes vivæ, nutriuntur, creſcunt, facultatibus attractrice, retentrice, coctrice ac ſecretrice gaudent. Deinde ſanguinem ea intra ſe recipere quem non poſſunt

Oſſa non omnino Arteriis deſtitui.

 niſi

nisi per arterias, patet ex eorum cruentatione sive fracta sint, sive rasa, aut alio quovis modo divisa in vivis adhuc animalibus. In junioribus animalibus, spongiosa ossium substantia ipsáque medulla sanguine suffusa cernitur, & maxima pars cavitatum earum non tum medullâ, quàm sanguine referta est. In majoribus animalibus observare licet venas tùm arterias per membranas ipsam medullam involventes distributas: quæ omnia satìs arguunt distributionem sanguinis ad ipsa ossa. Verùm natura sagax (quæ in omnium partium formatione commodissimè omnia concinnat) prospiciens hìc arterias venásque propter duritiem ossium non posse convenienter longiori carnificatione per substantiam ossium disseminari, numerosas eas, at valdè exiguas & plerumque capillares mediante periostio hinc indè sparsim in foraminula ossium vix conspicua ejaculatur. Immo in majorum animalium diù elixatis ossibus foraminula hæc insertionis vasorum satìs facilè in extima superficie detracto periostio cerni queunt. Sed hæc sufficiant dicta de venis arteriisque ossium, cùm res hæc minùs pertineat ad nostrum scopum. Quod ad vasa tertii generis attinet, quandoquidem ossium excrementa non planè inutilia erant futura, neque commodè extra corpus exterminari poterant, natura, loco

vasis

vasis tertii generis conceptacula quædam (cavitates nempe, & cellulas) construxit, in quæ ossium excrementa, partem scilicet pinguem quæ planè inutilis est ad ossa nutrienda, reponeret. Aliqui quidem medullam esse proximum osium alimentum existimant; sed perperam, cùm hæc, ut modò diximus, planè inepta sit ad osium generationem & nutritionem. Ossa enim non tantùm durissima & solidis sima atque ex se albioris coloris, sed & constant ex substantiâ quadam terrestri satìs tenaciter cohærente; quæ conditiones longè absunt à medullâ. Hæc quippe in igne tota conflagrat & in flammas abit; osa verò, nisi ratione medullæ, vix flammam concipiunt, sed in terrestrem substantiam ferè tota calcinantur. Deinde nullâ arte ad illam firmitudinem, quam in osibus cerninus, perduci potest medulla. Porrò medulla ad moderatum ignis calorem liquescit & dissolvitur; ossa verò ardentisimas ignis flammas sine ullâ eliquatione sustinent. Præterea ossa per diuturnam elixationem non in medullarem substantiam, sed gelatinam quandam resolvuntur. Tandem ossa in pulverem comminui possunt; non sic medulla. Certum ergò est medullam non esse osium alimentum, sed quoddam eorum excrementum sive potiùs secrementum, utile id quidem, suísque adeò conceptaculis asservandum. Ossa enim na-

Medullam non esse ossium alimentum

Sed quoddam eorum excrementum seu secremētum

turâ ſuâ alioquin ſicciora, frigidiora, & aſperiora, minùs apta forent motui, niſi medullæ ſeu exundationibus ſeu exhalationibus humectarentur & lubrica redderentur, blandóque ejus calore foverentur. Hæc omnia uno ferè ſequenti experimento confirmantur. In animalibus junioribus æſtimatâ magnitudine oſsium, minus medullæ ineſt oſsibus, plus ſanguinis, quàm in grandioribus. In fœtu nondum edito, vixdum veſtigia medullæ à ſanguine diſtinctæ obſervantur. Poſt partum verò indies medullaris ſubſtantia augetur, & minus minúſque ſanguine ſuffuſa eíque permiſta conſpicitur: in ætate demum conſiſtente oſſa medullâ ferè purâ & ſincerâ, ſanguine vix conſperſâ, replentur; in ſenectutis verò progreſſu credibile eſt oſſa indies minùs minúſque irrigari ſanguinis circuitu, & fortè ipſam medullam tandem ceſſante ferè nutritione oſsium potiùs imminui quàm augeri: quo reſpectu limitandum fortè eſt experimentum propoſitum. 3° Oſſa (exceptis fortè dentibus) nervis carere & vel non, vel parùm certè, neque aliter quàm ratione perioſtii aut fibrarum ejus in oſsium foramina immiſſarum ſentire creduntur. Similiter Parenchymata viſcerum videntur potiùs per ſuas membranas & vaſa quàm per ſuam ſubſtantiam ſenſum illum, quem obtuſum habent, obtinere.

Ex

Ex his colligimus offa in hoc affectu non multùm aliter affici refpectu nutritionis quàm parenchymata vifcerum. Suprà monftravimus offa non effe numeranda inter partes primò affectas, ut neque parenchymata dicta: hìc modò ulteriùs afferimus offeum genus five offa univerfa fimul fumta non parciùs fortè in hoc morbo ali, quàm aliàs in fanis folent. Si enim per modum congeftioni fimilem ut parenchymata, atque adeò facilè alantur, fi poffideant arterias et venas ad fe deductas, et cellulas ac cavitates ad fanguinem recipiendum, fi non fint in numero et conditione partium primò affectarum, neque nervos à fpinali medullâ recipiant; credibile omninò eft non malè ea poffe alimentum fuum recipere, retinere, ac coquere. Porrò fi confulere libet experientiam, Pueri hoc morbo laborantes habitâ ratione ætatis ac magnitudinis partium aliis ferè ponderofiores funt, utali quoties obfervavimus, quod certè ex parte adfcribendum videtur offium magnitudini. Quamvìs hìc magìs frequentes, certas, et diligentiùs expenfas optemus obfervationes, quas alii occafionem nacti fibi poterunt fubminiftrare: interim opinamur offa in genere non admodùm parcè in hoc morbo nutriri. Dicat aliquis, quæ hactenus dicta funt fpectare offium nutritionem in genere, non verò ex iis reddi

 rationem

rationem eorum protuberantiæ. Non id diſſimulamus; atqui, cùm vitia hæc oſſium dependeant ab eorum inæquali nutritione, ut ſuprà probavimus, non inutile hìc proponere duximus aliqualem rationem nutritionis eorum in genere. Pergimus jam propiùs ad prædictos oſſium tumores. Atque obſervamus

II° Tumores iſtas oſſium non eſſe heterogenei generis reſpectu cæterarum partium ejuſdem oſſis, ſed eſſe partes planè ſimilares & cum cæteris homogeneas, neque ex parte conſtitutionis ſimilaris, ſed tantùm ex parte magnitudinis & figuræ eſſe vitioſas.

Hinc ſequitur III° Has protuberantias non ex materiâ oſſium illegitimâ, aut per virtutem aliam, quàm è quâ & per quam alia oſſa, generari.

IV° Tumores dicti producuntur ex inæquali nutritione oſſium, putà ex liberaliore nutritione protuberantium partium & parciore cæterarum partium ejusdem oſſis. Atque has tres ultimas obſervationes ſatìs ſupérque probavimus ſuprà, ubi de partibus affectis actum.

V° Obſervamus Epiphyſes oſſium in talis & carpis, fortè etiam in nonnullis aliis locis, molliores ac ſpongioſiores eſſe reliquis partibus eorundem oſſium. Quin fortè majores arterias & venas in ſe recipiunt, licèt hoc

hoc nondum ſatìs exploratum habeamus. Extremitates etiam coſtarum multò magìs ſpongioſæ ſunt & molles quàm cæteræ earum partes. Unde inferre licet molliores iſtas & ſpongioſiores oſſium partes poſſe faciliùs ac liberaliùs ſanguinis circuitum admittere, adeóque pleniùs nutriri quàm cæteras earum partes. Dicas, iſtarum partium mollitiem & ſpongioſitatem non minùs in pueris ſanis quàm hoc morbo afflictis reperiri. Concedimus id quidem, ſed neceſſe interim eſt partes, quarum ſubſtantia compactior eſt, quæque difficiliùs ſanguinis circuitum admittunt, leviori de cauſsâ affici atque obſtrui, quàm eas partes quæ faciliùs recipiunt & apertiores ſunt. Sanguis autem in hoc affectu frigidior, viſcidior, paullóque craſſior debito externis partibus affunditur; quæ ergò partes ineptiores ſunt ad ejus tranſitum admittendum, eæ promptè nonnihil obſtrui parciúſque nutriri poſſunt. Sed cur in ſanis dictæ partes molliores & ſpongioſiores non item liberaliùs nutriantur cùm largiùs quoque vel in ſanis, ut dictum eſt, ſanguinem recipiant? Reſpondemus, quia in ſanitate ut iſtæ partes liberaliùs per arterias ſanguinem recipiunt, ità & liberaliùs per venas eundem remittunt, quod certè modum ponit nimio earum alioquin futuro incremento. In hoc affectu verò eædem partes, ob

 fri-

frigiditatem, crassitiem, ac viscidicatem affusi sanguinis, parciùs fortè aut tardiùs eum remittunt quàm iis affunditur, adeóque ex sanguinis copiâ pluſculùm excrescunt istæ partes, dum cæteræ ossium partes ob angustiam cavitatis arteriæ, fortè vix satìs copiosè sanguine rigantur quo ex æquo debitóque nutriantur & crescant. Atque hinc (saltem probabiliter) deducimus inæqualitatem nutritionis ossium in hoc morbo. Conditio autem sanguinis quâ in hoc morbo apta est ullas partes per quas transit obstruere, videtur peculiariter osseum genus respicere. Nam in visceribus, exceptis pulmonibus, rariùs sanguis obstructiones parit, ut neque in partibus primò affectis; cujus rei fortè interna lubricitas est causa: Ut ut sit, osseum genus, sive quòd incapax sit internæ lubricitatis; sive quòd succus nutritius in massâ sanguineâ peculiariter aptus sit in partibus tantopere fixis concrescere; sive quòd idem sit naturâ suâ ossibus affinis; osseum (dicimus) genus obstructionibus facilè in hoc affectu infestatur, indéque id inæqualiter nutriri contingit.

Vitiatorum Dentium in in hoc affectu causæ.

Dentitionis vitia huc etiam referenda sunt, cùm ea quoque maximè dependere videntur ab hac inæquali ossium nutritione. Etenim si æqualiter dentes nutrirentur, uniformis essent substantiæ, neque frustulatim, ut frequenter hìc accidit, exciderent. Partes quippe

pe ſimilares, quando æqualiter nutriuntur, non adeò interruptam atque inæqualem conſiſtentiam acquirunt, ut facilè fruſtulatim comminuantur. Quare cùm dentes ſint partes ſubſtantiâ ſimilari naturaliter gaudentes, ſi æqualiter nutrirentur, uniformem & æqualem conſiſtentiam haberent, & vel integri in alveolis ſuis perſiſterent, vel integri exciderent; víxque alia ratio ſufficiens videtur reddi poſſe quamobrem ex unâ parte magìs quàm ex aliâ frangerentur & per fruſta exciderent. Concedimus quidem friabilitatem huc multùm conducere, ſed & iſtam friabilitatem magnâ ex parte à prædictâ inæquali nutritione dependere arbitramur. Solent enim aliàs dentes ſatìs firmam, ſolidam, ac ſibi cohærentem conſiſtentiam obtinere; & certè ex materia ſatìs viſcidâ præſertim in hoc affectu videntur confici; ſiquidem hìc maſsa ſanguinis juſto viſcidior & craſſior ferè deprehenditur, ut facilè non ſit hanc friabilitatem dentium defectui viſciditatis materiæ, at multò probabiliùs inæqualitati nutritionis adſcribere. Concludimus ergò, protuberantias oſſium, tum vitia dentium oriri ab inæquali nutritione iſtarum partium, proveniente à peculiari diſpoſitione ſanguinis obſtructivâ, oſſa præſertim reſpiciente. Procedimus jam ad oſſium incurvationem in hoc morbo.

IV° In

IV. In hoc affectu frequenter ſolent oſſa nonnihil incurvari, præſertim Tibiæ & Fibulæ; Item oſſa Cubiti, Ulna & Radius, aliquando oſſa Humeri & Femoris; Articuli etiam nonnulli inclinantur, nunc introrſum, nunc extrorſum: tota ſpina etiam ſæpe inflectitur, interdum in modum literæ S intorquetur, partim ſcilicet antrorſum, partim retrorſum, aut etiam partim dextrorſum, partim ſiniſtrorſum.

Curvitatis oſſium cauſſæ.

Curvitatem hanc oſsium aliqui adſcribunt eorum *flexibilitati.* Aïunt enim in tam tenellâ ætate oſſa ipſa ex ſe non eſſe adeò inflexilia rigidáque, ut provectâ; itaque accedente hoc affectu fortè planè flexilia gradu aliquo reddi: Invehuntur ergò in nutrices, quæ infantes puerósque præmaturè ſuis pedibus committunt, exiſtimantes eorum oſſa ab onere ſuſtentati corporis flecti. Alii ſimiliter imperitum nutricum faſciandi modum accuſant.

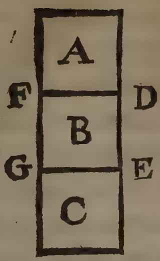
Verùm his ex omni parte aſſentiri non poſſumus. Et primò quidem oſſa in Pueris hoc modo afflictis magìs flexilia minúſque friabilia & rigida eſſe quàm in aliis planè negamus. Probavimus enim ſuprà oſsa in hoc affectu quoad ſimilarem naturam non differre ab oſſibus ſanorum. Præterea, nemo hactenus fide dignus teſtatus eſt ſe vidiſſe in hoc morbo oſsa flexilia. Adhæc, ſi daremus

in

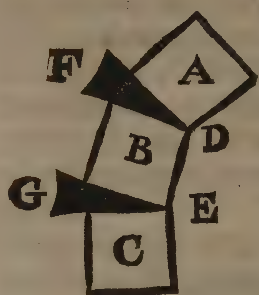
in tam tenellâ ætate ofsa fortè nonnihil inflecti pofse, non tamen manerent flexa ut plumbum aut cera, fed fuæ libertati permifsa redirent denuo ad propriam partium pofitionem. Non enim conftant ex materiâ ductili, adeóq; vel inter flectendum frangerentur, vel certè niterentur repetere priftinum partium fitum. Quod ad nutricum vel imperitiam vel incuriam attinet, licèt eam ex omni parte non excufemus, vix tamen meritò hanc curvitatem iis imputare poffumus. Videmus pauperum liberos minori curâ tractari, pedibúfq; citiùs committi quàm generoforum; illorum tamen liberi rariùs hoc vitio infeftantur quàm horum. Præterea nutrices novimus, quæ, fummâ etiam adhibitâ diligentiâ, tùm in fafciandis, tùm in alio quovis modo tractandis infantulis quos lactarent, non tamen potuere hanc ofsium curvitatem præcavere. Nobis igitur alia hujus curvitatis caufsa exquirenda eft.

Comparemus ergô offa, quibus curvitas accidere folet, *columnæ*; & certè fatìs appofitè, cùm, fi erigantur, columnam quodammodo referant; atque indè demonftrationem rem hanc explicantem & illuftrantem deducimus. Efto ergò columna ex tribus lapidibus A B C fibi invicem impofitis exftructa. Supponimus talem quæ ab omni latere perpendiculariter fit erecta,

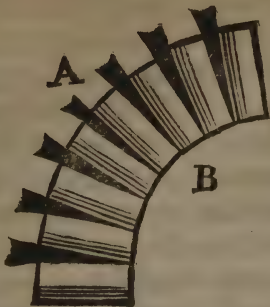
ejuf-

ejuſdémque altitudinis. Si ergò à dextro latere immiſeris cuneum inter lapides A B per lineam F D neceſſariò caput columnæ, ſupremus nempe lapis A inclinabitur versùs D angulúmque in D conficiet, & altitudo columnæ à dextris erit elatior quàm à ſiniſtris. Similiter ſi alterum impuleris cuneum per G E inter lapides B C ampliùs adhuc incurvabitur columna, fiétque angulus in E. Stat ergò jam columna inclinata ad lævam in hunc modum A B C F G D E. Quò autem ex pluribus lapidibus columna exſtruitur, ſi inter quoſvis duos, ut dictum, cuneus ab uno ſolo latere interponatur, non columnæ ſpeciem, at portionem arcûs referet; quemadmodum in ſeq. figurâ A B fit conſpicuum.

Ut

Ut ergò hæc ad præsens negotium accommodemus; si ossa prædicta ab altero latere pleniùs alantur, adeóque secundùm istud latus magìs excrescant quàm secundùm oppositum; necesse fit illa eo ipso incurvari. Nam hîc eodem modo se habet plenior istius lateris nutritio ad incurvandum os, quo se habet cuneus ità immissus ad columnam incurvandam, nisi quod cuneus certis tantùm locis lateris columnæ infigatur, plenior verò nutritio lateris ossis fiat ex æquo ferè secundùm totam ejus longitudinem. Etenim alimentum intra os assumtum quâ parte liberaliùs admittitur, ea id suffarciendo, ad modum cunei columnæ intrusi in longitudinem auctiorem protendit; quâ parte verò parciùs, ea id minùs protendit, unde necessariò accidit os incurvari versùs latus quod pari passu cum altero non elongatur.

Porrò

Porrò ſi productio unius lateris columnæ non accidat tantum in uno vel duobus locis ejuſdem, aſt in plurius, ut in tertiâ figurâ, tùm eò propiùs ejus inclinatio accedit ad figuram portionis circuli, ſeu arcûs. At verò ſi ſecundùm totam longitudinem dictum latus ex æquo ultra oppoſitum produceretur, ex æquo certè verſùs oppoſitum latus inflecteretur, atque exactè ſegmentum circuli ſeu arcûs ſine ullis angulis effingeret; ſimili planè modo incurvatio oſſium in hoc affectu oritur; à majore nempe elongatione lateris pleniùs nutriti: cùm enim illa elongatio per intus aſſumtum alimentum ſecundùm omnes partes iſtius lateris accidat, non exſpectanda eſt angularis anguloſa figura, aut ex multis rectis angulatim connexis compoſita, aſt arcuata, in quâ convexa pars conſtituitur à latere pleniùs, concava à latere parciùs nutrito. Quando autem contingit unam aliquam partem lateris convexi oſſis curvi magìs improportionatè nutriri reſpectu lateris oppoſiti, ex illâ certè parte os convexum magìs quàm ex cæteris prominebit. Atque ità ex inæqualitate nutritionis, rationem curvitatis oſsium in hoc affectu reddidimus. Addamus, coronidis loco, in hujus rei ulteriorem confirmationem obſervationẽ à curatione hujus curvitatis oſsium deductam. Solent medicaſtræ noſtræ fricare quotidie latera

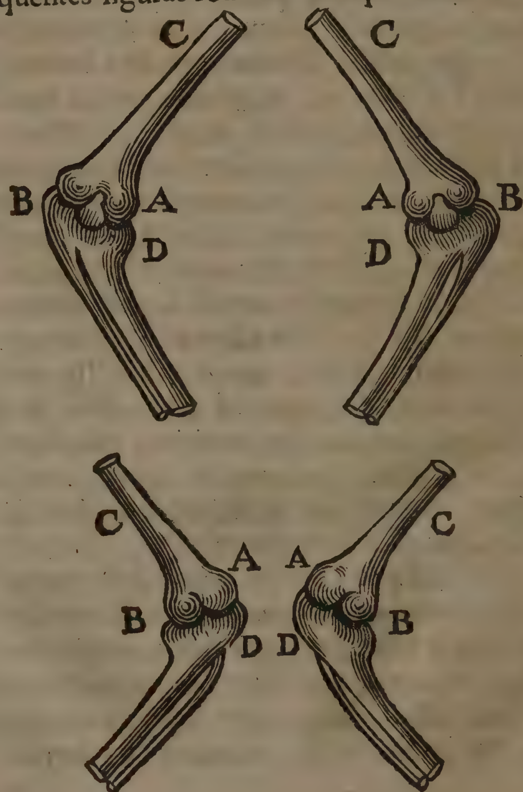
oſsium

ofsium cava, non convexa, illámque frictionem multùm conducere aïunt ad curationem, hanc verò potiùs nocere. Certum autem est frictionem liberaliùs evocare succum in massâ sanguineâ nutritium ad partem sic fricatam. Quandô ergò partem cavam, quæ parciùs debito alitur, fricueris, non mirum est si id profuerit, cùm eo alimentum copiosiùs alliciatur, & calor partis quoque excitetur atque augeatur; neque è contrà mirum si ofsis pars gibba frictione ampliùs lædatur, cùm eâ alimentum ad partem, priùs nimiopere nutritam, pleniùs attrahatur. Præterea unguenta quæ possunt fovere calorem insitum & nutritias facultates roborare, post frictionem, parti ossis cavæ adhibita magis conveniunt, parti verò convexæ ligatura strictior & reprimens nonnihil ofsis prominentiam utiliter solet adaptari: eâ nempe potissimum ratione, quòd à tali ligaturâ arteriæ capillares, quæ ad illud ofsis latus sanguinem seu succum nutritium advehunt, constringantur, ejúsque adeò nutritio imminuatur. Atque hæc sufficiant dicta de ofsium, in hoc affectu, curvitate.

Huic insuper Titulo adjicimus opportunè *Inflexionem articulorum nonnullarum*, ut genuum & talorum, quæ frequenter in hoc affectu occurrit, modò introrsum, modò extrorsum facta. Atque hæc inflexio quoque videtur interdum non incommodè referri ad in-

Inflexionis Articulorum causæ

inæqualitatem nutritionis. Etenim ſi ex inæquali nutritione accidat, ut alterum latus Tibiæ, putà exterius, præ altero ità elongetur ut nonnihil attollat exteriorem ſinum epiphyſeos oſsis Tibiæ præ ſinu interiore, neceſſe eſt articulum genu exteriùs flecti; & è contrà elato ſinu interiore & depreſſo exteriore, eundem articulum interiùs flecti: Ut per ſequentes figuras redditur conſpicuum.

In articulo genu A B, ſinus appendicis tibiæ B, in priori figurarum pari, elatior eſt ſinu altero ejuſdem appendicis; unde os femoris C interiùs nutat, & ſimiliter os tibiæ D: articulus verò A B exteriùs nonnihil truditur. In ſecundo verò figurarum pari omnia contraria obſervantur. Articulus A B interiùs flectitur, quòd ſinus appendicis tibiæ A elatior ſit ſinu ejuſdem B; unde neceſſariò attollit interius & inferius capitulum oſsis femoris, adeóque os femoris exteriùs, articulus verò interiûs inclinatur.

Idem in Talis quoque, necnon in vertebris dorſi contingere poteſt, ſi oſſa articulo connexa ab altero latere altiora ſint quàm ex adverſo. In Talis verò, cûm illic præter os Tibiæ Fibula quoque per Articulum committatur, fieri poteſt, ut Fibula inferiùs longior extet Tibiâ, ſícque articulum Tali exteriùs flectat; & è contrà ſi accidat Tibiam Fibulâ eſſe longiorem, interiùs flecti articulum neceſſe eſt. Quamvìs hìc concedamus non adeò frequenter ejuſmodi inæqualitatem longitudinis inter Tibiam & Fibulam evenire.

Inflexionis ſpinæ cauſsæ.

Porrò exiſtimamus præternaturalem ſpinæ inflexionem rariùs accidere ab inæquali altitudine laterum oſſium vertebrarum, frequentiùs verò ab aliâ cauſsâ, quam jam proſequemur.

quemur. Diximus suprà totam spinam in hoc affectu esse debiliorem, pueróſque hoc malo afflictos non modò ad motum, sed & ad insistendum pedibus, immo & ad erigendam spinam ob debilitatem esse ineptiores. Quando ergò corpus ipsis quomodocunque erigitur, quærunt sustentaculum, spinámque modò antrorsum, modò retrorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorsum flecti permittunt, quò onus corporis rebus ambientibus pro levamine incumbat. Hinc sæpe fit, ut ligamenta vertebrarum spinæ à parte lateris frequentiùs prominentis laxentur atque elongentur, à parte verò oppositâ contrahantur; ità ut tractu temporis secundùm rectam & naturalem lineam spina erigi non possit. Atque hîc sanè nutricum negligentiam & incuriam minimè excusare possumus, quòd non satìs attentè observent in quam potiùs partem infantes, quos lactant, corpus suum inclinare proni sint, quò in oppositam id sedulò dirigere satagant. Similiter etiam quando nutrices præmaturè infantes debiliores, & sine debitâ curâ pedibus committunt, fieri potest, ut, cûm motus tonicus musculorum sit impar sustentationi corporis, pueri sive genu sive talum ad alterutrum latus inflecti sinant; unde ligamenta articuli ab externâ aut internâ ejusdem parte extenduntur, & per consequens ligamenta

Incuria nutricum notatur.

lateris

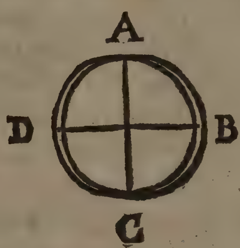
lateris adversi contrahuntur, quo necesse est articulum aut extrorsum aut introrsum flecti. Quamvìs ergò suprà negavimus curvitatem ossium hinc dependere, concedimus tamen articulorum distortionem in infantibus debilioribus ex tali nutricum incuriâ accidere posse. Concedimus insuper ex constanti ineptâ fasciatione, ossa, quæ aliàs forent recta, posse incurvari: hanc tamen causam rariorem in præsenti affectu esse existimamus, ut fusiùs suprà declaravimus. Procedimus jam ad angustiam & acuminationem pectoris in hoc morbo.

Angustiæ & Acuminationis Pectoris causæ.

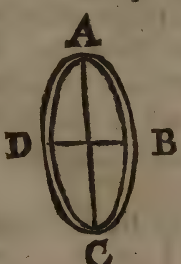
Notamus hanc angustiam & acuminationem pectoris non statim ab initio morbi apparere, sed confirmato demum morbo supervenire, paullatímque intendi, donec diu perseverante morbo evidens ea & insignis observetur, quando pectus antrorsum refert carinam navis, aut pectus Gallinæ. Hujus vitiatæ figuræ pectoris, quod aliàs secundùm naturam latum, non à lateribus coarctatum, & antrorsum planum non acuminatum foret, ad 4 causas reducimus; quarum tres priores minus efficaciæ huc contribuere, ultimam verò totum ferè negotium absolvere agnoscimus. Cùm tamen tres priores aliquid saltem huc contribuant, eas quoque hìc ordine recitabimus.

Sit 1ª. In hoc affectu os sterni ex *auctâ*

mole Hepatis nonnihil elevatur ſive antrorſum truditur, unde nonnulla portio dictæ vitiatæ figuræ conſtituitur; atque inſuper ex eâdem elevatione oſsis ſterni nonnulla contractio coſtarum versùs ſpinam inſeritur, quâ altera pars conſit iſtius vitioſæ figuræ. Hanc contractionem coſtarum ſic demonſtramus. Sit

circulus A B C D. Supponitur is confici ex materiâ flexili, ſed non æquè extenſibili, verbi gratiâ, ex oſſe Ceti. Quando ergò diſtenduntur latera A C ab invicem, ità ut linea diſtantiæ inter A C producatur in longum, pari tunc ferè paſſu latera D B iſtius circuli neceſſariò contrahuntur, & eâdem operâ linea lateralis diſtantiæ à D ad B abbreviatur; ex circulo enim formatur figura ovalis, ut qui experiri velit deprehendet. Mutabitur quippe figura in eum ferè modum quem ſequens figura exprimit;

in qua linea diſtantiæ inter A & C protenſa repræſentatur, ſimúlque linea D B abbreviata apparet, circulúſque redditur ovalis; neque pluribus ad hoc probandum eſt opus.

Sciendum jam eſt coſtarum paria oppoſita, præſertim ſuperiora quæ maximè pectus efformant, mediante, à parte poſticâ, ſpinâ; à parte anteriore, ſterno, rudem quandam figuram circularem exprimere. Neque quenquam movere debet, quòd non conſtituent circulum exactum & perfectum, cùm demonſtratio noſtra non minùs procedat in circulari figurâ utut imperfectâ quàm in perfectiſſimâ, modò ejus partes undique cohæreant, non ſint intortæ, ſint flexiles, ſed non facilè extenſiles; quæ conditiones abunde conſpiciuntur in figurâ modò propoſitâ coſtarum.

Si ergò in hoc affectu os ſterni antrorſum nonnihil elevetur, quò cedat hepatis moli, neceſſe eſt coſtas propiùs ad ſe invicem verſùs ſpinam adduci, quò neceſſe eſt pectus lateraliter coarctetur, minutâ ejus latitudine.

Dicat aliquis; ſi elevatio oſsis ſterni conduceret ad coarctandam latitudinem Pectoris, id potiſsimùm præſtaret circa coſtas inferiores, quandoquidem ab inferiore parte elevatio hæc ſterni incipiat; verùm contrà evenire compertum eſt; ſi quidem coarctatio pectoris maximè accidit circa alas & mox infrà claviculas; inferiores verò coſtæ videntur ad latera expandi potiùs quàm conſtringi. Object.

 Reſpondemus

Resp. Respondemus inferiores 5 coſtas non articulari cum ſterno, neque integrum circulum conficere, adeóque nullo modo ſpectare ad demonſtrationem propoſitam : illarum verò diſtentionem aliunde, nempe à plenitudine hypochondriorum, de quâ proximè dicemus, dependere. Notandum quoque eſt nos hanc non præcipuam cauſsam vitiatæ figuræ ſtatuere, immo tantillum ſolummodo eò conferre æſtimamus. Atque ſic procedimus ad ſecundam cauſsam hujus figuræ vitiatæ, quam etiam leviuſculam cenſemus.

Sit IIa Cauſsa : In hoc affectu hypochondria plena & tenſa perpetuò ferè deprehenduntur, nimirum tum ob magnitudinem Hepatis, tum quòd omnia ferè viſcera in infimo ventre contenta ſatìs ampla ſint, quandoquidem in iis, ut antè dictum, prima eſſentia hujus morbi non radicetur; tum denique quòd inteſtina & ventriculus plùs minùs ferè flatibus diſtendantur. Jam verò ex illâ *plenitudine & tenſitate hypochondriorum* colligere æquum eſt coſtas in hoc affectu pluſculùm quàm par eſt, deorſum trahi. Nam maxima tenſitas hìc obſervatur in muſculis obliquis quæ hypochondris ſubtendantur: Muſculus autem obliquè deſcendens habet capita dentata *6æ 7æ 8æ* & *9æ* coſtis affixa, & pars quoque tendinis lati obliqui aſſcendentis implantetur cartilaginibus coſtæ *9æ 10æ* &

11æ

11ᵃ. Quare cùm dicti muſculi perpetuò ferè nimiùm tenſi in hoc affectu deprehendantur, neceſſe eſt eos nonnihil deorſum trahere dictas coſtas; & cùm omnes coſtæ firmiter inter ſe per muſculos intercoſtales connectantur, accidit omnes coſtas in hoc affectu pluſculùm deorſum trahi. Jam verò quòd coſtæ ità detractæ nonnihil coarctent pectus ex ſeq. figurâ demonſtratur.

Fig. 1

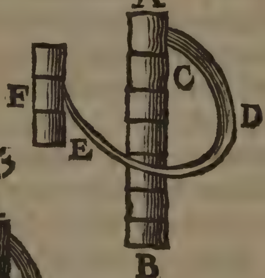

Fig. 3

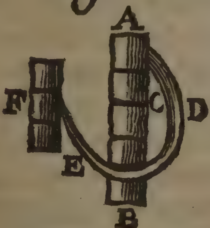
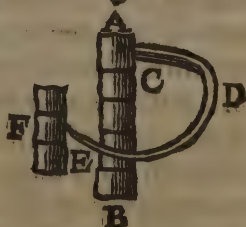

Fig. 2

Sit A B ſpina dorſi. C D E coſta. F os ſterni: ſupponimus hìc quod cuilibet in ſceleto cernere datum eſt, coſtas non committi cum ſpinâ ſecundùm

ſec. angulum rectum, ſed angulum infrà coſtam eſſe paullò recto minorem, adeò ut ſi coſta paullulùm ſurſum trahatur, ejus articulatio cum ſpinâ propiùs ad lineam rectam accedat. Supponimus etiam articulationem coſtæ ipſius ſive cum ſpinâ, ſive cum ſterno manere ſtabilem, & non trahi ſurſum (nè quis erret) ſed medias tantùm coſtæ partes inter articulationes dictas. Dicimus ergò è contrà, quò magìs deorſum trahitur coſta, eò acutiorem cum ſpinâ angulum conficere. Quapropter pars coſtæ maximè à ſpinâ dorſi A B diſtans (nempe D in ſingulis figuris) ut deorſum tracta acutiorem angulum cum ſpinâ conſtituit, ità quoque minùs quàm antea à ſpinâ diſtet, & latitudinem Pectoris anguſtiorem reddit. Nam latera pectoris tunc quidem latiſſima erunt, quando coſtæ maximè eriguntur ſuper ſpinam ſecundùm lineam rectam. Nam pars coſtæ D tunc maximè diſtabit à ſpinâ dorſi A B, quemadmodum cernere licet, ſi conferantur 1ª & 2ª figura cum 3ª, ſiquidem in fig. 3ª exprìmitur coſta erecta ad angulum rectum cum ſpinâ, & tunc pars coſtæ D evidenter magìs diſtat à ſpinâ dorſi A B, quàm in primâ vel ſecundâ figurâ; ut intuenti fit conſpicuũ: in 2ª verò figurâ coſta cum ſpinâ ſupponitur valdè acutũ angulum conficere, & pro proportione pars ejus D (ut videtis) minùs diſtat à ſpinâ, quàm eadem

eadem pars D in primâ figurâ, cujus angulus minùs acutus ſupponitur : & adhuc multò minùs ea diſtat à ſpinâ quàm in tertiâ figurâ, cujus articulatio ad angulum rectum erigitur. Inferimus ergò coſtas, quando ſurſum trahuntur, ampliare nonnihil pectus lateraliter; quando verò deorſum trahuntnr, idem à lateribus coarctare.

Hoc ipſum ulteriùs confirmatur eo, quòd quo tempore pectus dilatatur, nempe ubi inſpiratio peragitur, coſtæ nonnihil ſurſum, vi muſculorum intercoſtalium, trahuntur ; & quo tempore pectus contrahitur, nempe ubi exſpiratio peragitur, eædem coſtæ nonnihil deorſum, ope muſculorum obliquorum abdominis, retrahuntur. Id quivis in ſe ipſo alióve experiri poteſt præſertim in magnis inſpirationibus & exſpirationibus. Percipiet enim liquidò in magnâ inſpiratione coſtas ſimul elevari nonnihil ſurſum, unáq; ampliare latitudinem pectoris ; in magnâ verò exſpiratione coſtas nonnihil deorſum, eâdémque operâ introrſum contrahi. Neutrum horum contingere poſſet, niſi talis eſſet coſtarum poſitus, ut eæ inferiùs reſpectu ſpinæ conficerent acutum angulum, magíſque depreſſæ adhuc acutiorem, & per conſequens magìs tunc coarctarent pectus ; & è contrà ſurſum motæ propiùs accederent ad angulum rectum cum ſpinâ, adeóque pectoris latera extenderent.

tenderent. Concludimus ergò ex plenitudine & tensitate hypochondriorum in hoc affectu costas nonnihil deorsum trahi, pectúsque à lateribus coarctare; licèt concedamus, ut suprà monuimus, causam hanc non tantùm valere, ut ei magnam hujus vitii partem tribuamus.

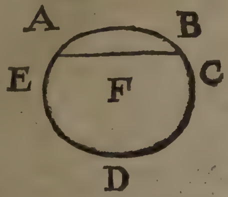
Sit III[a] Causa hujus vitiatæ figuræ pectoris *Adnascentia lateralis Pulmonum cum Pleura*, quæ in hoc morbo confirmato frequentissimè observatur. Certè ejusmodi Adnascentia nonnihil restringit atque impedit motum costarum extrorsum, quo pectus lateraliter dilateretur. Etenim si costa, ubi adnascentia subest, conaretur se à centro Pectoris fortiùs dimovere, periculum esset nè quodammodo aut adnascentes Pulmones, aut Pleuram ipsam à costis dolorificè divelleret. Quamvìs autem Pulmones ad ingressum aëris facilem secundùm omnes suî partes extensionem admittant, ubi tamen ii subsidunt vel crassi, humoribus infarciuntur (quod frequentissimè in hoc casu accidit) vix notabilem distentionem sine aut vasis alicujus, aut membranæ, aut ipsius parenchymatis solutâ unitate admittunt. Porrò dum consideramus pulmones in sanis rarissimè à Pleuræ lateraliter adnecti; & non nisi in istis partibus Thoracis quæ minùs erant motui ad considerabilem distantiam exponendæ, nempe dorso,

dorſo, ſterno, mediaſtino, & fortè mediâ parte diaphragmatis &c, exiſtimamus ſanè id non inconſultò à providâ naturâ factum, nè ſcilicet eorum connexiones vel dilatationi Pectoris officerent, vel pulmones ipſos iſtiuſmodi calamitatibus obnoxios redderent. Ut ut ſit, concipi vix poteſt, quin præternaturalis illa Pulmonum coaleſcentia cum pleurâ plùs minùs impediat ac remoretur liberam coſtarum expanſionem verſùs latera, adeóque aliquantillùm ſaltem conducat ad anguſtiam Pectoris promovendam.

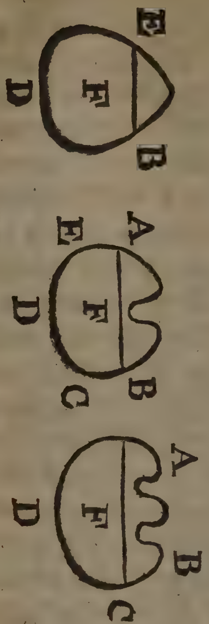
Sit IV[a] Cauſsa figuræ vitiatæ prædictæ, *Inæqualis nutritio certarum partium coſtarum præ aliis*. Atque hanc quidem cauſsam longè cæteris tribus efficaciorem ad hoc ſymptoma efficiendum dicimus. Quod ut monſtremus, Aſſerimus 1° ſeptem coſtas ſuperiores potiſſimùm, ſi non ſolas, hanc Pectoris figuram conſtituere. Etenim quinque inferiores, ut non immediatè cum ſterno committuntur, ità neque poſſunt ſternùm ullo modo acuminare aut elevare. Adde quòd, cùm in integros circulos (ut ſuprà monuimus) non coëant, facilè mobilis eſt earum figura, ut plùs minùs cedat plenitudini hypochondriorum. At verò ſeptem coſtæ ſuperiores per ſuas cartilagines cum oſſibus ſterni articulantur, unde fieri fortè poteſt, eas oſſa ſterni, quæ tangunt, nonnihil antrorſum

ſum attollere, quando quinque inferiores contactu ſterni privatæ id efficere non poſſint. 2° Aſſerimus coſtas omnes & non tantùm 5 inferiores, ſed & 7 ſuperiores inæqualem in hoc affectu nutritionem admittere, atque ab unâ parte uberiùs ali, adeóque ab illâ magìs ſec. longitudinem produci quàm ab alterâ parciùs nutritâ : & quidem ampliùs creſcere eâ parte quâ cum ſterni cartilaginibus committuntur; alterâ verò parte nempe verſùs capitulum, quo ſinubus dorſi conjunguntur, minùs tardiúſque elongari. Ratio eſt, quòd anterior pars cujuſvis coſtæ mollior ac ſpongioſior ſit quàm ejuſdem poſterior, ut in quovis animali cuilibet licitum eſt experiri. Cùm ergò (ut è ſuprà-dictis elucеſcit) partes oſſium molliores in hoc affectu faciliùs recipiant alimentum & augeantur quàm partes duriores & ſolidiores, ſequitur anteriores coſtarum partes quòd molliores ſint, magìs produci, quàm poſteriores. 3° Aſſerimus in corpore figurâ circulari ſive annulari donato (qualem paria coſtarum 7 ſuperiorum ſibi mutuò oppoſitarum mediante oſſe ſterni & ſpinâ dorſi, ſuo modo, licet imperfectè, conſtituunt) ſi una pars annuli magìs prolongetur quàm altera, neceſſe eſt vel reliquas partes ejuſdem huic incremento cedere, vel illam partem ſic inæqualiter elongatam aut exteriùs prominere,

nere, vel interiùs plicari, aut ſurſum vel deorſum, & ſive aliquo, ſive pluribus ex his modis inflecti. Hoc ſic demonſtramus. Sit

circulus vel annulus A B. Supponantur partes ejus anteriores ab A ad B elongari, reliquæ autem ejuſdem partes nempe C D E manere in ſitu ſuo neque omnino cedere elongationi dictæ. His poſitis, neceſſe eſt portionem circuli elongatam, nempe A B vel antrorſum elevari, vel introrſum deprimi, vel ſurſum vel deorſum vel variè inflecti. Nam aliàs diſtantia inter terminos chordæ F non ſufficeret ad iſtam portionem circuli jam elongatam immutatâ arcûs figurâ continendam. Etenim termini iſti tantùm ſufficiebant priús; elongato ergò arcu, & non elongatâ chordâ, aut terminis & extremitatibus chordæ, fieri non poteſt, ut arcus eodem modo ſe hábeat ad chordam quo priús. Mutabitur itaque factâ flexione vel antrorſum, vel introrſum, vel ſurſum, vel deorſum, vel pluribus ex his modis, quemadmodum per figuras ſeqq. videri licet. Prima figura Arcum extrorſum prominentem refert. 2ª introrſum, 3ª variè inflexum ſive plicatum & intortum. Et prima quidem admodum ap-

appoſitè figuram Pectoris in hoc affectu vitiatam exprimit. Etenim monuimus ſuprà coſtas cum ſterno & ſpinâ articulatas annulum quendam imperfectum conficere, eaſdémque in hoc affectu celeriùs ali & elongari à parte anteriori quàm â poſteriori; ergò quoad cauſsam planè & plenè convenit hoc ſymptoma cum figurâ illâ primò deſcriptâ. Præterea, ſuppoſuimus partes circuli C D E manere ſtabiles; id quoque in hoc affectu accommodari poteſt lateralibus & poſterioribus partibus coſtarum. Cùm enim hæ multò minùs creſcant quàm anteriores, certè planè ſtabiles æſtimandæ ſunt, habito reſpectu ad merum exceſſum incrementi in parte anteriori. Niſi quis fortè dicat, vel coſtarum latera & partes poſteriores expandendo ſe, vel articulos earum, quibus cum vertebris dorſi committuntur, permittendo coſtas re-

retrorſum flecti, augmentationi iſti exce-
denti nonnihil cedere. Verùm neutrum
horum verè dici poteſt. 1° Enim laterales
& poſteriores partes cujuſvis coſtæ ut durio-
res ac ſolidiores, ità & rigidiores ac robuſti-
ores ſunt anterioribus; abſurdum autem eſt
exiſtimare partes debiliores ejuſdem coſtæ
poſſe flectere partes firmiores, aut partes
minùs flexiles cedere partibus faciliùs flexi-
libus. Quare partes laterales & poſteriores
coſtarum non ità flecti poſſunt ut cedant
partibus earundem anterioribus elongatis.
2° Quod ad articulos coſtarum attinet, cer-
tè ille articulus, quo committitur coſta cum
vertebrâ thoracis, nullo modo pati poteſt
coſtam ſic retrorſum flecti, quò cedat ejuſ-
dem elongationi; ídque non tantùm quòd is
duplex ſit, nempe cum ſinu vertebræ & pro-
ceſſu ejuſdem tranſverſo, adeóque ad motum
retrorſum permittendum maximè ineptus;
ſed vel maximè quòd decuplo fortior ſit an-
teriore articulo, quo eadem coſta cum oſſe
ſterni committitur. Articulus autem decu-
plo robuſtior, ſimúlque duplex, atque ità du-
plex formatus, ut planè ineptus redditus ſit
ad motum retrorſum patiendum, nullo mo-
do concipi poteſt retrorſum cedere, nè arti-
culus decuplo debilior nonnihil antrorſum
flecteretur. Concludendum ergò partes co-
ſtarum laterales & poſteriores non cedere
earum

earum inæquali productioni quæ anteriùs contingit, & per consequens eas hoc respectu stabiles esse habendas, adeóque necesse esse illam elongationem inæqualem immutare earum figuram à parte anteriore, ídque eas illic inflectendo aut sursum vel deorsum, aut introrsum, vel extrorsum seu antrorsum, aut multifariam.

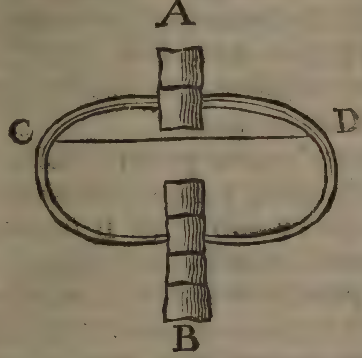
Non potest fieri hìc flexio Costarum sursum vel deorsum, quòd costæ *propter suam latitudinem ineptæ sint* ut alterutro modo inflectantur. Adde quòd musculis intercostalibus firmiter in suo situ cohibeantur ut sine vi istis musculis illatâ vix aut nè vix quidẽ possint vel sursum vel deorsum incurvari.

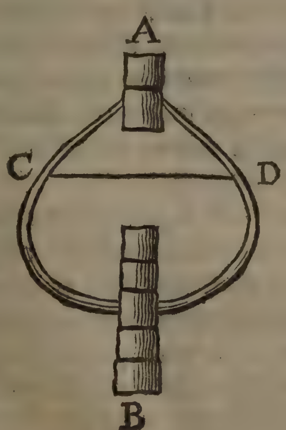
Quòd illa elongatio non possit vel certè ægerrimè possit plicare costam introrsum, eo evincetur, quod magnitudo Hepatis tali motui repugnet. Probavimus enim suprâ ejus magnitudinem nonnihil attollere os sterni extrorsum seu antrorsum. Deinde ipsa figura costæ circularis plicationi introrsum faciendæ evidenter obluctatur. Denique quòd ista elongatio non multifariam flectat costas, etiam hinc inferri potest, quòd ejusmodi inflexio figuram compositam inferret, aliquámque simplicium figurarum antè rejectarum necessariò continet.

Quapropter concludimus necesse esse inæqualem illam costarum à parte anteriori

elonga-

elongationem immutare eorum naturalem figuram antrorſum ſeu extrorſum, os ſterni elevando & pectoris figuram (alioquin ferè planam) anteriùs accuminando. Modum exprimunt ſequentia ſchemata.

Sit A Os ſterni: B vertebræ dorſi. C & D binæ coſtæ oppoſitæ, quas annulum quendam, ut hìc cernitur, conſtituere diximus. Si ergò partes coſtarum anteriores, nempe inter C & A & inter D & A elongentur, neque tamen partes inter C B & D B quidquam huic

elongationi reſpondeant vel ei cedant, neceſſe eſt anteriùs figuram annuli mutari. Cùm ergò, ut ſuprà monſtravimus, coſta inepta ſit ad flexionem ſurſum, deorſum vel introrſum, neceſſe eſt eam prominere extrorſum ſeu antrorſum, ut exprimitur in 2ª figura, ubi ſternum A propter elongationem partis coſtæ C A & D A antrorſum propulſum & acuminatum exhibetur; quæ ipſa eſt figura vitiata pectoris in hoc morbo.

Præter cauſsas anguſtiæ pectoris hactenus memoratas, addere hìc poſſumus *imminutum incrementum coſtarum inter* C *&* B *tum inter* D *&* B. Debita enim Pectoris latitudo à juſto iſtarum partium coſtarum incremento & elongatione maximè dependet. Si enim iſtæ partes coſtarum ad juſtam longitudinem accreſcant, fieri non poteſt quin pectus ad latera juſtâ ferè proportione dilatent, ſubducto tantùm tantillo anguſtiæ quod priores cauſsæ ſolæ ei poterant inducere. Nam quò magìs iſtæ coſtarum partes elongantur, eò etiam magìs pars lateralis coſtæ D & pars C diſtabit à ſpina dorſi B, pectúſque adeò latiùs reddetur. E contrà ubi reliquo corpore aucto iſtæ partes coſtarum vel parùm vel non æquè augentur, neceſſe eſt eas lateraliter minùs diſtare à centro pectoris quàm par eſt, ideóque pectus ad latera anguſtare. Siquidem latera coſtæ C & D eò minùs diſtant

ſtant à ſpinâ dorſi & centro pectoris, quò minùs elongantur coſtarum partes inter C B & D B, ut cuivis attendenti patet. Atque hæc ſufficiant dicta de cauſsis Anguſtiæ pectoris & Acuminationis ejusdem in hoc affectu; quibus etiam tandem finem imponimus huic diſquiſitioni de vitiis Organicis in hoc affectu evenientibus.

Cap. XIV.

Eſſentia ſecundaria hujus morbi in conſtitutione animali.

FInito jam examine *conſtitutionis naturalis* & *vitalis* in hoc affectu læſæ, reſtat ut inquiramus in *conſtitutionem animalem*. Et ſuprà quidem aſſeruimus nullum hìc occurrere vitium primarium, & quod pars ſit eſſentiæ primariæ hujus morbi. An verò in ea adſit aliquod vitium ſecundarium, nunc venit diſpiciendum.

Quandoquidem autem tum veteres tum neoterici qui de Facultate Animali ſcripſerunt, nè mentionem quidem fecerint conſtitutionis animalis, nedum ejuſdem deſcriptionem tradere aggreſſi ſint; jure meritóque ea à nobis illam agnoſcentibus exſpectabitur. Et cùm aliqui viri cordati nonnihil diſſentiant

ab iſtâ deſcriptione quæ deduci poteſt à veterum & communi ſententiâ de facultate animali, rémque illam ſecus explicantes aliam deſcriptionem paullò diverſam ſubſtituant; utramque hìc in medium proferre viſum eſt.

Deſcriptio conſtitutionis animalis magìs conformis opinioni veterum.

Secundùm priorem ſive veterum vulgóq; receptam opinionem & deſcriptionem facultatis animalis, conſtitutio animalis eſt *Affectio illa corporis quæ in generatione & motu debito ſpirituum animalium conſiſtit.* Per motum autem debitum ſpirituum animalium intelligi volunt excurſum eorum à cerebro per nervos inſtar fulminis, atque iterum eorum ad cerebrum recurſum, quò ei renuntient quid ab externorum ſenſuum organis percipiatur.

Alter ejuſdem conſtitutionis deſcriptio.

Alii verò, ut diximus, rem hanc aliter explicant. Concedunt quidem conſtitutionem animalem includere generationem & diſtributionem ſpirituum animalium; aſt illum pernicem motum fluxûs & refluxûs ſpirituum animalium, fulminis inſtar, in nervis aïunt eſſe inconceptibilem, &, ſi non inutilem, ſaltem tamen eſſe minimè neceſſarium ad facultatem animalem ſtabiliendam. In ejus autem locum ſubſtituunt inter vigilandum *motum quendam contractivum & tonicum*, ſive *nixum motivum ipſius ſubſtantiæ cerebri, ſpinalis medullæ, nervorum indè ortorum, partiúmque in quas diſtribuuntur.* Atque hunc motum ſive nixum

nixum *tensitatem* quendam in partibus præ-
dictis producere dicunt, vi cujus alterationes
ab objectis quibusvis istis partibus impressæ
communicantur cerebro. Quemadmodum
enim in Citharâ, ubi fides sunt debito modo
tensæ, si in alterutrâ extremitate quàm
levissimè plectro percutiantur, motus iste in
momento, saltem Physico, excurrit ad alte-
ram extremitatem; ità quoque asserunt moto
aliquo nervo extra cerebrum debitè tenso,
motum istum ob continuitatem & tensita-
tem dictarum partium ad cerebrum ipsum
extendi, ibidémque impresionem quandam
suæ causæ conformem signare. Inter dor-
miendum verò existimant cerebrum, spi-
nalem medullam, & plerosque nervos non-
nihil laxari. Et quidem, simpliciter sem-
pérque aïunt anteriores connexiones spinalis
medullæ cum cerebro durante somno laxas
manere: concedunt verò connexiones po-
steriores cum cerebello aliquando tensas esse,
ut in Noctambulonibus, atque ità externa
objecta quodammodo percipere, sed non
per sensum communem judicata, sed tan-
quam à memoriâ ad phantasiam reflexa.
Neque etiam necesse esse arbitrantur inferi-
ores omnes partes spinalis medullæ adeóque
nervos indè ortos perpetuò inter dormien-
dum laxari; cùm aves plurimæ pedibus insi-
stentes dormiant; cùm respiratio per somnum

 aliquo-

aliquorum nervorum tensitatem supponat; denique, cùm, ubi primùm obrepit somnus, superiores nervi ferme laxentur priùs quàm inferiores. *Insomnia* autem quod attinet, opinantur ea oriri ex varia & fortuitâ agitatione & mixtione diversorum *sigillorum* seu *impressionum* in memoriâ reconditarum, quæ jam denuo percipiuntur ob retentam aliquam tensitatem in nonnullis cerebri partibus. Ubi verò in profundiore somno nulla observantur insomnia, totum quoque cerebrum laxari affirmant.

Sive jam prior sententia, sive hæc posterior veritati magìs consentanea sit, nihil nos impræsentiarum moramur; neque hanc litem suscipimus hìc determinandam, cùm utrovis modo facultas animalis functionem suam exerceat, ab iisdem caussis, & ferè similiter vitium secundarium in animali constitutione per hunc morbum eveniat. Nam 1° Quod ad *generationem sprituum animalium* attinet, sive prior sive posterior sententia afferatur, perinde erit; quod in cerebro, in quo utraq; opinio supponit generari spiritus animalis, nihil vitii (nisi fortè alius conjungatur morbus) deprehendamus. Suprâ enim ostendimus ipsum caput non esse inter partes primò affectas annumerandum, neque ejus actiones internas & proprias in hoc affectu vitiari. Deinde 2° quod ad *distributionem*

spirituum

ſpirituum animalium attinet, ſive ea perficiatur prorſum & retrorſum rapido illo motu inſtar coruſcationis fulminis, ſive motu tantùm prorſum facto eóque paullatino & placido, idem ferè vitium in hoc affectu occurrit.

Vitia conſtitutionis animalis.

Etenim 1° cùm ſuppoſitus ille rapidus motus ſpirituum animalium fiat tranſitu per partes primò affectas, *viz* per ſpinalem medullam extra calvariam, per nervos indè ortos, & per partes, in quas ii nervi diſtribuuntur; & cùm hæ omnes partes in hoc affectu laborent intemperie frigidâ, tum paucitate ac ignaviâ ſpirituum inſitorum; neceſſe eſt debitam iſtius motûs velocitatem nonnihil retardari. Frigida enim intemperies, ut & torpor ac inopia ſpirituum, cuivis motui (excepto conſtrictivo) repugnant. Dicat aliquis ſententiam priori loco propoſitam ſupponere eximiam activitatem & ſubtilitatem ſpirituum animalium, quibus hanc repugnantiam facilè poſſint ſuperare. Verùm, ut ut ità ſit, cùm partes, quas permeant, reagant, ſuámque frigiditatem & torporem iis communicare ſatagent, neceſſe eſt eas activitatem illam ſpirituum nonnihil retundere, ſubtilitatem minuere, expeditúmque illum tranſitum aliquantùm remorari. Quare ſuppoſitâ hâc ſententiâ ut verâ, vitiabitur in hoc affectu conſtitutio animalis ex parte motûs rapidi ſpirituum diminuti, ídque ſecundariò, cùm

 motus

motus hic non retardetur vitio primario ſpirituum animalium, aſt vitio partium primò affectarum, quemadmodum dictum. Similiter in modo poſteriùs propoſito, in quo motus ſpirituum ſupponitur placidus & tranquillus, neceſſe eſt eas, dum tardiuſculè per partes primò affectas tranſmittuntur, labem aliquam à vitiatâ conſtitutione inſitâ iſtarum partium contrahant, ob eaſdem rationes proximè præcedenti articulo allatas. Erit ergò ſecundùm hanc quoque opinionem vitium ſecundarium in diſtributione ſpirituum animalium.

Tandem quod ad *tenſitatem ipſius ſubſtantiæ cerebri*, *ſpinalis medullæ nervorum & nervoſarum partium inter vigilandum* attinet, quæ in poſteriori ſententiâ antè propoſitâ ſupponitur, neceſſe eſt defectum aliquem debitæ tenſitatis in ſpinali medullâ extra calvam, in nervis indè ortis, tum in partibus ad quas diſtribuuntur in hoc morbo adeſſe. Etenim 1° Intemperies frigida & humida debitæ iſti tenſitati adverſatur. Ità quoque & torpor ac inopia ſpirituum inſitorum; quibus certè partes affectæ inertes redduntur minúſque aptæ ad animales actiones obeundas; contrà quàm evenit, quandò prædictæ partes debitam ſuam tenſitatem obtinent. 2° Ex ſuprà-dictis liquet Tonum harum partium in hoc affectu nonnihil vitiari propter

ter nimiam laxitatem, flacciditatem, mollitiem, & internam lubricitatem, quæ qualitates justam earundem partium tensitatem evidentissimè labefactant. Quamvìs ergò cerebrum in hoc affectu debitum fortè influxum ex parte suâ præbent, vix tamen, & nè vix quidem fieri potest, ut sufficienti gradu tensitatem suam spinali medullæ extra calvam nervísque indè ortis, &c, ob intemperiem, torporem & inopiam spirituum insitorum, tum tonum earum partium vitiatum, ut dictum, communicet. 3° Symptomata in hoc morbo animalem facultatem spectantia idem luculentissimè confirmant. Etenim pueri hoc morbo afflicti ab ipso ejus principio minùs robustè (si cum aliis coætaneis conferantur) se movent atque exercent, minúsque delectantur lusibus masculis; ast in progressu morbi motum ferè omnem concitatiorem aversantur, pedibus insistentes vacillant, quærúntque sustentacula, vix aliter incedentes erecti; neque ludere delectantur nisi sedentes aut recumbentes, vel brachiis molliter gestati; denique spina debilis emaciato corpori erecto, vel oneri grandiusculi capitis vix sufficit sustentando. Quæ omnia satìs supérque demonstrant tensitatem partium motui inservientium esse minùs in hoc affectu rigidam quàm inter vigilandum ex æquo requiritur. Si ergò ista debita inter vigilandum

gilandum tenſitas ſit pars conſtitutionis animalis, quod hîc ſuppoſuimus, eadem certè vitiata conſtituit neceſſariò morboſam affectionem in conſtitutione animali: & cùm hoc vitium non primariò ab ipſo cerebro, ſed ab inſitâ conſtitutione partium primò affectarum dependeat, ſecundarium vitium reſpectu animalis conſtitutionis jure meritó-cenſendum eſt.

Cur ſenſus non æquè hìc lædatur ac motus.

Occurrit tamen hìc ſcrupulus: Quæret aliquis cur ſenſus quoque in hoc affectu non pariter lædantur ac vis motiva? In promptu eſt ratio. Longè major tenſitas, robur, & vigor nervorum ad facultatem motivam quàm ſenſitivam exercendam requiritur. Ad ſenſationem enim leviſſimus ferè motus tonicus nervorum ſufficit, non item ad motum. Sic obſervare licet in motu cujuſvis articuli muſculos eum moventes admodum duros, tenſos, ac rigidos eſſe: verùm remiſſâ illâ duritie, rigiditate ac tenſitate ſenſationem nihilominus facilè peragi. Neque obſtat, quòd aliquando in Paralyſi ſenſus nonnihil ſtupeat permanente motu: Paralyſis enim affectus eſt ab hoc planè diverſus. In ea quippe vitium primarium in ipſâ conſtitutione animali reſidet; fieri ergò poteſt, ut non minùs ſenſum quàm motum afficiat. Præterea quando fortè nervus cutaneus debito cerebri influxu caret, is verò qui ad muſ-

musculos istius partis fertur, eo fruitur, fieri potest, ut hâc etiam de causâ tollatur sensus manente motu; licèt casus hic non tàm frequens sit, sæpiúsque motus aboleatur constante sensu. Sed de hac re satìs supérque diximus. Atque ità tandem depromsimus ea quæ de integrâ essentiâ hujus morbi tum primariâ tum secundariâ meditati sumus, ídque quâ potuimus perspicuitate in materia difficili & ab aliis antè non tractatâ præstitimus. Proximum est ut ad causarum hujus affectûs examen nos accingamus.

Cap. XV.

Ῥάχεως causæ, & 1° quæ ad Parentes attinent.

ESsentiam hujus morbi *primariam* atque etiam *secundariam* superiùs fusè explicuimus: & quidem dependentiam *essentiæ secundariæ* â *primariâ* ibidem satìs demonstravimus. Non ergò hìc exspectandum est, ut denuo ex professo & speciatim de causis essentiæ secundariæ, quas nempe antè retulimus, tractemus. Sufficiet causas essentiæ primariæ investigâsse. Si qua tamen occurrat causa quæ unà influat cùm in primariam, tum secundariam morbi essentiam, eum hìc

hìc quoque obiter annotare non gravabimur.

Duo ſumma cauſsarum hujus morbi genera.

Omiſſâ verò omni ἀκρίβεια circa varia cauſſarum genera, ad duo ſolummodò capita diſcurſum hunc noſtrum contrahere viſum eſt. Prius continet *infirmitates*, *morboſáſque parentum diſpoſitiones*, quæ fortè eatenus in liberos influent, ut ſaltem proclivitatem aliquam & aptitudinem ad incidendum in hunc affectum (ſi non actu ab ipſo ortu in eum delapſi ſint) inferant. Poſterius comprehendit *cauſsas hujus morbi acceſſorias*; eas nempe, quæ pueris poſt partum accidunt.

An & quatenus morbus hic dici poſſit hæreditarius.

Morbus hæreditarius eſt vel propriè, vel impropriè ſic dictus.

De primi generis cauſsis occurrit in ipſo limine quæſtio, utrùm & quatenus morbus hic dici poſſit *hæreditarius*? Quò feliciùs in hujus quæſtionis determinatione procedemus, diſtinguendus eſt morbus hæreditarius in *propriè* & *impropriè* ſic dictum. Et quidem morbus hæreditarius propriè ſic dictus ſemper ſupponitur præextitiſſe in utroque vel alterutro parente, indéque in prolem eſſe derivatus. Morbus verò hæreditarius impropriè dictus non ſupponitur in *eadem ſpecie* præextitiſſe in utroque vel alterutro parente; præceſſiſſe tamen neceſſe eſt vitium quoddam (fortè diverſi planè generis) in altero ſaltem eorum, cujus virtute diſpoſitio quædam proli impreſſa eſt, quâ in morbum

hunc

hunc impropriè hæreditarium proclivis redditur.

Porrò morbus hæreditarius propriè dictus adhuc duplex est : vel in *conformatione*, ut quando mancus mancum, surdus surdum, cæcus cæcum generat; vel in *constitutione similari*, ut quando podagricus podagricum gignit. Notandum est in priori genere à primis effictis formationis staminibus actu fœtui inesse vitium hæreditarium; in posteriori verò non necesse est actu inesse fœtui à prima formatione morbum ejusdem speciei cum morbo parentum; sed sufficit ejusmodi dispositio à parente altero vel utroque impressa, quæ tractu vitæ ex concursu aliorum incidentium caussarum in eundem actuari possit. Adhæc morbus quoque impropriè dictus hæreditarius similiter duplex esse potest, nempe vel in *conformatione*, vel in *constitutione similari*. In *formatione*, ut quando neuter parens cæcus, luscus, balbus, claudus, &c, prolem tamen cæcam, luscam, balbam, aut claudam ex ipso vitio formationis in utero in lucem producit. Etenim in casibus propositis, id ipsum vitium quod in prole cernitur, ab aliquo vitio parentum, licèt fortè diversi generis, profluxit, adeóque morbus hæreditarius, etsi impropriè, nuncupari potest. Similiter in *constitutione similari* prolis morbus impropriè hæreditarius residere potest,

Uterque rursum duplex.

teſt, ut quando melancholicus, & ſedentarius vel etiam intemperans parens prolem generat cachexiæ aut podagræ obnoxium, licèt fortè parens neque cachexiâ neque podagrâ unquam laboraverit.

Quæſtionis prædictæ ſolutio

Hiſce præmiſſis ad quæſtionis ſolutionem propiùs accedimus. Et dicimus I° hunc morbum non contineri ſub priori ſpecie morbi hæreditarii propriè dicti. Illa enim in formatione conſiſtit; hic verò morbus ſecundùm eſſentiam ſuam primariam eſt morbus ſimilaris, ut ſuprà demonſtravimus, & rariſſimè à primo ortu, nedum ab ipſa prima conceptione & formatione ſe prodit. Atque ob eaſdem rationes aſſerimus etiam hunc affectum non pertinere ad priorem ſpeciem morborum hæreditariorum impropriè dictorum, qui ſimiliter in formatione partium conſiſtunt, & mox à prima formatione inchoantur.

II° Dicimus fieri poſſe morbum hunc cadere ſub ſecunda ſpecie propoſitâ morbi hæreditarii propriè dicti, nempe illâ quæ in conſtitutione ſimilari conſiſtit. Hoc tamen ut certum & exploratum ſtatuere nequimus, cùm pueri quas hactenus hoc morbo afflictos novimus nondum ad eam ætatis maturitatem pervenerint quâ liberos generent, ideóque non aliter quàm per probabilem conjecturam opinari nobis licet, an eorum pro-

progenies hæreditario jure quondam hoc morbo contaminata ſit futura, nécne.

III° Dicimus in multis pueris morbum hunc cadere directè ſub ſecunda ſpecie morbi hæreditarii impropriè dicti ſuperiùs propoſiti. Etenim ſecundùm ejus primariam eſſentiam eſt morbus ſimilaris, & licet nondum ſatìs diu nobis innotuerit, ut quid in ſecunda progenie efficiat definire valeamus, frequenter tamen in præſenti progenie rudimenta quædam hujus morbi in multis ab altero vel utroque parente derivata fuiſſe deprehendimus. Adeò ut licet neuter parens hoc morbo in infantia vel pueritia laboraverit, apparatus tamen aliquis & pronitas in hunc affectum ſtatim in eorum infantulis apparuerit, præſertim in iis quorum parentes ob vitium aliquod corporis, vel errores vitæ diſpoſiti ante coïtum fuerunt ad hanc labem fœtui inurendam. Quæ autem aſsertiones parentum eos ad liberos huic morbo facilè obnoxios generandos diſponant, mox ordine enumerabuntur; ex quibus etiam ulterior confirmatio aſſertionis hujus liquebit.

IV° Dicimus, licèt affectiones Parentum frequenter in fœtibus diſpoſitionem quandam ad hunc morbum incurrendum imprimant, adeóque in ſecunda acceptione morbi hæreditarii impropriè dicti affectus hic cenſendus ſit, ut modò dictum, rariſſimè tamen

accidere

accidere ut hic morbus in actum erumpat ante fœtûs partum. Testatur aliquis nostrûm se semel, & semel tantùm, vidisse puerum recèns natum hoc morbo afflictum. Atque in eo spina dorsi & collum adeò erant debilia, ut nulla ratione valerent grandiusculum caput sustinere. Obiit hìc intra tres menses post partum. Quibus patet eum gravissimè fuisse affectum. Videtur ex modò dictis conspicuum, infantes, utut frequenter dispositionem ad hunc morbum à parentibus mutuent, rarissimè tamen eam ante partum incurrere, ubi verò eum tam præmaturè incurrunt gravissimè affligi. Cujus utriusque eventûs ratio quæri possit. Quod ad priorem attinet, dicimus hunc affectum ex parte consistere in intemperie frigida partium primò affectarum, & quidem inæquali, frigidiore scilicet in dictis partibus habito respectu ad temperiem capitis & viscerum; háncque inæqualem frigiditatem istarum partium magni esse momenti in hoc morbo, ídque etiam ratione ipsius inæqualitatis: hæc enim multùm contribuit inæquali illi & imminutæ distributioni vitalis sanguinis ad partes primò affectas. Cùm ergò eo tempore, quo fœtus in utero gestatur, inæqualitas hæc, temperamenti partium primò affectarum plurimùm corrigatur, & avertatur ab æquali calore, quo uterus corpus Embryonis undique arctè

Observatio.

Cur Infantes rarissimè hunc affectum ante partum incurrant.

arctè amplectitur & fovet, ſequitur geſtationem non parùm hunc morbum arcere, atq; ejus invaſionem ad minimum retardare. Corpus enim uteri æquali claore undique perfuſum omnéſque partes Embryonis ex æquo complectens ac fovens haud facilè permittit unam parrem præ alia algere, adeóque imminuto ſanguinis vitalis affluxu irrigari. Quapropter cùm illa ipſa inæqualitas caloris ac irrigationis ſint partes eſſentiæ hujus morbi, & ſine quibus morbus hic conſiſtere non poteſt, minimè mirandum eſt uterum haſce morbi partes ſtrenuè impugnantem ejus invaſionem, durante ſaltem imprægnatione, plerumque protrahere.

Cur ii, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, graviùs ac periculoſiùs laborent.

Quod ad poſteriorem partem quæſtionis propoſitæ attinet, cur nempe Infantes, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, graviùs ac periculosiùs laborent, dicimus ſecundùm illud *Hippocr. ſect.* 2. *aph.* 34. morbum, qui cum ægrotantis conditione minùs cognatus fuerit, periculoſiorem eſſe eo qui ſecus; ut febris ſeni quàm juveni majus minatur periculum, hyeméque quàm æſtate. Morbus enim qui ægrotantis conditioni conformis eſt, leviorem poſtulat cauſsam pro ſuî introductione; is verò qui illi contrarius eſt magnitudinem cauſsæ arguit, quæ non obſtante fræno effectum ſuum proferat. In præſenti ergò affectu ſi æqualis uteri calor non poſſit

coërcere propenſitatem Embryonis ad hunc morbum, quin eum incurrat, neceſſe eſt cauſſam à Parentibus impreſſam eſſe vehementem, ipsáque principia ſeminalia eſſe inſigniter labefactata. Spes itaque in anguſto eſt ubi fœtus hoc morbo laborans naſcitur, neq; prudens medicus curationem abſque ingentis periculi prognoſtico aggredietur. Porrò corollarii vice aliam regulam priori affinem, licet fortè nondum certam & comprobatam, ſubtexamus. Pueros nempe, quò citiùs à partu hoc morbo corripiuntur, eò difficiliùs (cæteris paribus) ab eo liberari. Sed hæc ſufficiant de propoſita quæſtione.

Enumeratio cauſſarum quæ ex parte Parentum hunc morbum producunt.

1. Ante conceptionem.

Vitia Parentum à toto corpore dependentia.

Jam nos accingamus ad diviſionem & enumeratioñe cauſſarũ quæ ex parte Parentum hunc morbũ producunt. Vitia hæc parentum alia reſpiciunt generationẽ ipſius ſpermatis, è quo fœtus cõſtat; alia reſpiciunt *Embryonẽ jam conceptum* & in utero adhuc geſtatũ. Vitia generationis ſeminis ſive in mare, ſive in fœmina, vel *à toto corpore*, vel *à partibus generationi dicatis* procedunt. Vitia parentum à toto corpore dependentia eò maximè in fœtum influunt, quòd materiam generationi ſeminis minùs aptam ad partes huic muneri dicatas tranſmittat. Non animus eſt ſingula materiæ ſeminis vitia hìc recenſere, aſt ea ſolummodo quæ ad hoc malum proli inferendum conſpirant. Hæc ad 4 Claſſes reducimus.

Ia Claſſis

I[a] Classis continet *intemperiem frigidam & humidam materiæ, ex quâ semen generatur.* Hæc præcipuè provenit ab *intemperie frigidâ & humidâ parentum*, ad quam etiam referimus *cacochymiam, præsertim pituitosam & serosam*; item *cachexiam, hydropem* & fortè *morbum virgineum*, quem febrim albam vocant, non satis ante conceptionem eradicatum; qui omnes affectus manifestè faciunt ad materiam aquosam, frigidam humidam partibus genitalibus suppeditandam; qualis non modò in genere minùs apta est ad spermatis generationem, sed & specialiter inclinat ad conditionem hujus morbi, cujus pars essentiæ primariæ in ipsa intemperie frigida & humida consistit, ut suprà monstravimus. Porrò ad hunc titulum revocare fortè licet *scorbutum, strumosam affectionem, Luem veneream, Icterúmque*; in quibus sanguis quoque sordibus & excrementitiis humoribus, ichoribúsque malis inquinatur, ut non facilè in semen probum ac laudabile cõmutari possit.

1. Intemperies frigida & humida materiæ ex qua semen generatur, ejúsque causæ.

II[a] Classis continet *Inopiam spirituum insitorum in materia è qua semen generatur.* Ex hujusmodi enim materia semen spirituosum confici non potest. Causæ quæ talem materiam partibus genitalibus suppeditant sunt *corpora generantium exsucca, extenuata, emaciata* sive à longa inedia, sive ab evacuatione aliqua nimia, ut à diu continuatis *vomitu, diarrhæâ,*

2. Inopia spirituum insitorum in materia dictâ, ejúsque causæ.

diarrhœa, dysenteria, lienteria, fluxu hepatico, ab hæmorrhagia profusiore ex quacunque parte, à sudoribus nimiis, à diuturno aliquo morbo viribus necdū ante coïtum reparatis; à febre, aut alio gravi aliquo morbo præsente; præcipuè *Tabe, febre hectica, atrophia ex quacunque caussa, denique ab imminuta alimenti ultimi, ob cujusvis partis vitium, concoctione.* Etenim in ìstiusmodi casibus, materia, quæ ad partes generationi inservientes amandatur, competente copiâ insitorum spirituum destituta est, unde partes semen præparantes ac coquentes defectum hunc nequeunt integrè corrigere, seménque satìs spirituosum ejaculari. Cùm ergò non minima pars primæ essentiæ hujus morbi in penuria spirituum insitorum consistat, fieri non potest, quin fœtus ex tali semine parùm scilicet spirituoso genitus, innatam quandam dispositionem ad hunc effectum in primis suis rudimentis impressam contineat, quæ postea, concurrentibus aliis caussis, facilè in actum deducatur.

3. Torpor materiæ dictæ.

III[a] Classis continet *Torporem* seu *stuporem materiæ transmissæ ad partes genitales*, è qua semen producitur. Etenim non modò partes solidæ, sed & tota massa sanguinis humoréſque in ea contenti torpori ejusmodi sunt obnoxii. Atque hinc est quòd Medici sæpiùs dicant in morborum caussis reddendis, humores, tùm etiam sanguinem esse nimis flux-

iles & mobiles, debitóque concitatiores, interdum è contrà eſſe ineptos ad motum, minùs fluxiles eſſe, minúſque æquo activos; atque hujus quoque rei reſpectu mediocritas quædam eſt ſaluberrima. Verùm plura huc ſpectantia videantur ſuprá. Proſequemur hìc tantummodo *vitia parentum* à quibus hic defectus vigoris & activitatis in ſeminis materia oritur. Sunt hæc ergò 1° ipſa *constitutio parentis alterutrius vel utriuſque mollis, laxa, & effæminata,* ad actiones robuſtiores ac viriles indiſpoſita. 2° *Diæta humidior, & plenior*, Epicuréa, frequentibus cruditatibus obnoxia. 3° *Vitæ genus delicatum, mollitiei ac voluptatibus deditum, ignavum, laboribus periculis & curis rariùs aſſuetum.* Huc referas quoque *exercitii fortioris omnimodum defectum, ſomnum immoderatum, præſertim mox poſt cibum, & ſomnolentiam qualemcunque, vitam ſedentariam, ſpeculativam, ſcientiis, & mollioribus artibus, putà Poëticæ, Muſicæ, Coſmeticæ & ſimilibus ſolùm intentam.* Huc etiam reducimus *Comœdiarum & ſpectaculorum ſcenicorum quotidianam frequentationem, Fabularum & Historiarum Commentitiarum aſsiduam Lectionem, locóque maſculi exercitii luſus pictarum chartaram aut alearum frequentiores.* Huc pertinent etiam *Pacis diuturnioris ac opulentiæ ſolennes fructus, ſecuritas, incuria, negligentia & ſimiles.* Omnia

Ejus Cauſsæ.

jam hæc enumerata vitia ad mollitiem & torporem partibus inferendum manifeſtè faciunt. Cùm ergò ſanguis, unà cum humoribus in eo contentis, in circuitu ſuo perluat omnes partes ſic torpidas redditas, fieri non poteſt, quin in tranſitu ſuo aliquam alterationem eòdem ſpectantem ſubeat; & cùm portio ſanguinis tranſeuntis torpore nonnullo, ut dictum, affecti, tranſmiſſa ad partes genitales evadat ipſa materia ex qua generatur ſemen, facilè inferri poteſt fœtum ex talibus principiis oriundum intra ſe contrahere proclivitatem ſaltem aliquam ad torporem & ignaviam nativæ ſuæ materiæ conformem, illámque proclivitatem poſt partum ſummotâ præſervatione ab æquali uteri fotu, à variis cauſsis non difficulter in actum deduci: Quapropter cùm torpor ejuſmodi ſit pars primæ eſſentiæ hujus morbi, ſequitur in talibus ſeminalibus principiis diſpoſitionem quandam ad hunc affectum ab altero aut utroque parente derivatum deliteſcere.

4. Vitioſæ diſpoſitiones parentum qui ipſi fortè in ſua pueritia hoc morbo laboraverint.

IV^a Claſſis continet *vitioſas diſpoſitiones* (ſi quæ tales occurrunt) *Parentum qui ipſi in pueritia ſua hoc morbo laboraverint.* Hæ ſiquidem morbi hæreditarii propriè dicti notam liberis inurerent. Verùm, quia, ut ſuprà dictum, nondum liquet an Parentes hoc morbo in Pueritia afflicti prolem eo affe-

ctam

ctam udigenituri ſint; præterea,quia Parentum vitia vel ad aliquam unam trium prædictarum claſſium, vel ad plures, vel ſimul omnes commodè referri poſſint, non erit operæ-pretium iis hìc pluribus inſiſtere. Quare enumeratis jam vitiis à toto corpore parentum dependentibus, proximo loco accedimus ad *eorum vitia quæ in ipſis partibus genitalibus reſident*.

Vitia hæc partium genitalium ſunt interdum *intemperies frigida*; interdum *humida*, quando præ nimia humiditate laxantur & enervantur, unde ſperma vel planè infœcundum, vel in hunc morbum proclivem excernunt. Adhæc, interdum iſtæ partes *Gonorrhœâ ſive virulentâ*, *ſive biliosâ*, *ſive aqueâ* infeſtantur, ſeménque minùs elaboratum ejaculantur; idem dicendum eſt de *fluore albo & rubro in mulieribus*. Tandem nonnulla *extrinſecus partibus genitalibus admota* huc quoque ſpectant; ut unguenta ex *cicuta aliiſve narcoticis* præſertim frequentiùs iis illita; ſimiliter unguenta, *plumbum album vel rubrum*, *ceruſſam*, *calcem plumbi*, *lithargyrum*, *ſaccharum ſaturni & ſimilia* recipientia, aſſiduè diúque iſtis partibus applicata. Ejuſmodi enim activitatem ſpirituum inſitorum in iſtis partibus retundunt, torporémque quendam iis inferunt, qui ſemini in illis confecto communicatus prolem ad hunc affectum diſponunt.

Vitia in ipſis partibus genitalibus reſidentia.

IIº Caufsæ ex parte matris hunc morbum poſt conceptionem producentes.

Abſolvimus demum inſtitutam enumerationem cauſsarum, ſi non omnium, ſaltem præcipuarum, majoríſque notæ, quæ *ante conceptionem circa generationem ſeminis prolifici occurrunt*, & ad hunc affectum invehendum faciunt. Sequuntur jam *vitia & errores matris tempore geſtationis fœtûs in utero*, quæ etiam inter hujus affectûs cauſsas ante partum reputandæ ſunt.

1 Intemperies frigida & humida ipſius uteri

1º Occurrit *intemperies frigida & humida ipſius uteri*, quæ (ut cuivis, vel nobis tacentibus, facilè manifeſtum eſt) ex aſſiduo contactu uteri Embryoni promptiſſimè communicari poteſt.

2 Quæcunque faciunt improbum alimentum Embryoni ſuppeditandum.

2º Loco ſe offerunt *ea omnia quæ ſuccos crudos parúmque defæcatos, excrementiis humoribus aut ichoribus refectos, vice probi alimenti, Embryoni ſuppeditant.* Huc ſpectat imprimis *inſalubris gravidarum diæta*, preſertim ad humiditatem & frigiditatem cruditatéſque accumulandas inclinans. Porrò idem faciunt *coctiones earundem ſeu primæ ſeu ſecundæ imperfectæ* & deficientes, maximè ubi neque vomitu, neque aliâ evacuatione cruditates indè provenientes excernuntur, ſed eæ cum ſanguine materno ad fœtum tandem pro alimento derivantur. Præterea ſi gravidam poſt conceptionem invadat *morbus humidus frigidúſque, ut intemperies cum materia frigida & humida, cachexia, hydrops, &c.* facilè indè

evenire

evenire poteſt, ut impurum quoque alimentum, quódque hujus morbi ſeminia tum ſerat tùm foveat, Embryoni diſpenſetur.

3° Loco cenſenda ſunt *ea omnia quæ quocunque modo Embryonem debito alimento defraudant*; ut *evacuatio quævis juſto profuſior*, *imprimis hæmorrhagia longior ex ulla parte*, item *venæ ſectio vel temere, vel juſto excedens adhibita*. Huc etiam refertur *nimius veneris uſus tempore geſtationis*. *Alterius quoque Infantis lactatio* divertere poteſt ſufficientis alimenti affluxum ab utero verſùs mammas. Huc ſpectat *diuturna inedia*, *ut & atrophia quæcunque matris gravidæ*, *aut appetitus cibi planè dejectus*, *vel defectus coctionis*. *Febris tandem acuta prægnanti accidens*, præter alia incommoda, defraudare quoque poteſt fœtum ſufficienti alimento; *febris item hectica*. Hæc omnia non modò *virium vitalium dejectionem & imminutam nutritionem* fœtui inferunt, verùm & inſuper *penuriam ſpirituum inſitorum*. Etenim abſque debitâ nutritione eliquantur ac diſſipantur ſpiritus inſiti, tum neceſſariâ etiam reparatione deſtituuntur. Cùm ergò pars eſſentiæ hujus morbi in defectu ſpirituum inſitorum conſiſtat, neceſſe eſt à prædictis cauſsis diſpoſitionem aliquam ad hunc affectum fœtui impertiri.

3 Quæcunque Embryonem quovis modo debito alimento defraudant.

4° Et ultimò, *Nimia gravidarum ſomnolentia*,

4 Nimium gravidarum otium.

tia, *ignavia*, *mollities*, *averſatio laboris & exercitii poſt conceptionem* huc etiam nonnihil contribuunt. Licèt enim violentiores motus actionéſque cujuſvis generis gravidis interdicantur, moderati tamen labores, vigiliæ, & exercitia quæ nullam vim utero inferunt aut abortum provocant, non modò ad ſanitatem matris faciunt, ſed & nonnihil torporem Embryonis excutiunt, ejúſque calorem, vigorem, & activitatem excitant atque adaugent. Atque ità finem imponimus huic capiti primo *de cauſsis hujus morbi ante partum*. Reſtant examinandæ *eæ quæ poſt partum incidunt*.

Cap. XVI.

Cauſsæ hujus morbi Pueris poſt partum incidentes.

NOtavimus præcedenti capite infantes ab ipſo ortu rariùs hoc morbo affligi, nativâ verò diſpoſitione ad eundem frequenter ob cauſsas illic memoratas affici. Proſequemur jam *cauſsas quæ vel nativam illam diſpoſitionẽ poſt partum actuare aptæ ſunt, vel de novo & integro hunc morbum producere*. Sciendum autem eſt, eaſdem cauſsas, quæ diſpoſitionem nativam ad hunc morbum actuent, eundem poſſe

posse de novo producere, si gradu satìs intensæ sint. Ideóque fatemur pueros à navitate in hunc affectum pronos, faciliùs, id est, à caussis gradu remissioribus affici; alios verò ab omni nativâ labe immunes non nisi à caussis potentioribus in eundem incidere; interim caussæ istæ ejusdem sunt generis & gradu solo distinctæ. Quare non opus fuerit de his distinctè & separatim agere; suffecerit has simul & indiscriminatim proposuisse.

An morbus hic sit contagiosus?

In ipso limine occurrit Quæstio discutienda; utrùm nempe *Contagium* inter caussas hujus morbi annumerandum sit, adeóque utrùm morbus hic proprio sensu morbus sit *contagiosus*? Certè qui considerat morbum hunc veteribus incognitum hoc ultimo seculo occidentales Angliæ tractus primùm invadentem, intra paucos annos per totam ferè Angliam dispersum esse, facilè primâ fronte opinetur eum esse verè contagiosum, & per contagium tàm longè latéque disseminari. Sed pressiùs attendenti aliter se res habere videbitur. Licèt enim morbus hic aliquo forsan modo nitatur sibi similem affectionem aliis corporibus imprimere; vix tamen eò usque procedit, ut morbum ejusdem speciei de integro producat. Fortè equidem nonnullam leviusculam inclinationem alteri corpori possit imprimere, immo

Negativa asseritur.

in-

interdum ipſam fortè morbi invaſionem in corpore inſigniter ad eum prædiſpoſito acceleret aut promoveat, neque tamen propterea nomen morbi propriè contagioſi mereatur. Omnes enim morbi corpora ſibi proxima immutare ſibíque aſſimilare ſatagunt; non tamen id ſufficit, ut omnes morbi contagioſi denominentur. Ad morbum enim contagioſum propriè ſic dictum conſtituendum requiritur ulteriùs, ut propaget à ſe *fermentum quoddam ſeminale* ſuî, quod ſe clàm inſinuans in alia corpora, paullatim morbum ejuſdem ſpeciei in ea introducat. Verùm hic morbus nullum tale fermentum in ſua eſſentia continet, neque clanculum propagatur emiſſo priùs à ſe ſeminio quod vicinis corporibus morbum ejuſdem ſpeciei imprimat. Diximus enim ſuprà, eſſentiam hujus morbi primam conſiſtere in frigida & humida intemperie, in torpore & inopiâ ſpirituum inſitorum; quæ affectiones ſi quæ corpora propinqua aſſimilare conentur aperto marte, non verò ex inſidiis & clandeſtinis priùs immiſſis igniculis id aggrediuntur. Similiter ſi reſpicias ad eſſentiam ejus ſecundariam, neque tonus vitiatus, neque conſtitutio ſeu vitalis ſeu animalis læſa, neque organorum depravationes aptæ deprehendentur in hoc affectu fermenti inſtar clàm in alia corpora ſe inſinuare, ſpeciémque ſuam propagare.

Quid potiſſimum requiratur ad morbum propriè contagioſum conſtituendum

De-

Denique si velimus ipsam experientiam hìc consulere, res extra dubium oppidò statuetur. Etenim observamus frequenter pueros seu coætaneos, seu propè coætaneos in iisdem ædibus enutritos, quorum unus aut alter hoc morbo fortè afflictus fuerit, dum alius aut plures eorum minimè laborent. Immo novimus pueros non tantùm communibus ædibus, assiduàque mutuâ societate gaudentes, sed & quotidie communi mensâ & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convictûs & concubitûs nullo modo infecerit: quod sanè vix videtur contingere potuisse in morbo propriè contagioso. Quapropter excluso contagio è numero caussarum hujus morbi, ad alias veriores investigandas nosmetipsos accingamus. *Caussas post partum* hunc morbum invehentes in duas classes distribuimus. Prior continet *errores huc facientes in usu 6 rerum non-naturalium:* Posterior complectitur *morbos diversi generis præcedentes, qui post se aptitudinem aliquam ad hunc affectum relinquere sæpius solent.*

Caussæ hujus morbi post partum.

Quod ad priorem classem attinet de abusu 6 rerum non-naturalium, quatenus hunc affectum respiciunt, cùm pueri rariùs vehementioribus *animi passionibus* commoveantur, víxque indè hunc morbum incurrant; deinde cùm etiam *veneris usus* ad eos non per-

pertineat; ad 5 capita ſequentia cauſsas has revocabimus. Ad *Aërem*, tum *ea quacunq; extrinſecus corpori occurrunt aut applicantur*, ad *Cibum & Potum* ſeu *quæ intus aſſumuntur*, ad *motum & quietem*, *vitæ genus*, *actiones & exercitia*, *ad ſomnum & vigilias*; denique ad *ea quæ retinentur in corpore præter naturam*, *aut excernuntur*. Quæ ſingula ordine propoſito, quâ poſſumus brevitate, examinabimus.

De Aëre & extrinſecus occurrentibus.

Aër humidus & frigidus.

Aër humidus & frigidus multùm huc contribuere poteſt. Etenim cùm is faciliùs occurrat partibus externis & in hoc morbo primò affectis, quàm viſceribus intus reconditis, directè facit ad inæqualem illam intemperiem, frigidam nempe & humidam (quæ pars eſt primæ eſſentiæ hujus morbi) iſtis partibus imprimendam. Hujuſmodi Aëris conſtitutio circa veris principum maximè viget, quo idcirco tempore cautas decet eſſe nutrices, nè infantes ad hunc morbum propenſos nimiùm Aëri exponant; ut & ubi Aër nebuloſus, craſſus, pluvioſus, vaporibúſque ſcatens obſervatur. Hinc loci maritimi, paludinoſi & pluviis imbribúſque frequentioribus obnoxii, immo vel numeroſis aquarum ſcaturiginibus irrigui, cæteris paribus, in hunc morbum fœcundiores eſſe ſolent. Similiter ædes juxta ripas fluminum majorum,

rum, juxta ſtagna, piſcináſque exſtructæ hoc nomine culpantur. Præterea *Balnea frequentia, ablutionéſque cum aqua dulci*, licèt actu calidæ adhibitæ, cùm potentiâ ſint frigidæ ac humidæ, huc etiam referantur; nam intemperiem ſuam partibus, queis adhibentur, ex parte communicant, & manifeſtè toni mollitiem ac laxitatem, ſanguiníſque circuitum nimis lubricum & ignavum in iſtis partibus plus minùs efficiunt.

Balnea frequentia ablutionéſque cum aqua dulci.

Huc etiam annumeremus *linimenta frigida & humida*, ut & *laxantia & lubricantia* in tenella ætate diutiùs continuata, præſertim circa ſpinam aut origines nervorum. Denique *lintea molliora*, tum *non probè ſiccata* hujus morbi radices fovent. Ob hanc cauſsam, inter alias, accidit pauperum infantulos minùs huic malo obnoxios eſſe, quòd nempe plerúmque aſperioribus linteis, aut fortè laneis integumentis involvantur. Quæ utraque tum fricando partes, tum eos titillando calorem inſitum excitant & adaugent, vitalíſq; ſanguinis affluxum copioſiorem ad habitum corporis irritant, adeóque magni ſunt momenti ad hunc morbum arcendum. Lintea verò molliora neque irritant calorem in externis partibus, neque eum probè fovent. Etenim ſi fortè per tantillum temporis ſpatium à partium contactu amoveantur, calorem ſuum protinus exuunt, proximóque contactu ſen-

Linimenta frigida & humida aut laxantia & lubricantia.

Lintea molliora, itèm non probè ſiccata.

ſuum

ſuum frigiditatis partibus inferunt. Quare ejuſmodi lintea cùm ſint inter ea quæ extrinſecus applicantur, & cùm ſola frigiditate ac mollitie hìc noxia ſint, ad hanc primam cauſsarum claſſem, ejúſque partem primam quæ humida & frigida extrinſecus occurrentia complectitur, retulimus.

Aër noxiis inquinamentis infectus.

2° Loco *Aër ſpeciali quodam inquinamento infectus*, ut noxiis exhalationibus metallicis, quæ ut plurimùm, venenosâ quadam malignitate ſpiritus inſitos partium oppugnant, eóſque vel extinguunt, vel fugant ac diſſipant, tonúmque partium ſimul exſolvunt vímque pulſificam, in partibus præſertim externis, quibus primùm occurrunt, ſaltem minuunt, ſi non etiam languore afficiant & enervent. Huc imprimis faciunt *exhalationes è plumbo, antinomio, argento vivo, ſimilibúſque elevatæ*. Porrò *unguenta ex iiſdem confecta*, ſi frequentiùs aut intempeſtivè partibus primò affectis illinantur, idem præſtant; quamvìs hæc etiam nonnihil ad quartum hujus claſſis titulum fortè pertineant. Obſervavimus autem pueros nonnullos *unguentis mercurialibus* illitos ad necandam ſcabiem in hunc poſtea morbum incidiſſe.

Linimenta ex mercurio ſimilibúſque parata.

Obſervatio.

Aër impensè calidus.

3° Loco *Aër impensè calidus, ſubtilis, vehementer attenuans ac diſſolvens*, quòd ſpiritus inſitos diſſipet, evocet ac abſumat, inter

cauſsas

causſas hujus morbi annumerari debet. Similiter *linimenta calidiora* & præſertim ſimul diſcuſſiva, *olea chymicè diſtillata* & non ſatis correcta temperatorum admixtione; hæc enim in tam tenerâ conſtitutione partium facilè eliquant & in tenues auras reſolvunt ſpiritus inſitos, adeóque inopiam ſpirituum inſitorum inferunt. Huc etiam referenda *balnea acria, ſalina, calida & diſcuſſiva,* immo & *intempeſtivè* aut *ultra modum juſtámque menſuram adhibita.* Nam hæc, ſimiliter ut priora, ſpiritus eliquant atque abſumunt.

Linimenta calidiora.

Balnea calidiora, & quæ nimiùm ſiccant & diſcutiunt.

4° Et ultimò, *Aër exhalationibus vaporibúſve narcoticis refertus, & balnea, fomentationes & linimenta ex ſoporiferis ſeu narcoticis, cicutâ, hyoſcyamo, opio, ſolano, ut & ſimilibus* confecta, atque extrinſecus adhibita, ad hanc claſſem etiam commodè accenſentur. Nam torporem partibus primò affectis, in quas primùm vim ſuam exerunt, facilè inferunt; qui torpor non modò ipſe pars eſt primæ eſſentiæ hujus morbi, ſed & facilè obtundit ac minuit vitalem influxum in iſtis partibus, adeóque etiam cauſſa eſt iſtius partis eſſentiæ morbi ſecundariæ, quæ in conſtitutione vitali conſiſtit, quam rem ſuprà fuſiùs explicuimus. Atque hæc de extrinſecus occurrentibus.

Aër narcoticis exhalationibus ſcatens, tùm balnea, fomentationes, & linimenta ex narcoticis confecta.

II° *De Cibo & Potu, intúsque aſsumptis.*

Alimenta nimis humida & frigida.

Ad hunc titulum pertinent primò *Alimenta cujuſvis generis nimis humida & frigida.* Quippe quæ fovent manifeſtè intemperiem, in qua pars eſſentiæ hujus morbi conſiſtit. Huc ergò referimus *piſces plurimos, cibóſque crudos & coctione non ſatìs præparatos* : item ea omnia *quæcunque faciunt ad defectum coctionis in ventriculo.* Itaque novorum ciborum ingeſtio, priuſquam alii antè aſſumpti concocti ſint, in pueris ad hunc affectum diſpoſitis, valdè noxia eſt; & omninò diæta paullò plenior potiùs quàm parcior hoc reſpectu improbanda eſt; obruit enim calorem, crudóſq; humores accumulat. Et fortè hæc una inter cauſsas ſpeciales reputanda eſt, cur morbus hic frequentiùs generoſorũ quàm ruſticorum cunas infeſtet. Similiter *medicamenta frigida & humida intus-aſſumpta*, item *laxantia atque internâ lubricitate donata*, huc quoque manifeſtè ſpectant. Hæc enim non modò conſimilem intemperiem inferunt, ſed & tonum partium relaxant, eáſque lubricitate internâ afficiunt, ſanguiníſque decurſum per partes primò affectas nimis lubricum ac facilem reddunt.

Medicamenta interna frigida & humida, tum laxantia, & lubricantia.

Alimenta craſſa & viſcida.

2° *Alimenta nimis craſſa, viſcida & obſtruentia* huc etiam faciunt, maximè quòd æquali diſtributioni ſanguinis officiant. Huc referimus

rimus *carnes fumo induratas*, *multóque ſale condítas*, ſimiliter *piſces ſalitos*, *caſeum* cujusvis ferè generis liberaliùs comeſtum, *panem è furno recenter extractum*, *adhúcque calentem*. Item *dulcia ferè omnia ſaccharo condita*, niſi ſimul vinoſa, aut incidentia & attenuantia fuerint. *Medicamenta etiam cujusvis generis obſtruentia* huc pertinent, quibus ulteriùs addere licet *narcotica*, *& quæcunque torporem partibus inducant propinata*.

Similia medicamenta, tùm etiam narcotica.

3° *Alimenta admodum calida deprædantia*, *acria*, *corroſiva*, ut *vina vetera & fortiora*, præſertim jejuno ſtomacho hauſta, *cibi multo pipere aliiſve aromatibus conditi*, inter aſſumptas hujus affectûs cauſsas annumeranda. Hæc enim in tam tenerâ partium conſiſtentiâ facilè eliquant aut depaſcuntur ſpiritus inſitos. Idem faciunt & *medicamenta immoderatè calida & diſcuſſiva*, immo hæc longè potentiùs nocere poſſunt, quòd & citiùs & validiùs ſpiritus inſitos depopulentur, quàm alimenta prædicta.

Alimenta admodum calida, & acria.

Similia medicamenta.

III° *De Motu, quiete, Actionibus, & Exercitiis.*

Motus & exercitia modum ſi excedant, corpus puelli in profuſiorem ſudorem ſolvunt, unáq; ſpiritus inſitos partium nonnihil diſſipant ac imminuunt, adeóque hac ratione poſſunt ad hunc morbum invehendum conſpirare; licèt ra-

Exceſſus motûs poſſibilis, ſed rarior cauſsa.

rarissimè contingere putemus, pueros, hunc affectum, de quo agimus, incurrere. At defectus motûs & exercitiorum frequentissimè atque efficacissimè facit ad hunc morbum producendum. Etenim spinalis medulla nervique indè orti, cæteræque partes primò affectæ, motui atque exercitiis maximè inserviunt. Torpor ergò & segnities istarum partium facit, ut neque satìs foveatur earum calor insitus, neque is stimuletur, neque intemperies frigida obrepens arceatur, neque humiditates excrementitiæ & superfluæ per debitam transspirationem excutiantur, quin effœminatâ quâdam mollitie, laxitate, & internâ lubricitate eas affici permittit, unde arteriæ quoque ad eas distributæ parùm irritantur, ignavos pulsus edunt, neque partes turgidulas reddunt, ast flaccidas & subsidentes relinquunt. Quibus de caussis circuitus sanguinis tardus, & imminutus redditur, nimísque quàm par est lubricus, tûm calor vitalis debilis necessariò producitur. Quæ omnia satìs evincunt hanc esse admodum efficacem hujus affectûs caussam.

Defectus motûs & exercitiorum frequentissima caussa.

IV° *De Somno & Vigiliis.*

Somnus & vigilia eodem se modo habent ad hunc affectum provehendum quo quies & motus.

Concedimus *Somnum* tum *frequentiorem* tum *productiorem* pueris quàm viris deberi. Si tamen is vel in pueritiâ modum excedat, eódem res redit ac in defectu exercitii ac motûs

motûs. Somnus enim quies quædam eſt & privatio vigiliarum ſive exercittii ſenſuum. στέρησίς τις ὁ ὕπνος τῆς ἐγρηγόρσεως: Vigiliæ autem in ipſo ſenſuum exercitio conſiſtunt, teſte Ariſt. de Somno & Vigil. Quare quæ ex defectu motûs & exercitii oriri mala deſcripſimus, eadem quoque ex *ſomno nimio* contingere neceſſe eſt. E contrà *immoderatæ vigiliæ* in tam tenellâ ætate valdè quoque noxiæ ſunt. Nam non modò alimentorum coctionem impediunt, aſt inſuper acrimoniam quandam ſanguini inurunt, diſſipántque adeò principia conſtitutionis inſitæ partium primò affectarum, & inſitorum ſpirituum defectum facilè invehunt.

V° *De excretis & retentis præter naturam.*

Cauſsæ internæ morborum fortè non incommodè ad hunc titulum omnes reduci poſſent. Etenim quælibet contenta in corpore præternaturaliter alterata, quatenus ſunt præternaturalia, ſuam ablationem indicant, & inter præternaturaliter retenta excernenda eatenus reputentur. At verò concedimus rectiùs omnes *cauſsas internas* in duo genera diſtingui poſſe; quorum alterum continet *retenta & excreta præter naturam*, alterum *contenta in corpore præter naturam alterata.* Nam hæc poſteriora non tantùm *per excre-*

tionem tolli, ſed & *per alterationem* ad convenientem naturæ modum reduci poſſunt. Ut ut ſit, magna eſt affinitas inter humores *alteratione vitiatos, & excrementitios retentos.* Etenim tot ſunt in corpore, támque varii excretionis modi, ut vix humor ullus per alterationem productus fingi poſſit, qui non facultatem ſecretricem & excretricem alicujus viſceris, alíúſve partis propriè reſpiciat, & ab eâ ſecernendus & evacuandus deſtinetur. Ideóque, licèt errores coctionis primæ vix corrigantur in ſecunda aut tertia *per alterationem*; *per motum tamen localem*, ſive *excretionem* alicubi in corpore factam, ſeparatis partibus inutilibus, iíſque rejectis, emendari poſſunt. Similiter alteratâ aliquo modo præter naturam maſſâ ſanguinis, aut humore quovis inquinatâ, materia peccans, quæ aliàs per alterationem domari non poteſt, excretione fortè ab aliqua parte aut viſcere factâ (niſi unà facultas ejus ſecretrix aut expultrix impedita fuerit) brevì exterminatur. Magni igitur momenti ſit oportet medicum ſcire, qui humores in ſpecie in quovis morbo dominentur, & per quas vias determinatas ex naturæ inſtituto propriè excernendi ſint.

Errores primæ coctionis licèt vix corrigantur in ſecunda aut tertia per alterationem, poſſunt tamen per motum localem corrigi.

Etenim tot ſunt fortè *excretorum ſpecies infimæ*, quot ſunt *diſtincta Parenchymata aliæque partes ad ejuſmodi munus in corpore deſtinatæ.*

Plures ſunt ſpecies excretorum quàm vulpò ſtatui ſolet.

tæ. Credibile namque eſt, aliud excernere *Hepar*, aliud *Renes*, aliud *Pancreas*, aliud *Lienem*, aliud *Ventriculum*, & *Inteſtina*, aliud *Pulmones*, aliud *Cerebrum*, aliud *Teſticulos*, *Uterum*, *Renes ſuccenturiatos*, *Thymum*, *Glandulas Laryngis*, *Gutturis*, & *Faucium*, aliud *Cuticulam*, & *Cutim*. Siquidem vix admittendum videtur, naturam ſibi fabricâſſe diverſæ ſpeciei organa, diversíſve uti ad unum idémque munus ob eundum. Quando ergò contingit cujuſvis dictarum partium excretionem cohiberi, peculiaris quædam impuritas indè in maſſam ſanguinis redundabit; adeóque tot erunt præter naturam retentorum differentiæ, quot ſunt genera partium excretioni ſpeciali inſervientium; & ſimiliter tot erunt genera vitioſæ excretionis ſive nimiæ, ſive imminutæ, ſive depravatæ, quot ſunt diverſæ viæ per quas excretio fiat.

Singulæ excretorum ſpecies nondum nobis ſunt ſatìs notæ & perſpectæ.

Si quis quærat an ſingula excretorum genera nobis ſint ſatìs nota & perſpecta; Reſpondemus, deſiderari adhuc exactam notitiam ſpecialis humoris per *vas novum Pancreatis* excernendi; deinde quid excernant *Renes ſuccenturiati*, quid *Thymus*, quid *Glandulæ Laryngis*, immo fortè vix dum ſatìs conſtat quid rejiciat *Lien*. Ob hanc ergò cauſsam, inter alias, viſum eſt ab ulteriori aut accuratiori diſquiſitione de retentis & excretis

ſive in ordine ad partes viáſq; quas ſpectant, ſive in ordine ad præſentem affectum, hîc ſuperſedere, potiúſque inſiſtere quadripartitæ Galeni humorum diviſioni in *bilem*, *pituitam*, *ſanguinem* & *melancholiam*, additâ ſolummodo *tranſpiratione indebitâ*, tum *ſudore*. Licèt enim dubitemus, an hæc diviſio deducat humores ad ſpecies infimas, quòd (ut ſuprà notavimus) evidenter plures quàm quatuor partes ſint ſpecie diſtinctæ humorum excretioni dicatæ; cùm tamen hæc diviſio humorum non modò omnibus medicis claſſicis arrideat, ſed & in ſe omnino utilis ſit, & ſaltem reducat humores ad certa capita ſeu genera (utut fortè quodlibet genus plures ſub ſe ſpecies complectatur) ei impræſentiarum inſiſtere decrevimus; eóque magìs, quòd optimè ſub generali notione conjungat & complectatur tum alterata præter naturam intus contenta, tùm excernenda nondum excreta, eóque reſpectu levaverit ex parte onus noſtrum, opúſque contraxerit. Siquidem dum hoc modo procedimus, non opus erit aliud peculiare caput inſtituere de iſtis hujus morbi cauſsis, videlicet de contentis præter naturam alteratis, quandoquidem ſub hoc titulo, ut diximus, comprehendantur.

Cauſsæ internæ hujus morbi.

Cauſsas ergò *internas* hujus morbi (ſive ſint humores excrementitii retenti, ſive alteratione vitiati) reducimus vel ad *bilem*, vel

me-

melancholiam, vel *pituitam* & *ſeroſum humorem*, vel *indebitam tranſpirationem* & *ſudorem*. Sanguis enim propriè dictus vix reus in hoc affectu deprehenditur.

Object. *Objicias Practicos in hoc affectu ferè ſemper venæ ſectionem in conchâ Aurium præſcribere, eámque evacuationem utilem obſervare, quod vix admitteretur, niſi aliquo modo ſanguis hîc peccaret.* *Object.*

Reſp. Reſpondemus valere hoc remedium non ratione univerſalis plenitudinis ſanguinis, ſed ratione peculiaris plenitudinis ipſius capitis. Suprà enim monſtravimus in hoc affectu ſanguinem inæqualiter partibus corporis diſpenſari, & quidem diminutè partibus primò affectis, capiti verò nimis copiosé. Licèt ergò non adſit univerſalis ſanguinis redundantia in hoc morbo, reſpectu tamen particularis plenitudinis ipſius capitis, utiliter fortè ſectis illis extimis & minutis aurium venis particularis ejuſmodi depletio inſtituitur. Dicas nos hoc reſponſo plethoram univerſalem quidem declinare, aſt particularem capitis (quæ non minùs cauſa morbifica cenſenda) planè concedere. Reſpondemus nos fusè ſuprà explicuiſſe hoc vitium ſanguinis, ubi egimus de inæquali diſtributione ejuſdem, ad quem locum propriè ſpectat, cùm ſit cauſa eſſentiæ ſecundariæ non primariæ hujus morbi; ideóque hìc non exſpectanda *Reſp.*

ctanda est inanis ejusdem rei repetitio. Pergendum ergò jam est in proposita disquisitione de prædictis humoribus, tum transspiratione.

1° Bilis (sive intelligas hoc nomine *humorem excrementitium in vesicula & poro biliario*; sive *calidiorem*, *ficciorem*, *acriorem*, *amáramque partem massæ sanguinis*; sive *nidorosum illum humorem, qui oleum rancidum sapore suo refert, ex corrupto cibo præsertim pinguiori, adusto, vel salso, in ventriculo genitum & fluitantem*, sive *ichores quosvis acres & corrosivos è sanguine corrupto in corpore productos*) potest, si fortè in corpore redundet aut ferociat ac dominetur, esse hujus morbi causa.

Quomodo Bilis possit esse hujus morbi causa.

Etenim, licèt videatur potiùs posse impugnare frigidam atque humidam intemperiem, quæ pars essentiæ primæ hujus morbi est; eo ipso tamen quòd apta est nutritionem partium sive irritando nimiùm excretricem, sive attenuando alimentum, nonnihil impedire, & ipsam constitutionem insitam partium extenuare aut eliquare, spiritúsque adeò insitos absumere & dissipare, inter causas hujus affectûs rectè statuetur. Notum, enim est biliosos, ferè macros, & extenuati habitûs esse ob rationes modò assignatas.

II° Melancholicus humor (sive intelligas *terrestriorem sanguinis portionem*; sive *salinam illam & tartaream materiam in & cum urina*

urina excretam, & in arenulas, ubi refrixerit urina, ut plurimùm concreſcentem; ſive *acdum humorem in ventriculum à Liene forſitan* (licèt non per vas breve venoſum, ut veteres crediderunt) *refuſum*; ſive *terreſtres illas alimenti aſſumpti partes, quæ cum fæcibus alvi per ſedem deponuntur*) quemvis horum intelligas, ſi redundet hic humor, neque debito modo expurgetur, culpari poteſt ut cauſsa hujus affectûs. Nam 1° humor ille qui *terreſtior pars ſanguinis* eſt, ſi excedat juſtam proportionem in maſſa ſanguinis, eum minùs aptum reddit ad nutriendas partes præſertim primò affectas. Partes enim primò affectæ nobilioris ſunt texturæ quàm parenchymata viſcerum, aut oſſeum genus; ideóq; ſuprà monuimus parenchymata & oſſa facilem admittere nutritionem, & per modum congeſtioni ſimilem; verùm illæ partes priores longè accuratiorem ſecretionem & operoſiorem aſſimilationem poſtulant. Atque hinc eſt quòd carnes viſcerum animalium inter impuriora & craſſiora alimenta rectè reputentur; nimirum quòd minùs ſelecto ſanguine, minúſque ante unionem elaborato alantur. 2° *Salina* ſimiliter, & *tartarea materia* nimiùm accumulata nutritioni inimica eſt, & potiùs diſſipatiua eſt ac depaſcens quàm augmentationi favens. 3° *Humor acidus ventriculi* totus edax eſt ac famelicus, & fortè ubi

Quomodo melancholicus humor hujus morbi cauſsa eſſe poſſit.

ubi redundat ipſi ſanguini conſimilem deprædantem qualitatem facilè impertiat. 4° Et ultimò *terreſtiores alvi fæces* importunè retenti chylum inquinare poſſunt, eúmque minùs idoneum ad alendum reddere. Denique concedimus ſingula melancholiæ propoſita genera ſuperfluè coacervata aut præternaturaliter retenta, non primò ac per ſe & directè ad hujus affectûs productionem facere; indirectè tamen modóque propoſito ad ejus generationem nonnihil poſſe contribuere.

3° Pituita (ſive ſumatur pro *humidiore & frigidiore parte maſſæ ſanguinis*; ſive pro *ſeroſâ parte ejuſdem*; ſive pro *lento humore ventriculi & inteſtinorum*; ſive pro *ſaliva & ſputo*; ſive pro *muco narium aut faucium*; ſive pro *peculiari humore quem fortè novum Pancreatis vas expurgare ſolet*) quomodolibet ſumatur, ſi retineatur ac in corpore redundet, magìs directè hunc affectum reſpicit, ejúſque cauſsa magìs propriè & per ſe dici meretur. Eſt enim hic humor frigidus, humidus, lentus, craſſus, torpidus, parùm ſpirituoſus, mollis, & internâ lubricitate affectus; quæ omnia ad amuſſim quadrant cum eſſentia primaria & ſecundaria hujus morbi propoſitis. Quocirca humor hic ſuperfluè accumulatus, cùm in hujus morbi productionem univocè conſpiret, cauſsa propria & agens per ſe meritò æſtimanda eſt.

Quomodo Pituita hujus morbi cauſsa eſſe poſſit.

Præter

Præter hos humores etiam *indebita transſpiratio*, ut & *ſudor* ſive *nimius*, ſive *deficiens* inter cauſsas hujus affectûs nonnunquam recenſeri poſſunt.

Quomodo ſudor excedens vel deficiens, ut & indebita tranſspiratio hujus morbi cauſsa eſſe poſſit.

Etenim ſudor immoderatus, ut & nimia tranſspiratio, diſsipat vires, & unà eliquat partes, imprimis externas in hoc morbo primariò affectas, atque diſcuſsis ſpiritibus inſitis facilè poſt ſe intemperiem frigidam relinquit. Sed & tranſspiratio alio modo inſuper, nimirum ubi nimis lubrica eſt, hunc affectum promovet. Requiritur enim ad juſtam caloris partium excitationem tùm conſervationem debita quædam lucta exhalationum inter tranſspirandum. Quæ ſi deficiat, calor actualis quoque (qui ex parte in ipſa hac lucta conſiſtit) valdè debilis ac languidus evadit, partéſque frigidæ intemperiei facilè exponuntur. Sed de hac re ſuperiùs plura. E contrà ſudor præter rationem cohibitus, ut et imminuta tranſspiratio, facilè febrilem calorem accendit, adeóque vires inſitas frangit partéſque diſſolvit, eáſque frigidæ intemperiei poſtmodum facilè obnoxias reddit.

Denique, ut reliqua verbo complectamur, humor quivis præter modum ac rationem excretus, colliquationem partium ſpirituúmque inſitorum diſsipationem facilè infert, adeóque corpus ad hunc affectum diſponit. Atque hæc dixiſſe ſufficiat de rebus non na-

naturalibus caufsísque morbi indè ortis.

Cap. XVII.

Morbi antecedanei, qui hujus morbi caufsæ eſſe poſſunt.

MOrbi hi, reſpectu eſſentiæ propriæ, ſolo morborum nomine nuncupandi veniunt: attamen reſpectu hujus morbi, quem ut effectum poſt ſe relinquunt, caufsarū morbificarum rationem verè ſubeunt, atque inter caufsas hujus affectûs accenſeri debent. Etſi verò plurimi horum (quòd ad parentes, pertineant, adeóque nativam labem proli imprimant) ſuperiùs memorentur; ſuam nihilominus conſiderationem diverſo tamen reſpectu & ordine hìc jure merentur. Morbos hos reducimus ad tria genera ſeu capita.

I° *Ad morbos huic affines ſeu ex parte congeneres.*

II° *Ad morbos corpus extenuantes ſeu emaciantes.*

III° *Ad morbos ignaviam & torporem partibus primò affectis inducentes.*

De I° *genere.*

Qui morbi huic ſint affines & congeneres.

Morbos huic *affines* ſeu *congeneres* vocamus eos qui ex parte ſaltem conſiſtunt in eadem cum

cum essentia hujus morbi. Hujus generis sunt *intemperies quævis frigida, intemperies quævis humida*; item *quævis frigida & humida.* Nam pars primæ essentiæ hujus morbi includit intemperiem frigidam, ut & humidam, adeóque istæ intemperies cum hoc affectu ex parte conveniunt. Huc etiam spectant *cacochymia pituitosa, melancholica & mixta*; *obstructio ab istiusmodi humoribus facta* ; *cachexia* ; *hydrops.* Imò huc etiam referre possumus, propter affinitatem, *morbos illos in quibus spiritus insiti nonnihil absumuntur* ; quippe pars essentiæ hujus morbi consistit in penuria eorundem spirituum ; aliàs verò commodiùs referuntur ad genus secundum; similiter *morbi, in quibus partes primò affectæ torpore afficiuntur*, ratione affinitatis suæ huc possint pertinere, licèt tertium genus morborum enumeratorum magìs propriè spectent. Porrò *morbi, in quibus laxatur, & flaccescit tonus partium*, huc respiciunt ; quippe qui partem hujus morbi includunt, eam videlicet, quæ consistit in laxitate, flacciditate, internâ lubricitate & mollitie toni suprà descriptis. Asserunt Philosophi Elementa, quæ in symbolis, ut vocant, qualitatibus conveniunt, facilè inter se transmutari ; pari profectò ratione morbi, qui ex parte in eadem essentia conveniunt, facilè reciprocum transitum ab uno ad alterum admittunt. Sic videmus Ephemeram, quæ

in

in præternaturali calore cum putrida convenit, levi de caufsa in eandem degenerare. Notandum hìc tamen,graviores morbos non ità promptè in leviores, atq; leviores in graviores commutari. Præterea neque omnes morbi qui fortè pariter de eadem eſſentia participant, æquè facilè inter ſe permutantur. Alii enim morbi promptiùs in alios,cum quibus ex parte conveniunt, quàm alii tranſeunt, ídque propter alias rationes præter dictam convenientiam. Ut ut ſit, ſi intemperies frigida & ſicca puello accideret, facilè ea in frigidam & humidam laberetur, tum ob congruentiam utriuſq; morbi in frigiditate, tum ob peculiarem tenellæ ætatis versùs humiditatem inclinationem. Etenim ob frigiditatem coctiones imperfectæ fierent,hínc-que cruditates ſeu crudæ humiditates accumularentur, quas facilè & proximè in tam tenera ætate ſequeretur intemperies humida. Porrò intemperies frigida & humida, ratione frigiditatis tardiorem pulſum, ratione humiditatis magìs lubricum minúſq; obluctantem efficeret, unde imminuto vitali calore, paullatim ſpiritibus inſitis torpor obreperet; denique,ob labilem illam retentionem ortam ab interna partium lubricitate, & ob debilem coctionem,ſpiritus inſiti partium primò affectarum ſenſim quoque minuerentur,adeóque gradatim hoc modo introducetur integra hujus

jus morbi eſſentia. Sed de hoc genere hæc dicta ſufficiunt.

De II *Genere.*

Morbi plurimi emaciantes & quovis modò corpus extenuantes, licèt fortè ipſi nullo modo de eſſentia hujus morbi (quemadmodum morbi primi generis) participent, corpus tamen ad hujus morbi invaſionem diſponere, eundémque poſt ſe relinquere queunt. Etenim omnes morbi graviores & diuturniores, tractu temporis, afferunt & extenuant habitum partium, ſpiritus inſitos abſumunt, tonúmq; partium ſolvunt; atque hæc attritio, & extenuatio partium potiſſimùm reſpicit partes in hoc morbo primò affectas. Nam, ut ſuprà aſſeruimus, parenchymata viſcerum non ità facilè ſubjiciuntur colliquationi aut diſſipationi: Quin in cadaveribus eorum, qui à longis morbis extincti ſunt, diſſectis, viſcera nihilo ferme minora, immo fortè majora frequenter reperiuntur, quando externæ partes (quæ in hoc morbo ſolent eſſe primò affectæ) vi morbi plurimùm emaciatæ ſunt. Ideóq; cùm morbi extenuantes vim ſuam maximè in partes primò affectas exerant, facilè contingit, ut ii in pueris ad morbum hunc invehendum faciant. Abſumptis quippe magnâ ex parte ſpiritibus inſitis partium primò affectarum, vix fieri poteſt, quin conſequa-

 tur

tur intemperies frigida, quam ob cruditatem excipit (ut suprà monuimus) humida, simúlq; torpor; cùm calor, activitas, & vigor partium maximè dependeant à spirituum insitorum copiâ. Atque ità exhibuimus modum, quo hic morbus insistit vestigiis aliorum præcedentium hujus generis; quod jam ulteriùs in tres classes subdistinguimus.

Tria genera morborum corpus extenuantium.

Prima comprehendit *morbos per insensiles vias habitum partium extenuantes & absumentes*. Huc spectant *febres ferè omnes*, præsertim *Hectica, Tabes, Ulcus Pulmonum cum febre putrida*: Item *febris qualibet continua violentior, febris ardens, maligna, pestilentialis, Pleuritis, Peripneumonia*; Item *variolæ & morbilli, ubi graviùs afflixerint*. Similiter *febres, intermittentes diuturniores*: Denique *morbi omnes chronici graviterque affligentes* idem præstant. Secunda Classis continet *morbos per vias manifestas colliquantes & solidam substantiam partium evacuantes*. Huc referas *immoderatam vomitionem, lienteriam, dysenteriam, diarrhœam, fluxum hepaticum, diabetem, hæmorrhagiam quamlibet profusiorem, sudorem nimium, ulcus in quavis parte magnum, profundum, multámque materiam indies excernens*. Hi enim affectus omnes evidenter habitũ partium extenuant, & ad hunc morbum introducendum faciunt.

Tertia tandem complectitur *morbos, qui quidem non directè, ast ex consequentia quadam sub-*

ſubſtantiam partium dicuntur extenuare; ut *omnes morbi impedientes alimentorum vel coctionem vel diſtributionem.* Siquidem hi partium à vitali calore continuè depaſtarum reparationem prohibent. Hinc morbi varii Ventriculi, Inteſtinorum, Meſenterii, Pancreätis, Lienis, Hepatis, immo morbi in ore, faucibus, vel gula impedientes tantùm aſſumptionem aut deglutitionem cibi inter cauſsas hujus morbi hoc reſpectu annumerentur. Ut *intemperies, tumor, nauſea, appetitus dejectus ventriculi*; item *intemperies, tumor, obſtructio & ſcyrrhus meſenterii, pancreätis, hepatis, lienis, ſimilésve affectus alicujus dictarum partium*, quibus debita alimentorum coctio vel diſtributio quovis modo fruſtratur, partéſque indè defectu alimenti extenuantur.

De III° *Genere.*

Morbi torporem partibus primò affectis inducentes, peculiari quoque jure ad hujus affectûs productionem conſpirant. Etenim calor inſitus iſtarum partium nonnihil ab illis ſopitur, minúſque efficax redditur; unde intemperies frigida ſenſim obrepit, quam & humida (ut modò dictum) facile conſequitur, mollitiéſque etiam, tùm interna lubricitas. Adhæc pulſus arteriarum ad iſtas partes delatarum paullatim enervatur, diſtributio ſangui-

nis calorísque vitalis minuitur, partes ipsæ parciùs aluntur, tandémque penuria spirituum insitorum supervenit; ut ab hac etiam radice, aliquandiu permanente, essentia hujus morbi demum pullulare queat. *Apoplexia, Paralysis, Lethargus, Carus, similésque affectus* huc maximè spectare videntur. Rarissimè tamen pueri his de caussis in affectum hunc incidunt, atque adeò rarò, ut nondum nobis observare contigerit hunc morbum ab istiusmodi affectibus originem duxisse. Siquis hujus raritatis rationem exigat, dicimus puerorum corpora, ob raritatem ac permeabilitatem, rariùs istis affectibus subjici; ubi verò fortè iis corripiuntur, morbus ipse non constitutionem naturalem aut vitalem, ast animalem primò impetit, adeóque animalis facultatis deprivationem aliquandiu invehit, priusquam naturalem vel vitalem inturturbet. Torpor verò, de quo hic loquimur, ad constitutionem naturalem pertinet, in quam non statim transferri potest. Porrò ob transpirationis facilitatem in corporibus puerorum, si fortè isti affectus mitiùs ea invadant, facilè ac citò excutiuntur; sin sæviùs irruant, æquè ferme citò, ob constitutionis debilitatem, interimunt; quippe qui naturâ suâ gravissimi sint affectus. Utrovis autem modo accidant, vix tamdiu protrahuntur, ut satis efficaciter torporem hunc insitæ partium

Pueri rarissimè à soporosis affectibus in hunc morbum incidunt, & cur.

con-

constitutioni imprimant. Concedimus tamen hos affectus, si fortè diutiùs cum vita persistant, posse, tractu temporis, constitutionem insitam eo torpore afficere, ut morbus hic indè subsequatur, licèt nondum id nostrâ observatione sit compertum.

Qui morbi sint, qui frequentiùs solent torporem huic morbo proprium invehere.

Cæterùm morbi, qui frequentiùs hunc torporem constitutioni insitæ partium primò affectarum invehunt, sunt *illi ipsi, qui pueros quovis modo ab actionibus & exercitiis debitis, præsertim ab usu pedum impediunt*; ut *luxatio, aut fractura, vulnúsve aliquod pedis, cruris, femoris, spinæ dorsi*; item *tumores aut dolores, similésve affectus*, sive ii affligant partes jam dictas, sive alias, modò id efficiant, ut pueri indè ambulare, aut pedibus insistentes ludere, masculisve exercitiis uti recusent. Hinc enim torpet paullatim vigor calórque externarum partium, quæ in hoc morbo primò sunt affectæ, atque indè catenatim succedunt cæteræ partes essentiæ hujus affectûs, quemadmodum superiùs declaravimus.

Absolvimus jam enumerationem *caussarum hujus affectûs*, & ad *differentias* ejusdem proximè foret procedendum, nisi hìc se interponerent difficultates duæ, quæ propriè resultant ex caussarum propositarum ulteriori consideratione. Etenim caussæ modò allatæ videntur omnes tum pueris, tum adultis communes; unde jure quæri possit, quî fiat

quòd ætate grandiores non æquè ac pueri hoc modo infeſtentur? Deinde cùm cauſsæ propoſitæ ferè omnes communes ſint cùm Angliæ, tum multis aliis regionibus, & earum nonnullæ omnibus terrarum plagis, hinc inſuper quæri poſſit, cur in Anglia morbus hic frequentior quàm in aliis regionibus occurrat? Has quæſtiones ordine examinabimus, noſtrúmque de his judicium in medium proferemus.

Cap. XVIII.

Quæſtior prior.

Cur ætate grandiores non æquè ac pueri huic morbo ſint obnoxii? Quæſtionis termini videntur inſinuare affectum hunc poſſe quidem, licèt admodùm raro, adultis etiam accidere: ſed hujus dubii ſolutionem in calcem præſentis determinationis reſervamus. Interea primò opponendæ, & ex adverſo penſitandæ ſunt conſtitutiones ſeu diſpoſitiones tum puerorum huic morbo maximè obnoxiorum, tum grandiorum rariùs ei obnoxiorum; necnon juvenum, virorum, & ſenum, idque in ordine & relatione ad hunc affectum. Quæſtio enim ipſa non abſoluta ſed comparativa eſt, primáque ideo ratio deter-

determinationis ejuſdem petenda eſt ex mutuâ collatione diverſarum diſpoſitionum dictorum ſubjectorum, quatenus eæ aut faciliùs aut difficiliùs impreſſiones propoſitarum cauſarum admittunt. Deinde etiam expendendæ veniunt accidentales quædam peculiaréſque conditiones juniorum puerorum ſub certâ aliquâ ætate, ob quas ſub unâ ætate magìs, ſub aliâ minùs huic affectui redduntur obnoxii.

Quò priorem collationem feliciùs expediamus, ex adverſo ſiſtemus, hinc quidem pueros ſemeſtres, hornotinos, bimulos, trimulos, quadrimulos; illinc verò quinquennes, & ultrà ætate provectos, juvenes, viros, tum ſenes; illóſq; generali termino juniorum, hos ſeniorum ſeu ætate grandiorum complectemur, niſi fortè res ulteriorem grandiorum diſtinctionem poſtulaverit. Hiſce ergò præmiſſis collationem inſtitutam aggredimur.

Diſtinctio hominum reſpectu ætatis in juniores & ſeniores.

I° Juniores pueri frigidiori temperamento præditi ſunt ſenioribus. Calor enim temperamenti à primo ortu ad virilem uſque ætatem intenditur, quo tempore in ſtatu quodam conſiſtit longè intenſior illo puerorum; verùm hinc ſenſim declinat ad extremam uſque ſenectutem, paullóque ante hunc extremum terminum ad gradum iſtum, quo in pueritia occepit, relabitur; antè verò hunc

Juniores pueri frigidiori temperamento præditi ſunt, quàm ſeniores, & cur.

terminum ſupremæ ſenectutis, temperamentum ipſorum ſenum calidius eſt illo puerorum. Licèt enim revera juniores pueri uberiore calore inſito, ſpiritúque inſito abundent, non tamen propterea neceſſe eſt calidiore temperamento fruantur. Siquidem ad conſtitutionem temperamenti calidi, præter ſpiritus inſitos & calorem inſitum, plura requiruntur concurrentia; verbi gratiâ, amplior portio humoris bilioſi, unàque vel maxumè vitalis facultatis validior nixus, nempe tum in pulſibus, tùm in ſpiritibus vitalibus in circuitu ſuo. Cùm ergò juniores pueri frigidiores ſint, haud mirum, ſi morbis frigidis, qualis hic eſt, magìs fuerint obnoxii. Quod ad ſenes attinet, præſertim in provectiore ſenectute; concedimus illos quoque & frigidiores eſſe, & frigidis morbis levi de cauſsa ſubjici. Quapropter, hinc, videlicet à frigiditate temperamenti, nullam differentiam inter pueros juniores & hoſce ſenes, reſpectu aptitudinis ad hunc morbum incurrendum, deducimus.

Plura requiruntur ad conſtitutionem temperamenti calidi, quàm ſpiritus inſiti, & calor inſitus.

2° Juniores pueri humidiores ſunt ætate grandioribus. Seneſcere enim, ſi ſano ſenſu ſumatur, eſt ſicceſcere. Quamvìs enim ſenes ſuo modo etiam humidis affectibus, ut catarrhis, obſtructionibus, cachexiæ, hydropi, paralyſi, lethargo, laxitati nervorum tremoríque & ſimilibus malis obnoxii ſint, re

ipſa tamen nonnulla eſt differentia inter intemperiem humidam, quæ pueris, & illam quæ ſenibus contingit. Nam in pueris adventitia humiditas intemperiem conſtituens non tantùm intimam ſolidarum partium ſubſtantiam perfundit, ſed & eidem penitùs incorporatur: aſt in ſenibus ſolida partium ſubſtantia, vel tum quando intemperie humidâ imbuitur, non videtur exuere ſuam terreſtreïtatem, ſed quodammodo componi ex natura ſua terreſtri & ſucco quodam adventitio humido crudóque, aut etiam excrementitio, vel in poros, vel in ſubſtantiam partium imbibito, non tamen ſatìs incorporato ſive unito. Quemadmodum enim arena, multâ aquâ perfuſa, totam terreſtrem ſuam ſubſtantiam utcunq; nonnihil madidam ſibi retinet; ità & ſenum corpora, utut crudis vel excrementitiis humoribus madeſcant, non deponunt tamen terrenam illam ſubſtantiam, ſive partem illam, quæ capitis mortui nomine à chymicis deſignatur, quam ſibi indies à primo ortu accumulârūt. Eſt ergò hæc ſenum intemperies ſpuria, non genuina; cruda, non in ſubſtantiam partium plenè digeſta. Ideóque licèt concedamus ſenes etiam poſſe ſuo modo, quo dictum eſt, laborare intemperie humidâ, liquet tamen unà ex iis quæ diximus, quantum diſcriminis interſit inter hanc ſenum & illam juniorum puerorum. Porrò quod

Differt revera intemperies humida quæ pueris, ab illa quæ ſenibus contingit, & quomodo.

quòd hæc humida ſenum intemperies minùs ſit præſenti morbo conformis, quàm illa puerorum, ex eo manifeſtum eſſe poteſt, quòd in ſenibus non eam mollitiem ac teneritudinem partium, quam in pueris deprehendimus, producat : neque eos æquè diſponat ad diſſipationem aut colliquationem ſpirituum inſitorum, aut lubricam permeationem ſive ſanguinis ſive exhalationum, quæ in hoc affectu ſupponuntur; quin potiùs obſtructionibus cæteríſque malis ſuprà recitatis, eos obnoxios reddit. Factâ ergò collatione inter intemperiem humidam, quæ pueris junioribus, & illam quæ ſenes afficere ſolet, non levis reſultat ratio,cur ſenes in hunc affectum ſaltem ægriùs quàm pueri incidant.

3° Pueri juniores, licèt ſpiritibus inſitis naturaliter abundent, ob corporis tamen perſpirabilitatem, ob laxitatem & teneritudinem(ut dictum)minúſque firmam partium cohærentiam, faciliùs quàm ſeniores diſſipationi & colliquationi ſpirituum inſitorum ſubjiciuntur, & per conſequens leviori de cauſsa in eorundem inopiam incidunt.

4° Pueri juniores ob eandem infirmam partium conſiſtentiam, torpori etiam redduntur magìs obnoxii quàm grandiores. Etenim ad vigorem & activitatem partium, præter juſtam ſpirituum copiam requiritur im-

imprimis firmitas earum cohærentiæ & consistentiæ.

5° De Tono partium non opus est ut quidquam addamus; cùm ejus debilitatem in junioribus pueris præ grandioribus toties jam insinuaverimus, & cuivis licet observare, ut tonus crescente ætate magìs magísque firmetur.

6° Quod ad diminutam distributionem sanguinis ad partes primò affectas attinet, (quam notabilem esse partem essentiæ hujus morbi secundariæ suprà probavimus) dicimus, grandiores ætate pueros tum validioribus tum frequentioribus exercitiis uti, quàm juniores; & propterea in illis fortiùs proritari pulsus externarum partium, nempe primò affectarum, calorémque majorem in iis excitari & foveri, ideóque frigidam intemperiem potentiùs ab iis arceri.

7° Quod ad vitia organica, auctam nempe magnitudinem Capitis, Hepatis, vasorúmque eorundem, similísque affectus attinet, notum est proportionem partium in grandioribus magìs esse confirmatam & stabilem, in junioribus è contrà faciliùs moveri atque alterari; cessante verò accretione, non nisi gravissimis de caussis eam ampliùs immutari. Ut vel hinc etiam juniores pueri in hunc morbum maximè proni fuerint.

Concludamus ergò hanc partem quæstionis

Juniores pueri quo respectu sint magìs huic morbo obnoxii quàm ætate grandiores.

nis, juniores pueros, respectu peculiarium suarum constitutionum & dispositionum naturalium, esse magìs huic malo obnoxios quàm grandiores, eóque magìs, quò juniores.

Verùm non prætereunda, quæ hîc occurrit, objectio, quæ opportunè quoque occasionem subministrat transeundi ad alteram collatio nem, videlicet juniorum puerorum inter se.

Object. Si enim juniores pueri (ut ex dictis liquet) magìs sint ex naturali suâ constitutione & dispositione proclives ad hunc morbum, & quò juniores, eò magís; quî fiat, quòd pueri rariùs ante semestrem ætatem & paullò ultrà in hunc affectum incidant? Etenim, secundùm sententiam dictam, pueri mox à partu viderentur huic morbo maximè obnoxii; quod tamen experientia non comprobat, quin potiùs contrà testatur, pueros nempe ante nonum ætatis mensem vix aut quàm rarissimè hunc affectum incurrere. Hic ergò aggredi nobis opus est alteram collationem puerorum juniorum inter se. Siquidem fieri non potest, ut ità constanter morbus hic pueris ad eundē maximè dispositis parceret, minúsq; dispositos frequentissimè invaderet, nisi aliquid interveniret discriminis, quod illas ætates diversimodè respicit, quódque morbi invasionē ante completum fermè primum ætatis annum remoratur, non obstante propensitate naturæ, & tamē postea, vel non omnino, vel

vel non adeò potenter pueros ab hoc morbo tueatur. Hìc ergò investiganda est ipsa ratio discriminis inter has ætates. Quam ut promptiùs assequamur, non erit fortè abs re obiter annotare specialiùs, quæ ætates frequentiùs, quæ rariùs, duce experientiâ, hoc morbo affici observentur.

Quæ ætas juniorum rariùs, quæ frequentiùs huic affectui obnoxia.

Asserimus ergò morbum hunc rarissimè infantes mox à partu, aut ante semestrem ætatẽ (immo fortè ante nonum mensem) corripere. Ab illo tempore verò paullatim incipere frequentiùs indies grassari usque nempe ad primum ætatis annum completum cum dimidio. Indè frequentiam, quasi ἀκμὴν suam attingere, & in eadem quasi consistere ad finem usque secundi ætatis anni cum dimidio; ità ut tempus frequentissimæ invasionis sit annus ille integer qui mox primum sesquiannum à partu sequitur. Exacto secundo anno cum dimidio morbus indies minùs frequenter invadere incipit, ob rationes scilicet suprà allatas. Verùm rationes, ob quas infantes recèns nati rarissimè, & ob quas à nono mense ad sesquiannum frequentiùs, cùrque postea per integrum annum frequentissimè afficiantur, hìc ordine exigendæ sunt.

Cur Infantes recèns nati rarissimè afficiantur.

I° Rationes, ob quas pueri *recèns nati* rarissimè afficiuntur, hæ possunt assignari.

Prima est, *quòd fœtus in utero ab æquali calore & amplexu uteri strenuè muniatur adversùs*

sùs hunc morbum, ut ſuprà declaravimus, & per conſequens, idem in lucem recèns editus aliquid munimenti contracti ab æquali illo uteri fotu aliquandiu retineat, ut ſtatim à partu non ità facile in eum incidat.

Secunda eſt, *quòd obſtetrices & nutrices eâ arte recèns natos tractent, ut eorum conditio quàm proximè accedat ad illam quàm nuper in utero habuerant.* Uno enim continuo involucro totum corpus, excepto capite, undique involvunt: unde partes corporis exteriores & primò affectæ in hoc morbo ab injuriis externi frigoris muniuntur, calidæque exhalationes à quacunque parte corporis erumpentes iſto involucro fortè duplicato aut triplicato, faſciiſque circumducto ex æquo retinentur, omnibúſque partibus corporis æqualiter communicantur, ut quaſi in communi hypocauſto æquali calore foveantur. Cùm ergò prima pars eſſentiæ hujus morbi in inæquali frigidâ intemperie conſiſtat, non mirum ſi munimenta hæc corporis eam ad tempus ſaltem avertant.

Lac muliebre ſaluberrimum infantibus alimentum.

Tertia ratio fortè eſſe poteſt *ſalubritas Diætæ.* Lac enim muliebre tam tenellæ ætati ſaluberrimum alimentum eſt, præſertim è mammis exſuctum. Eſt quippe cibus ſimplex & uniformis, multùm alens, coctu facilis, & conſtitutioni infantum amicus & familiaris. Quamdiu ergò hoc alimento commodè

aluntur

aluntur, pauciores diætæ errores incurrunt, minúſque huic morbo redduntur obnoxii. Notandum tamen, ſi lac nutricis non ſit in ſe probum, vel aliàs non aptè reſpondeat conſtitutioni infantis, rationem hanc locum non habere. Quando igitur nutrix gravida eſt, aut immoderatiùs veneri dedita, quando ea cacochymica, valetudinaria, aut aliàs ægra, quando ea temulentiæ aut crapulæ aut inſalubri diætæ dedita eſt, tutius eſt, niſi commodior nutrix in promptu ſit, ablactare infantulum.

Exceptis certis caſibus.

Quarta & ultima ratio eſt, *tarditas motûs hujus morbi in ſua prima invaſione*. Adeò enim lentè ſenſímque obrepit, ut ad plures menſes vix ſuî manifeſta veſtigia prodat, niſi fortè à vehementiſsimis cauſsis ejus progreſſus promoveatur, ut à morbo violentiore aut colliquante, ſeu antecedente, ſeu ſuperveniente. Cùm ergò tam lentè morbus hic naturâ ſuâ primas radices agat, cúmque pueri, ut priùs monſtravimus, naſcantur ferè ab eodem immunes: vix contingit eum ante ſextum menſem, immò raró ante nonum, evidenter in actum prorumpere. Atque adeò rationes reddidimus, ob quas infantes modò nati, non obſtante conſtitutionis debilitate, ad plures menſes ab hoc affectu defendantur.

Cur Infantes à 9° menſe ad ſeſquiannum ætatis indies hoc morbo frequentiùs infeſtentur.

II° Cauſsæ, cur pueri *à nono menſe ad ſeſquiannum ætatis* indies hoc morbo frequentiùs infeſtentur, ſunt hæ.

1°

1°. *Quòd caussa prima, modò proposita, in recens-natis hunc affectum arcens, indies remittat & ante nonum mensem planè evanescat.* 2° Similiter *caussa propulsiva secunda suprà data ante hanc ætatem indies efficacior redditur.* Etenim infantum manus, post menses aliquot, si non priùs, à communi involucro liberari solent; & fortè ante semestrem ætatem pedes quoq; interdiu, licèt noctu iterum fascientur. Interdiu ergò saltem membra externa communi hoc fomento destituuntur. Sæpe etiam errant nutrices, dum infantes debiliores præmaturè vestibus induant. Perperam quippe numero mensium tempus vestiendi definiunt, cùm potiùs ex activitate ac robore motûs pedum & manuum id æstimare deberent. Ubi enim motus & exercitium istarum partium plus conferat ad excitandum & fovendum earum calorem pulsúsque proritandos, quàm fotus fasciarum, proculdubio maturum tum tempus est pueros è fasciis liberandi. Porrò 3° *Post nonum mensem pueri ferè varias sorbitiones, præter lac mammarum, admittunt, & ex varia diæta faciliùs in victûs errores labuntur.* 4° *Tarditas motûs hujus morbi non impedit quin post nonum mensem in actum prorumpat.* Etenim motus, præ tarditate imperceptibilis, tractu aliquot mensium, manifesta sua vestigia profert. Ultimò dentitionis mala huc etiam non parùm contribuunt. Incipit enim dentitio

Error nutricum, quæ debiliores infantes præmaturè vestibus induunt, notatur. Quando fasciæ infantibus sint exuendæ.

ferè

ferè circa ſeptimum menſem, variáque ſymptomata ſecum adfert, quæ facilè tenella corpora ad hunc affectum diſponant.

III° Cauſsæ cur morbus hic *poſt ſeſquiannum ætatis* inter cunas frequentiſsimè graſſetur, ſunt;

Cur morbus hic frequentiſſimè pueros poſt ſeſquiannum ætatis uſque ad ſecundum cum dimidio affligat.

1° *Quòd recitatæ priùs cauſæ propellentes hunc affectum in junioribus, ſub hac ætate planè ſublatæ ſint, vel ſaltem inefficaciter admodum agant.*

2° *Dentitionis mala*, licèt, quoad ſymptomata immediata quæ proferunt fortè ante hoc tempus evanuerint; ut plurimùm tamen in partibus primò affectis diſpoſitionem quandam poſt ſe relinquunt, quæ clàm ſe in illis occultans, poſt aliquot menſes hunc morbum proferat. Eruptio verò dentium caninorum ſive ocularium dictorum huc maximè ſpectat; cùm hi paullò ante ſeſquiannum ætatis erumpant, eorúmque eruptio laborioſiſsima eſſe ſoleat.

3° *Accidentia quæ eveniunt cauſsâ ablactationis* huc etiam faciunt. Etenim tempus ſolenne ablactationis non longè antecedit ſeſquiannum ætatis: atque iſto tempore magna mutatio circa diætam, pueris contingit, quam ægrè ferre ſolent. Quippe hinc iraſcuntur, plorant, cibum præ animi motu averſantur, haud facilè placantur, neque ſatìs placidè dormiunt. Quæ omnia præviam ſaltem diſ-

Q poſitionem

positionem ad hunc morbum (licèt fortè multùm postea actuandam) partibus primò affectis facilè imprimunt.

Atque ità tandem percurrimus hanc secundam etiam collationem, juniorum nempe puerorum inter se, caussásque breviter explicuimus, cur isti pueri sub alia ætate magìs, sub alia minùs huic malo exponuntur.

Restat adhuc tertia pars quæstionis, quam nos reservâsse diximus in calcem hujus disputationis examinandam. viz. *An fortè ætate grandiores aliquando (etsi rarissimè) in hunc affectum incidant?*

An ætate grandiores unqam in hunc affectum incidant? Affirmativa afferitur sub certis limitationibus.

Dicimus primò, Quod ad illam partem essentiæ hujus morbi attinet, quæ consistit in intemperie humidâ, aliqualem differentiam exspectandam esse inter illam intemperiem in junioribus pueris, & grandioribus, juvenibus, viris, maximè senibus. Etenim eadem differentia, quam suprà posuimus inter intemperiem humidam juniorum puerorum & senum, secundùm magìs & minùs observari potest inter ætates intermedias, magísq; ideo cocta ac genuina erit humiditas juniorum, minùs seniorum, ut ex eodem ratiocinio, mutatis mutandis, obvium est colligere.

Dicimus 2° Quod ad vitia organica attinet, necessariò vasta occurrit differentia inter hujusmodi morbos pueris & grandioribus ætate fortè incidentes. Ossium enim tumores in

in carpis & talis, ut & illa pectoris acuminatio, nec non capitis ac pectoris improportionatè aucta moles, aut multò minùs eminenter deprehendentur, vel planè abſuerint, præſertim in adultis. Etenim creſcente ætate partium figura & proportio indies confirmatior, ſtabilior & immobilior redditur; neque facilè contingit unam partem præ altera tam inſigniter per veram augmentationem excreſcere.

Dicimus 3° Exceptis duabus conditionibus præmiſſis, idque eo modo, quo proponuntur, poſſe hunc affectum ſecundùm cæteras ejus eſſentiæ partes (licèt admodum rarò, & non niſi graviſsimis de cauſsis) grandioribus pueris, juvenibus, viris, & ſenibus accidere. Nam 1° Intemperies frigida procul omni dubio iis contingere poteſt, licèt non æque facilè ac puerulis. 2°. Intemperies humida ſimiliter, ſed ſub limitatione modò propoſitâ. 3° Penuria ſpirituum inſitorum, licèt non niſi potentiſsimis de cauſsis, iis etiam incidere poteſt. Etenim morbi longi ſimúlque colliquantes habitum partium, aut eum in auras diſsipantes, aut longiori inediâ & atrophiâ conficientes, ſpirituum inſitorum inopiam neceſſariò poſt ſe relinquunt. Videmus partes externas etiam in adultis ab ejuſmodi cauſsis extenuatas & abſumptas enervari, langueſcere, flacceſcere, & omnino

ſufficienti ſpirituoſitate deſtitui. Concedimus tamen in adultis evicto morbo emaciante, ob vigorem pulſuum citò reparari ſpiritus abſumptos, hujúſque morbi poſita rudimenta intra unam vel alteram ſeptimanam eradicari, & per conſequens rariſſimè ea in adultis reperiri. Interim ſi fortè contingat, ut abſumptis ſpiritibus inſitis impedimẽtum aliquod interveniat, quod retardet eorundem reparationem, fieri poteſt, hunc morbum, modo quo dictum eſt, ſuccreſcere. Torpor verò ſpirituum inopiam neceſſariò conſequitur. 4° Partes eſsentiæ ſecundariæ cùm multùm à vitiis primariis dependeant, ubi hæc diutiùs perſeverant (exceptis tantùm vitiis organicis) ſuo ordine ſupervenire queunt. Adeò ut non dubitemus quin morbus hic datis reſtrictionibus modò propoſitis & graviſsimis urgentibus cauſsis iiſque diu perſiſtentibus, cuivis ætati ultra pueritiam contingere poſsit.

Hiſtoria morbi adultis apud nos interdum contingentis huic puerili morbo multùm adſimilis.

Apud Anglos morbus quidam ſenibus aliiſq; extremè debilitatis nonnunquam accidit, qui huic morbo admodum ſimilis eſt, ſi non ejusdem planè ſpeciei, ſalvis tantummodo exceptionibus prædictis, vernaculâ linguâ eos affectos *bedridden*, quaſi dicas *lecto affixos* vocamus. Hi neque de dolore, neque alio alicujus momenti malo queruntur, niſi quòd eorum partes motui inſervientes, illæ

ipſæ

ipſæ nempe, quas primò affectas in hoc morbo vocamus, extremè ſint debiles, molles, laxæ, flaccidæ, enervatæ, ità, ut vix ſufficiant corporis oneri ſuſtinendo, cùm interim eæ neque ſint paralyticæ, neque ſenſu aut motu penitùs deſtituantur. Dum hi in lecto recumbunt, alacriter quaſi ſani loquuntur, ſurgere autem vel incedere neque poſſunt neque volunt. Non minùs enim averſantur motum, quàm ad eum obeundum inepti ſunt. Edunt, bibunt, dormiuntque, fermè inſtar ſanorum. Videtur morbus hic multum ſaltem affinitatis habere (ſi non ſit ejuſdem familiæ) cum hoc affectu puerorum.

Observatio Trigenarii morbo huic perquàm ſimili laborantis.

Porrò teſtatur aliquis noſtrûm ſe ſub manibus habuiſſe curandum virum generoſum 30 circiter annos natum, qui ex immoderato vini & Tabaci uſu quotidie ferè per aliquot annos continuato, neglectâ debitâ cibi aſſumptione, in eam ventriculi debilitatem incidit, ut quotidie manè vomuerit, omnémque planè cibum averſatus ſit, atque ubi eum invitus admitteret, vomitu rejecerit. Coactus tandem eſt pro ſedandâ ventriculi irritatione, ad quotidianum aquæ vitæ vulgaris uſum confugere; poſtea autem ex hac tum cereviſiâ lupulatâ veteri, adjecto ſaccharo, confecit ſibi potum, quo ſolo per tres fermè menſes vitam ſuſtinuit. Interim omnes partes quas in hoc morbo primò af-

fectas vocamus, extremâ macie conficiebantur, simúlque molles, laxæ, flaccidæ & languidæ reddebantur, adeò ut neque se in lecto vertere, neque surgere, neque incedere, aut erectus stare potuerit, nullus tamen commitatus est dolor, neque ulla aut sensûs aut motûs privatio, non tussis, non respiratio difficilis. Facies partésque circa caput floridæ, benè habitæ, benéque coloratæ conspicebantur, ut ex solo vultûs intuitu vix suspicareris hominem ægrotâsse. In lecto decumbens sedatè cum sociis fabulabatur, per vices peti fumum exsugens, potúmque prædictum ebibens. Eventus morbi non quidem ad hunc locum pertinet; breviter tamen in eorum gratiam, qui eum scire expetunt, annectimus. Medicus advocatus, interdictâ intemperantiâ, & præter alia remedia, exhibito præcipuè gr. iß. *Laudani Londinensis*, compescuit nauseam, tùm ventriculi tumultum, quam partem etiam internis tùm externis roboravit; cibum probum facilísque coctionis præscripsit. Loco exercitii frictionibus matutinis calorem ad externas partes solicitavit, porrectâ priùs exiguâ quantitate *elect. roborantis & aperientis cum tantillâ portione chalybis confecti*, & propinatis ℥ij *vini absynthio & menthâ conditi, & cum croco in nodulo suspenso parùm tincti, immixtis* ℥iij *cerevisiæ tenuioris adjecto sacch.*

ſacch. ad gratiam. Porrò purgatus eſt per intervalla benignis medicamentis, & veſperi cordialibus refectus. Intra 20 dies in tantum convaluit,ut foras prodire, per horæ ſpatium abambulare, ſcalas cùm aſſcendere, tùm deſcendere ſine ſuſtentaculo valuerit. Poſtea verò à ſimili intemperentiâ recidivam paſſus, abſente medico defunctus eſt. Sed à diverticulo redeamus in viam, & ad ſcopum propoſitum ſermonem noſtrum dirigamus. Affectus ipſe jam confirmatus, qualis erat, cùm medicus advocaretur, præter ventriculi mala, viſus eſt includere maximam partem eſſentiæ hujus morbi,de quo agimus. Etenim in partibus motui inſervientibus, iis nempe quæ in hoc morbo primò affectæ ſunt, intemperies frigida, ſive ob defectum motûs, ſive ob imminutum vitalis ſanguinis affluxum, tactu manifeſtè deprehendebatur. Deinde in iiſdem partibus intemperiem humidam oſtendebat earum mollities, lubricitas, laxitas, flacciditas. Inopiam ſpirituum inſitorum ſatìs evincebat extrema iſtarum partium macies, torporem ineptitudo ad motum, & affectatio quietis. Inæqualem ſanguinis diſtributionem arguebat habitus plenior & floridior partium circa caput, dum cæteræ partes eſſent extenuatæ. Peculiaris autem cauſsa hujus inæqualitatis in hoc ægro potuerit fuiſſe frequens vomi-

 tio

tio, quâ uberior ſanguinis affluxus ad partes circa caput concitatus fuit, cæteris eo propemodum deſtitutis.

Ex jam dictis facile eſt cuivis perſpicere maximam ſaltem partem eſſentiæ hujus morbi in memorato affectu concluſam fuiſſe. Unde tandem probabiliter inferre licet, poſſibile eſſe hunc affectum adultis etiam ſub propoſitis limitationibus accidere; licèt is rariſſimè in illis occurrat, quòd graviſſimas cauſsas per longum tempus ſuperſtite vitâ continuatas ad ſuî introductionem poſtulet. Atque ità demum diſquiſitioni ſuper hac priori quæſtione terminum imponimus.

Cap. XIX.

Quæſtio poſterior.

Cur in Anglia frequentiùs hic morbus occurrat, quàm in aliis regionibus? &, An ſit Anglis vernaculus?

DAri morbos *Endemios* ſive *vernaculos & patrios*, qui nempe certæ alicujus regionis incolas, ob communem cauſsam, frequentiùs, quàm aliorum locorum incolas infeſtent, communi medicorum conſenſu receptum eſt. At cùm relatio regionis ad morbos in ea frequentiùs graſſantes diverſimoda

moda obſervari poſſit; & cùm viri etiam cordati morbis nonnullis denominationem à certis regionibus impropriè adſcripſerint; denique cùm illi, qui hactenus de morbis vernaculis tractârunt, omnes morbos in quavis regione frequentiores indiſcriminatim (ac ſi de morbi vernaculi naturâ ex æquo participarent) vernaculos nuncupârint; operæ-pretium duximus nonnulla de horum morborum inter ſe differentiis præſenti diſquiſitione præmittere.

I° Ergò, morbi à regione denominantur vel *propriè*, vel *minùs propriè & abuſivè, vernaculi.*

Morbi propriè vernaculi dicti 4 conditiones, ut ſic dicantur, poſtulant.

Quatuor conditiones, ut morbi dicantur propriè vernaculi.

Iª Conditio eſt, *ut ſit morbus frequentior in illa regione, cui attribuitur ut vernaculus, quàm in ulla alia regione, cui non attribuitur ut talis.* Etenim morbus vernaculus perpetuò ſupponitur diverſas regiones inæqualiter reſpicere; unámque magìs (illam nempe cui adſcribitur) aliam verò minùs infeſtare.

IIª Eſt, *ut dependeat morbus ab aliquali loci inclementiâ.* Morbus enim propriè vernaculus quoddam crimen & vitium ipſi loco imputat. Quando ergò locus ipſe peculiaris cujuſdam vitii non reus eſt, impropriè certè, immo falsò, atque injuſtè ſtigma tale ei inuritur.

III[a] Conditio, *ut regionis inclementia tanta ſit, ut etiam cautiores eóſque qui debitum ſanitatis regimen locóque appropriatum diligenter obſervant, afficiat.* Certis quippe regionibus peculiare quid in ſanitatis regimine debetur. Ubi ergò populus, poſthabitâ ejuſmodi peculiari loci obſervatione, ex errore in 6 rerum non-naturalium uſu, in morbum aliquem epidemicum inciderit, non is pro Endemio ſeu vernaculo habendus eſt, ſed errori, imprudentiæ, aut incogitantiæ & negligentiæ incolarum adſcribendus eſt. Morbus enim hic, quem ſupponimus, præcaveri poterat, modò regimen ſanitatis loco appropriatum fuiſſet ritè obſervatum.

IV[a] Eſt, *ut vitioſa iſta regionis conſtitutio aliquandiu permanens & durabilis ſit, aut ad minimum frequenter recurrens.* Vitium enim loci quod fugax eſt, neque diu durat, nec ſæpius recurrit, ut extraneum quid & merè adventitium reſpectu regionis habendum eſt, ut morbum patrium propriè non denominet. Exempli cauſsâ, ſi pernicioſa quædam & inſolita aura ex aliis regionibus huc fortè afflaretur, morbúmque communem produceret, eáque non ultra menſes aliquot vigeret, certè morbus ille non propriè vernaculus, at fortuitus caſúque eveniens dicendus eſſet. Quapropter Febris Ungarica, tùm ſudor Anglicus, licèt ab iſtis regionibus reſpectivè

nomen

nomen ſortiti ſint, minùs propriè jam ſaltem vernaculi nuncupantur, cùm careant durabili fomite in iſtis locis perſiſtente, & cùm vel planè ceſſârint, vel ſaltem non magìs hìc aut illic, quàm alibi impræſentiarum dominentur.

Morbi impropriè vernaculi includunt quidem primam conditionem propoſitam propriè ſic dictorum; ſcil. quòd frequentiùs in regione, cui adſcribuntur, quàm in aliis occurrunt: (aliàs enim nè impropriè quidem vernaculorum appellationem mererentur.) Carent tamen $2^{\hat{a}}$, $3^{\hat{a}}$, vel $4^{\hat{a}}$. Vel enim carent fomite in regione radicatâ, vel fomes, quem habent, admodum debilis eſt & inconſiderabilis, quíque ex regimine diætæ loco appropriato ſuperari poteſt; vel denique fomes non permanens & durabilis eſt, neque frequenter recurrit. Per fomitem autem hìc intelligimus aliquid reſpectu ſanitatis culpabile in ipſius regionis conditione fundatum. Quando ergò morbus aliquis communis & frequens oritur ex abuſu alicujus commoditatis regionis, ut ſi gens aliqua propter uberiorem frugum vel fructuum proventum, ſimilémve fertilitatem regionis, vel propter diuturnam ac ſecuram pacem, intemperantiæ, ſocordiæ, aliiſve vitiis ſe addiceret, indéque morbum aliquem communem incurreret, morbus is non propriè vernaculus

Qui morbi impropriè dicantur vernaculi.

lus censendus est. Occasio enim istius morbi, quam suppeditavit patria, in se laudabile quid est, idcóque quodcunque ejus abusu accidit non patriæ, ast soli incolarum errori jure imputandum est. Similiter, si fomes morbi sit culpabilis, neque tamen is in ipsa constitutione regionis fundetur, verùm in aliqua hominum actione, ut quando ex clade belli inhumata cadavera putredine suâ aërem inquinant, indéque morbum Epidemicum producunt, non est hic morbus vernaculus dicendus, cùm ab arbitrio hominum, non proprio loci vitio dependeant.

Morbus etiam nonnunquam per calumniam & abusivè genti vel loco adscribitur, ex pravo & malevolo animo alicujus gentis vicinam defamare cupientis. In hunc modum Neapolitani Luem Veneream morbum Gallicum vocant, quasi is Gallis esset vernaculus; è contrà Galli calumniam illam in Neapolitanos retorquent, & eum morbum Neapolitanum nuncupant. Verùm de his satis.

Mo bus propriè dictus vernaculus duplex est

Morbus propriè dictus vernaculus, vel *originalis est & antiquus, vel adventitius & novus*. Originalis is est, qui, primâ loci inhabitatione, incolas infestavit: hujus generis fortè est *Bronchocele* apud Alpinos; Febris illa ardens, quam *Calenturam* vocant, sub Zonâ torridâ; *mortificatio sive sphacelus* par-

partium à frigore ſub Zonis frigidis versùs Polos.

Morbus vernaculus adventitius ſeu novus is eſt, qui ob communem aliquam cauſsam de novo regioni ſupervenit. Hic triplex eſt. Nam, *vel provenit ab originali aliquo vitio regionis, tractu temporis, in incolarum ſanitatem prævalente*; vel *ab alteratione ſeu innovatione aliquâ ipſi Regioni accidente*, vel *ab incongruitate loci cum complexione novorum incolarum.*

Vernaculus adventitius ſeu novus rurſum triplex eſt.

1°. Morbus vernaculus novus regioni ſupervenit ab originali aliquo vitio, tractu temporis, prævalente. Fieri enim poteſt, ut firmiora corpora primorum incolarum alicujus loci validè inſalubri influxui regionis reſiſtant, & morbi vernaculi invaſionem per multa ſecula repellant, licèt poſtea progenies illorum, tractu temporis, paullatim immutata in iſta peculiari ratione cõplexionis, quâ ante reſiſtebant, in morbum aliquem vernaculum demum labantur. Etenim plica Polonica Sarmatis & Polonis, ſcorbutus incolis littoris maris Baltici morbi ſunt vernaculi, iidémq; morbi novi ſunt, &(ut omnes fatentur) veteribus planè incogniti. Jam verò nondum conſtat ullam notabilem aut inſignem immutationem vel innovationem, iſtis regionibus accidiſſe ante illorum morborum eruptionem, cui poſſis novi morbi originem probabiliter adſcribere. Quare dicendum potiùs videtur novos iſtos morbos ab antiquo

quo & originali locorum vitio profluxiſſe, non tamen eos priùs exortos ob peculiarem vim primorum incolarum iis reſiſtendi. Nam & in hunc uſque diem nonnullas familias in prædictis locis ab iſtis morbis immunes, regionúmque injuriæ nec dum cedentes, perſeverare credibile eſt.

2°. Morbus vernaculus novus provenire poteſt ab immutata vel innovata regionis conſtitutione. Hujuſmodi innovationes locorum accidunt, aut ab inundationibus aquarum, aut terræ motibus, aut eruptionibus vel novarum ſcaturiginum pernitioſarum, vel novarum exhalationum fortè mineralium è cavernis terræ, à maligno aliquo ſiderum aſpectu ſimilibúſque cauſsis.

3° Morbus novus vernaculus provenire poteſt ab incongruitate loci cum incolarum complexione. Hujuſmodi morbi maximè accidunt gentibus, quando ab una regione in aliam migrant, præſertim ubi conſtitutiones regionum, in quas ſe conferunt, admodum diverſæ ſunt ab iis, à quibus recedunt. Sic Angli qui primùm Virginiam inhabitârunt, tumore Abdominis & Hypochondriorum frequenter affligebantur; qui, ubi in Angliam redierunt, haud difficulter curabantur: aſt illic permanentes, non æquè facilé.

Alia morbi vernaculi differentia.

Porrò morbi vernaculi inter ſe differunt, quòd alii *ex toto* dependeant ab inclementia regionis,

regionis, alii *ex parte* tantúm. Prioris generis videtur ſphacelus membrorum à frigore in ſeptentrionalibus tractibus Polo viciniori-bus: integra quippe morbi eſſentia inclementiæ loci adſcribi poteſt. Poſterioris generis videtur Lues Venerea apud Indos occidentales. Putatur enim illic contrahi partim ex impuro concubitu, partim ex peculiari inſalubritate loci. Similiter in Hybernia dominatur dyſenteria, quæ partim dependet à conſtitutione loci, partim ab erroribus diætæ. Atque hæc in genere de morborum vernaculorum differentiis dicta ſint. Proximè jam inquirendum, *Cur in Anglia frequentiùs quàm in aliis regionibus morbus hic occurrat?* & obiter notandum *an, & quatenus idem ſit Angliæ vernaculus?*

I° Sciendum eſt Angliam eſſe inſulam, & *nonnihil humiditatis* à viciniâ maris, tùm *frigiditatem* à diſtantiâ ab æquatore mutuare; deinde eam innumeris propè fontibus ubivis ferê locorum ſcaturientibus abundare; denique multis pluviis iiſque frequentioribus quàm pleræque aliæ regiones irrigari: Quæ omnia frigiditatem atque humiditatem loci ſatìs atteſtantur. Cùm ergò intemperies frigida & humida ſit pars eſſentiæ hujus morbi, facilè inferre licet corpora incolarum magìs hìc ad iſtas intemperies inclinari quàm in aliis regionibus calidioribus & ſiccioribus.

Angliæ temperies frigida & humida.

Si

An, & quatenus hic morbus dici possit Anglis vernaculus.

Si ergò quæras, an hic morbus, ex hac saltem suî parte rectè dicatur Anglis vernaculus?

Respondemus, eum quodammodo sic dici posse (licèt fortè non propriè) eatenus nimirum, quatenus aliis regionibus pariter humidis ac frigidis (etsi in iis fortè nondum observetur) idem, ut vernaculus, attribuitur. siquidem illæ regiones etiam æquè dispositæ sunt ad frigidam & humidam intemperiem suis incolis imprimendam ac ipsa Anglia. Notandum autem est intemperiem frigidam & humidam esse partem essentiæ hujus morbi communem, & per se solam eundem non specificare, neque omnem intemperiem frigidam & humidam hunc morbum inferre. Quapropter licèt concedamus excessum frigiditatis, & humiditatis Angliæ vitio verti posse, negamus tamen indè rectè inferri morbum integrum esse Anglis vernaculum.

Porrò reperiantur fortè regiones, quæ, respectu tum frigiditatis, tum humiditatis Angliam longè excedant, ut *Scotia*, *Hollandia*, *Zelandia*, *Hybernia*, *Dania*, similésque, in quibus tamen nondum hic morbus frequenter grassari notatus est; si ergò hic morbus non rectè imputetur his regionibus, in quibus viget communis illa caussa, excessus nempe frigiditatis & humiditatis, certè neque Angliæ propter istam communem caussam, quæ hìc

hìc levior eſt, jure imputetur. Adhæc, frigiditas & humiditas Angliæ non eouſque à mediocritate recedunt, quin extrà admotis, intus aſſumptis, exercitiis & ſimilibus, recto nempe uſu 6 rerum nonnaturalium ſatìs ſupérque corrigantur, quò minùs hæc imputatio ei altiùs inuratur. Quapropter ſi hæc ità ſe habeant, ſi nimirum intemperies frigida & humida ſint tantùm cõmunis pars morbi; ſi aliæ regiones, in quibus nondum viget morbus, ſint ad minimum æquè obnoxiæ frigiditati & humiditati, ſi denique iſtæ intemperies regimine diætæ loco appropriato præcaveri poſsint, certè ratio ab humiditate & frigiditate climatis deſumpta, quam modò reddidimus, cur Angli frequentiùs hoc morbo tententur præ aliis, valdè manca & inſufficiens erit, ut nobis in hac ſola acquieſcere minimè liceat; ideóq; nihil aliud illam aſsignando voluimus, quàm Angliam hinc magìs diſponere incolarũ corpora ad hunc affectũ, quàm calidiores ac ſicciores regiones ſuorum incolarum corpora. Atq; adeò ad alias hujus frequentiæ cauſsas inveſtigãdas procedimus.

Anglia regio admodùm prolifera.

II° Loco annotare poſſumus Angliam eſſe *admodum proliferam*, & tum conceptioni tûm geſtationi ſatìs favere, neque abortibus ità obnoxiam. Hinc autem evenit, ut non tantùm viri robuſtiores validioréſque, & integrâ ſanitate præditi, ſed & languidiores,

debiliores, ac valetudinarii generent; fœminæque infirmæ, cachecticæ, cacochymicæ, immo & in Tabem pronæ concipiant, ad nonum mensem gestent, legitiméque pariant. Minimè autem mirandum est, si fœtus è tali seminio genitus, quíque soli ferè clementiæ loci vitalitatem suam debet, minùs vegetus & vigens, minúsque nervosus, & in hunc affectum planè pronus in lucem edatur. Etenim ipsa benignitas regionis hoc respectu nonnullæ infirmitatis in genere occasio esse potest. Quemadmodum enim barbari olim populi inhumaniter tractando recèns natos infantulos, eos nempe nudos prægelidis lymphis sub dio immergendo, infirmiores frigore ipso enecârunt, robustiores verò solos, qui injuriæ ejusmodi tractationis non succumbebant, educârunt, unde universa gens ab ista inhumanitate valida tandem ac robusta evasit; ità quoque è contrà ipsa clementia loci infirmiores fœtus promiscuè unà cum robustioribus præservando mixtam quandam gentem ex infirmis & validis conflatam proferendi occasionem ministrat. Nè quis tamen erret, non volumus omnes in hac regione pueros in hunc affectum pronos ab infirmis parentibus & valitudinariis satos fuisse. Licèt enim parens uterque vel alteruter infirmus ut plurimùm similem prolem edat, frequenter tamen videmus parentes satìs validos

dos etiam prolem huic morbo facilè obnoxiam generare. Quare necdum in hac ſecunda cauſsa acquieſcimus, ſed alia adhuc adinvenienda eſt, à qua ſufficiens ratio frequentiæ hujus morbi apud nos derivari poſſit.

III° Ergò loco dicimus frequentiam hujus morbi in Anglia multum fuiſſe promotam *à diuturna ac ſecura pace* regionis primam ejus eruptionem præcedente. Per hanc enim ditiores familiæ, quas primas hic morbus infeſtavit, & adhuc præ aliis infeſtat, otio ſe ac delicatiori molliorique vitæ generi addixerant, indéque in conſtitutionem humidiorem, laxiorem, molliorem, effœminatam, & ab excrementitiis humoribus minùs perpurgatam inciderant, adeóque liberos huic morbo facilè obnoxios procrearant. Dicas, Scotiam ac ſeptentrionales partes Angliæ ipſius, licèt pari pace & ſecuritate potitæ eſſent, non pariter tamen, immo rariſſimè hoc affectu affligi obſervatas.

Diuturna pax occaſio eſt effœminationis corporum incolarum.

Reſpondemus, revera Scotiam & ſeptentrionales partes Angliæ quàm auſtrales & occidentales rariùs ac mitiùs hoc morbo affici. Interim fortè prima ejusdem veſtigia & quaſi rudimenta longè frequentiora ſunt etiam in locis dictis, immò & nonnullis exteris regionibus, quibus vix dum morbus notus eſt, quàm vulgò creditur. Etenim licèt hic morbus auſtralibus & occidentalibus

Angliæ tractibus admodum familiaris sit, vulgóque satìs notus; sæpe tamen videre licèt pueros eo leviter affectos, de quibus neque parentes, neque alii ejusdem familiæ vel conqueruntur, vel quid mali suspicantur: immo multos novimus solo beneficio aucti caloris sive incremento ætatis sive exercitiis sanatos absque ope medica, quos nemo amicorum affectos putaverat. Quantò ergò faciliùs prima rudimenta hujus morbi illos lateant, quibus minùs familiaris est, & apud quos rarissimè ad eum gradum ascendit, ut opem medicam opus habeat implorare. Suspicamur ergò hunc affectum frequentiorem esse quàm credi solet, tum in Scotia tum in septentrionalibus Angliæ partibus, immo & in nonnullis regionibus, in quibus hactenus ignoratur; verùm in iis locis mitiùs & remissiori gradu affligere, ut in medicorum manus non facilè deveniat. Is enim mos vulgi est, medicum non accersere (præsertim ad infantes & puerulos) nisi morbus satìs vehementer urgeat. Utcunque se res habeat, nondum quidem videmur satisfecisse propositæ objectioni, cur Angli occidentales & australes graviùs & frequentiùs septentrionalibus & Scotis cum hoc morbo conflictentur, etsi pax & securitas utrique regioni par fuerit. Cõcedimus ergò ulteriorem adhuc rationem hujus differentiæ succenturiandam esse.

Morbus hic longiùs latiusq; extenditur quàm vulgò credi solet.

IV°

IV° Itaque & ultimò dicimus hujus differentiæ causſam eſſe *affluentiam omnium bonorum in australibus hiſce & occidentalibus Angliæ partibus* Eſt enim hæc pars Angliæ multò florentiſſima, opulentiſſima, feraciſſima, voluptatis illecebris omnimodæ inſtructiſſima. Haud mirum ergò ſi hìc primò hominum vivendi genus molleſcere, vires labaſcere, corporis robur & tonus exſolvi cœperit. Verſùs ſeptentrionem duriùs vivitur, frequentiùs exercitium corporis obitur, luxui & voluptatibus minùs indulgetur. Jam verò quòd mollior ac delicatior vitæ ratio, tractu temporis, familias enervet, ſatìs ſuperque nobis hiſtoriæ teſtantur, ut aliâ probatione opus non fuerit. Obſervare enim licet nobiliſſimas generoſiſsimáſque familias ob hanc ipſam cauſsam ſeriùs aut citiùs degenerâſſe, aut etiam extinctas fuiſſe, eóque citiùs quò magìs averſatæ ſunt labores & maſcula exercitia, ſéque mollitiei, otio, luſibúſque fœmininis addixerint. Neque unquam in majori periculo degenerationis familiæ verſantur, quàm ubi bonis omnibus affluunt, & ob copiam ſecuritatémque parentes ad mollitiem, otium, vitámque effœminatam, procul omni labore, curâ, & ſolicitudine, quàm maximè invitantur. Quis opulentior, ſecurior, aut effœminatior Solomone? filium hic poſt ſe reliquit Rehoboam

Auſtrales & occidentales Angliæ partes multò ſunt feraciores ac opulentiores quàm ſeptentrionales.

Mollior vitæ ratio tractu temporis familias enervare ſolet.

 dege-

degenerem. Henrici octavi linea extincta fortè eſt ob ſimilem cauſsam. Innumera propè exempla in hanc rem accumulare, ſi opus eſſet, liceret. Utut ſit, videmus hunc morbum ditiores familias frequentiùs tum graviùs affligere quàm pauperes; quare neque mirandum eum ditiores atque amœniores quoque partes Angliæ, auſtrales nempe & occidentales priùs invaſiſſe quàm ſeptentrionales. Sed de hac re hæc dicta ſufficiunt. Reſtat tantùm inquiramus an & quouſque tres ultimò aſſignatæ cauſsæ reſpiciant denominationem morbi vernaculi, & an propter illas morbus hic Angliæ attribui poſſit ut vernaculus?

Morbus hic non propriè dici poteſt Anglis vernaculus.

Sciendum igitur eſt tres haſce cauſsas in quantum à regione dependent, non eſſe cauſsas per ſe, neque ex natura ſua morbum hunc producere; verùm eſſe tantùm occaſiones ob quas per accidens morbus hic oriri poſſit. Per ſe enim laudabiles regionis conditiones denotant, nedum quid culpandum in eâ inferunt. Quis enim patriam ſuam criminari poſſit, quòd ea procreationi liberorum faveret, multò minùs id improbare, quòd longâ ſecuráque pace frueretur; denique minimè omnium accuſare amœnitatem regionis, fertilitatem, bonorúmque omnium affluentiam. Hæ enim omnes ex ſe benedictiones ſunt, conditionéſque patriæ ex-

exoptandæ. Cùm ergò ſuprà monuerimus morbum propriè vernaculum notam aliquam conſtitutionis vitioſæ loco, cui adſcribitur, inurere; fieri non poteſt, ut propter regionis commoditatem, ei morbus aliquis, ut propriè vernaculus, attribuatur. Quapropter (ut verbo, quæ dicta ſunt fuſiùs, complectamur) licèt hic morbus ex parte frigiditatis & humiditatis fomitem in ipſa regionis conſtitutione habeat; licèt etiam tres alias occaſiones invadendi à regione mutuet, cùm tamen, per debitam obſervationem regiminis ſanitatis, loco appropriati, intemperies iſtæ præcaveri poſſint; & cùm tres reliquæ occaſionales cauſsæ per ſe minimè culpabiles, aſt exoptabiles ſint, morbum hunc non eſſe propriè Angliæ vernaculum dicendum eſt. Atque ità finem impoſuimus diſquiſitioni noſtræ de cauſsis hujus morbi.

Cap. XX.

Differentiæ morbi Rachitidis.

PLures ſunt hujus morbi *differentiæ* ob variorum malorum concurſum, quâm quis facilè putaret; quarum aliæ majoris, aliæ ſunt minoris notæ. Præcipuas hìc breviter

 pro-

proponere decrevimus. Earum enim cognitio non modò ad ſigna prognoſtica definienda utilis eſt, quò varii morbi eventus diſtinctè, ſecundùm illas differentias, prædicantur; ſed & inſuper multùm ea conducit tàm ad præcautionem, quàm ad curationem morbi, viz. ut ex earum conſideràtione appoſita & proportionata præſidia eligantur.

Diviſio differentiarum.

Deſumuntur autem hæ differentiæ vel *ab ipſa eſſentia morbi*, vel *ab ejus cauſsis*, vel deniqus *à morbis cum eo complicatis*. Morbi eſſentia diverſimodè variare poteſt. Viz. 1° *Ratione partium eſſentiæ ſecundariæ præſentium vel abſentium*. 2° *Ratione magnitudinis*. 3° *Ratione vehementiæ*. 4° *Ratione virium*. 5° *Ratione temporum*.

Concedimus equìdem nonnullas differentias hiſce titulis ſubjectas aliquo modo coïncidere: cùm tamen formales earum conceptus diſtincti ſint, diverſas certè merentur conſiderationes. Licèt enim morbus eo ipſo etiam reſpectu dicatur major, quòd plures eſſentiæ ſecundariæ partes in eodem ægroto complectatur; diverſa tamen & diſtincta eſt hæc conſideratio ab illâ magnitudinis. Etenim magnitudo propriè reſpicit gradum receſſûs à naturali ſtatu, non naturam partis eſſentiæ preſentis vel abſentis. Hinc quippe differentia pluſquam gradualis reſultat. Similiter nonnullæ reliquarum differentiarum

rum idem forſan in concreto ſignificant; at verò in abſtracto & formaliter diverſum quid & ſeparatæ conſiderationis deſignant. Sed pergamus.

1ª Differentia hujus morbi illa eſt, quæ oritur à præſentia plurium vel pauciorum partium eſſentiæ ſecundariæ ejuſdem. Etenim licèt omnes partes eſſentiæ primariæ perpetuò adſint præſente ipſo morbo, non tamen neceſſe eſt omnes partes ſecundariæ eſſentiæ ſemper adeſſe. Siquidem hæ acceſſoriæ ſunt eſſentiæ primæ, eíque paullatim ſuperveniunt: immo nonnullæ earum intervenientibus cauſsis impedientibus ità planè intercipi poſſunt, ut omnino non appareant. Huc referas illam differentiam, quam in calce præcedentis diſputationis propoſuimus, quámque adultis poſſibile eſſe accidere, etſi rariſſimè, demonſtravimus. Verùm cùm noſtrum inſtitutum ſit de morbo, quà puerili, hìc tantum tractare, ſuffecerit hanc differentiam ſic obiter notatam præterire. Sed & in ipſis etiam pueris contingit aliquando nonnullas eſſentiæ ſecundariæ partes, quæ cum eſſentia primaria etiam conjunctiſſimæ ſunt, ſaltem ordine naturæ ſuccedere. Primaria enim eſſentia cauſsæ vicem ſuſtinet, quæ ſemper naturâ prior eſt cauſsato. Veruntamen ordine temporis nonnullæ partes eſſentiæ ſecundariæ ſimul quaſi cum

1 Diff.

eſſentia

essentia primaria invadunt, aliæ autem tractu temporis superveniunt. Quæ hoc loco veniunt distinguendæ. Illæ enim planè inseparabiles sunt, hæ verò separabiles ab hoc morbo.

Partes essentiæ secundariæ inseparabiles reduci possunt ad hæc capita. 1° *Ad Tonum partium primò affectarum vitiatum.* 2° *Ad inæqualem & imperfectam distributionem vitalis sanguinis.* 3° *Ad imminutam participationem vitalis influxûs in partibus primò affectis.* 4° *Ad vitia secundaria constitutionis animalis.* Vitia hæc superiùs, in discursu nostro de essentia secundaria hujus morbi, satìs explicantur; ubi quoque, propter arctam eorum connexionem cum essentia primaria, quivis facilè percipere potest ea simul tempore (licèt non sine caussali dependentiâ ab essentia primaria) incipere.

Verùm Organica vitia omnia suprà quoque memorata, separabilia & nonnunquam actu separata ab hoc morbo deprehenduntur. Etenim magnitudo Capitis, macies artuum, incurvationes sive Tibiæ sive ulnæ, inflexiones articulorum, pectoris angustia, non statim ab initio hunc affectum necessariò concomitantur, sed tractu temporis paullatim morbo succrescunt. Et licet ἀλογοτροφία partium, quæ quodammodo in jam dicta vitia influit, levissimo gradu dici possit adesse ab initio morbi; illa

illa tamen ipſa ex ſe tantùm ſymptoma eſt, & non morbos, neque mox à principio iſtos morbus magnitudinis, figuræ, & ſitûs producere valet. Porrò non neceſſe eſt, ut ſimul, & ex æquo vitia hæc organica Rachitide laborantem invadant. Concedimus quidem extenuationem partium 1° affectarum, ubi morbus aliquandiu durat, ſemper & neceſſariò ei ſuccedere, neque poſtmodum perſeverante morbo amoveri poſſe; eſſe præterea partem principem inter partes eſſentiæ ſecundariæ ſeparabiles; immo extenuationem fientem immediatè conſequi imminutam nutritionem partium primò affectarum, haud aliter ac imminuta nutritio ſequitur immediatè primam eſſentiam morbi in dictis partibus; Interim dicimus extenuationem factam, quæ ſecundaria morbi pars ipſa eſt, de qua loquimur, neceſſariò præſupponere morbi motum ac tempus, atque in primo momento exiſtentiæ morbi exiſtere non poſſe. Dicimus inſuper medicos non agnoſcere ullam mutationem factam in partibus ſenſui expoſitis, quæ ſenſui nondum compareat, & per conſequens neque extenuationem factam in partibus primò affectis, donec ea ſenſibus obvia fiat, quod certè durationem aliqualem morbi neceſſariò prærequirit. Improportionata verò Capitis magnitudo, ſimul ferè incipit cum iſta extenuatione

partium

partium primò affectarum; verùm fieri potest, si Phthisis colliquativa cum hoc morbo fortè complicetur, ut ejusmodi magnitudo capitis ante obitum evanescat, quemadmodum suprà in observationibus Anatomicis exemplo uno probavimus. Magnitudo ergò capitis magìs separabilis est ab hoc affectu quàm extenuatio partium primò affectarum: hæc quippe amoveri non potest absq; ipsius morbi curatione. Ossium protuberantiæ nunc citiùs nunc seriùs apparent, modóque magìs, modò minùs intra æquale tempus excrescunt: diu verò perseverante morbo rarissimè (si unquam) abesse cernuntur. Angustia pectoris non, nisi post longum tempus, confirmato jam morbo, supervenit, & Phthiseos fermè prodromus est. Tandem curvitas Tibiæ & Ulnæ, ut & inflexio Articulorum, tum abesse potest per totum morbi decursum, tum secundùm magìs & minùs adesse, atque inter ea, quæ hunc morbum sequuntur, maximè est fortuitum. Concludimus ergò partes hasce organicas essentiæ secundariæ separabiles esse isto modo, quo jam diximus, & prout plures vel pauciores adsunt, morbi differentiam constitui, quâ alius magìs, alius minùs est compositus.

2 Diff. à magnitudine.

2ª Differentia hujus morbi desumitur à magnitudine ejusdem. Magnitudo æstimatur *ex majori vel minori ejus recessu à naturali*

statu.

ſtatu. Vaſta quidem occurrit differentia morbi hujus reſpectu magnitudinis. Alii enim adeò leviter eo afficiuntur, ut vix diceres eos omnino ægrotare: de nulla re queruntur; edunt, bibunt, dormiunt ſanorum ſimiles; tantùm ludunt ſegniùs, & nonnulla alia leviora morbi ſtigmata gerunt. Et ſolo ferè naturæ beneficio abſque arte convaleſcunt, neque parentes, nutrices, aut adſtantes facilè ſibi perſuaderi patiuntur eos hoc morbo detentos fuiſſe. E contrà, alii tam atrociter affliguntur, ut etiam optimis præſidiis ab imminentis mortis periculo vindicari non poſſint.

3 Differentia à vehementia.

3ª Differentia eſt à morbi vehementiâ. Hæc autem æſtimatur *ex violentiâ motûs morbi, & naturæ renitentiâ, tùm ex magnitudine pugnæ harum inter ſe.* Morbus hic, licèt aliàs ſatìs magnus ſit, tardi tamen motûs eſt, víxque, niſi febris aliúſve morbus urgens conjungatur, naturam ad violentiorem pugnam proritat. Utcunque tamen motus ejus aliquando concitatior, aliquando ſegnior eſt; unde morbus qualemcunque differentiam mutuatur.

4 Differentia à viribus.

4ª Differentia eſt à viribus Infantis vel Pueri ægrotantis. Hæ æſtimantur *ex majore vel minore præſentiâ eorum quæ ſunt ſecundùm naturam.* Huc ſpectat conditio temperamenti, ſpirituum inſitorum copia, & activitas, firmitas

firmitas toni, vigor constitutionis vitalis et animalis, organorum structura. Nam prout hæc magìs vel minùs secundùm naturam se habent, ità robustiores vel minùs robustæ æstimandæ sunt vires, et sec. eas morbus vel periculosior vel minùs periculosus judicandus. Juniores pueri ob hanc caussam cæteris paribus periculosiùs laborant, quàm seniores.

Differentia à Temporibus.

5ª Differentia est à morbi temporibus. Atque hæc differentia quodammodo in concreto includit omnes præcedentes. Quicquid enim differentiæ cuivis morbo accidit, necesse est id in aliquo morbi tempore accidere. Quatuor morbi *Tempora* à Medicis numerari solent; *Principium*, *augmentum*, *status*, & *declinatio*. Sciendum verò est Medicos paullò crassiùs in temporibus rerum distinguendis procedere, quàm Philosophos. Non enim restringunt principium morbi ad id punctum temporis, quo morbus incipit; sed extendunt id eò, quousque tanta alteratio morbi accidit, quanta certis ac sensui manifestis indiciis dignoscatur. Etenim principium indivisibile non est tempus, quo actio medica perficiatur. Et quorsum utilis esset ea morbi temporum distinctio quæ in nulla ejus alteratione nobis notâ fundaretur?

Approbatio divisionis Temporum morb. Galeni.

Recte ergò Galenus tempora febrium & inflammationum ex cognoscibili earum alteratione

ratione deduxit: principium nempe à cruditate materiæ morbificæ; augmentum à manifesta ejusdem coctione; statum ab excretione; declinationem à reductione reliquiarum ad naturalem statum computavit. Atque hæc quidem tempora à cruditate & coctione &c discriminata febribus & inflammationibus apprimè quadrant. Verum distinctio hæc temporum in multis aliis morbis non æquè feliciter succedit.

Ejusdem defectus notatus.

Natura enim in his non ità regulariter à cruditate ad coctionem, indè ad expulsionem, & demum ad reductionem progreditur, neque ex his morbi progressum certò & tutò dignoscere possumus. Aliæ igitur morborum horum alterationes clariores ac cognitu faciliores attendendæ sunt. Concedimus tamen hosce etiam morbos, ubi ad salutem terminantur, quatuor ista tempora, principium, augmentum, statum & declinationem percurrere. Verùm ubi ad interitum ægrotantium tendunt, vix ad statum perveniunt, sed indies ad extremum usque vitæ diem augentur. Quare in his augmentum maximam latitudinem admittit, atque ulteriorem discriminationem seu subdivisionem meretur. Cùm verò mediocris status morbi ejusdem generis sit quasi medius terminus inter principium & finem hujusmodi augmenti; commodè indè distinguere possumus *augmentum*

Nova divisio Augmenti.

in *augmentum citra* ſeu *infra*, vel *ultra* ſeu *ſupra ſtatum*. Augmentum citra ſtatum appellare poſſumus *augmentum citerius*, ſeu *inferius*, vel *augmentum ſimpliciter*, cùm non differat ab ipſa re iſto nomine communiter receptâ. Augmentum ultra ſeu ſupra ſtatum, vocamus *augmentum excreſcens*, *excedens*, vel *tranſcendens*, item *deploratum*.

Duplex declinatio.

Porrò duos modos declinationis morbi obſervare licet. Prior *legitimus*, quando morbus ſimpliciter versùs ſanitatem declinat. Poſterior *nothus*, quandò morbus remittens migrat in alium diverſi generis. Atque ità quamvìs in convaleſcentibus 4 tantùm ſint morbi tempora, in aliis tamen duæ aliæ differentiæ diſcerni poſſunt. Notandum tamen eſt hæc 6 tempora in eodem morbo & in eodem ægroto nunquam inveniri; aſt ubi idem ſpecie morbus eſt, in diverſis ſubjectis. Hæc jam ad præſentem affectum applicemus.

Differentiæ hujus morbi ſec. tempora propoſita.

Dicimus ergò 6 occurrere differentias hujus morbi reſpectu ejus temporum. Eſt enim in principio, & dicatur *incipiens*; in augmento, & dicatur *confirmatus*; in ſtatu, & dicatur *conſiſtens*; in augmento ſupra ſtatum, & dicatur *deploratus*; in declinatione vera, & dicatur *declinans ſimpliciter* vel *remittens*; in declinatione nothâ, & dicatur *migrans in alium morbum*. De quibus ordine propoſito dicemus.

1° Morbus

1°. Morbus Rachites vocatur *incipiens*, quando prima morbi rudimenta & quasi vestigia, licèt ea obscura, & quasi adhuc latentia observantur, nondum tamen manifesta partium primò affectarum extenuatio facta est.

2°. Morbus hic *confirmatus* dicitur, quando jam evidens & manifesta extenuatio partium primò affectarum facta sensibus occurrit. Atque hìc videt lector nos non distinguere hæc duo tempora ex cruditate & coctione, ast ex alia alteratione corporis, *viz.* extenuatione in partibus primò affectis factâ. Etenim ex cruditate & coctione nullo modo discerni potest hujus morbi principium ab augmento. Aliàs autem, quantum natura rei patitur, libenter exemplum Galeni sequimur; & quemadmodum ille ex manifesta coctione augmentum à principio distinguit, ità quoq; & nos ex manifesta alteratione, nimirum extenuatione in partibus dictis factâ, tempora hæc in hoc affectu discriminamus.

3°. Morbus hic *in statu consistens*, seu *statum attingens*, is est, qui, ad summum suum vigorem provectus, sistitur, & ad tempus neque sensibiliter augetur, neque imminuitur, sed sibi æqualis permanet.

4°. Morbus hic *excedens statum mediocrem*, sive *deploratus*, is dicitur, qui magnitudine et vehementiâ superat ipsum ejusdem morbi

ſtatum in alio ægroto mediocriter affecto, ſimúlque continuè augetur, neque ſpes eſt quin indies auctus ſit futurus ad extremum uſq; vitæ terminũ. Ob quam cauſsam conditio hæc morbi deplorata etiam cognominatur.

5°. Morbus hic dicitur *verè & legitimè remittens* ſeu *declinans*, quando eſſentia ejus ſenſim imminuitur, et ſigna ejus ac ſymptomata indies mitiora fiunt.

6°. Morbus hic *illegitimè declinans*, ſeu *migrans in alium morbum diverſi generis* dicitur, quando itâ eſſentia ejus, ſignáque, et ſymptomata minuuntur, ut in eorum locum nova et fortè graviora diverſi generis ſubinde ſurrogantur. Hoc modo morbus hic migrare ſolet in Tabem, in febrem Hecticam, et fortè in lentam putridam; ut plurimùm tamen idem morbus hos ſupervenientes ad interitum ægri uſque concomitatur. Atque hæc dicta ſint de differentiis hujus morbi ab eſſentia deductis.

Diff. à cauſsis.

Morbus hic ſimiliter *reſpectu cauſsarum* in partes quaſi dirimitur, ſcilicet *in morbum nativum*, et *adventitium*, ſeu *de novo contractum*. Porrò morbus hic dici poteſt nativus duplici ſenſu: priori propriè, quando æger hoc morbo actu affectus naſcitur; poſteriori impropriè, quando æger non actu eo affectus in lucem prodit, ſed diſpoſitus ſolummodo à nativis principiis ad eum facilè incurrendum.

dum. Si libeat lectori in memoriam revocare ea quæ suprà de causſis hujus morbi ex parte parentum dicta ſunt, differentiæ hujus fundamenta ac rationem facilè percipiet, ut ulteriori ejus explicatione opus non ſit: ſolùm addimus hanc differentiam maximi eſſe usûs in prophylaxi, non tanti autem in therapeia. Morbus hic ſimiliter merè adventitius eſt, qui, nullâ nativâ diſpoſitione promotus, de integro, ſeu de novo poſt partum contrahitur: atque hic quoque duplex eſt; vel enim *alium morbum antecedentem conſequitur*, vel *ex errore in 6 rerum non naturalium uſu immediatè producitur*. De utroque ſatìs diſſeruimus, ubi de causſis hujus morbi poſt partum egimus, quò lectorem remittimus.

Diff. à morbis complicatis.

Denique morbus hic nonnullas differentias admittit *ex parte aliorum morborum, cum quibus in eodem ſubjecto complicatur*. Non exſpectandum, ut omnes morbos, cum quibus poſſibile eſt hunc morbum complicari, impræſentiarum enumeremus: eos ſolos commemorabimus, qui frequentes hujus morbi comites ſolent deprehendi. Ex his *alii dependentiam quandam ab hoc morbo ejúſve cauſsis habent*; *alii nullam vel perquàm exiguam*, víxq; ſeparatâ conſideratione dignam.

Prioris generis ſunt *Hydrocephalus, dentitionis vitia, aſthma, phthiſis, febris hectica, febris lenta, erratica, aſcites*. S 2 Hy-

Hydrocephalus magnam obtinet affinitatem cum hoc affectu, cùm hic etiam affectus molem capitis præternaturaliter auctum, affluxúmque ſanguinis debito uberiorem ad cerebrum ob arteriarum eò tendentium amplitudinem ut plurimùm ſupponat. Atque hinc facilè evenit, ut cerebrum ſanguinis copiâ oppreſſum nonnunquam neceſſe habeat permittere ſeroſiorem ejus partem (quippe maximè permeabilem) in ventriculos ſuos & cavitatem intra menynges exſudare, adeóque cerebri hydropem producere. Verùm non hoc perpetuò contingit, ut ſuprà monuimus.

Dentitionis etiam *mala* nonnunquam huic morbo antecedenti meritò adſcribuntur Notum enim eſt hoc morbo affectis laborioſam dentitionem plerunque contingere, ipſóſque dentes fruſtulatim excidere. Hoc autem vitium ſuprà ad inæqualem partium nutritionem retulimus, ubi plura de eo videantur. Notandum interim eſt laborioſam dentitionem poſſe etiam hunc affectum præcedere, & ejusdem ſubſequentis eſſe cauſsam, ut ſuprà quoque oſtendimus.

Aſthma ſimiliter huic morbo familiariter ſupervenit, quòd ſanguis in tranſitu ſuo per partes 1ò affectas nonnihil refrigeratus, craſſior, viſcidior, torpidiórque redditus, non ſemper perfectè corrigatur ante ejus reditum ad dextrum ventriculum cordis. Unde à

dextro

dextro ventriculo per venam arteriosam in substantiam Pulmonum ineptior ad transitum refunditur, faciléque eo nomine obstructiones illic frequentes, durósque tumores, asthma, nonnunquam inflammationes, abscessus, ulcera & phthisin, hydropem Pulmonum, febrim Hecticam, aut etiam lentam erraticam infert.

Ascites etiam huic morbo interdum comes est. An ex copioso affluxu sanguinis ad viscera abdominis, nondum audemus certò statuere. Certum tamen est affluxum sanguinis ad hunc ventrem satìs copiosum & concitatum esse in hoc morbo. Hepar enim magnum est, reliquáque viscera potiùs pleniora quàm macilentiora debito deprehenduntur. Unde fieri potest, ut serosa exsudatio è visceribus plenitudine oppressis in cavitatem abdominis excitetur; sed hoc minùs confidenter asserimus, quippe quì nondum in hac re nobis ipsis satisfecerimus.

Possunt tamen hi memorati morbi puerili ætati accidere absque Rachitide præcedente, & causæ esse ejusdem supervenientis. Quin & insuper possunt huic morbo supervenire ab aliis causis, putà erroribus regiminis sanitatis: quamvìs etiam in hoc casu affectus hic fortè ex parte reus esse possit, si præcesserit. Atque hæc de morbis complicatis prioris generis.

 Po-

Posterioris autem, qui nempe nihil aut parùm saltem dependentiæ ab hoc affectu habent, sunt *febris maligna*, *lues venerea*, *scorbutus*, *struma*.

1° Certum est *febrim malignam* huic morbo supervenire posse, quòd ea à contagio plerumque producatur, à quo affectus hic præsens infantes immunes non præstat. Tantùm addimus febrim hanc rarò, aut nunquam originem suam huic morbo debere.

2° *Lues Venerea* si fortè cum hoc affectu complicetur, vel à nutricibus per contagium, vel à parentibus hæreditario jure derivatur. Est enim morbus ab hoc planè distinctus, nihilq; propè commercii cum eodem habet.

3° *Scorbutus* cum hoc affectu interdum conjungitur. Estque vel *hæreditarius*, vel fortè etiam in tam tenellâ constitutione *per contagium contractus*, vel denique *de novo ex malo regimine infantis*, *& imprimis ex inclementia aëris & loci, ubi educatur, productus*. Vix enim majorem habet cum hoc affectu cognationem quàm cum cæteris aliis morbis longioris durationis, in quibus similiter, tractu temporis, sanguis hoc peculiare inquinamentum ut plurimùm contrahit. Id tamen concedendum est, propter aversationem motûs & exercitii, affectum hunc plusculùm ad scorbutum disponere.

4° Et ultimò *strumosa affectio* aliquando huic

huic aſſociatur. Sed credibile eſt eam plus debere aliis cauſsis ſibi propriis, quàm huic morbo præcedenti. Quamvìs non diffiteamur hunc aliquam invadendi occaſionem poſſe ei ſubminiſtrare, quatenus hic craſſiores ac viſcidiores humores reddit.

Nonnulli fortè alii morbi cum hoc interdum complicantur; verùm cùm ii rariſſimi ſint, & vixdum in certam noſtram obſervationem venerint, eos impreſentiarum præterimus, & ad ſigna morbi, tum differentiarum proximo loco progredimur.

Cap. XXI.

Signa morbi Rachitidis & 1° Diagnoſtica.

SIgna hujus morbi diſtinguimus in tria capita. 1m Continet ea *ſigna, quæ ipſius affectûs præſentiam demonſtrant*, & appellantur διαγνωστικά. Secundum continet ea *quæ diſtinguunt inter ſe morbi differentias*, & vocantur διακριτικὰ, ſive *diſcrepantia*. Tertium complectitur ſigna, *quæ præſagiunt morbi eventum*, dicuntúrque προγνωστικά. Hoc capite de diagnoſticis agendum.

Signa διαγνωστικὰ dividimus in παθογνωμονικὰ, & συνεδρεύοντα. Atque hìc videntur Autores medici paullò ſtrictiùs, quàm neceſſitas natu-

Signum Pathognomonicum latiùs extenditur.

ræ rei requirit, signum παθογνωμονικὸν definire. Volunt enim esse *inseparabile & proprium quarto modo*; *convenire*, scil. *omni*, *soli*, *& semper*. Equidem omnino concedendum est, signum ità inseparabile, sive proprium quarto modo, esse secundùm maximè proprium sensum, signum *pathognomonicum*. Nam sive præsens id, sive absens sit, semper demonstrativè significat: præsens quidem præsentis morbi speciem certò testatur, absens eam morbi speciem abesse demonstrat.

Verùm, cùm perpendimus quàm raRò hujusmodi signa occurrant, & quàm angusti propterea usûs sit futura earum notio sic restricta; de vocis usitatâ significatione ampliandâ cogitare inducimur. Licèt enim veteres, ut huic defectui subvenirent, συνδρομὴν παθογνωμονικὴν in locum veri unius pathognomonici strictè dicti substituerint, atque nosmet ipsi eandem συνδρομὴν lubentissimè recipiamus & comprobemus; cùm tamen ea ipsa συνδρομὴ raRò ab ipso initio morbi appareat, & per consequens raRò sit signum *inseparabile*, necessariò sequitur eam ipsam quoque raRò officio signi, *quarto modo proprii*, defungi posse, adeóque hanc etiam notionem ad angustiorem usum esse redactam. Cogimur ergò ut huic incommodo plenè subveniamus, nonnihil extendere significationem signi pathognomonici, ità tamen, ut de valore & cer-

certitudine ſignificandi nihil remittamus.

Definimus itaq; ſignum Pathognomonicum eſſe *quid apparens vel circa ægrotum, quod certò & infallibiliter morbi ſpeciem demonſtrat.* Atq; in hoc extenſo ſenſu dividi poteſt in *inſeparabile* ſive *proprium quarto modo,* & *ſeparabile ſive proprium tantùm ſecundo modo,* nimirū *quod ſoli uni morborū ſpeciei competit, licèt non ſemper.* Similiter & *ſyndrome pathognomonica* in 2 ſpecies prædictis reſpectivè analogas dirimatur. Aliquando enim hæc *cum ipſo morbo incipit, & eam inſeparabiliter ad extremum ejus terminum concomitatur.* Ità dolor lateris punctorius, febris acuta, reſpiratio difficilis & tuſſis, ſi collectivè ſumantur, ſyndrome quidem ſunt, at quæ uni ſimplici pathognomonico primi generis, proprio ſcil. quarto modo, equivalet, & pleuritidem à principio ad finem uſque inſeparabiliter comitatur. Aliquando verò *non ſtatim ab initio morbi completa eſt ſyndrome, poſtea tamen aliis ſignis ſupervenientibus perfecta fit, morbíque ſpeciem infallibiliter denuntiat.* Ex. gr. In variolis, incipiente jam morbo, ſyndrome ipſa adeò incompleta eſt, ut nondum morbi ſpeciem certò determinet: poſtea verò erumpentibus ſparſim in cute exanthematis ad maturationem tendentibus, conſummatur ſyndrome, ſpeciéſque morbi extra dubium poſita eſt.

Quòd autem ſignum uni ſoli morbo (licèt

non

non quarto modo) proprium, five id folitarium & fimplex fit, five ex fyndrome conflatum, fufficiat, quando adeft, conficere fignum verè pathognomonicum, ex eo liquet, quòd, quando adeft, æquè certò ac infallibiliter morbi fpeciem defignet, ac ipfum fignum quarto modo proprium. Quod enim uni tantum fpeciei convenit, quando adeft, præfentiam iftius quoque fpeciei neceffariò infert. Licèt ergò fignum 2° modo proprium infeparabile non fit, &, ubi abeft, non concludat de abfentia morbi, quemadmodum fignum 4to modo proprium; quando tamen adeft, ejufdem eft cum eo valoris ac certitudinis, ut diximus. Medici enim ex certitudine fignificandi æftimant dignitatem figni. In eum quippe finem morbi figna quærunt, ut in certam ejus notitiam deveniant. Cùm ergò figna 2° modo propria æquivaleant quoad certitudinem, quando adfunt, fignis 4to modo propriis, ea fub extenfa fignorum pathognomonicorum fignificatione hîc complectemur.

Dicas hoc modo multa figna ἐπιφαινόμενα ad παθογνωμονικὰ reduci, & cum iis confundi. Efto: modò infallibiliter morbi fpeciem defignent. Digna enim funt, quæ hoc modo ab aliis epiphænomenis fegregentur, neque ulla hìc confufio in artis femeioticæ methodo fequetur, fed potiùs valor & dignitas figno-

ſignorum faciliùs & apertiùs indè notabitur.

De ſignis συνεδρεύοντι, ſive *aſsidentibus*, nihil ferè alicujus momenti habemus, quod præmoneamus, quin rectà ad ſigna ipſa in ordinem redigenda procedamus. Verùm non hìc exſpectanda eſt exacta aliqua methodus, cùm ſigna plerumque è tam variis fontibus promanent, ut vix in accuratum ordinem ſeſe cogi patiantur. Quare, ut ea quæ cognatæ ſunt naturæ juxta ſe invicem conſtituantur, ad ſequentem qualemcunque methodum ſigna hujus morbi reduximus. Proponemns ergò

1° *Signa, quæ ad actiones animales ſpectant.*

2° *Quæ ſpectant ad irregularem nutritionem.*

3° *Quæ reſpiratianem reſpiciunt.*

4° *Quæ ad vitalem influxum pertinent.*

5° *Vaga quædam & extra certas claſſes.*

Valorem ſignorum ſingulis titulis ſubjungemus.

1° Signa diagnoſtica ad actiones animales ſpectantia. Hæc ſunt 1° *laxitas & mollities partium.* 2° *Debilitas & languor.* 3° *Ignavia & torpor.*

1° *Laxitas* quædam & *mollities*, ſi non *flacciditas*, omnium partium primò affectarum in hoc affectu obſervari ſolet. Cutis tactu mollior, & ut plurimuùm lævior deprehenditur, caro muſculoſa minùs rigida & firma; arti-

articuli facilè flexiles ſunt, ſæpéque corpori ſuſtinendo impares; unde erecto corpore antrorſum id, vel retrorſum, dextrorſum vel ſiniſtrorſum nonnihil inflectitur.

2° *Debilitas* quædam & *languor* ſive *enervatio* omnibus partibus motui inſervientibus accidit. Debilitas hæc multùm dependet à laxitate, mollitie, & flacciditate partium jam jam dictis; quo nomine ea ſigna huic præmiſimus, ut & hoc ignaviæ ac torpori proximè enumerandis; quæ multum debent tum laxitati & mollitiei. Porrò debilitas hæc incipit ab ipſis primis morbi rudimentis. Si enim intra primum ætatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infeſtentur, tardiùs ſolito pedibus inſiſtunt præ iſta debilitate, & plerumque priùs loquuntur quàm incedunt, quod vulgò apud Anglos mali ominis haberi ſolet. Sin, poſtquam ambulare cœperunt pueri, hoc affectu corripiantur, paullatim infirmiùs pedibus inſiſtunt, atque inter incedendum ſæpius vacillant, levíque de cauſsa titubant, aut etiam cadunt; neque æquè diu ſe pedibus ſine interpoſitâ ſeſſione ſuſtinent, aut æquè alacriter ſe motitant. Demum multùm aucto morbo deſtituuntur planè uſu pedum, immo vix ſedere poſſunt erecti, collúmque debile ægrè, aut non omnino onus capitis ſuſtinet.

3° Ignavia quædam & torpor ſtatim ab initio

initio morbi artus invadit, ſenſímque augetur, ut magìs magíſque indies omnem motum averſentur. Juniores pueri qui adhuc ulnis nutricum geſtantur, ſi quando lætentur, non æquè profusè rident, neque tanto cum vigore excitant ſe, artúſque vibrant ac ſi è tractantium manibus exſilire geſtirent: irati etiam non ità ferociter calcitrant, neque tantâ cum animoſitate plorant ac ſolent ſani coætanei. Grandiores facti, jámque pedibus commiſſi minùs alacriter hinc indè curſitant, citiùs defatigantur, potiúſque ſedentes quàm pedibus inſiſtentes ludere amant, neque ſedentes quidem cum vigore corpus ſuum erigunt, ſed id inclinantes modò antrorſum, modò retrorſum, modò ad alterutrum latus, quærunt ſuſtentacula, quibus recumbentes ignaviæ ſuæ auxilium præbeant. Jactatione corporis ab aliis præſtitâ motúque violentiore non perinde ac alii pueri oblectantur, immo prævalente morbo omnem jactationem averſantur; tum plorantes non vehementiore aliquo luſu, aſt molli placidáque tractatione & quiete placantur. Interim niſi alius aliquis morbus, ſymptôma, vel cauſsa morbifica interveniat, moderatè tum dormiunt, tum vigilant, ingenioſi ſunt, non ſtupidi, immo præcocis ſolent eſſe ingenii, niſi aliud quid obſtet. Vultum videre eſt magìs compoſitum & ſeverum, quàm ætas poſtularet,

ac ſi in rem aliquam ſeriam meditabundi eſſent.

Signa hæc ſimul ſumpta, niſi ab evidenti laſſitudine progreſsa, aut à primario aliquo cerebri affectu proveniant (quod certè rariſſimè in hac ætate contingit) ſufficientem hujus morbi, συνδρομὴν παθογνωμονικὴν primi generis conſtituunt, & ubi ſimul adſunt, morbi præſentiam; ubi ſimul abſunt, morbi eſſentiã certò atteſtantur. Si quando verò laſſitudo ſive febrilis, ſive alia ſimilia ſigna proferat, facilè ab his diſtingui poſſunt, tum quòd cauſsæ laſſitudinis præceſſerint, tum quòd ſigna indè orta ſubitò effulgeant, citóque evaneſcant; in hoc affectu verò ſigna ſenſim ingruunt, permanéntque, aut ulteriùs indies intenduntur. Primarii autem cerebri morbi ſuis ſignis innoteſcunt.

Atque hæc de ſignis, quæ ad actiones animales ſpectant.

Signa quæ ſpectant ad irrationalem partium nutritionem.

Suprà monſtravimus quanti momenti ſit ἀλογοτροφία, ſive *inæqualis nutritio partium* in hoc affectu; hìc ergò ſigna ab eadem magnâ ex parte pendentia proſequemur, eáque uno quaſi intuitu conſpicienda præbebimus.

1°. Occurrit *caput juſto majus, facies* quoq; *plenior*

plenior & *floridior*, ſi conferatur cum cæteris corporis partibus. Licèt autem ſignum hoc præſupponat aliqualem motum morbi antequam eluceſcat, adeò tamen obſcurus eſt morbus ante ejus apparitionem, ut vix perceptibilis habeatur : à primo ergò ferè principio ſignum hoc plùs minùs ſe oſtendit, & ad exitum uſque morbi continuatur, niſi fortè aliunde iſtarum partium colliquatio ſuperveniat, ut ſuprà monuimus.

2°. *Partes carnoſæ*, imprimis *muſculoſæ infra caput*, quas inter primò affectas ſuprà numeravimus, in progreſſu morbi magìs magíſque *indies atteruntur*, *extenuantur*, *maciéque conficiuntur*. Hoc ſignum non ſtatim à morbi initio eluceſcit, quòd notabilem morbi motum priuſquam evidenter appareat, prærequirat; certiſſimè tamen, tractu temporis, in conſpectum venit, morbúmque ad extremum terminum, ſeu ad vitam, ſive ad mortem comitatur ; optiméque motum ac gradum morbi ex incremento ſuo demonſtrat. Porrò hoc ſignum cum priori junctum conſtituit ſignum ſaltem pathognomonicum ſecundi generis, ſive huic morbo ſoli proprium; &, ubi ſimul adſunt, infallibiliter denotant morbi præſentiam, licèt non æquè ſignificent eundem abeſſe, quando abſunt.

3°. *Protuberantiæ* quædam & *nodi circa nonnullos articulos*, maximéque *in carpis* conſpicuæ

ſpicuè, paullò minùs *in talis* obſervantur. *Similes quoque tumores in extremitatibus coſtarum*, quibus cum ſterni cartilaginibus committuntur, cernuntur. Notavimus ſuprà in obſervationibus anatomicis tumores hoſce non in partibus, aſt in ipſis oſſibus ſitos eſſe; licèt hæc conſideratio, cùm ex ſe vix [illegible] innoteſcant, eos ut ſigna vix tangat. Hoc ſignum quoque aliqualem motum morbi ſupponit, neque à principio principiante emergit, priùs tamen ſe conſpiciendum præbet quàm notabilis partium extenuatio. Ubi verò adeſt, pathognomonicum ſecundi generis conficit, certóque morbi ſpeciem ſignificat.

4°. *Oſſa nonnulla incurvantur*, præcipuè *oſſa Tibiæ & Fibulæ*, hinc *oſſa Ulnæ & Radii*, ſed paullò minùs & infrequeutiús; *aliquando etiam oſſa femoris & humeri*. Porrò nonnunquam *decurtatio quædam oſsium deficiénſque eorum accretio ſecundùm longitudinē obſervatur*. Suprà, ubi vitiorum organicorum rationem reddidimns, hoc, caſu, planè omiſſum fuit. Videtur autem hic affectus ab eadem irregulari nutritione dependere; quatenus nempe alimentum intus aſſumptum oſſa ſec. latitudinem ſive craſſitiem, magìs quàm ſec. longitudinem adauget. Hinc nonnulli pueri affectu hoc diutiùs afflicti Pumiliones fiunt. Huc fortè referri poteſt *plica illa in carpis*, quòd cutis forſan ſec. longitudinem magìs nutri-

nutriatur & excreſcat, quàm oſſa Ulnæ & Radii; unde neceſſe eſt eam ſeſe in plicam quandam & rugam in carpis contrahere. Demum *irregularis quædam oſsium capitis protuberantia*; maximè *oſsis frontis antrorſum*, huc quoque referri poteſt. Spectat enim ad commune genus vitiatæ figuræ oſſium eorúmque ἀλογοτεϱφίαν. Videtur autem hæc in oſſe frontis evidenter pendere à liberaliori nutritione iſtius oſsis in ambitu ſuo, quo cum oſsibus ſyncipitis committitur, ſuturámque coronalem conſtituit, quàm in partibus ejuſdem anterioribus. Hinc enim neceſſe habet antrorſum protrudi. Et faciliùs quidem iſtic liberaliùs nutritur, quòd hoc os versùs ſuturam in pueris cartilagineum ſit. Atque hoc etiam; quod nuperrimè tantùm obſervavimus, ſuperiùs, ubi de vitiis organicis egimus, prætermiſſum fuit.

5°. *Dentes tum tardiùs, tum moleſtiùs erumpunt, levi occaſione vacillant, aliquando nigreſcunt, aut etiam fruſtulatim excidunt. In horum locum plerumque novi tardè ac laboriosè ſuccreſcunt.* Hoc genus ſigni, ut & illud in priori articulo notatum, ad συνεδϱεύοντα referri poteſt, quòd neutrum horum vel perpetuò adſit; vel, ubi adeſt, certò morbi præſentiam confirmet.

Conjectârunt aliqui oſſa in hoc affectu interdum eſſe flexibilia inſtar ceræ; ſed nos

nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum audivimus. Quare ut fabulosum hoc signum planè rejicimus.

6°. *Pectus in ulteriori morbi progressu, à lateribus angustius redditur, anteriùs acuminatur*, ità, ut non incommodè comparetur figuræ carinæ navis inversæ, aut pectoris caponis. In medio enim ùtrinque in cacumen quasi compressis lateribus assurgit. Si quis quærat an signum hoc sit huic morbo soli proprium? Respondemus, fieri quidem posse in atrophia aut phthisi ut pectus parùm augeatur, minúsque quàm aliæ corporis partes, adeóque reddatur angustum: verùm quoad figuræ mutationem, absque ἀλογοτεςφία, ea ipsâ *viz.* quæ huic affectui propria est, vix contingere posse. Quare hoc quoque signum quando adest, licèt seriùs invadat, pathognomonicum secundi generis reputamus, quòd scil. ubi adest, certò morbi speciem ostendit, quamvìs non è contrá. Atque hæc de signis quæ spectant ad inæqualem nutritionem.

Signa quæ respiciunt Respirationem.

1°. Huc referri potest *angustia pectoris* modò memorata, de qua tunc fusiùs egimus.

2°. *Subtumida quædam Abdominis repletio, & hypochondriorum tensio*; quæ liberum motum diaphragmatis deorsum, atque adeò respirationem nonnihil impedit. Notandum

tamen

tamen eſt Abdomen & hypochondria quoad partes externas ſatìs macra & extenuata apparere, ab intus verò, ab iis nimirum quæ in Abdominis cavitate continentur, intumeſcere, unde plenitudo hæc atque tenſio exſurgit. Tumor hic partim à flatulentia ventriculi & inteſtinorum, partim à magnitudine Hepatis aliorúmque viſcerum provenit. Aliquando etiam huc conſpirat ſeroſa exſudatio in cavitatem Abdominis, Aſcitem invehens. Hoc ſignum perpetuò ferê adeſt, neq; tamen pro pathognomonico habendum, cùm multis aliis morbis ſit commune.

3°. *Tuſsis* frequenter in hoc affectu adeſt, tum *reſpiratio difficilis, multáque alia pulmonum vitia*, ut & *eorum infarctus*, *tumores duri*, *abſceſsus*, *inflammationes*, *eorum coaleſcentia cum pleura*; & ſimilia: Hæc tamen vix inter ſigna recenſeri debent, quòd per ſe non ſatìs evidenter in ſenſus (dum vivunt ægri) incurrant.

4°. Pueri hoc morbo afflicti ſæpe *lateralem decubitum modò dextrum modò ſiniſtrum averſantur*, aut ſaltem ægriùs ferunt; nimirum vel ab coaleſcentiam pulmonum cum pleura, vel tumorem in adverſo latere; ſupino verò decubitu ut plurimùm delectantur. Atque hæc ſigna etiam ſimul ſumpta pathognomonicum neutrius generis efficiunt, ſed συνεδρεύοντα tantùm ſunt morbíſque aliis communia.

 Signa

Signa quæ ſpectant ad vitalem influxum.

1° *Venæ & arteriæ in partibus primò affectis graciliores ſunt debito, minúſque conſpicuæ quàm in emaciato corpore exſpectares. In facie verò* (habito reſpectu prædictæ gracilitatis in aliis partibus) *excedunt proportionem debitam.* Hoc ſignum fortaſſe pathognomonicum eſt, quamvìs obſervatu difficile, necdum nobis ſatìs exploratum.

2° *Pulſus in carpis, tum aliis partibus primò affectis exilis eſt & debilis,* alioquin fortè moderatus, niſi unà febris adfuerit.

3° *Ligatura moderata ſupra cubitum aut genu injecta, non æque citò partem infra ſeu extra ligaturam ſanguine turgidulam & coloratam reddit, ac ſolet in aliis pueris ſanis coætaneis.*

Signa quædam vaga.

1° *Appetitus cibi & potûs vel moderatus, vel juſto debilior eſt,* niſi febris fortè adfuerit.

2° *Excrementa tum alvi, tum veſicæ, ſanorum ferè ſimilia ſunt,* niſi alius morbus prohibuerit.

3° Obſervatum eſt hoc morbo laborantes *dulcia, ut ſyrupos, tùm belluria, multo ſacch. aut melle condita* (quæ aliis pueris in delitiis eſſe ſolent) *averſari* : fortè hæc iis quoque noxia ſunt, quemadmodum & ſcorbuticis, quòd humores incraſcent.

4° Ob-

4° Obſervârunt aliqui ſe pueros nonnullos hoc morbo affectos *ponderoſiores* deprehendiſſe, quàm alios ætate & ſtaturâ pares. Si hoc ità ſe habeat, tribuendum id eſt partim facilitati, partim inæqualitati nutritionis oſſei generis in hoc affectu. Etenim cùm auctum hoc pondus carnibus adſcribi vix poſſit, quippe quæ hìc extenuatæ ſunt, videtur id oſſeo generi attribuendum; cúmque oſſa in hoc morbo nondum obſervata ſint ſec. longitudinem præter modum excreſcere, reſtat, ut id eorum craſſitiei ſuperfluè auctæ imputetur. Hæc etiam ſigna communia ſunt, neque digniorem æſtimationem merentur. At hæc de diagnoſticis, ſequantur diacritica.

CAP. XXII.

Signa differentiarum Rachitidis, ſive ſigna ejus diacritica.

EIdem methodo hìc inſiſtendum videtur, quam ſuprà propoſuimus, ubi de differentiis egimus, quarum ſigna hìc quærimus. Suprà 5 differentias ab ipſa morbi eſſentiâ diduximus. 1ª Erat à partibus eſſentiæ ſecundariæ ſeparabilis præſentibus vel abſentibus. Verùm hujus differentiæ ſigna nulla alia exſpectanda ſunt præter *ipſas partes præ-*

 ſentes

ſentes vel abſentes, quæ ipſæ per ſe in ſenſus incurrunt, & propterea inter ſigna diagnoſtica capite præcedenti claſſe ſecundâ adnumerantur.

2ª Differentia erat à magnitudine morbi. Hujus indicia ſunt *plura & graviora, vel pauciora & mitiora ſymptomata & ſigna præſentia*, nempe ex diagnoſticis ſuprà deſcriptis petita.

3ª Differentia à vehementia deſumpta erat; hæc diſtinguitur *ex tardiore vel concitatiore incremento ſignorum diagnoſticorum.*

4ª Erat à viribus ægrotantis. Virium æſtimandarum rationem ſuprà exhibuimus: morbi verò differentia hinc orta reſpicit *periculum*, ideóque ejus ſigna ad prognoſtica referimus.

5ª Differentia ducebatur à morbi temporibus; quo reſpectu ſex hujus morbi diverſas phaſes ſuprà enumeravimus: ſcil. *principium*, *augmentum*, *ſtatum*, *augmentum ſupra ſtatum*, *declinationem veram*, *declinationem notham ſive migrantem in alium morbum.*

Sciendum eſt principium hujus morbi præter ſigna hoc tempus ab augmento diſterminantia, requirere etiam quædam peculiaria ſigna præſentiæ ipſius morbi: Eſt enim tempus maximæ obſcuritatis, quo morbus quaſi deliteſcit, neque ex ſignis diagnoſticis ſuprà relatis ab inexperto vel parùm attento me-

dico facilè deprehendi poteſt. Per hoc quippe tempus plurima diagnoſtica prædicta nondum in apertum erumpunt; & quæ ſe produnt, obſcuriora tantùm adhuc ſui veſtigia obſervanda offerunt. Poſtulat ergò hujus temporis indicium *peculiarem collectionem ſignorum primò apparentium*, eorúmque accuratam conſiderationem; reliqua verò tempora, præter ſigna diagnoſtica ſuprà data, *ſolâ indigent diſcriminatione inter ſe*, quæ levi negotio perficitur. Quare primo loco ſigna præſentiæ hujus morbi adhuc incipientis hìc exhibenda, indéque diſcriminationis ejus ab augmento.

Signa præſentis morbi Rachitidis in principio adhuc exiſtentis.

1° Diligenter *attendendum eſt ad 3ª ſignorum genera ſuperiùs actionibus animalibus adſcripta:* laxitatem nempe & mollitiem partium, debilitatem & languorem, ignaviam & torporem. Hæc quippe ſubobſcurè & remiſſiori gradu ſtatim à principio principiante (ut loquuntur) advertenti obſervanda ſe præbent.

2° *Aſpiciendus eſt color, tum habitus capitis & faciei in relatione ad artus.* Si enim color aut habitus illis floridior ſit quàm his, validam ſuſpicionem hujus morbi radices jam agentis exhibet. Licèt enim moles capitis evi-

evidenter aucta partiúmque affectarum manifesta extenuatio antequam appareant considerabilem morbi motum tempúsque prærequirant; à principio tamen differentia quædam ratione caloris & habitûs harum partium inter se collatarum ab accurato inspectore notari potest.

3° *Observandi sunt carpi & extremitates costarum.* In carpis quippe ante finem principii quædam nodorum rudimenta ut & plicæ se ostendere incipiunt, similitérque nodi in extremitatibus costarum.

4° *Subtumida quædam plenitudo & tensio ventris* maximè circa hypochondria statim à principio occurrit. Magnitudo enim ventris cum magnitudine pectoris collata justam excedere comperitur.

Atque hæc quidem signa simul sumpta præsentiam morbi etiam in ipso principio, certò demonstrant, Si verò eodem tempore nulla notabilis seu manifesta partium 1° affectarum extenuatio appareat, eo ipso ab ejusdem augmento clarè discriminatur. Hæc de principio.

Reliquorum temporum signa ex ipsorum temporum descriptionibus suprà datis inter se nullo negotio distinguntur; cùm tamen ea huc spectent, verbóque expediri possint, non gravabimur ea obiter annotare.

In augmento omnia signa quæ in principio apar-

apparuerant *intensiora* & *evidentiora* se præbent, pluráque alia tum graviora indies accumulantur. Distinguitur hoc tempus, ut dictum, à principio ex manifesta extenuatione partium primò affectarum jam factâ; à statu verò ex continuâ aggravatione symptomatum & signorum dictorum.

In statu signa ac symptomata *gravissima & maximè obvia* adsunt; durante verò hoc tempore ab ulteriori manifesto seu incremento seu decremento cessat.

In augmento supra statum signa & symptomata *tum ratione magnitudinis ac vehementiæ, tùm ratione dejectionis virium superant suam conditionem, quam in statu mediocri habent, atque interim indies in deterius vergunt*; quibus respectibus hoc tempus distinguitur tam ab augmento ordinario, quàm à statu mediocri.

In declinatione verâ *simplex quædam remissio symptomatum ac signorum ad integram sanitatem tendens* affulget, nullis interim signis apparentibus alterius cujusdam morbi ingruentibus.

In declinatione nothâ è contrà, *cum remissione symptomatum & signorum hujus morbi involvuntur alia novi morbi successuri*, quæ variantur pro variâ ejus conditione, & ex suis fontibus petenda suut, neque hic exspectanda. Porrò si quæ specialia signa cujusvis

horum

horum temporum occurrant, quæ ad morbi eventum ſpectant, ad prognoſtica reſervanda ſunt. Atque hæc de ſignis differentiarum hujus morbi ab eſſentiâ deductis.

Differentiæ cauſsarum, morbum in *nativum* & *adventitium* diſtinguunt, & *nativum* quidem *in propriè* & *minùs propriè ſic dictum*. Morbus propriè nativus dictus, cùm ab ipſo partu ſupponatur actu præſens, non alia requirit ſigna quàm *diagnoſtica ſuperiori capite recitata*. Siquidem illa ſtatim à partu apparentia morbum propriè nativum adeſſe demonſtrant.

Sin verò illa ſigna non ſtatim à partu appareant, diſpoſitio tamen nativa ad morbum facilè incurrendum ab ortu adſit, quæ poſtea in actum erumpit, morbus indè productus nativus quoque (licèt minùs propriè) nuncupari poteſt, propter illam à nativo vitio dependentiam. Morbus hoc ſenſu nativus alia ſigna, quàm quæ ſuprà referuntur, poſtulat, quibus diſtinguatur ab eodem morbo planè adventitio, quæ jam damus.

Signa morbi nativi impropriè ſic dicti.

1° *Valetudinaria debiliſque conſtitutio, & morbi parentis utriuſq; vel alterutrius*; ut intemperies frigida & humida, cacochymia præſertim pituitoſa, cachexia, hydrops, vel atrophia & phthiſis, vel gonorrhæa, fluor albus,

lues

lues venerea, ſcorbutus, ſimiléſque affectus.

2° *Segnities & ſedentaria parentum vita mollitiéſque.*

3° *Errores matris tempore imprægnationis*; quæ omnia fuſiùs ſuprà de cauſsis hujus morbi ad parentes ſpectantibus proſecuti ſumus.

4° *Debilitas ipſius infantis recèns nati* quando ea à labore parturitionis non provenit.

5° *Invaſio morbi ante exactum primum ætatis annum* Hæc enim arguit nativam aliquam ad eundem dipoſitionem.

6° *Si fratres vel ſorores ſeniores eodem morbo priùs correpti fuerint.* Tum quippe ſuſpicari licet labem à parentibus contractam eſſe.

7° *Si nullus alicujus notæ error in tractatione infantis poſt partum, atque ante præſentis morbi invaſionem commiſſus fuerit.* De quo ſuprà capite de cauſsis poſt partum.

8° *Si morbus hic non ſupervenerit alteri prægreſſo qui aptus eſt hunc poſt ſe relinquere.* De cujus generis morbis ſuprà quoque diſſeruimus.

Signa morbi noviter & ex integro poſt partum contracti *contraria propemodum ſunt* & levi idcirco pede percurrenda.

1° *Si morbus nulli infirmæ ſeu morboſæ conſtitutioni parentum, aut eorum vitæ generi,*

aut

aut erroribus, imputari possit.

2° *Si nulla debilitas statim à partu apparuerit.*

3° *Si morbus post sesquiannum ætatis cœperit.*

4° *Si fratres aut sorores à morbo immunes fuerint.*

5° *Si notabiles errores post partum in tractatione infantis commissi fuerint.*

6° *Si morbus aliquis præcesserit, cui suspicio est hunc insequentem adscribi posse.* Hæc signa si vel omnia vel plura confluant, satìs testantur morbum hunc non labi alicui nativæ, ast erroribus postea commissis attribuendum esse. Atque hæc de differentiis hujus morbi ex parte caussarum.

Denique differentiæ quædam huic morbo accidunt propter alios morbos, cum quibus fortè complicetur: in quo casu præter signa diagnostica suprà enumerata, alia insuper desiderentur quæ morbo complicato in specie sunt propria. Non tamen accurata horum descriptio hic exspectanda est, cùm eadem ferè sint quæ à scriptoribus practicis passim istis morbis tribuuntur. Sed cùm aliqui morbi frequentiùs quàm alii hunc comitari soleant, eorum signa breviter innuemus.

1° Ergò *Hydrocephalus* cum hoc affectu complicatus aliquando nullis signis, ut innotescat, opus habet; sed ex se satìs supérque mani-

manifestus est, nempe vel ex *ipsâ enormi capitis magnitudine*, vel *ex aquâ exteriùs sub Pericranio contentâ* (quod tamen rarissimè contingere putamus) vel *insigni suturarum hiatu aquâ in capite conclusâ duram matrem inter suturas attollente, ità, ut tumor mollis & aquosus in ossium interstitiis exteriùs tactu percipiatur.* Aliquando hydrocephalus obscurior est, signáque, quibus indicetur, postulat. 1° Ergò *omnes sensus cùm exteriores tum interiores hebetiores sunt, quàm aliàs in hoc affectu esse solent.* 2° *Moles capitis aliquando major quoque est quàm aliàs.* 3° *Suturæ in locis consuetis vel magìs dehiscunt, vel tardiùs solito clauduntur.* 4° *Os frontis antrorsum magìs prominet, reliquáque ossa capitis quasdam inæqualitates & protuberantias solito majores præ se ferunt.*

2° *Dentitionis mala* conjuncta dignoscuntur, 1° *Si solenne dentitionis tempus instet aut jam advenerit*; Hinc quippe suspicio aliqua ingruit laboris alicujus indè provenientis. Tempus hoc septimo à partu mense incipere solet, & ad sesquiannum ætatis protendi, & ultrà, ubi tardiùs dentitio procedit; quod in hoc affectu frequentissimè accidit; terminatur autem ubi numerus dentium completus apparet. 2° Pueri ad dolorem mulcendum *digitos frequenter in os indunt*, secundùm illud quod communi verbo dici solet, *ubi dolor*

ibi

ibi digitus. 3° *Albicant gingivæ eâ parte quâ dens erupturus est, & ad tactum plusculum calent.* 4° *Dentes prodeuntes aliquando nigrescunt, aut vacillant, aut etiam frustulatim excidunt.* 5° His adde *vigilias*, *alvi profluvia*, *febres*, *convulsiones*, quæ tamen fortuita sunt symptomata.

3° *Asthma* ex *ipsâ spirandi difficultate*, quandò ea non provenit à tensione & repletione infimi ventris, percipitur. Si verò unà adsit *tumor*, *abscessus*, *vel Empyema*, ídque *in altero latere pulmonum*, *ægrè ferunt decubitum in adversum latus*; sin *in utroque*, *supinum aut erectum decubitum expetunt*. Idem plerunque accidit *in inflammatione cum coalescentia Pulmonum cum pleura*, ut & in *pleuritide*, sed *additis tunc febre acutâ*, *tussi & sputo sanguineo*, in Pleuritide insuper *dolore lateris pungente*. *Phthisis* innotescit *ex diuturna tussi*, *sputo globoso & aliquando purulento* (etsi Pueri rariùs exspuant, quòd materiam tussi in os elevatam per OEsophagum deglutiant) item *ex febre putridâ conjunctâ & ex festina partium eliquatione*. *Ascites* deprehenditur *ex mole Abdominis præter morem auctâ*.

4° *Febris Hectica* se prodit *ex calore continuo, acriori paullò illo qui in Ephemera solet esse*, præsertim *circa arterias*, *& auctiori post assumptum cibum*; item *ex rapidiori partium consumptione*; *putrida* cognoscitur *ex urina in principio*

cipio crudâ, deinde magìs coctâ, tùm etiam *ex colore ejus justo intensiore.* Adhæc, *si intermittens* fuerit, *ex inæqualitate caloris, frigentibus nempe extremis in principio, postea plùs satìs incalescentibus;* item *ex Paroxysmis sive statis sive erraticis;* tandem *ex Pulsu contractiori incipiente Paroxysmo, postmodum auctiori debito. Continua Febris ex intenso continuóque calore, tùm siti, oris scabritie, linguæque colore mutato, & similibus.*

5° *Lues venerea* conjuncta indicatur, *si Parentum alteruter aut nutrix priùs infecti fuerint, si ulcera in Capite, Ore, ac Naribus, aut pustulæ eminentes vel crustosæ exortæ fuerint, præsertim quæ ordinariis remediis non cedunt: si tumores duri, aut nodi ossa carie fœdantes in digitis, tibiis, aut aliis partibus apparuerint; si dolores & inquietudo nocturno tempore acerbiores ægrum infestaverint; si bubones obliqui in inguine exorti fuerint.*

6° *Scorbutus* cum hoc affectu complicatus hæc signa habet. 1° *Utroque affectu laborantes ægriùs purgationes ferunt; solo verò Rachitide afflicti easdem facilè tolerant.* 2° *Exercitiis violentioribus multùm læduntur, neque omnino ea ferre possunt.* Etsi autem in hoc affectu solo, ignavia quædam & aversatio exercitii adsit; non tamen ab exercitio manifestè aut saltem non æquè manifestè læduntur, nisi scorbutica affectio simul conjuncta sit. 3° *Ad*

motum

motum quemlibet concitatiorem magnâ difficultate ſpirandi laborant, doloribus variis per artus diſcurrentibus vexantur, quos ploratu exprimunt, pulſus frequentior & inæqualior fit, aliquandò palpitatio cordis, aut etiam Lipothymia ſupervenit, & hæc ferè ſolâ quiete, placido nempe decubitu, citò mitigantur, vel etiam planè ſedantur. 4° *Frequentèr Gingivarum tumores adſunt.* 5° *Urinæ abſente febre ſolito intenſiores plerumque redduntur.*

7° *Strumoſa affectio* cum hâc complicata ſi *externa* ſit, *tumoribus in ſenſus incurrentibus* ſatìs manifeſta fit, immo ubi exteriùs frequentiores ſtrumæ occurrunt, non levis ſuſpicio eſt ſimiles tumores in viſceribus deliteſcere: aliàs verò ſi ſtrumæ intus tantùm generentur, vix certo indicio diſcerni poſſunt. Regula enim illa quam notârunt aliqui, viz. eos qui curto ſunt collo, fronte brevi & anguſtâ, temporibus compreſſis, & maxillis amplis prædi-ti, eſſe ſtrumis obnoxios, nimis incerta eſt ac fallax; addunt alii purgantia medicamenta juſtâ alioquin doſi propinata ſtrumoſos parùm movere; ſed & hoc quoque aliquando tantùm, non ſemper autem verum eſſe experti ſumus. Hæc de ſignis differentiarum.

CAP. XXIII.

Signa prognostica in morbo Rachitide.

MOrbus hic *specie suâ lethalis non est*; immo nonnunquam adeò levis mitísque est, ut pueri eo affecti solo ætatis beneficio, calore vitali aucto, eóque, vi frequentiorum exercitiorum, ad partes externas evocato, absque medicamentis convaluerint. Aliquando tamen adeò graviter affligit, ut optimis etiam adhibitis præsidiis vix, immo nè vix quidem, imminens vitæ periculum præcaveatur. Quare ut medicus varios eventus morbi prævideat aut prædicat, signa ejus prognostica diligentiùs priùs contemplari necessum habet.

In genere verò ea quæ à partibus morbi militant, ea nempe omnia, quæ contra naturam faciunt, ex adverso pensitanda sunt, & quò hæc potentiora, illa infirmiora, eò gravior & perniciosior morbus habendus est. Verùm cùm non cuivis obvium sit ex generali hoc monito singula satìs accuratè contrà æstimare, non erit abs re speciales nonnullas regulas & observationes huc spectantes insuper subnectere.

1. *Morbus hic propriè nativus, sive qui ante partum*

partum invadit, periculosissimus est, & rarissimè, si unquam, ad salutem terminatur. Indicat enim ipsa principia seminalia læsa, indéque vires valdè esse debiles: caussarum præterea vehementiam significat.

2° *Quò citiùs à partu* (hoc est) *quò juniores hic morbus invadit, eò cæteris paribus periculosior est*; tantò quippe debiliores sunt vires. Similiter *ætate grandiores junioribus, pedibus incedentes non incedentibus faciliùs curantur.*

3° *Morbus nativus impropriè sic dictus*, qui nempe ex parte dependet ab inclinatione nativâ, *periculosior est eo, qui ex mero errore tractantium contrahitur.*

4° *Morbus hic ab aliis magnis morbis præcedentibus proveniens, periculosior est eo qui solo regiminis errore contractus est.* Arguit enim antecedaneam quandam virium dejectionem.

5° Observârunt aliqui, *infantes, qui crine rubras nutrices sugunt, in hunc affectum magìs esse proclives.* Nos tamen regulam hanc fallacem esse suspicamur.

6° Alii dicunt *puellas frequentiùs quàm masculos hoc morbo laborare, faciliúsque curari.* Nondum equidem hoc nobis usque adeò compertum est. Concedimus tamen puellas plerumque frigidioris ac humidioris esse temperamenti, cui magìs congener est hic morbus, ideóque non est à ratione alienum

cum

eum ſexum leviori de cauſsâ hoc morbo affici poſſe, & ab eodem quoque faciliùs liberari.

7° *Morbus hic potiſsimùm infeſtat generoſorum cunas, præſertim eorum qui molliter vivunt; deinde eorum qui ſedentariam & ſecuram vitam agunt*; hinc *infimæ plebis*, propter varios errores, quos neceſſitas tam in parentum diætâ quàm infantium regimine infert, tandem *minimè omnium cunas eorum qui mediocris ſunt fortunæ, & qui laboribus ferendis aſſueti ſunt*, neque competenti victu & neceſſariis ad vitam ſuſtentandam mediis deſtituuntur.

8° *Quò partes primò affectæ magìs extenuantur, eò morbus, cæteris paribus, difficilioris eſt curationis.*

9° *Quò enormior eſt moles capitis, eò longior & difficilior curatio.* Itaque os frontis multùm anteriùs protuberans longitudinem ſaltem morbi portendit; ſimiliter etiam aliæ irregulares cæterorum oſſium capitis prominentiæ.

10° *Quò debilior eſt ſpina dorſi, eò gravior & periculoſior eſt morbus.* Quare qui vix libenter erecti ſedent, multò magìs qui nè erecti ſedere valent, & maximè quibus debile collum non ſuſtinet capitis onus, de vita periclitantur. Quinetiam à diuturniori debilitate, & inflexione ſpinæ, pueri modò gibboſi,

gibbosi, modò aliter incurvi redduntur, truncúsq; corporis postea haud facilè denuo erigitur.

11° *Majores oßium in carpis & costarum extremis tumores morbi longitudinem præsagiunt.* Porrò *incurvationes oßium Tibiæ & Fibulæ vel Ulnæ & Radii*; item *inflexiones articulorum quò majores, eò longiorem ac difficiliorem curationem prænuntiant.* Hæ enim non subitò amoveri possunt, & masculis exercitiis obeundis impedimento sunt.

12° *Quibus ossa Crurum & Tibiæ multùm & diu secundùm latitudinem (eu crassitiem potiùs augentur, quàm secundùm longitudinem, hi demum pumiliones plerunque evadunt.*

13° *Qui crura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter curantur.*

14° *Dentes nigrescere aut frustulatim excidere, periculo non vacat, atque ideò pejus est quò tardiùs alii in eorum locum succrescunt.*

15° *Qui statum morbi attingunt, quo nempe is non ampliùs augetur, omnes si rectè tractentur, evadunt, nisi fortè alius morbus sit conjunctus, aut casu aliquo superveniat, ægrúmque in augmentum ulterius deturbet. Declinatio symptomatum similiter, sed certiùs sanitatis restitutionem pollicetur.*

16° *Hydrocephalus cum hoc morbo conjunctus semper periculum non leve importat. Quòd si eò usque*

usque prævaleat, ut suturæ cranii multùm dehiscant, atque in earum interstitiis aquæ in capite conclusæ duram matrem in mollem & aquosum tumorem attollant, lethalis est.

17° *Dentitio laboriosa, nonnunquam gravissima symptomata secum adfert, mortémque ipsam minatur. Plerumque tamen minùs ferocit, atque intra paucos dies terminatur. Utcunque, dum conjungitur, multùm morbi motum accelerat.* Dentes verò Canini, qui oculares vulgò nuncupantur, cæteris molestiùs erumpunt, plúsque periculi portendunt.

18° *Asthma (præsertim Orthopnœa, atque ea spirandi difficultas in quâ decubitus in neutrum latus admittitur) valdè periculosum.* Suspicio enim est tumoris alicujus, abscessûs, Empyematis, Pleuritidis, Peripneumoniæ aut adnascentiæ pulmonum cum pleura, qui omnes affectus periculosi sunt.

19° *Phthisis cum hoc affectu complicata lethalis fermè est, præsertim si unum idémque ulcus pulmonum ultra 40 dies perseveraverit.*

20° *Morbus hic diuturnior facilè in Phthisin vel Tabem migrat, vel saltem ante obitum Tabem sibi comitem perpetuò ferè adsciscit, nisi fortè alius morbus aut symptoma grave interveniens acceleratâ morte Tabem adventantem prævertat*, ut convulsio, tussis clamosa dicta, intumescentia Pulmonum (quam Angli *the*

rising of the Lights, vocant) febris continua, pleuritis, &c.

21° *Hydrops Pulmonum, ut & Ascites, si fortè huic morbo associentur, eundem reddunt deploratum.*

22° *Febris Hectica, Lenta, Putrida, maximéque continua, partes primò affectas depascendo, hujus morbi motum vehementer accelerant, eúmque periculosum efficiunt.*

23° *Lues Venerea cum hoc morbo conjuncta sive hæreditaria, sive ex contagio contracta, difficilem admodum, si ullam, curationem admittit.*

24° *Scorbutus complicatus multum quoque difficultatis in curatione secum adfert, licèt minùs quàm Lues venerea.*

25° *Strumæ sive externæ, sive minores internæ non ex se tantopere obstant curationi, licèt aliàs ipsæ aliquando in hac ætate difficillimè percurentur.* Externæ enim exulceratæ, aut inflammatæ simúlque dolorificæ, vehementer naturam lacessunt, viréſque dissipant, multò autem magìs internæ, præsertim si partes nobiles occupaverint, aut ipsâ mole vicinis partibus molestæ fuerint.

26° *Quicunque ante annum quintum ætatis completum non perfectè sanantur, postea miseri ac valetudinarii fermè vivunt, & vel Asthmatici, vel Cachectici, vel Phthisici facti ante consistentem ætatem moriuntur, vel saltem gibbosi,*

bosi, nani, curvi, aut aliter deformes postmodum supersunt.

27° *Scabies & pustulæ in cute, prurituśve huic morbo supervenientes, ad curam ejusdem multùm conferunt.*

28° *Qui faciliùs tolerant omnimodam jactationem corporis, cæteris paribus, faciliùs curantur.*

Atque ità tandem absolvimus trium generum signorum, quæ hactenus in nostram observationem occurrerunt, historiam. Proximum est, ut ad methodum praxeos, quæ præcautionem & curationem hujus morbi complectitur, deveniamus.

CAP. XXIV.

Methodus ad Praxin, tum Indicationes in genere.

METhodus ad praxin in θεραπευτικὴν & προφυλακτικὴν, *in partem Curatricem & Præservatricem* dividitur. De priore nobis hoc capite agendum, quamvìs fortè hìc quoque nonnulla in genere propoſita ſint futura, quæ cùm Prophylacticæ, tum ὑγιεινῇ ſint communia. Prophylacticen autem in ſpecie ad calcem hujus tractatûs reſervamus.

Pars Curatrix appellari ſolet *Methodus medendi*, cujus, ut cujuſlibet alius Artis, duo ſunt generalia inſtrumenta, *Ratio* ſcil. atque *Experientia*; quarum conjugium omnem artificis peritiam exhaurit. Per experientiam autem intelligimus *non tantùm hiſtoriam morbi unius aut plurium, ſucceſsúsq; medicamentorum, ſed & obſervationem*, hoc eſt, *applicationem hiſtoriarum ad ea, quæ in eodem affectu dictat ratio, ídque per viam comprobationis vel improbationis*. Similiter per Rationem *omnem mentis operationem* volumus, ità, ut non tantùm *tertiam* nempe *ratiocinationem ſeu demonſtrativam, ſeu probabilem & analogiſmum*, verùm inſuper *& primam & ſecundam*, hoc eſt, *ſimplicem apprehenſionem tum compoſitionem ac diviſionem*

visionem hoc instrumento complectamur. Etenim, pars hæc medicinæ præsupponit *Physiologiam*, *Pathologiam*, *&* *Semeioticem*, quæ certè uniuscujusque operationis intellectûs exercitium multifariam exigunt. Deinde, nemo aliquam propositionem intelligat, qui non priùs simplices ejusdem terminos apprehenderit; neque syllogismum, qui ignarus fuerit propositionum è quibus conflatur: ut manifestum jam sit omnem mentis operationem hìc exerceri.

Indicatio, ἔνδειξις, nobile illud methodi medendi instrumentum, (cujus usu Dogmatici sectam suam ab Empiricis maximè discriminari volunt) ad partes Rationis etiam venit accensenda. Quandoquidem autem nonnulla cùm difficilia tum obscura occurrant circa hoc instrumentum ab ipsis neotericis vix dum enodata & illustrata, operæ-pretium duximus hìc paucis examinare

I° *Quid sit Indicatio ?*

II° *Ad quam Intellectûs operationem pertineat ?*

III° *In quæ genera & differentias distribuatur ?*

Quid Indicatio.

Quod ad primum attinet, licèt fortè plures hujus nominis significationes apud Autores occurrant, illa tamen prima & maximè propria est quam tradit Galenus è *Meth. Med.* 7. Ἔνδειξίς ἐστιν ἔμφασις τῆς ἀκολουθίας. Indicatio est *insinuatio*

ſinuatio ſeu *declaratio conſequentiæ*, id eſt, *rei agendæ*. In hoc ſenſu definiri & deſcribi poteſt Indicatio, *Actio objectiva Indicantis relativè conſiderati, quæ repræſentat intellectui Indicatum, hoc eſt, quid conferat, quid noceat, & per conſequens, quid proſequendum, quid fugiendum ſit.* Ut definitio hæc ſeu deſcriptio clarior reddatur, expendamus ulteriùs *quid ſit Indicans? quid Indicatum? qualis ſit actio Indicantis? quò ſpectet diſtinctio Indicati juvantis & nocentis, ſive proſequendi & fugiendi?*

1° Quamvìs termini illi *Indicatio*, *Indicans*, & *Indicatum*, extendi fortè ad alias artes & ſcientias poſſit; cum tamen hactenus induſtriâ medicorum (præſertim Galeni) ſoli methodo Praxeos approprientur, eorum definitiones, quæ hìc exhibendæ, hanc ſolam methodum, omiſſo omni alieno eorum uſu, reſpiciunt.

Quid Indicans.

Generalis igitur Indicantis definitio à natura generaliſſima, quæ in noſtra arte indicat, petenda eſt. Definiri ergò poteſt *Indicans* in genere, *ſtatus corporis quà fluxilis, vel mobilis*, ſeu potiùs, *qua actu eſt in fluxu vel motu, relativè conſideratus, prout inſinuat quid ſit agendum ſui cauſâ.*

Dicimus primò Indicans ſemper aliquem *ſtatum* vel *conditionem corporis* innuere; quare quod extra corpus eſt, ac nondum id afficit, cùm non ſit conditio ſeu ſtatus corporis, haud

rectè

rectè dicitur indicare. Causa ergò externa, & nondum corpus afficiens, non est Indicans, licèt fortè ejus aversio possit esse Indicatum. Secundò status corporis *quà fragilis*, vel *quà mobilis*, seu potiùs *quà actu est in motu*, ad essentiam Indicantis requiritur. Etenim ut luculentissimè probat Gal.l. ad Thrasyb. si corpus nostrum esset immutabile & perpetuum, nullus locus Arti medicæ relinqueretur: ast verò cùm calor continuè humidum depascat, cúmque sanitas ipsa vel in statu perfectissimo fragilis sit ac fluxilis, immo actu fluens, & ex aliqua parte jam defluxit, patet subsidium Artis medicæ officiúmque medici practicum postulari. Tertiò ad Indicantis etiam naturam pertinet *relativa ejus consideratio*. Nam si status corporis ejúsve mutatio absolutè tantùm consideretur, nuda tantùm speculatio indè resultat; sin verò in ordine ad id quod agendum est, quò medicus officio suo circa illum statum rectè fungatur consideretur, statim instrumentum practicum evadit, atque Indicantis naturam induit. Indicat quippe ejusmodi status quà fragilis & in motu est, omni modo sanitatis habendam esse rationem, eámque esse assequendam. Adeóque quod generalis medici scopus quærebat, hoc ipsum generale Indicans commonstrat. Non autem exspectandum est, ut consideratio generalissimi Indicantis quid-

quam

quam aliud repræſentet quàm actionem generaliſſimam ſcopo generali reſpondentem. Si verò medicus particularem ſcopum ulteriùs proſequi voluerit, oportet ad Indicantia particulariora deſcendat.

Quid Indicatum.

II° Indicatum eſt *Actio medica ex parte Indicantis requiſita.* Nam primò & formaliter Indicans denotat *actionem*, ſecundariò verò & per conſequentiam *inſtrumentum, quo actio perficitur.* Itaque appendicis loco addamus propoſitæ definitioni, quòd *ſecundariò, ex conſequenti, atque in concreto, includat inſtrumentum, quo iſta actio exercetur.*

1° Dicimus Indicatum eſſe *actionem.* Eo enim fine Medicus utitur Indicatione, ut indè quid agendum ſit, eliciat. Dicas, inſtante criſi aut ea legitimè procedente, ipſum Indicatum eſſe abſtinentiam ab actione, nedum actionem.

Reſpondemus, Abſtinentiam hanc eo ipſo quòd conſultò & ſecundùm artem imperatur, ſub aliquali notione actionis medicæ evidenter contineri: atque idem dicendum eſt de quavis actionis in arte noſtræ prohibitione.

2° Dicimus Indicatum eſſe *actionem medicam*, hoc eſt, *actionem ad ſanitatem facientem.* Etenim finis Medicinæ ſanitas eſt, ideóque actio illa quæ ad ſanitatem collimat, rectè actio medica uuncupatur.

3° Dicimus

3° Dicimus Indicatum esse *actionem saltem respectu Indicantis requisitam.* Omnis enim actio Indicata non statim exequenda est, neq; dici potest simpliciter, sed tantùm ex parte Indicantis requisita ; quocirca ea ulteriori examini subjicienda est priusquam decernatur exercenda: & si neque vires prohibeant, neque aliud contrà indicans potentiùs repugnet, tum demum simpliciter requisita est, suóque tempore, siqua fieri potest, exequenda. Atque hinc rectè distinguitur Indicatum in inutile, & utile. Redditur autem Indicatum inutile vel ex defectu materiæ medicæ, quâ id exequendum est ; vel ex præsentia validioris *Prohibentis*, aut *contrà Indicantis.* Indicatum utile adhuc rectè subdividitur in *circumstantiatum* & *non circumstantiatum.* Indicatum circumstantiatū sive actio ritè circumstantiata quamprimum absque mora exequenda est. Indicatum non-circumstantiatum tam diu differendum, est donec debitas circumstantias perfectè nactum fuerit. Dicimus quartò Indicatum *concretè & secundariò includere quoque Instrumentum, quo actio Indicata perficitur.* Verbi gratiâ status sanitatis indicat primò & formaliter actionem conservandi eam, secundariò verò & per consequens indicat simul instrumentum, quo eam conservamus, viz. similia. Hæc transitio Indicationis ab actione ad instrumentum non

videtur pendere à sola virtute Indicantis, ast ex parte etiam à generalibus quibusdam certísque & vulgò receptis principiis, *similia similibus conservari*, *contraria contrariis curari*; ideóque consultò diximus instrumentum ejusmodi esse secundarium Indicatum, & per consequentiam illatum, & quòd simul actionem cum instrumento includat Indicatum esse concretum.

Cognatio officii medici cum actione Indicata.

Porrò, quum *officium medici practicum* magnam habeat cognationem cum *actione Indicata*; quousque hæc conveniant, & quâ ratione inter se differant, hìc consideremus. Officium medici generale est, assequi, quantum fieri potest, finem artis suæ, nimirum *sanitatem*. Atque eadem assecutio sanitatis propemodum est generalissima actio Indicata. Hæc tamen eo distinguitur à generali medici officio, quòd assecutio sanitatis non perpetuò sit possibilis. Quamvìs ergò assecutio sanitatis semper indicetur; quando tamen ea impossibilis est, non obligat medicũ, cùm nemo teneatur præstare impossibilia, adeó nulla pars est ejus officii. Similiter actio indicata aliquando inutilis est ob rationes modò allatas, in quo casu non pertinet ea ad officium medici. Adhæc, actio Indicata, utilis licèt suo loco sit exequenda, quamdiu tamen incircumstantiata manet, non exhaurit officium medici. Etenim medici est non tantùm utilia

utilia in ſpecie, ſed &habitâ ratione temporis ordinis, modi, cæterarúmque conditionum juſtæ adminiſtrationis talia opem ejus implorantibus præſcribere. Denique actio Indicata utilis, omnibus ſuis circumſtantiis debitis ſtipata verè exhaurit officium medici. Hujuſmodi quippe, & ſolas hujuſmodi actiones (ſaltem ubi eæ inoteſcunt) tenetur medicus exequi.

Collatio utriuſque cum ſcopis medicis.

Præterea *ſcopi* ſive *intentiones medicæ*, cùm actiones Indicatas, tum officia medici diverſimodè reſpiciunt, & cum utriſque aliquid habent commercii, quo reſpectu hìc quoque veniunt leviter conſideranda. Verùm in ipſo hujus diſcurſûs limine videntur ſcopi diſtingui poſſe in *notionales* ſive *formulas inquiſitionis circa quodvis officium medici*, & *res ipſas quærendas*. Formulæ inquiſitionis nihil aliud ſunt quàm *aptæ quæſtiunculæ*, vel *interrogationes*, quæ quodvis medici officium in tot partes reſolvunt, quot diſtinctè inquirendas & examinandas continet. Novem hujus generis formulas enumerat Argenterius, 1° *An?* 2° *Quid?* 3° Quâ *materiâ?* 4° *Quantum?* 5° *Quale?* 6° *Quo modo?* 7° *Quando?* 8o *Ubi?* 9° *Quo ordine agendum?* Alii has ad pauciora capita contrahunt, de quâ re conſulantur Autores. Scopi reales ſive res ipſæ quærendæ ſunt *partes ipſæ, in quas quodvis officium medici aptè diſtin-*

gui

gui potest, súntque idcirco totidem numero, quot in isto officio reperiuntur partes distinctæ inveniendæ aut examinandæ. Hi scopi jam inventi, non re, sed solâ ratione ab iis quærendis discriminantur, respectu nempe diversæ relationis ad intellectum quærentem & actu intelligentem. Ex his patet, quam cognationem habeant *scopi* cum *officio medici*; tum *actionibus Indicatis*. Etenim scopi notionales sive formulæ scoporum, & res ipsæ sub illis formulis quærendæ in eandem metam collimant, viz. distinctam omnium partium cujusvis officii medici inventionem: Verùm res quærendæ sunt partes ipsæ officii à se invicem facilioris inventionis aut examinationis gratiâ aptè dis-junctæ.

Porrò illæ partes hujus officii, quatenus sunt vi indicationis inventæ, ipsæ sunt actiones Indicatæ; ità ut scopi ex Indicatione inventi, & actiones Indicatæ realiter idem significent. Dicimus *realiter*, quòd scopi etiam inventi quà scopi ab illis ratione differant, quandoquidem præter actiones Indicatas videntur connotare intentionem easdem actiones prosequendi, sicuti scopi nondum inventi innuunt intentionem in illas inquirendi. Atque hæc de Indicatis.

III° *Actio Indicantis* objectiva *est*, *&* Indicans, *ut objectum præter se ipsum*, Indicatum *intellectui quodammodo insinuat*. Miretur fortè

ali-

aliquis , quî eveniat , ut objectum aliud quid, præter se ipsum, repræsentet.

Resp. Eam esse naturam relativorum , ut (quâ talia) concipi non possint absque implicatione suorum correlativorum. Etenim unum relativū in propria sua consideratione obliquè saltem involvit naturam alterius, ideóque facilè intellectum deducit ad alterius cognitionem. Dicat aliquis , si Indicationis vis in merâ relatione Indicantis ad Indicatum fundetur , quî fiat quòd ejus usus ad solam artem medicam restringatur ?

Resp. Nos non negare, quin usus hujus instrumenti extendi possit ad alias artes & scientias, ut suprà quoque monuimus. Etenim in morali philosophià licet dicere virtutem indicare suî protectionem , vitium suî suppressionem. Neque verò tantùm consistit hujusmodi relatio inter status rerum , actionésque eosdem spectantes , sed & inter terminos merè speculativos : ut bis duo sunt quatuor; homo non est equus. At verò hìc consideramus Indicationem & efficaciam Indicantis tantummodo in ordine ad methodum medicinæ , ut hìc non opus sit hujus instrumenti usum ulteriùs extendere , quod neque fecit Galenus , cùm id ad ejus scopum parùm contribueret. Asserimus tamen non quamlibet relationem sufficiens esse fundamentum Indicationis , sed oportet sit talis,

quæ evidentem præ ſe ferat ſeu conformitatem & congruentiam inter Indicans & Indicatum, unde in propoſitionem indubitatæ veritatis aptè componantur; ſeu diſparitatem & repugnantiam eorundem inter ſe; unde à ſe invicem aptè dividantur, hoc eſt, in propoſitionem negativam æquè certam diſponantur. Quòd autem propoſitiones hâc Indicatione elicitæ, ſint certæ & evidentes, neque ulteriori probatione opus habeant, ex eo eluceſcit, quòd quivis intellectûs ſui compos, nullóque præjudicio occæcatus, neque ſkepticis nugis ac fallaciis de induſtria irretitus, neceſſum habeat iis mox aſſentiri ubi earum terminos intellexerit. Quinetiam ipſi ſkeptici, licèt inter diſputandum quamlibet veritatem, ut ut manifeſtam, ſúſque déque habeant, & certiſſima quæque principia rebus quàm maximè dubiis æquiparare ſatagant; in vitæ tamen muniis obeundis dum inediæ ſuccurrunt aſſumpto cibo, dum pecunias ſibi annumerant, dum plagas fugiunt, atque hæc & ſimilia conſtanter abſque ullâ mentis fluctuatione agunt, ſatìs teſtantur ſe ex prava quadam animi diſpoſitione vel gloriolæ ſtudio, vel victoriæ in contentione ſpe duci potiùs quàm re ipſâ de iſtiuſmodi propoſitionum veritate dubitare. Interim hîc notandum eſt, Indicationem ipſam neceſſariò fallacem

lacem esse ac infidam, ubi absoluta naturâ vel Indicantis, vel Indicati priùs non exactè cognita fuerit. Etenim in hâc Indicationum arte, non præsupponimus semper medicum antea didicisse probéque nôsse quid sint res illæ omnes, quas secundùm naturam nuncupamus, ut & in quo consistant morbi essentia, omnésque ejus partes, necnon caussas omnes morbi perspectas habere: immo necesse est etiam sciat cunctas medicas actiones, putà quid sit alteratio, quid calefactio, quid frigefactio &c, quid evacuatio, purgatio, venæ sectio &c, quid conservatio, & similia. Non enim Indicatio manifestam reddit absolutam naturam vel Indicantis, vel Indicati; sed hæc priùs nota præsupponens, mutuam tantùm relationem repræsentat, viz. aut *arctam connexionem & conformitatem, quam inter se habent, vel disparitatem & oppositionem*, unde in propositionem certam formari possint. Verùm certitudo propositionis indicatæ non potest superare certitudinem cognitionis Indicantis. Siquando igitur hæsitamus de certa naturæ Indicantis notitia, vix tutum est soli Indicationi fidere, donec alio ratiocinio ut analogismo, vel experientiâ ulteriùs ea confirmetur. Sed hæc dubitatio, nō naturæ Indicationis, ast ignorātiæ rei Indicantis tribuēda est.

Adhæc, sciendum est relationem indicantis in methodo Praxeos, præter evidentiam,

connotare etiam *quid debiti* aut *requisiti officii* respectu actionis Indicatæ, propositionísque ex Indicatione formatas istud debitum insinuare vel explicitè, vel saltem implicité. Ut in hac propositione; *morbus indicat suî ablationem*; decernitur ablatio, ut actio requisita ex parte Indicantis scil. morbi, ac si diceretur, morbus requirit seu postulat suî ablationem; exprimitur autem frequentiùs & fortè elegantiùs hoc debitum actionis officium per participium in *dus*, ut, *morbus est tollendus*, quæ propositio manifestè significatione coïncidit cum prioribus.

Object. *Objectio quædam circa actionem Indicantis restat adhuc solvenda. Nimirùm, si Indicatio sit ipsa Indicantis actio, quomodo vocari possit operatio Intellectûs? omnes enim Indicationem ad aliquam intellectûs operationem referunt.*

Resp. Indicationem esse quidem actionem Indicantis, sed objectivam, eámque uniri facultati Intellectivæ, atque in eâdem esse quasi in subjecto: porrò intellectum esse potentiam, & ab objecto suo actuari, & quasi informari. Quare actio Indicationis, licèt *objectivè* tribuatur Indicanti, *subjectivè* tamen tribuitur Animæ ejúsque præsertim intellectivæ parti, cujus actus & quasi forma est. Atque hinc facillimum est Galenum sibi ipsi conciliare ubi aliquando Indicationem ἔμφασιν, aliquando κατάληψιν definit.

IV° Examinandum eſt quò reſpiciat illa actionis Indicatæ diſtinctio in *actionem conferentem*, & *nocentem*, ſive *proſequendam* & *fugiendam*. Urgeat enim aliquis Galenum perpetuò affirmare ab uno Indicante unum tantùm inſinuari Indicatum; & in *l. Meth.* 11. aſſerere eos fruſtrà Methodum curandi; tentare, qui unum ab uno Indicari ignorant: atque omnes qui de hac materia ſcripſerunt, videntur idem atteſtari.

Reſp. Galenum intelligendum eſſe de tribus diſtinctis Indicantium generibus, quæ nullo modo ſunt confundenda, ut neque eorum Indicata. Quod enim propriè indicat morbus, non tribuendum cauſſis aut viribus; ſimiliter quod indicant cauſsæ, non applicandum id vel viribus, vel morbo ipſi; denique quod vires indicant, nec morbo neque cauſſis adſcribendum. Hoc enim reſpectu uni Indicanti unum Indicatum reſpondet, & qui hoc non obſervat, neceſſariò omnia confundit, fruſtráque ſecundùm Galeni mentem hoc inſtrumento in artis operibus utitur, veruntamen ſciendum eſt, in quovis genere prædicto, Indicatum in *duas partes* dividi poſſe, quarum altera *actio conferens & proſequenda eſt*, altera *noxia & fugienda eſt*; utraq; verò ad idem genus è tribus dictis pertinet, & quaſi media pars eſt totius Indicati: Nam vires jubent eligere ea, quæ illas tueri queant,

 ea

ea verò vitare quæ illas ampliùs lædere apta ſunt, & utraque actio concurrit ad completam conſervationem præſtandam. Similiter cùm in curatione, tum in præſervatione reperitur actio tam proſequenda, quàm fugienda: neutra tamen excedit ſui generis terminos, ut nulla indè confuſio metuenda ſit. Dum enim curamus, ea eligimus quæ morbum demoliuntur; ea fugimus, quæ illum fovent. Similiter dum præſervamus, cauſsas tollimus & ea ſimul cavemus quæ quovis modo ad earum continuationem aut repullulationem contribuunt. Atque ob hanc rationem in definitione Indicationis ſuprà data, diſtinguimus actionē Indicatam in *proſequendā* & *fugiendam*: quod idē quoq; in enumerandis particularibus hujus morbi indicationib. facturi ſumus.

Ad quam intellectûs operationem Indicatio pertineat.

Tempeſtivum jam eſt ut ad ſecundum quæſitum ab initio propoſitum, *viz.* ad quam intellectûs operationem Indicatio ſpectet, tranſeamus. Dicimus 1° Indicationem *quodammodo includere ſimplicem apprehenſionem utriuſque termini, Indicantis & Indicati.* Nemo enim propoſitionem intelligat ignotis terminis ejus ſimplicibus. Verùm hæc cognitio tantùm præparatoria eſt, & præſuppoſita in arte Indicationum, ut ſuprà quoque notavimus. Dicimus ſecundò *compoſitionem & diviſionem eſſe explicitam operationem intellectûs in perceptione Indicationis.* Etenim Indicans

dicans vi relationis ſuæ repræſentat Indicatum ſecum in propoſitionem relativam aptè connectendum. Quòd verò propoſitio ſic conflata naturâ ſuâ adeò ſit manifeſta & evidens, ut de ejus veritate dubitari non poſſit, neque ulteriori egeat probatione, expreſsè dicit *Gal.* —— καταλήψει, ἄνευ τηρήσεως ἢ λογισμοῦ Itẽ *l. de opt. Sect. ad Thraſ. c.* 11. — ἄνευ ἀποδείξεως. καὶ παρατηρήσεως. Hìc aliqui Galenum calumniantur, quaſi artem extruxiſſet ab omni ratione & experientia alienam; cùm tamen nil aliud voluerit Galenus quàm propoſitiones Indicatione elicitas per ſe certas eſſe, neque comprobatione ſeu experientiâ ſeu rationis indigere. Objicit quidem Sennertus Indicationem pertinere non poſſe ad ſecundam mentis operationem, quòd Indicatum neque affirmetur neque negetur de Indicante. Sed videtur vir doctiſſimus in hoc lapſus. Licèt enim directè, & per nudum verbum ſubſtantivum ſive copulam (eſt) fortè neque affirmetur neque negetur Indicatum de Indicante; indirectè tamen & in caſu obliquo manifeſtè de eodem prædicatur eo modo, quo fieri ſolet in propoſitionibus relationis; v. gr. *Indicans eſt Indicati Indicans*; vel *ſtatus ſanus eſt ſuæ conſervationis Indicans*; *ſtatus morboſus eſt remedii Indicans*; &c. Et ſi quis velit exprimere Indicatum cum relatione ſua ad Indicans per participium in *dus*, ejus prædica-

tio erit directa: Ut, *status sanus est conservandus*; *status morbosus est curandus*; *morbus est tollendus*, &c. Si negare posit doctissimus Sennertus has esse propositiones, pari facilitate negaverit Indicationem spectare ad hanc operationem intellectûs; sin necesse habeat illud confiteri, etiam hoc unà agnoscere tenetur. Asseruimus verò Indicationem explicitè spectare ad secundam mentis operationem, quòd intellectus, quoad ordinem temporis, simul comprehendat mutuam relationem Indicantis & Indicati, indéq; propositionem conficiat, quæ propositionis formatio ipsa est Indicatio, atque explicitè secunda Intellectûs operatio. Quòd autem intellectus simul tempore Indicans & Indicatum in Indicatione complectatur, eleganter exprimit Galenus ficta voce decomposita, quâ in ejus definitione utitur, ——συμπεριπίπτουσα κατάληψις Item in alia definitione, ——συμπεριπίπτει τὸ συμφέρον.

Dicimus 3° Indicationem *implicitè quoque referri posse ad tertiam Intellectûs operationem*: quoniam ordine Naturæ videtur Intellectus priùs evidentem relationem Indicantis ad Indicatum percipere, quàm de certitudine propositionis indè resultantis concludat, licèt ordine temporis hæc simul Intellectus complectatur, ut modò dictum, neque necesse sit explicitum syllogismum conficiat. Nam revera

vera poteſt Intellectus ſimul tempore comprehendere ea, quæ ordine naturæ ſuceſſiva dicantur, ut ſolem & lucem, ignem & calorem &c, Eo ipſo verò quòd hæc ſimultanea comprehenſio Indicationis includit dependentiam quandam notitiæ Indicati à relatione Indicantis perceptâ, ſupponit quoque relationem dictam ſaltem ordine naturæ priùs percipi, Indicatum verò poſteriùs & per illationem implicitam innoteſcere. Nam tranſitio quædam, reſpectu ordinis naturæ, hìc implicari videtur à relatione Indicantis, tanquam medio termino, ad propoſitionem ex Indicante & Indicato conflatam tanquam ad concluſionem; quæ implicita quædam argumentatio dici poteſt.

Dicimus 4° *Poſſe per ambages Indicationem reduci ad explicitam argumentationem ſive ſyllogiſmum*, ſeu potiùs, *idem quod Indicatione aſſequimur poſſe etiam per viam ſyllogiſmi inveniri & comprobari.* Nam ratio evidentiæ propoſitionis Indicatæ explicitè applicari poteſt, ut medius terminus ad iſtam propoſitionem inferendam. Interim ſyllogiſmus ſic confectus vel merè nugatorius, vel ad ſummum tantùm explicatorious erit. Ut ſi quis vellet probare morbum eſt tollendum, ſic procederet. *Quod eſt contra naturam, eſt tollendum; morbus eſt contra naturam; ergò morbus eſt tollendus :* medius terminus (*quod eſt contra*

contra naturam) eſt ratio relationis morbi ád ſuî ablationem, ſed tantùm eſt expoſitorius generalis naturæ morbi. Quiſquis enim intelligit quid ſit morbus, neceſſariò ſimul concipit eſſe quid præter naturam. Ideóque talis ſyllogiſmus tantùm expoſitorius eſt. Non tamen eum ſemper inutilem putamus, cùm ad convictionem pertinacis, vel informationem ignorantis aliquando inſerviat. Huc quoque referre poſſumus tranſlationem Indicationis ab actione ad inſtrumenta virtute generalium regularum, *ſimilia ſimilibus conſervantur, contraria contrariis curantur*; quæ ſuprà quoque memorantur.

Dicimus 5° *Collationem Indicationum inter ſe, quò ex conſenſu & diſſenſu Indicantium quid ſimpliciter & abſolutè agendum ſit eliciamus, neceſſariò involvere tertiam Intellectûs operationem.* Etenim limitatio cujuſvis Indicationis ſupponit medium terminum iſti Indicationi extraneũ, quo priùs intellecto limitatio ut concluſio infertur. Qui enim neceſſe habet (quò de veritate propoſitionis alicujus ſtatuat) terminum extraneum ut medium conſulere, hic certè manifeſtè argumentatur. Cûm ergò ad limitationem Indicationis præter Indicans & Indicatum tertius terminus ejúſque conſenſus vel diſſenſus requiratur; patet ad ejus inventionem tertiam operationem Intellectûs poſtulari. Licèt ergò

ſimplices

ſimplices Indicationes prima rudimenta Methodi ad Praxin ſubminiſtrent, ad complementum tamen artis ratiocinatio ſocia eſt adſciſcenda.

Dicimus 6° *Electionem materiæ medicæ in ſpecie, ejúſque aptam adminiſtrationem non tantùm omnem operationem intellectûs, ſed & inſuper poſtulare experientiam.* Etenim quis abſque hâc doſin ſcammonii alteriúſve cujuſvis medicamenti purgantis, quóſve humores in ſpecie educat, ſatis intelliget? In alterantibus etiam lateat fortè qualitas aliqua non explorata, ægrotanti noxia, quæ ſolâ experientia percipi poſſit. Statuimus ergò (Indicationum propriâ vi uſúque ſervatis) ad completam medicinæ methodum requiri quidquid ratio, quidquid experientia contribuere poſſint.

Procedendum tandem eſt ad tertium titulum ab initio propoſitum, in quæ ſcil. genera & differentias Indicatio diſtribuatur. Differentiæ quædam è ſuprà-dictis facilè elici poſſunt, quas hìc propterea omittimus. Hìc autem diſtinguimus Indicationem in *genericam, ſubalternam, & ſpecificam.* Generica à generali Indicante petitur, ſubalterna à generibus Indicantium intermediis, ſpecifica ab infima eorum ſpecie. Suprà notavimus generale Indicans eſſe ipſum ſtatum corporis in genere conſideratum, quà fragilem & in

Differentiæ Indicationum.

motu:

motu : ſtatus hic indicat ſanitatem eſſe aſſequendam, quæ generaliſſima eſt actio medica, & generaliſſimum Indicatum. Verum tamen hæc actio quodammodo concreta eſt, & duas æquè generales actiones in abſtracto includit, ſcil. *Conſervationem*, & *Correctionem*. Quippe ſtatus generalis prædictus etiam concretus eſt, duáſque ſimiles conſiderationes in abſtracto complectitur, alteram nimirum partium ſecundùm naturam adhuc ſe habentium, quæ puram putam conſervationem poſtulant; alteram partium de integritate ſuâ nonnihil jam lapſarum, quæ ſimiliter puram putam correctionem exigunt. Hæ duæ actiones in omni artis operâ perpetuò conjunguntur. Qui enim conſervat, ſimul corrigit, hoc eſt, vitia quædam emendat, & qui corrigit ſeu vitia emendat, ſimul Conſervationi proſpicit. Complicatio harum actionum adeò eſt ſubtilis, ut videatur impoſuiſſe ipſi accutiſſimo Argenterio qui *l*. 1. de Off. med. *c*. 2. affirmat Conſervationem eſſe ipſam illam Correctionem, quæ in arte tuendæ ſanitatis exercetur. Verùm dupliciter errat. 1° Quòd Correctionem & Conſervationem in ὑγιεινῇ unam & eandem actionem eſſe putet, cùm re ipſâ duæ ſint diſtinctæ, ut ut conjungantur in artis exercitio. Etenim à diverſis conſiderationibus generalis Indicantis, ut modò dictum, indicantur, & Conſervatio

Duo Indicata abſtracta generaliſſima.

ſervatio reſpicit ea quæ ſec. naturam ſunt; Correctio vitia Naturæ. Quinetiam per inſtrumenta formaliter diſtincta, immo oppoſita perficiuntur. Nam Correctio in ipſa etiam arte tuendæ ſanitatis per contraria, Conſervatio per ſimilia peragitur: Ut, inanitioni in hac arte ſuccurrimus aſſumpto cibo, inanitioni quidem contrariâ, aſt partibus nutriendis ſimili: Quamvìs ergò conjungantur hæ actiones in executione, re ipſa tamen formaliter diſtinctæ ſunt, & diſtincte ab intellectu concipiendæ. Secundus error Argenterii eſt, quòd ſolùm Correctionem vitiorum generalem actionem totius Medicinæ eſſe concedat, cùm Conſervatio æquè ſit univerſalis paritérque in omni Medicinæ parte exerceatur.

Nemo dubitat quin in ὑγιεινῇ conſervemus: quod verò ſimul corrigamus, demonſtrat Galenus l. ad Thraſyb. & lib. An *res tuendæ ſanitatis ad medicum pertineant*. Dicas Gal. ibi probare omnem actionem medicam eſſe Correctionem, ipsámque Conſervationem ſub latitudine Correctionis comprehendi. Non tamen ità accipiendus eſt Galenus, quaſi vellet Correctionem eſſe genus Conſervationis, cùm, ut modò monſtravimus, Conſervatio & Correctio vel in hac arte tuendæ ſanitatis ſint formaliter diverſæ & contra diſtinctæ actiones: id verò tantùm voluit Galenus

Galenus omnem actionem Medicam, quando actu administratur, in se Correctionem includere, eóque respectu Correctionem appellari posse, adeóque Correctionem esse generalem actionem totius Medicinæ: tamen negat Gal. quin conservatio sit æquè generalis. Quid enim prohibeat duas esse generales actiones abstractas in Medicina? Non id destruit, si quis fortè putet, unitatem Artis; quin potiùs eam confirmat. Unitas enim Artis in communitate aliqua, quæ omnibus ejusdem partibus tribui potest, consistit; atq; eò firmior unitas hæc censenda est, quò pluribus communitatibus omnes Artis partes inter se connectuntur. Si ergò duæ sint actiones generales, eæque omnibus partibus Medicinæ communes, eò firmiùs partes istæ in unam Artem coalescunt. Quare non repugnat ratiocinio Galeni, si quis dicat conservationem quoque esse generalem actionem totius Medicinæ; cùm scopus Galeni, tantùm fuerit ostendere Medicæ Artis unitatem ex communitate istius generalis actionis, *viz.* Correctionis: potuisset autem id æquè ostendisse, si natura rei postulâsset, ex communitate Conservationis. Etenim in Ὑγιεινῇ nobilissima pars totius concretæ actionis est Conservatio, indéque tota actio à potiori parte conservatio, & Ars ipsa Conservatrix denominatur, licèt aliàs, ut dictum est, Correctionem

rectionem quoq; includat. In Prophylactica verò præcipua pars actionis Medicæ præservatio est, scilicet Correctio causæ morbi imminentis: ità tamen hæc perficitur, & per ea media, quæ vires præsentes permittant, nullo autem modo per ea quæ easdem destruant. Ideóque in Prophylaxi quoque ratio habetur virium, earúmque conservatio indicatur. Verùm à potiori similiter parte tota actio concreta (etsi ut dictum, Conservationem quoque includat) Præservatio & Præcautio appellatur. Denique in Therapeutica, licèt similiter tota actio concreta Curatio, & ipsa Ars Curatrix à principe actionis parte denominetur; re ipsa tamen tota hæc actio Curandi in tres partes abstractas benéque distinctas dirimi potest: in Curationem caussæ, in Curationem morbi, & Conservationem virium. Vitalis quippe sive Conservatrix Indicatio ad hanc quoque Medicinæ partem evidenter & omnium consensu spectat, & in omni Curativa actione priusquam ea exequenda est, consuli debet. Unde patet hanc etiam partem Medicinæ perpetuò conservare, hoc est, in omni Curatione prospicere, nè vires à remedio præscribendo plus detrimenti capiant, quàm emolumentum id est, quod per morbi ejúsve caussæ à remedio impugnationem iisdem accedit. His omnibus igitur perpensis, concludimus generale Indicatum

dicatum Concretum quid eſſe, aptéque di-ſtingui in duas generales actiones abſtractas, quæ in omni parte Medicinæ exercentur, idque in Artis opera unam actionem completam ſive complexam perpetuò conficere.

Porrò generale Indicans, *viz.* ſtatus corporis, quà fragilis & in motu, præter partes ſive conſiderationes abſtractas jam propoſitas dividi poteſt in tres ſpecies, ſeu potiùs tria genera ſubalterna pariter concreta: ſcil, in *ſtatum ſanum*; in *ſtatum morboſum*; & *neutrum*. Hæ tres ſpecies ipſa ſunt ſubjecta trium ſpecierum Methodi ad praxin: nimirum *ſtatus ſanus*, Ὑγιεινῆς; *ſtatus morboſus*, θεραπευτικῆς; *ſtatus neuter*, προφυλακτικῆς. Tres hi ſtatus etiam concreta Indicantia ſunt, & concretè quid ſit agendum, vel quodnam ſit officium Medici in ſingulis iſtis Artibus reſpectivè indicant: *viz.* ſtatus ſanus, ſanitatem eſſe conſervandum; ſtatus morboſus, morbum eſſe tollendum; ſtatus neuter, morbi imminentis cauſsam eſse corrigendam, nè in morbum erumpat. Atque hæc tria Indicata ſimiliter concreta ſunt, eorúmque quodlibet, ut ſuprà probavimus, in abſtracto tum Conſervationem tum Correctionem includit.

Denique in ſtatu morboſo actio Corrigendi in duas ſpecies reſolvitur; in Correctionem cauſsæ, & Correctionem morbi; atque adeò tria actionum abſtractorum genere hìc

reperire

reperire eſt. Status enim morboſus in tres ſpecies abſtractas finditur, in morbi eſſentiam, morbi cauſsas; & vires ſive ea quæ ſuperſunt in hoc ſtatu ſecundùm naturam. Ea enim quæ præter naturam ſunt & correctionem in genere indicant, in duas ſpecies, ut dictum, hìc abeunt, *viz.* in morbi eſſentiam, & morbi cauſsas; ideóque tres ſunt partes hujus ſtatûs, quæ ſingulæ formaliter diverſimodè indicant. Tria ergò (ut negotio huic finem imponamus) genera Indicationum in hoc ſtatu veniunt conſideranda: nempe ab eſſentia morbi, *Curativa*: à cauſsis, *Præſervativa*; à viribus, *vitalis*, ſeu *Conſervativa.* Ad cauſsas referimus quælibet impedimenta curationis, ut & ſymptomata urgentia, quæque curationem ad ſe trahunt, hoc enim reſpectu naturam induunt cauſsarum. Hæc in genere de Indicationibus dicta ſufficiant.

Cap. XXV.

Curativæ Indicationes.

AB *Essentia morbi* deduci has Indicationes modò asseruimus. Hìc ergò omnes essentiæ hujus morbi partes leviter percurrendæ sunt, ut, quid quælibet agendum insinuet, percipi possit.

Indicatio prima.

1° Ergò, morbi hujus essentia ex parte consistit in intemperie frigida & humida: indicat ergò morbus hic respectu hujus partis essentiæ suæ, non tantùm ea omnia vitanda esse, quæ quovis modo istam intemperiem aut fovere aut intendere apta nata sunt; sed & in subsidium advocanda esse ea, quæ eandem infringant, *viz.* calefacientia & siccantia.

Secunda.

2° Consistit hic morbus etiam ex parte in inopia spirituum insitorum: non modò ergò ea omnia fugienda sunt, quæ quovis modo spiritus ulteriùs dissipare, eliquare, vel in auras dissolvere queant; sed & ea insuper eligenda sunt quæ eosdē instaurare, fovere, ac multiplicare possint. Respuen. igitur hìc validiora discussiva, quòd spiritus unà discutiant; item impensè calida, quòd eosdem in auras resolvant: multò magìs, quæ vim eliquandi partes habent, ut violentiora purgantia. Eligenda verò alimenta optima, & coctu facilia medicamenta,

camenta, quantum fieri poteſt, ſpiritibus inſitis amica & benigna.

3° Morbi hujus eſſentia ex parte in torpore ſpirituum conſiſtit: Inſinuat hic torpor vitanda eſſe ea omnia quæ nimiùm figunt ac denſant ſpiritus, aut aliter eos ſtupefaciunt; qualia ſunt narcotica, multáque mineralia; quæ de plumbi natura participant, qualia ſunt *Minium, Ceruſſa, Lythargyrus*, &c. Vocanda autem in uſum eſſe *exercitia, motus, frictiones*, eáque omnia quæ ſpiritus inſitos excitare, eorúmque torporem excutere, atque eos agiles reddere valeant. Tertia.

4° Tonus, quà juſto mollior, laxior, flaccidior, indicat vitanda eſſe ea, quæ emollire, laxare, aut enervare partes ſolent, eáque applicanda aut intus exhibenda, quæ eaſdem firmiores, ſolidiores, magíſq; tenſas præſtent. Idem Tonus quà nimis internè lubricus ſuſpecta reddit ea omnia quæ interna lubricitate multum abundant, videtúrque nonnihil aſperitatis aut etiam adſtrictionis in iis quæ vel aſſumuntur, vel applicantur deſiderare. Quarta.

5° Vitalis conſtitutio læſa ex parte generationis vitalium ſpirituum non adeò multùm refert: verùm ex parte diſtributionis vitalium ſpirituum, inæqualitas ejuſdem magni momenti eſt, atque indicat ea eſſe cavenda, quæ ſanguinis affluxum verſùs Quinta.

 caput

caput promoveant, ut & ea quæ ejuſdem affluxum ad partes primò affectas remorentur. Eligenda verò eſſe ea quæ arteriarum pulſus in partibus primò affectis proritare, in capite verò potiùs ſedare valeant. Idem propemodum indicat diminutior & tardior decurſus ſanguinis per partes primò affectas, nimirum pulſûs ad iſtas partes evocationem. Tranſitus verò ſanguinis per habitum partium nimis lubricus & facilis, indicatione ſuâ coïncidit cum lubricitate Toni modò notatâ. Defectus conſtitutionis vitalis ex parte unionis ſatìs vigoroſæ & jucundæ inter ſpiritus vitales & inſitos, indicat ea quæ utrumq; ſpiritum tum nutrire ac fovere; tum excitare ad majorem activitatem poſſunt, contraria autem eſſe fugienda. Calor vitalis, quà deficiens idem ferè indicat quod intemperies frigida, modò ſimul habeatur reſpectus roboris tum cordis & arteriarum, tum vigoris vitalium ſpirituum.

Sexta. 6° Inæqualis nutritio ea indicat quæ æqualem diſtributionem alimenti & caloris, aut certè eam liberaliorem ad partes minùs debito nutritas promoveant. Partium extenuatio pleniorem nutritionem poſtulat: Irregularis capitis magnitudo, extenuātia potiùs, quæque fluxum ab illa parte avertunt, exigit. Idem indicant tumores oſſium. Oſsa incurvata indicant ea quæ alimentum attrahunt

ad

ad latus cavum, ut frictiones moderatas; at verò reprimentia potiùs secundùm latus gibbum, ut ligaturas comprimentes. Articulorum inflexio, artificiosam eorundem erectionem, quoad fieri potest, insinuat. Pectoris angustia, pectoralia, & quæ pectus dilatare apta nata sunt, innuit; ejusdem acuminatio verò, ea quæ ad æqualem nutritionem faciant.

Septima.

7° Imperfecta animalium spirituum distributio, & nonnihil in partibus primò affectis imminuta indicat cephalica, eáque quæ istam distributionem facilitent, ut exercitia, frictiones, & similia. Defectus debitæ tensitatis nervorum partiúmque nervosarum sive fibrosarum, indicat ea, quæ nervos roborant partésque firmant. Hoc de Indicationibus Curativis. Sequuntur Præservativæ.

Cap. XXV.

Indicationes Preservativæ.

Earum divisio.

INdicationes hæ *à caussis morbi* vel *antecedentibus* vel *præsentibus* deducuntur. Quæ à priori caussarum genere fluunt ad Prophylacticam spectant: hìc autem eas tantùm proponimus, quæ à caussis præsentibus & in corpore contentis, nempe vel *communibus*, vel *huic morbo propriis* proveniunt.

Quamvìs autem caussæ communes non videantur productionem essentiæ morbi immediatè attingere; vel eo ipso tamen quòd *impedimenti vicem* subeant, curámque remorentur, suam ablationem indicant.

Sunt verò hæ caussæ, vel *impuritates*, aut *excrementitii humores imprimis viis congesti & retenti*, qui, nisi tollantur, non modò alimenta assumpta contaminarent, sed & appropriata medicamenta nonnihil retunderent, alitérve impedirent. Indicant ergò suî evacuationem sive *per blandiorem vomitum*, sive *per lenitivam purgationem*, prout occasio hanc vel illam viam magìs suadeat: vel sunt *caussæ communes altiùs à partibus corporis imbibitæ*: & hæ quoque suam evacuationem postulant. Verùm quandoquidem secundùm hoc

hoc caufsarum communium genus iifdem propemodum medicamentis fimúlque exigatur, quibus caufsæ huic morbo propriæ utrumque hoc genus in præfenti confideratione conjungemus.

Caufsæ igitur huic morbo propriæ, ut & communes iftæ quæ altiùs in corpus penetrârunt, dividi poffunt in *fanguinem* & *humores cacochymicos*. Sanguis quidem, etfi in partibus primò affectis deficiat potiùs quàm redundet, in capite tamen plerumque particularem fuî evacuationem, quæ *fcarificatione venarum in Aurium conchâ* peragi folet. Huc quoque ex parte *fonticulos* inter primam & 2[am] vetebram colli excitatos referre poffumus, licèt hi fortè refpiciant infuper ex parte humores cacochymicos.

Humores Cachochymici dividuntur in *eos, qui adhuc in venofo genere fluitant*; & *in eos, qui certis corporis partibus impacti funt*. Caufsæ feu humores in venofo genere fluitantes indicant (primò & quoad intentionem) fuî evacuationem, verùm fi ad motum inepti fint (quoad executionem) præviam præparationem. Quoniam autem plerumque evenit, ut non omnes humores æquè fint inepti, fed alii fatìs, alii minùs, quàm par eft, fluxiles, & medicamento obfequentes, in hoc cafu primò indicant evacuationem minorativam, & deinde præparationem.

 Porrò

Porrò hi humores in venoſo genere ſubdividi poſſunt in *febriles* (nimirùm ſi adſit febris putrida) & *non febriles*. Humores febriles vel ſunt *turgentes*, vel *non turgentes*. Turgentes, hoc eſt, inquieti ſeu impetuoſè commoti, indicant quamprimnm evacuationem, ſaltem minorativam, niſi fortè naturâ ſuâ ferantur ad partes externas & ignobiles, putà cutaneas, quemadmodum accidit in variolis & morbillis, ſimilibúſque morbis. Sin verò adſit febris, eáque acuta, neque humores turgeant, indicant primò illam peculiarem præparationem, quam *coctionem* vocant, ut reddantur pharmaco propinando obedientes, dein *evacuationem*. At ſi febris non acuta ſed lenta ſit, etiamſi materia non turgeat, ejuſdem tamen pars aliqua ſatìs ſit fluxilis; in hoc caſu, quovis tempore morbi indicatur evacuatio minorativa primò, & poſtea reliquiarum coctio, ut illæ quoque ſuo tempore evacuentur.

Humores in venoſo genere contenti non febriles, ſi fluxiles ſint, indicant primò evacuationem: cùm autem in hoc affectu perpetuò ferè adſint humores lenti & craſſi parúmque ſequaces, præparatio (ſaltem ubi jam præmiſſa eſt evacuatio minorativa) primò indicatur: & quidem viſcidi humores incidentia, craſſi attenuantia indicant. Adhæc cùm morbus ſit admodum chronicus

&

& ad plures menſes, immo fortè ad annum & ultrà extendatur, non exiſtimandum eſt totam materiam morbificam poſſe ſimul præparari aut evacuari; quare hoc reſpectu indicat, ut, per vices, modò præparantibus modò evacuantibus inſiſtamus. Præterea ſciendum eſt aliam præparationem & evacuationem exigere humores bilioſos, aliam melancholicos, aliam pituitòſos & ſeroſos: & pro diverſitate humorum ſanguini commixtorum variam indicari tùm præparationem, tum purgationem.

Humores certis corporis partibus impacti multò magìs requirunt præparationem antequam evacuentur; juxta illud Hippocr. *Corpora quum quis purgare volet, ea fluxilia faciat oportet.* Neque verò humoribus his generalis quædam præparatio ſufficit, ſed talis requiritur præparatio, quæ peculiari jure ipſam partem, in qua hærent, reſpiciat; adeóque aliam præparationem humores in Pulmone, aliam in Hepate, aut Liene &c. poſtulant.

Denique quum omnium humorum genera propoſita, poſtquam evacuata ſunt, denuo poſſint ſuccreſcere, indicant ea eſſe vitanda, quæ ad ſimiles humores facilè generandos faciant. Atque hæc de Indicationibus Præſervativis; reſtat nunc vitalis ſive conſervativa conſideranda.

Cap. XXVII.

Indicatio conservativa, sive vitalis.

ORitur hæc Indicatio *ab iis rebus quæ sunt secundùm naturam.* Ipsa enim *vita* in his consistit, *in triplici* nimirum *corporis constitutione, Naturali, Vitali, & Animali, suprà memoratis.*

Naturalis sub se continet

1° *Temperamentum.*

2° *Spiritus insitos, eorúmque copiam & vigorem.*

3° *Tonum partium.*

4° *Organorum structuram.*

5° *Continuitatem.*

Vitalis continet

1° *Generationem* & } *vitalium spirituum.*
2° *Distributionem* }

3° *Participationem eorundem ab iis partibus, quibus distribuuntur,* scil. *ex unione eorum cum dictis partibus & calore communicato.*

Animalis similiter continet

1° *Generationem* & } *animalium spirituum*
2° *Distributionem* }

3° *Debitam Tensitatem partium à cerebri influxu pendentium.*

Hæc

Hæc omnia, quòd in iis vita consistat, vocantur *indicantia vitalia* : apud Autores verò ut plurimùm commmuni nomine *virium* veniunt, sed paullò crassior est hæc nuncupatio, cùm, si propriè loquamur, vires in dictis constitutionibus radicentur, earûmque facultates sint. Non autem in animo habemus, usum loquendi innovare, modò res ipsa, utì est, intelligatur.

Indicantia hæc quamdiu sana atque integra manent, generalem tantùm ac ordinariam conservationem per rectum 6 *rerum nonnaturalium* usum postulant. Ubi verò ea omnia ex æquo vel læsa vel imminenti læsioni obnoxia sunt, non tantùm generalem conservationem, sed & curationi aut præservationi admixtam requirunt. Porrò ubi una aliqua constitutio, vel quædam ejus pars præ cæteris læsa fuerit, vel læsioni obnoxia, præter generalem conservationem, specialem quoque postulat similiter peculiari curationi aut præservationi associandam : Denique ubi constitutio læsa, vel læsioni obnoxia certæ parti est affixa, ulteriùs eam conservationem specificat, ut nimirùm habeatur simul respectus partis sic præ cæteris laborantis.

Vitalem Indicationem esse in plures species divisibilem

Quod autem aliqui dicunt Indicationem vitalem esse unicam & Conservationem esse simplicem finem, neque ulteriùs subdividi posse, cùm omnia quæ sec. naturam sunt uno

virium

virium nomine comprehendantur, unámque actionem *viz.* suî tutelam indicent. Nos quidem concedimus vires, si (ut suprà monuimus) impropriè pro caussis suis, nempe constitutionibus tribus prædictis sumantur, uno nomine complecti posse omnia quæ sec. naturam sunt; sed nomen hoc tunc genericum erit, atq; in tres species, tres nempe constitutiones, divisible, in *vires naturales, vitales, & animales.* Concedimus porrò finem sive actionem indicatam *viz.* Conservationem, esse unam, sed unitate generis, non ultimæ speciei. Nam ea ipsa, quæ sunt sec. naturam, ut ut genere conveniunt, specie tamen inter se differre possunt, & diversimodam conservationem exigere: immo fieri potest, ut quæ vires ex una parte conservent, ex alia eas impugnent: Ex. gr. Vinum exhibitum vires vitales seu potiùs constitutionem vitalem erigit & roborat; interim verò vires animales, seu constitutionem animalem impetit & debilitat. Similiter aliam conservationem requirit temperamentum, aliam organorum structura, aliam continuitas. Quin & partium diversa constitutio variam conservationem indicat, neque eodem modo aut iisdem actionibus conservationi speciali Hepatis, Pulmonum, Cerebri &c, prospicimus. Quare una aliqua constitutio præ cæteris debilis, seu una pars aliis infirmior, specialem sibíque

ſibíque propriam conſervationem indicat, adeóque dividi poſsunt tum conſervatio tum conſervantia in ſpecies ſuas. Etenim Conſervatio & Conſervantia, animali conſtitutioni appropriata, differunt ab iis, quæ vitali aut naturali deſtinantur; atque hinc primæ tres ſpecies conſervationis petendæ ſunt. *viz. Conſervatio conſtitutionis animalis, conſervatio conſtitutionis vitalis, & conſervatio conſtitutionis naturalis*; ſimiliter Conſervatio Hepatis, Hepaticorũ, Lienis, ſpleniticorum, Pulmonum, pectoralium uſu perficitur: immo omnes partes inſigniter diverſæ conſervationem ulteriùs in ſpecies dirimunt. Hæc de diviſione conſervationis in ſuas ſpecies.

Eſſe quoque diviſibilem in partes.

Porrò eadem Conſervatio videtur ulteriùs dividi poſse in ſuas partes. Etenim Conſervatio hæc quodammodo complexa eſt, & non tantùm *ſimilia* reſpicit, ſed & ſuo modo *contraria*, nimirum indicata tum curativa tum præſervativa, eáque cum viribus æſtimata, vel *permittit*, vel *prohibet*: Videtur ergò in tres partes abſumi; in *Electionem ſimilium*; in *Permiſsionem contrariorum ſub certa conditione*; in *Prohibitionem eorundem ſub diverſa conditione*.

Electio ſimilium maximè propria conſervationis actio eſt, videtúrque adhuc duo genera ſimilium reſpicere, *viz.* Similia quæ facilè aſſimilari poſſunt, & propriè alimenta ſunt,

&

& ſimilia, quæ licèt quoad ſubſtantiam fortè haud aſſimilari queant, continent tamen in ſe qualitates quaſdam debitæ conſtitutioni certarum partium ſimiles, quarum reſpectu naturæ familiaria & amica reputantur, certáſq; partes fovent ac roborant.

Object. *Dicas, hæc revera eſſe alterantia & ad genus contrariorum ſpectare.*

Reſp. Reſpondemus, ad utrumque genus diverſo reſpectu referri poſſe; quatenus autem obtinent qualitates debitæ naturæ partium ſimiles, licèt aliàs tantillùm alterent, ad genus ſimilium referenda eſſe. Nam & ipſa alimenta tantundem quoque alterant, & inanitioni directè ſunt contraria, ipsáque conſervatio implicitè includit quandam correctionem, ut ſuprà probavimus. Vocantur autem hæc, ob mediam naturam inter ſimilia & alterantia, medicamenta quidem, ſed *Conſervantia*, *Corroborantia*, & *Cordialia*: indicantur verò hæc à peculiari virium debilitate ut conſervantia, & ut eligenda, nòn verò tantùm ut Permittenda, & in libris Practicorum communiter ſic recenſentur.

Permiſsio remedii naturæ nonnihil contrarii etiam ad hanc Indicationem ſpectat. Ea enim eſt hujus Indicationis dignitas & valor, ut indicata tum curativa tum præſervativa ad examen priuſquam exequenda ſint, revocet, & non tantùm remedii qualitatem quantitatémque

témque, ſed & tempus repetendi, immò quicquid ad ejuſdem uſum aut utendi modum pertinet, eò uſque moderetur ac limitet, nè ullatenus vires patientis excedat, iiſve injuriam inferat: neque verò hìc ſe ſiſtit, aſt ampliùs exigit, ut plus emolumenti ex morbi impugnatione, quàm detrimenti ex vi naturæ illata, rebus ſecundùm naturam accreſcat. Et ſub hac lege & conditione vitalis Indicatio multa permittit fieri, quæ viribus per ſe ſunt adverſa, ſemper tamen in favorem ſanitatis, nunquam in vitæ præjudicium.

Prohibitio contrarii imperialis planè hujus Indicationis actus eſt, & imperio quodam dictat hoc vel illud (licèt alioquin indicatum fuerit) non eſſe exequendum, quòd ipſi vitæ fortè periculum minetur, aut quòd non plus emolumenti partibus ſanitatis conferat, quàm certi detrimenti. Atque hæc tertia & ultima hujus Indicationis vis & uſus eſt. Hæc jam verbo uno ad morbum præſentem applicanda ſunt.

Conſtitutiones omnes in hoc affectu eſſe admodùm debiles & infirmas vel ex ipſa teneræ ætatis conſideratione facilè euceſcit. Naturalis verò inſuper vi primæ eſſentiæ morbi ulteriùs impetitur; hinc etiam vitalis nonnihil patitur; ſed neque animalis planè impunè evadit, ut ſuprà monſtravimus. Quare

re tum generalis harum conſtitutionum, tum ſpecialis habenda ratio eſt, tam in electione ſimilium, quàm in permiſsione vel prohibitione contrariorum.

1° Igitur Eligenda ſunt in hoc affectu alimenta optima, coctu facilia, conſuetudini, ætati, anníque tempori, quantùm fieri poteſt, congrua. Reſpuenda contraria, quæ nempe parùm nutriunt, quæ difficulter coquuntur, inſueta, ætati temporíque incongrua.

2° Eligenda ſunt ea, quæ conſtitutiones debiliores partéſq; præ cæteris affectas fovent & corroborant, eáq; vel ſeparatim exhibēda, vel alimentis aut medicamentis admiſcenda; ea verò quæ neque ad hunc ſcopum faciunt, neq; aliàs indicantur, in totum ſunt fugienda.

3° Permittenda ſunt evacuantia benigna & mitiora aut aliàs ſatìs correcta, quantitate moderatâ, & interpoſitis juſtis inrervallis. Contraria verò nempe evacuantia violentiora & fera, præſertim quæ partes eliquare apta ſunt, item in nimia quantitate, vel frequentiùs juſto adhibita prohibentur.

4° Permittenda quoque ſunt alterantia, ſive humores præparantia, ſive morbum ipſum corrigentia, talia quidem quæ ſimul ſint naturæ familiaria & amica, vel talium admixtione ſatìs correcta. Prohibenda ſunt alterantia violentiora, valdè diſcutientia, impenſè calida, aut quovis modo partes eliquantia vel diſſipantia.

Cap.

Cap. XXIV.

Usus rectáque administratio Indicationum prædictarum.

PRopositis jam tribus simplicium Indicationum generibus, iísque in infimas species deductis, earum *usus rectáque administratio* proximo loco venit consideranda: cujus exacta cognitio videtur absque ratiocinio & experientia obtineri non posse. Descendit enim ad individua, & non modò *selectionem* inter tot Indicata rei simpliciter agendæ in specie, sed & *inventionem quantitatis, loci, formæ, temporis, ordinis, materiæque remedii adhibendi* complectitur.

Quæ comprehenduntur sub usu Indicationum.

Consensus & *Dissensus* Indicationum multùm ad hanc inventionem contribuunt. Consensus autem duplex esse potest: *Coïndicationis*, & *Permissionis*. Permissio vel *lucro* esse potest permittenti, vel *damno*, vel horum *neutri*. Permissio damnosa semper *cum circumspectione* admittenda est, eóque tantò majori, quantò majus damnum permittenti indè adveniat. Permittens enim etsi in bonum publicum de suo privato jure nonnihil cedat, semper tamen respectu totius lucrari supponitur.

Consensûs Indicationum species.

Dissensûs earundem species.

Dissensus Indicantium duplex est; nimirum vel *Contradictorius*, vel *Contrarius*. Contradictorius apud Autores *Prohibitio* vocatur & *Interdictio*, & viribus ut plurimùm appropriari solet, cui hoc respectu semper obsequendum. Dissensus Contrarius *contrà-indicatio* dicitur, ísque non simpliciter prohibet, nisi quatenus subit rationem impedimenti, aut urgentioris Indicantis.

Quid agendum ubi consentiunt Indicantia.

I° Ubi consentiunt Indicantia, sive Coïndicando sive Permittendo, omnibus Indicatis simul (si fieri possit) satisfaciendum: Sin hoc fortè perfici nequeat, medicamenta ejusmodi cæteris præferenda, quæ pluribus, aut saltem urgentioribus scopis simul respondeant. Quod si autem hujusmodi simplicia non reperiantur, apta diversorum simplicium inter se compositio instituenda est.

Non multùm inter se dissentiunt Partes essentiæ hujus morbi.

Partes essentiæ hujus morbi, licèt admodum variæ sint, haud multùm tamen inter se dissentiunt, nihílque obstat quin magna ex parte simul posſint respici. Medicamenta enim temperatè calida & sicca, possunt unà spiritus insitos fovere, et fortè ad ex cutiendum eorum torporem conducere, simúlque tonum partium nonnihil firmare, tum ad æqualem sanguinis distributionem, adeóque ad nutritionis æqualitatem facere: Item spiritibus vitalibus atque animalibus vigorem conciliare, arterias in partibus primò affectis proritare,

proritare, nervos roborare: ad quæ capita non ineptè omnia Indicata eſſentiæ morbi ferè reduci poſſunt. Porrò vires quoque, licèt impenſè calida, aliáque omnia violenta prohibeant, hæc tamen ut moderata, ſatíſque naturæ familiaria permittunt. Cauſsæ ſimiliter his Indicatis in ſpecie parùm repugnant, licèt quoad tempus & exequendi ordinem nonnullus notetur diſſenſus, quemadmodum infrà ſuo loco videbimns.

Quare quatenus & quouſque hæc inter ſe conſentiunt, dum curationi operam damus, unâ operâ reſpicimus ſimul non tantùm vires, ſed & nonnihil ejuſdem cauſsas, eligendo ea remedia curatoria, vel iis illa admiſcendo, quæ unà poſsint craſsa attenuare, viſcida incidere, obſtructa aperire, & ſimilia. Similiter, dum in præſervatione aut eradicatione cauſsarum maximè occupati ſumus, talia eligimus evacuantia, aut talia pharmacis admiſcemus, quæ ſimul ex parte morbo ſint contraria. Atque hæc omnia eo conſilio agimus, ut quamplurimis intentionibus (utì dictum) ſimul ſubſerviamus.

Circumſtantiarum actionum Indicatarum inventio.

Inventis autem actionibus in ſpecie ſimpliciter requiſitis, proximo loco earum *debitæ Circumſtantiæ* exquirendæ ſunt.

1. Quantitatis.

1° Ergò, cùm morbus bic magnus ſit, *magnam remedii Quantitatem* ex parte ſuî exigit. Nam remedium morbo impar eum ex-

ſtirpare nequit. Oportet igitur ut medicamenti doſis, morbi magnitudini adæquata ſit. Atqui vires in hoc affectu tantam remediorum molem ſimul adhiberi non permittunt. Quare quantitatem iſtam partiri & per vices adminiſtrare oportet. Morbus enim hic chronicus eſt, tardíque motûs, neque præcipitem curationem neceſsariò exigit, &, quamvìs vires neque fortiora remedia, neque majori quantitate exhibita facilè ferant, per ἐπίκρασιν tamen evacuantium remediorum uſum permittunt. Quare, per vices, modò ptæparantibus, modò evacuantibus, modò alterantibus, aut corroborantibus inſiſtendum eſt.

2. Loci. 3° Quod ad *locum adminiſtrandi* attinet, generalis regula eſt, Remedium ad morbi ejúſve cauſsæ ſedem pertingere debere. Si ergò in vaſa penetrare debeat, per os aſsumendum; ſin ſufficiat craſsa tantùm inteſtina attigiſse, per anum injiciendum. Si naturæ propenſione humores faciliùs ad ſuperiora ferantur, vomitu exigantur; ſin contrà, per ſeceſsum. Similiter pro Naturæ inclinatione, per ſalivationem, per mictum, per ſudationem exterminentur. Particulares evacuationes in ipſis partibus affectis vel vicinis inſtituendæ. Ità enim vis remedii ad morbi cauſsæque ſedem certiùs pervenit: atque ob eandem rationem externa & topica loco proximo

proximo convenienti applicanda. Sciendum tamen eſt, inter nonnullas partes ſympathiam quandam obſervari, in quo caſu frequenter parti, cum qua conſenſus intercedit, non autem affectæ parti, vel vicinæ admoventur remedia.

3 Formæ medicamenti.

4° *Forma medicamenti* ex parte quoque à regula modò propoſitâ dependet. Si enim ſcopus ſit lenire fauces, aut aſperam arteriam, linctûs formam eligimus, ut remedium ſenſim partes affectas perlabatur, eáſque diutiùs tangat. Similiter, laborante ventriculo, ſæpè Pilulas, Pulveres, aut electuaria præſcribimus, quò diutiùs in eo commorentur; Renibus liquida potiùs deſignamus, quò faciliùs ad eos cum ſero deferantur. Formæ inſuper nonnihil etiam ab ipſa morbi naturâ pendent: ut in febribus ardentibus liquida ferè tantùm conveniunt, ſicca vix admittuntur; contrà in morbis humidis, alvóque nimiùm fluente, formæ ſolidiores præferuntur. Denique formæ medicamentorum nonnihil quoque à materia medica dependent; ſic Caſſia, formâ Boli, Cornu cervi, Corallium, & ſimilia, formâ pulveris; alia infuſa feliciùs operantur. Similiter amara, nauſeam moventia, fœtida Pilularum formâ celantur, interdum quoque deaurantur, aut etiam boli formâ nebulis involuta exhibentur.

Notandum hìc eſt non tanti momenti ut plurimùm eſſe remedii formam, quin ea cedat faciliori aut commodiori adminiſtrationi reſpectu admiſſionis vel receptionis ægrotantis. Multi enim Pilulas nequeunt deglutire, alii potiones vomitu ſtatim rejiciunt, alii alias fortè formas averſantur. In hoc affectu, cùm pueri ferme omnes medicamenta reſpuant, ea præ cæteris præferenda eſt forma, quæ iis minùs moleſta minúſque nauſeam creäre deprehendetur.

4 Temporis agendi.

5° Quod ad *tempus agendi* attinet, danda opera eſt,ut ità adminiſtrentur medicamenta, ut quàm minimùm tempora cibandi, exercendi, dormiendi interturbentur. Per hanc enim ætatem vires vix integræ conſervantur, abſque his per juſta intervalla interpoſitis.

Evacuantia, aperientia, attenuantia, incidentia, primo manè & jejuno ventriculo propinanda; & ſi repetenda eodem die, horâ quartâ pomeridianâ, ſimiliter jejuno ventriculo. Roborantia, adſtringentia, partes firmantia, quietem procurantia, veſperi potiùs ſumenda vel admovenda; nonnulla autem ex his poſt cibum etiam fortè conveniant.

Quæ cibo admiſcentur medicamenta, palato grata eſſe debent, nè ventriculo nauſeam moveant, & coctionem impediant, aut cibi faſtidium pariant, viréſque dejiciant.

5° Quod

5° Quod ad *Ordinem procedendi* attinet, duæ occurrunt generales regulæ. Prior est, Id agendum esse priùs, quod præmissum viam sternit ad sequentia remedia, ideóque id priùs esse removendum quod rationem impedimenti habet respectu deinceps agendorum. Posterior est, Urgentiori Indicanti semper priùs esse subveniendum, nisi aliquod obstet impedimentum.

5 Ordinis procedendi.

Si ergò quæstio sit, utrùm morbus, an morbi caussa priùs operam medicam exigat, facilis erit secundùm priorem regulam responsio: Caussas nempe habere rationem impedimenti respectu curationis morbi: Eam quippe fovent, vímque medicamentorum infringunt. Quare priusquam morbum ipsum pressiùs impugnamus, caussæ, quantùm fieri potest, averruncandæ, aut saltem ità minuendæ, cicurandæque, ut quàm minimùm morbi expugnationi obstent. Interim tamen, dùm in amovendis caussis satagimus, non planè negligenda est morbi essentia, ut suprà monuimus. Immo ità domitâ nonnihil morbi caussâ, ut ad tempus curationem non insigniter impediat, licet (nondum penitùs evictis ejectísque caussis) essentiæ morbi impugnationem paullò pressiùs aggredi; eâ tamen lege, ut, insurgentibus iterum & de novo rationem impedimenti induentibus caussis, ad earum subactionem,

An morbus vel ejus caussa priùs à medico invadi debeat?

evacuationémque protinus revertendum ſit; adeóque in Chronico hoc affectu, per vices, modò cauſsæ, modò morbus ipſe impugnandus venit: atque hanc actionum viciſſitudinem vires faciliùs tolerant, quàm ſi ſolis cauſsis expugnandis, donec penitus exterminarentur, continuè inſiſteremus.

Porrò quum cauſsæ morbificæ in hoc affectu ob viſciditatem, craſſitiem, & fortè impactionem, ineptæ ſint ad motum; liberandæ ſunt, priuſquam evacuentur, ab hoc impedimento & præparandæ: Siquidem *quæ movenda ſunt, fluida priùs facere oportet*, ut dictat ſenex. Similiter craſſities iſta, viſciditas, & impactio materiæ, ſi adſit, indicant attenuantia, incidentia, & deobſtruentia; ſed hæc non tutò propinantur impuritatibus adhuc circa primas vias reſtagnantibus, quæ cum medicamentis in venas fortè rapiantur, ſanguinémque ulteriùs inquinent, vel ſaltem efficaciam medicamentorum retundant. Habent hæ ergò rationem impedimenti, & omnino primò ſunt amovendæ.

Denique univerſalia evacuantia particularibus & topicis ſunt præmittenda, præſertim ubi utrique intentioni ſimul incumbere non licet. Nam cauſsæ univerſales in corpore fluitantes facilè in locum particularium evacuatarum ſurrogantur, affluxúmque ad

partem

partem priùs affectam renovant : caufsarum verò particularium tenuior & ad motum aptior pars evacuatur, craffior verò fortè magìs impingitur. Quare univerfales caufsæ adhuc in corpore fcatentes rationem impedimenti habent refpectu evacuationis particularis, & per confequens priùs funt exigendæ.

Pofterior regula erat, Indicanti urgentiori, fi nullum interveniat impedimentum, primò fuccurrendum effe. Urgentius Indicans id dicitur, *quod majus periculum minatur*. Omne autem Indicans urgens fupponitur graviter corpus affligere, viréfque cum periculo atterere. Hoc itaque refpectu, aliquando morbo eft opitulandum primò, neglectâ caufsâ; aliquandò etiàm graviori fymptomati, neglectis tùm morbo tùm ejus caufsâ; ut in concitatiori alvi fluore, diuturnis vigiliis, profufiori fudore, & fimilibus. Sed vel in hifce cafibus habenda fimul ratio eft, quoufque fas eft, tùm morbi tùm caufsæ, & úbi tantummodo correctum eft urgentius fymptoma, impetúfve morbi repreffus, ad regularem procedendi methodum redeundum eft. Hæc enim regula non ad ordinarium legitimúmque curandi ordinem, fed methodum neceffitatis pertinet.

Adhæc, ad rectam Indicationum adminiftrationem abfolvendam, *accurata materiæ medicæ*

medicæ cognitio requiritur, de qua in sequentibus agendum.

Cap. XXIX.

Materia medica propositis Indicationibus respondens, & primò χειρεργική.

Materia medica *experientiâ* potissimùm & *analogismo* adinvenienda est, quamvis neque aliud qualecunque ratiocinium planè excludendum putemus. In tria genera vulgò, neque ineptè, distribuitur. In præsidia χειρεργικὰ, φαρμακευτικὰ, & διαιτητικὰ, quæ hìc suo ordine prosequemur.

Tria summa genera præsidiorum medicorum.

1 Chirurgica: Scarificatio Aurium

Chrirurgica in hoc affectu communiter recepta ac probata, & præ cæteris famosa, duo præsertim sese offerunt: *scarificatio Aurium*, & *Fonticulus*. De pluribus verò aliis (ut infrà videbimus) inquisitio instituetur; viz. de *Cucurbitulis*, de *sanguisugis*, de *vesicantibus*, de *Ligaturis*, & *Fasciis*. *Venæsectionem* verò ipsam vires non tolerant, ut cuivis facilè innotescit, qui ad ætatis fragilitatem, habitûs partium extenuationem, venarúmque gracilitatem attendere velit.

Agmen ducet scarificatio Aurium. Empirici nostrates, qui hunc affectum tractant, eam pluris faciunt quàm quis facilè putaret.

So-

Solemniter quippe in ſua praxi eam celebrant, abſque ea vix felicem curationem ſperant. Nos verò, licèt hoc remedii genus non improbemus, vidimus tamen abſque ejus uſu nonnullos pueros feliciter ſanatos. Et illi ipſi qui ei plurimùm tribuunt, maximâ ex parte vix notabilem quantitatem ſanguinis eliciunt. Aliqui tamen teſtantur ſe vidiſſe ſatìs largam ſanguinis copiam cum euphoriâ hâc operatione eductum. Ut ut ſit, credibile eſt eos pueros faciliùs hoc remedium ferre, plúſque emolumenti ex ejus uſu obtinere, qui ſanguinei ſunt & habitiores, quíque *alogotrophiâ* potiùs quàm *atrophiâ*, aut *tabe*, *aliáve magnâ partium extenuatione* detinentur. Practici noſtri plerumque bis vel ter, interpoſitis ſeptem circiter dierum intervallis, hanc operationem repetunt. Rariùs lanceolâ aut acutiori ſcalpello, frequentiùs ordinario obtuſioríque cultello id perficiunt, nihil dolorem ejulatúmque Infantis morantes. Porrò, in conchâ Auris ut plurimùm hanc ſcarificationem inſtituunt; aliqui verò eam ad interiorem & exteriorem Alæ ſive Pinnæ Aurium circumferuntiam, immo ad Helicen uſque extendunt. Nemo hactenus, quod ſcimus, poſterioris lateris Auriculæ ſcarificationem tentavit, quamvìs revera haud obvium ſit rationem reddere, cur illic adminiſtrata minùs conduceret quàm in ipſa Auris Conchâ.

Adferre

Conjectura cur concha Auris præ cæteris ejus partibus in hoc affectu scarificatur?

Adferre tamen libet conjecturam saltem nostram cur concha Auris præ cæteris ejus partibus ad hanc operationem eligatur, quam tamen nondum confidenter adstruimus; etsi probabiliter ad minimum sustinere posse putemus, modò verum sit id, quod diligentissimus Fabricius Hildanus obser. 4ª Centur. 1ª de nervo quinti paris retulit: huic enim observationi conjectura hæc funditus innititur, eáque fortè vacillante unà corruit. Conjectura ipsa hæc est. Suppositis distributione & usu nervi 5ⁱ paris loco citato memoratis, scarificatio in Concha Auris commodè cùm liberare istum nervum à qualicunque oppressione, tum torporem ejusdem excutere, eíque vigorem præstare potest. Est enim Concha Auris locus ei proximus quem ferro licet attingere. Quare evacuatio hìc facta materiam prementem ferè originem illius nervi immediatè derivare, simúlque dolorem inferendo calorémque augendo, qualemcunque torporem ejusdem excutere, vigorémque ei addere poterit. Si ergò nervus hic (ut ibidem asserit celeberrimus ille Chirurgus, aut pars ejus ad spinalem medullam distribuatur, neque spinalem medullam unquam deserat, sed continuè ramulos cum nervis spinalis medullæ ad crurum & pedum extrema emittat; facilè concedi potest, nervum hunc ab ob-

struĉtione

ſtructione ſic liberatum, excitatum ac vigorem nactum, ipſam ſpinalem quoque medullam, omnéſque indè ortos nervos, quos ex iſta ſententia ad extrema concomitatur, nonnihil excitare iiſque vigorem aliquem imprimere. Quare neceſſe eſt ſcarificationem hoc loco factã in concha nempe Auris longè majoris eſſe efficaciæ, quàm ſi in ulla parte ejuſdem Auris à nervo quinti paris remotiore adminiſtraretur. Idem ferè dici poteſt de vulnuſculo hìc facto per obtuſius cultellum. Etenim affirmant nonnulli Practici præſtantiam hujus operationis non tam quantitatem ſanguinis extrahendi, quàm doloris in iſta parte excitationem reſpicere: quod ad excitationem vigoríſque conciliationem nervi quinti paris facilè quis ſeducat.

Utilitas ſcarificationis Aurium in hoc affectu.

Sed miſsâ hâc conjecturâ, alias proponamus conſiderationes, quarum reſpectu ſcarificatio hæc ex uſu eſſe poſſit in hoc affectu. 1°. Hinc obtinemus particularem quandam capitis evacuationem; quæ pars, ſi quæ alia, in hoc morbo particulari plenitudine gravatur. 2° Ipsâ ſanguinis evacuatione ejuſdem craſſitiem & viſciditatem nonnihil corrigimus, adeóque æqualiorem ejus diſtributionem, æqualiorémque partium nutritionem promovemus. 3° Hinc nonnihil excutimus partium torporem.

Notandum hanc operationem quum evacuationem

cuationem particularem & topicam præſtet, non ſimpliciter primum locum in methodo curandi mereri, ſed præmiſſis univerſalibus ſuo loco ſubſequi debere.

Denique ridiculum quid & ſuperſtitioſum ſapit, quod aliqui in hujus ſcarificationis adminiſtratione factitant; dum dextræ Auris ſanguinem lanâ exceptum ſiniſtro hypochondrio, ſiniſtræ dextro alligunt. Hæc de Aurium ſcarificatione.

Fonticuli utilitas.

Fonticulus in hoc affectu multùm probatur, atque hoc ſolo ferè præſidio nonnullos puellos liberatos fuiſſe novimus. Etenim non tantùm ea omnia præſtat, quæ ſcarificationi Aurium modò adſcripſimus, ſed & ſpecialiter Hydrocephali potens cùm curativum, tum præſervativum remedium eſt, & ad enormem capitis magnitudinem paullatim imminuendam, ejúſque ſuperfluam ſeroſitatem evacuandam, tum inordinatum oſſium augmentum reprimendum multùm conducit. Manifeſtè quoque nimiam ſpinalis medullæ humiditatem exſiccat, calorem ſuſcitat, nervos roborat, eorúmque torporem excutit.

Ad hoc remedium non adſcendendum niſi neceſsitas urgeat.

Quum verò hoc remedii genus per ſe ulcus quoddam ſit, & nonnihil doloris puello geſtanti inferat, nutricíque inſuper aliquid moleſtiæ indies creet, non id præſcribendum niſi ea morbi magnitudo ſit, ut eam aliis remediis abſque hoc ſatìs domari poſſe vix ſperemus.

Ex-

Excitandus eſt Fonticulus inter 2^am^ & 3am Colli vertebram. Aliqui eum *cauterio actuali* inurunt, ſed hunc modum ob doloris vehementiam minùs probamus: alii cauterio potentiali; ſed neque hìc arridet, quòd cauſtica infantuli naturæ nimis ſint adverſa, & neſcio quid venenoſi inſinuent, ſpiritúſque ſaltem nimiopere diſſipent, partéſque debilitent. Probamus ergò potiùs Fonticuli excitationem per *ſimplicem inciſionem* acuto ſcalpello factam.

Modus commodus Fonticulum ad nucham excitandi.

Aliqui utuntur *forcipe ferreo* in hunc uſum concinnato, quo cutem, loco inciſionis priùs atramento notato, comprehendunt, moderatáque compreſſione ſenſuum partis obtundunt, dein per forcipis medium quod oblongo foramine pertuſum eſt, ſcalpellum adigunt, inciſionémque perficiunt. Facto vulnere piſum ſeu artificiale, ſeu naturale intrudunt, ſuperimpoſito Empl. digeſtivo; huic chartam vel linteum multoties implicatum imponunt, eíque ſcutum parvulum ex materia aliqua ſolida factum adhibent, cui faſciæ 4 aſſuuntur, quarum duæ ſuperiores fronti circumductæ aciculis capitis integumentis annectuntur; duæ inferiores involucris pectoris ſimiliter aciculis affiguntur, atque hoc modo deligato vulnere piſum non excidit, ſed fonticulum format. Aliqui loco Fonticuli *ſetaceum* ſurrogant, quod non planè improbamus,

probamus, nisi quòd nimis molestum ac dolorificum videatur, solúsque Fonticulus ut plurimum sufficiat. Hæc de Fonticulis. Sequuntur jam aliæ nonnullæ Chirurgicæ operationes examinandæ.

Hirudinum usus plus nocere quàm prodesse videtur.

Primò loco *Hirudines* se offerunt. Harum certè applicatio quid in hoc morbo curando præstet vix dum satìs experti sumus. Si rationem solam consulamus, suspicamur plus damni quàm emolumenti ab hoc remedio exspectandum esse. Etenim si alicui capitis parti admoverentur, ob continuam suctionem facilè affluxum sanguinis eò versùs concitatiorem efficerent. Sin aliis partibus applicarentur, sauguinem à partibus ejus inopiâ priùs laborantibus detraherent.

Cucurbitulæ cum scarificatione improbantur ut noxiæ; sine scarificatione, ut inutiles.

II° *Cucurbitulas* non tàm noxias quàm inutiles existimamus. Equidem eas quæ *cum scarificatione* adhibentur planè rejicimus, non tantùm argumentis modò allatis de sanguisugis ducti, sed & metu dejectionis virium ob dolorem, & administrationis molestiam moti. Cucurbitulas *sine sacrificatione*, ut dicere cœperamus, neque vires,neque morbus, ejúsve caussæ videntur respuere. Verumtamen parùm hæ efficaces sunt, & perpendendum relinquimus, an utilitas qualis qualis ex earum usu emergens, applicationis molestiam satìs compenset.

Nihilominus fieri potest, ut respectu alterius

rius morbi conjuncti earum usus alicujus sit momenti; ut in Pleuritide, Phrenitide, atq; ubi imminet periculosus aliquis fluxus in partem quandam principem. In quo casu, forsan istæ, quæ cum scarificatione adhibentur, in grandioribus & robustioribus puellis admitti possint. Applicentur autem vertebris Colli, humeris, Natibus, interioribus femoris partibus, plantis Pedum, aliísque locis prout peculiaris affectus complicatus postulaverit.

Nisi alterutras efflagitet alius aliquis complicatus affectus.

Notandum interim in tam tenera ætate multò minores eligendas esse Cucurbitulas, eásque minori cum flamma admovendas, quàm aliàs in adultis solent, scarificationémque, si omninò admittatur, leviori manu infligendam esse.

III° Quod ad *vesicatoria* attinet, licèt eorum etiam usum nondum satìs experti simus, & licèt tum σηπτικὰ quòd partes eliquent tum καυστικὰ, quòd altiùs penetrent crustámq; inducant, ab hoc affectu arceamus, illa tamen πυρωτικὰ, quæ vesicas tantùm in cute excitant, utiliter interdum admitti posse conjectamur.

Vesicatoria interdum utiliter hìc adhibentur.

Dicas, *Cantharides (è quibus ferè conficiuntur) impensè esse calidas, & præterea venenosæ cujusdam qualitatis suspectas.*

Object.

Respondemus, Nè quid de Cantharidum qualitatibus hìc interseramus, concedimus

Resp.

id quod aſſeritur. Verùm cùm externæ tantùm cuticulæ, & particulæ ejus non adeò extenſæ adhibeantur, & cùm ſtatim excitata veſica amoveantur, earum caloris exceſſus, virúſque, vix ultra cuticulam altiùs in corpus penetrat, adeóque ſine notabili detrimento remedium hoc adhiberi poteſt. Sed quæras, quid hinc commodi exſpectare liceat? Dicimus, efficaciter intemperiem frigidam & humidam corrigere, torporémque ſpinalis medullæ, cerebri, nervorum, partiúmque nervoſarum excutere, ſimúlque omnes partes firmiores ac rigidiores præſtare, pulſúmque fortiorem in externis partibus proritare: quæ omnia in hujus affectûs curatione non parvi ſunt momenti.

Eorum utilitas notatur.

Obſervatio.

Aliquis noſtrûm teſtatur ſe bienni puello, qui hoc morbo affectus in febrim quoque continuam & malignam inciderat, quíque jam prope phreneticus factus fuerat, præſcripſiſſe inter alia veſicatorium vertebris colli adhibendum. Manifeſtum hinc levamen puellus mox ſentire viſus eſt, & poſt aliquot dies à febre liberatus eſt. Poſtea bis vel ter infuſione *Rhab.* &c. purgatus, præter omnium exſpectationem, ferè abſque aliis remediis, hunc affectum quoque excuſſit. Verùm enimvero ut vix reperias commodum quod nulla ſecum incõmoda trahit; ità neq; hoc remedium ab omni parte culpâ ſuâ vacat.

cat. Moleſtum quippe & dolorificum atque ingratum pueris eſt; eorum porrò luſus & exercitia ad tempus interturbat; cujus rei reſpectu, niſi fortè alius morbus complicatus exercitia unà interdixerit, vix plus utilitatis, quàm damni præſtare poterit. Adhæc, vis ejus ſubitò exeritur,& mox paullatim exhauſta eſt, quod non uſquequaque chronico morbo quadrat. Denique Fonticulus, qui chronicis morbis proprius eſt, in hoc affectu ejus vicem ſupplere poſſe videtur. Quocirca, vix medicamenti veſicatorii applicationem in hoc curando morbo admittimus, niſi acutus unà complicetur morbus, qui ſuî cauſsâ hoc remedii genus exigat, ut in caſu modò propoſito evenit.

Tum etiam incommoditas.

Ubi autem res poſtulat, ut applicetur veſicatorium, commodiſſimè id fieri poſſe videtur ſuper vertebras Colli, niſi fortè fonticulus illic excitatus locum præoccupaverit; in quo caſu vel ponè Aures, vel 4 digitos infra Fonticulum admoveatur. Non negamus quin reſpectu aliorum morborum complicatorum aliis atque aliis locis coaptetur: hìc verò deſignamus locum qui maximè reſpiciat præſentem morbum.

Locus commodiſsimus applicationis veſicatorii in hoc affectu.

IV° *Ligaturæ* quoque ad hunc titulum referri poſſe videntur, & quidem concedimus eas aliquando in hoc affectu non planè eſſe inutiles, nimirum, ſi eæ valdè moderatæ, ſi

Ligaturæ hìc ex uſu eſſe poſſunt.

 per

per justa intervalla, si locis convenientibus adhibeantur; verùm cavendum, nè incremento partis, cui applicantur, obstent; quod fit, si satìs laxæ sint, si ex lanâ molliori confectæ, si interdiu aut aliqua diei parte, levitérque constrictæ, noctu verò solutæ, si cruribus supra genu, brachiis supra cubitum adaptentur.

Sed cum cautione usurpandæ.

Videntur autem Ligaturæ hìc conducere ad sanguinis affluxum à capite revellendum, eundémque versùs partes extenuatas externásque & extremas promovendum; præterea ad nimis lubricum sanguinis reversum in illis partibus quibus adhibentur, retardandum.

Ad quid eæ conferant.

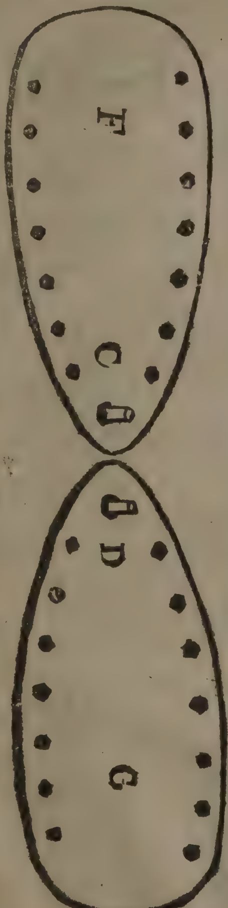
V° Huc quoque spectat certarum partium *Fasciatio*, quippe quæ cum Ligaturis affinitatem habet. Solent enim aliqui ad firmandas partes earúmque calorem fovendum fasciis laneis eas involvere; pedes nimirum, tibias, genu, & vicinas femoris partes. Cavendum verò, nè eæ nimis strictæ liberum partium accretionem impediant.

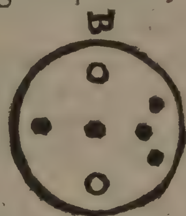
Fasciarum usus & modus eas concinnandi.

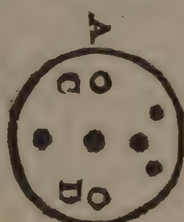
Alii loco Fasciarum *Ocreas fibulatas* panno laneo succinctas conficiunt; has verò non solâ firmitatis aut caloris gratiâ effingunt, sed etiam ad curvitatem ossium reducendam, vel ad inflexos Articulos erigendos. Aliqui *Ferulas* addunt, aut *particulas fissi ossis Cetæ.* Verùm tria potissimùm in harum structurâ

sunt

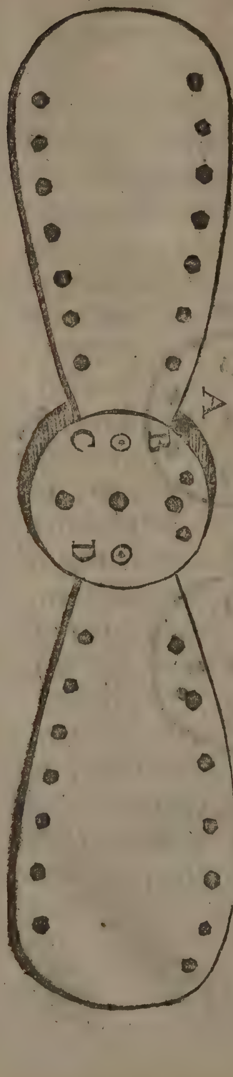
ſunt notanda. 1° Ut premant aliquantulùm extantem & convexam oſſis partem. 2° Ut cavam vix tangant, quin potiùs à compreſſione defendant. 3° Ut parti ſint benè adaptatæ, & articulorum motum quàm minimùm impediant. In hunc finem iſtæ ocreæ anteriori parti, quâ genu ſpectant, tranſverſim ſecari poſſunt: ſimiliter, ſi opus ſit, ut Ferulæ ſupra genu extendantur ad ſuſtinendam & erigendam ejuſdem deflexionem, requiritur, ut cum duplici articulo formentur in loco flexionis, in hunc modum.

Forma articulationis Ferularum.

A B *Rotulæ binæ ferreæ.*

C D *Axes articulorum ferularum.*

Clavi, quibus Rotulæ firmiter junguntur.

F G *Asserculi sive ferulæ binæ.*

Loco Ferularum commodiùs substitui possent tenuissimæ laminæ ferri, totúmque instrumentum ex ferro fabricari posset.

Axes bini C D, super quos flectũtur asserculi sive ferulæ F G, duobus orbiculis dictis insiguntur. Orbiculi verò ipsi A B C ex laminis ferri quàm tenuissimis (modò firmis) nè nimis graves sint, fabricantur, simúlque admodum politis, nè asserculorum motum impediant. Æqualis sunt diametri, seu latitudinis hi Orbiculi, putà duorum circiter digitorum transversorum, atque ità inter se coaptantur, ut ab omni

omni parte paralleli ſint; interſtitium verò inter illos tantum ſit,ut aſſerculorum capita appoſitè excipiat. Porrò orbiculi hi non modò duplici axe C & D,ſed & quinque clavis ferreis in ſchemate punctulis minoribus notatis transfigendi,firmitérq; copulãdi ſunt. Deniq; tota inſtrumenti compoſitio ità comparanda eſt,ut commodè alligari poſſit ad prominens latus genu inflexi, ſimúlque tàm extenſioni quàm ordinariæ ejuſdem flexioni inſerviat, deflexionem verò ejus ad alterutrum latus præſertim ad prominens coërceat:quæ cauſa eſt, cur duplici orbiculo axes infiguntur, ſcil. nè quà juncturæ vacillent, & deflexioni genu cedant.

Similiter torſio pedum faſciis quoque frequenter emendatur. Si digiti pedum extrorſum diſtorquentur, nocte faſciis colligandi ſunt, interpoſito inter calcaneos, talóſque pulvinari. Sin introrſum digiti pedum torqueantur, colligandi ſunt tali, immittendúmque pulvinar inter majores pedum digitos.

Denique ad truncum corporis erigendum, aut erectum ſervandum, ſolent *thoraces ex duplici panno conſutos* conficere, interpoſitis exiguis *aſſerculis oſsis ceti*, quos ità corporibus Infantium coaptant, ut ſpinam erectam ſiſtant, oſſa prominentia reprimant, incurva ab ulteriori compreſſione defendant; curandum

dum quoque nè ſint, aut ſaltem quàm minimùm puellis geſtantibus moleſtæ, atque ut ſuper ſpinam dorſi funiculo in hunc uſum accommodato fibulentur.

Cap. XXX.

Materia φαρμακευτικὴ *& 1° Eluentia primas vias.*

MAteria hæc multiplicis ac nobiliſſimi uſûs eſt, plurimíſque Indicationibus ſatisfacit. Omnia quippe medicamenta, quæ vel morbi cauſsas, vel morbum ipſum, vel ſymptomata primò reſpiciunt, exceptis ſolis chirurgicis, complectitur.

Remediorum pharmaceuticorum diviſio.

Dividitur in remedia *Interna & externa*; & utraque in *Simplicia & Compoſita*: Interna demum ſubdividi poſſunt in *Eluentia primas vias*, in *Præparantia*, in *electivè Evacuantia*, in *Alterantia ſpecifica & Roborantia*, denique in *Corrigentia ſymptomata.*

Primum locum inter hæc merentur Interna, atque ex illis Eluentia impuritates primarum viarum, cùm hæ, ut ſuprà monuimus, habeant rationem impedimenti reſpectu remediorum ſequentium, & ſimpliciter primò ſint amovendæ. In ſingulis autem titulis, quantùm rei natura fert, ſimplicia compoſitis præmittemus.

Eluentia

Eluentia hæc tria genera adhuc comprehendunt, viz. *Enemata*, *Emetica*, & *Catharctica lenitiva.*

Enematum usus, earúmque Formulæ quædam.

Enematum injectio, priusquam pressius curationem aggredimur, tunc potissimùm prærequiritur, cùm alvus adstricta est, fæcésque induratæ; aut cùm flatus intestina torquent, aut quævis intestinorum tormina ægrum affligunt. In quibus casibus non modò ante quamvis præparationem, sed & ante vomitionem, immo ipsam lenitivam purgationem nonnunquam utiliter præmitti possunt. Nunquam hæc è violentioribus purgantibus, frequenter verò è lenitivis & benignis, aliquandò etiam è solis lubricantibus & flatus discutientibus constant. Longiùs à pastu injicienda sunt tepidé. Formulas aliquot subnectemus.

Quando Enemata proficiunt.

Cautio in eorum præscriptione observanda.

℞ *Lactis vacc. rec. calfact.* ℥iij. iiij. vel v. *semin. anis pulv.* gr. x. *sacch. commun.* ʒj. ʒjß vel ʒij. *vitellum unius ovi* M. F. Enema. Addi insuper potest *butyr. recent.* ʒß.

℞ *Decocti emoll.* q. s. *elect. lenit* ʒß *syr. ros. solut. viol. an* ʒvj. *ol. chamæm* ℥j. M. F. Enema injic. tepidé.

℞ *Rad. alth. contus.* ℥ß. vel ejus loco *fol. malv.* vel. *flor. ejusdem* M ß. *fl. chamæm* p. j. *semin.*

ſemin. carminant. ʒij. Coq. in ſ. q. *ſeri lactis cereviſiati. Colaturæ* ℥iiij. vel v. adde *diacaſſiæ* vel *Elect. paſſulati* ℥ß. *ſyr. roſat. ſolut. ſimpl. ſacch. culinaris an.* ℥j. *butyr recent.* ʒvj. Addi poteſt, ſi viſum fuerit, *vitellum unius ovi.*

℞ *Fimi equi non caſtrati recentis* ℥jß. *ſemin. aniſ. fœnic. malvæ contuſ. an.* ʒjß. *fl. chamæm.* p. j. Coq. in ſ. q. *ſeri lactis cereviſiati. In colaturæ* ℥iiij vel v. ſolve *ſyr. viol.* ʒx. *ſacch. communis ol. roſat. an.* ℥ß. M. F. Enema.

Emeticorum uſus, & quædam eorum Exempla.

Emeticorum utilitas.

Emetica, ſeu vomitoria, tria potiſſimùm præſtant. 1° Humores ſive crudos, ſive corruptos, & quaſcunque impuritates in ventriculo contentas evacuant, ídque per viam breviorem & expeditiorem, quàm ſi per ambages & anfractus Inteſtinorum circumducerentur. 2° Agitando omnes partes, imprimis viſcera, humores craſſos viſcidóſque iis adhærentes, aut iiſdem impactos magìs fluxiles reddunt, & frequenter excutiunt, præſertim in ventriculo & Inteſtinis collectos: quo nomine Colicis doloribus ſubveniunt, & ad obſtructiones reſerandas multùm conferunt. 3° Omnium partium corporis & maximè viſcerum excretricem facultatem efficaciter ſtimulant, hincque latentes morborum, imprimis febrium intermittentium

mittentium fomites & caufsas fæpè unicâ vice exhibitâ eliciunt. Enimvero inter vomendum Inteftina quoque ad excretionem per fedem ftimulantur; Hepar per Porum Biliarium bilem; Pancreas peculiare fuum excrementum per novum ejufdem vas profufiùs in inteftina effundit; Lien quoque fortè fuum excrementum in ventriculum per vafa nondum fatìs nota uberiùs exonerat; Renes ferum per ureteres, Pulmones efficaciori tuffi concitatâ pus mucúmve per trachæam arteriam; Cerebrum, pituitam, & falfum ferum per palatum, per nares, oculófque copiofiùs folito excernit. Denique totum corpus ad diaphorefin five manifeftam per fudorem, five occultam per infenfibilem tranfpirationem pronius plerumque redditur. Notandum interim eft non leviora quæque vomitoria, neque etiam ipfa fortiora, fi imminutâ dofi exhibeantur, ftatim hæc omnia plenè perficere; attamen fuâ operatione plus minúfve pro viribus & quantitate medicamenti eò collimare, & fortiora quidem plenâ dofi datâ tres metas propofitas efficaciter attingere.

Circumfpectio adhibenda eorum ufu.

Ex prædictis facilè cuivis innotefcit fortiora Emetica pleniori quantitate præfcripta puellis hoc morbo correptis competere non poffe, neque teneras eorum vires tantos in corpore tumultus, & tam univerfalem evacuationem

cuationem subitóque factam perferre posse. Quapropter circumspectè admodum hoc remedii genus puellis præscribendum est, tum etiam atque etiam vires & medicamenti efficacia ac quantitas contrà sunt pensitandæ. In hunc ergò finem aliquot cautiones juniorum gratiâ hîc subnectere non erit inutile.

1° Vomitus in hoc affectu concitandus non est, nisi humores sponte suâ nonnihil sursum vergant, iíque per superiora non difficulter exigi possint.

2° Nisi puelli per se ad vomendum sint proclives, vomitúmque facilè ferant.

3° In sputo sanguinis, Phthisi seu Tabe, Hæmorrhagiâ Narium in quavis internâ venarum apertione, similibúsque casibus ab hoc remedio abstinendum.

4° Potentiora Emetica liberaliori dosi exhibita hìc interdicuntur. Etenim metus est nè insitos spiritus nimiùm depopulentur, ipsásque partes solidas plus æquo priùs extenuatas ulteriùs eliquent.

Qualia vomitoria hìc conveniant.

Oportet ergò, ut vomitoria hìc in usum vocanda, vel naturâ suâ leniora sint, vel saltem fortiora satìs correcta & parcâ dosi administrata.

Object. Dicas si leniora sint, aut diminutâ quantitate exhibita, vix efficaciter posse humores evacuandos educere.

Resp.

Resp. Revera ubi naturam aut non, aut parùm adminiculantem habemus, ità rem se habere; in quo casu negamus vomitoria omnino esse exhibenda: suppositâ verò aptitudine tum humorum tum corporis ad hanc evacuationem (ut in primâ & secundâ cautione requiritur) etiam leniora vomitoria humores imprimis viis stabulantes evacuare queunt: quod idem dicendum quoque est de fortioribus probè correctis parcáque manu exhibitis. Etenim ob correctionem & diminutam quantitatem haud multùm corpus exagitant, aut naturam lacessunt, atque interim ob ventriculi humorúmque proclivitatem huic scopo satisfacere valent. Paradigmata jam aliquot subjungamus.

℞ *Summitat. Erigeri* M ß. *passul. Corinth.* ℥j. Coq. in ℔j. *cerevisiæ non-lupulatæ* ad medietatis casum. *Colaturæ* ℥iij. adde *syr. acetos. simpl.* ℥ß. M. & ehib. tepidé.

Vel

℞ *Infusionis croci metallor. in vino Hispan. loco frigido factæ & per subsid. optimè depurat.* ʒj ʒjß. ʒij. (pro ratione ætatis ac roboris) *syr. acetos* simpl. ʒß. *seri lactis cerevisiati* ℥j.ß. *aq. cinam.* gutt. x. vel ejus loco, si convulsiones metuuntur, *aq. antepilept. Lang.* ℈j. M. & ebibat tepidè manè cum regimine.

℞ *Succ. fol. Asuri* ʒß. ℈ij. vel ʒj. *syr. acetosi simpl.* ßij. *seri lactis cerevisiati* q.s.M.

℞ *Salis*

℞ *Salis vitrioli præp.* a. gr. v. ad gr. x exhibe ſimiliter in *ſero lactis cereviſiato.*

Catharctica Lenitiva.

Cautiones circa uſum Lenientiũ obſervandæ.

Hæc evacuantia cùm effectus ſuos placidè ſine tumultu exequantur, non illam medici circumſpectionem, quam Emetica aut electivè Purgantia poſtulant. Tria tamen circa illorum uſum cavenda ſunt. 1° Nè ingrato ſapore eam ventriculo nauſeam inferamus, ut poſtmodum omnia medicamenta averſetur & abhorreat. 2° Nè nimiâ pharmaci quantitate ventriculum gravemus. 3° Nè aſſumptum pharmacum vomitu ſtatim rejiciatur. In hunc ultimum ſcopum ſolent aliqui os puelli grato aliquo liquore ſtatim colluere; alii tantùm in os ejuſdem ingerunt vel *ceraſa condita*, vel *pruna Brigniolenſia*, vel *conſervam Berberorum*, vel *ſuccum Aurantiorum ſaccharo admixtum*, aut *ſimilia.*

Lenientium diviſio.

Dividi hæc Lenitiva poſſunt in *Simplicia*, & *Compoſita*; & hæc iterùm in ea *quæ in Pharmacopoliis extare ſolent*, & ea *quæ pro re natâ de novo parantur.*

Simplicia, quæ huic ſcopo per ſe ſatisfaciunt, admodum pauca reperiuntur; ut *Manna, Caſsia fiſtularis, Aloë ſocotrina, Tamarindi, Polypodium quercinum.* At verò minùs efficacia, quæque non (niſi purgantibus aliis mitioribus acuantur) lenitivam indolem induunt,

plura

plura occurrunt. Ut *uvæ passæ majores, tum Corinthiacæ, Jujubæ, sebestenæ, Pruna dulcia & damascena, Ficus, Dactyli, Pulpa Pomorum assatorum, Flores Malvæ, Violarum, Herbæ Parietariæ, Mercurialis, Rad. Althææ, Glycyrrh. semina 4 frig. maj. semina Malvæ, Amygdalæ dulces, Ova sorbilia, Pinguedines, Butyrum, Oleum Olivar. ol. amygd. dulc. serum Lactis, & similia.* Hæc licèt per se parùm efficacia sint, aliorum tamen purgantium admixtione non contemnendam vim lenitivam acquirunt.

Composita lenitiva hæc in Officinis prostant. *Cassia extracta cum vel sine senna, Diacassia, Elect. Lenitivum, Diaprunum lenitivum, Elect. passulatum, Decoctum commune pro Medicina, Decoctum fl. & fruct. syr. & mel violarum, syr. rosar. sol. mel Mercuriale, mel Passulatum, Conservæ Rosarum pallidarum, Florum Malvæ, violarum.* Formulas nonnullas extemporaneas his subjungere possumus. Ut

℞ *Mannæ Calabrinæ opt.* ℥vj. *cremor. tartari* gr. vij. *seri lactis cerevisiati* (**Posset Ale** *dicti*) *in quo parùm sem. anis. ferbuerit* ℥jß. Misce & exhib. mané. Loco seri *ejusmodi* substitui potest *jusculum aliquod*, vel *Decoct. commun. pro medicina*, vel *Decoct. fl. & fruct.*

℞ *Elect: Lenitiv.* ʒjß. vel ʒij. *syr. ros. solat.* ℥ijß. *viol.* ℥j. *cremor. tart.* gr. x. *seri lactis cerevisiati*

visiati M. & capiat in aurora. Aliqui parant *syr. lenitivum* in hanc modum.

℞ *Polypod. quer.* ℥ij. *tart. alb. præpar.* ʒij *Pomor. dulc.* M. xij. *Uvar. passar. exacinat.* ℥j. Coq. in s. q. *aq. font. ad* ℔j. *In Colaturâ infunde per noct. fol. senn. elect.* ℥jß *rhab.* ʒij. *pulpæ Cassiæ recenter extract.* ℥ß. *tamarind.* ℥j *glyc. semin. anis. coriand.* an. ʒjß *manè per pannum laneum densum exprimantur.* ℞ *Expréssionis* ℥viij. *sacch. alb.* ℥vj *Coq. parùm, tum adde mannæ opt syr. ros. solut.* an. ℥ij. *viol.* ℥j. F. *syr. Lenitivus.* Capiat Puellus ℥j. *aq. cichor* vel *parietar.* ℥ß. & *succi limon.* ʒj *dilutam.*

℞ *Aloës lotæ*, vel *Pil. Aloëphang.* gr. vij. F. Pilulæ 2. *cum syr. ros. solut.* Immittantur in 2. *cerasa condita exemptis ossiculis, quæ integra deglutiantur*, nè sapor offendat horâ somni vesperi. Manè superbibat *syr. ros. solut.* ℥j. *in sero lactis cerevisiato.* Vel

℞ *Syr. ros. solut.* ʒvj. *violar*, ℥ß. *succi limon.* ʒj. *elect. passulat.* ʒj. *aq. cichor.* vel *parietar.* M. F. Haustus quem capiat manè jejunus. Atque hæc de eluentibus primas vias. seqr. Præparantia.

Cap. XXXI.

Præparantia, eorúmque Usus.

REmedia hæc partim *humores præparandos*, partim *vias*, *per quas ii educendi*, partim *ipsas partes in quibus stabulantur*, *respiciunt*. Sciendum autem evacuationem illam, quæ *Emeticis* perficitur, minimè omnium præparationem prærequirere; illam verò quæ *Catharcticis* aut *Expectorantibus*, maximè.

Præparantium genera. Quæ evacuatio magis, quæ minus præparationem exigat. Quæ præparatio quibus humoribus debeatur.

1° *Humores præparandi* in genere sunt, vel Pituitosi, nimirùm frigidi, qui calidis attemperandi, crassi attenuandi, viscidi incidendi; vel Biliosi, *viz.* acres, amari, urentes, corrosivi, qui lenientibus & compescentibus cicurandi; vel Melancholici, scil. terrestres, fæculenti, tartarei, qui benigniori materiæ commiscendi & fluxiles reddendi; vel denique serosi, qui disponendi & quasi manu dirigendi sunt, vel ad vias urinarias, ut per mictum; vel ad alvum, ut per secessum; vel ad partes cutaneas, ut per sudationem faciliùs exigantur.

Viarum præparatio.

II° *Viæ, per quas Evacuatio decernitur*, muniendæ quoque sunt ac coaptandæ, & non

tantùm communes, ſed & ipſæ ſpeciales, per quas materia peccans in ſpecie ad communes vias deducatur. Alia enim præparatio eſt vaſorum Renum, (quæ ſcil. lubricantibus & laxantibus maximè perficitur) alia vaſorum Hepatis, quæ fit aperientibus, abſtergentibus, & nonnihil ſimul adſtringentibus; alia vaſorum Pulmonum, quæ potiùs lenientibus & maturantibus peragitur, admixtis fortè pro ratione materiæ vel incidentibus & attenuantibus, vel contrà incraſſantibus & fluxionem avertentibus.

Præparatio reſpectu partium.

III° *Partes ipſæ in quibus præ cæteris humores vitioſi impinguntur vel fluitant*, medicamenta ſibi appropriata admiſcenda poſtulant; & prout hoc vel illud viſcus plus minúſvẽ afficitur, modò cephalica, modò hepatica, modò pulmones reſpicientia &c. dominium in præparantibus obtinent, & liberaliùs ſunt admiſcenda.

Conditiones præparantium in hoc affectu.

Porrò (ut ſimul omnes propè qualitates præparantium in hoc affectu requiſitas complectamur) dicimus hæc remedia ex Arte præſcripta ut plurimùm eſſe *moderatè calida* (niſi ſcil. febris adfuerit) eſſe *attenuantia, incidentia, & deobſtruentia, ſimúlque peculiari jure nonnihil Hepar, Pulmones & Caput reſpicere*, quæ partes plerumque humorum copiâ in hoc morbo gravari ſolent; Eſſe adhuc *huic affectui in ſpecie nonnihil appropriata*: ſi verò

non

non occurrant talia quæ ſimul ſub cenſum præparantium cadunt, morbóque appropientur, ſaltem alia tunc ſpecifica præparantibus admiſcenda.

Per epicrasin humores in hoc affectu exigendi.

Tandem in memoriam revocandum eſt, morbum hunc eſſe Chronicum, materiámque ejuſdem eſſe tardi motûs, totúmque ſimul vix præparari, aut præparatam evacuari poſſe: ideóque non continuè inſiſtendum eſſe præparantibus, donec tota materia fuerit præparata; ità quippe pars præparata & jam fluxilis reddita, vel alios affectûs, vel etiam gravia fortè ſymptomata facilè concitet. Quare per vices modò præparandum, modò materia jam præparata pharmaco exigenda. Quâ ſanè alternâ remediorum adminiſtratione, tum viribus proſpiciemus, tum cauſsæ morbificæ tutò (ut ut ſenſim) occurremus. *Notandum* quoque hìc, quod & ſuprà monuimus, ubi cauſsæ morbificæ eouſque diminutæ ac edomitæ fuerint, ut ad tempus non impediant ſpecificam curationem, huic quamprimum propriis alterantibus eſſe incumbendum, & in eadem perſiſtendum eſſe, donec cauſsæ denuo proceſſum interturbaverint.

Hiſce jam præmiſſis, *præparantia ſimplicia* ut & *compoſita* illa quæ in Pharmacopoliis aſſervari ſolent, nec non exempla quædam

decompositorum ordine subjungere ulteriùs visum est: Monemus tamen nè exspectetur omnia simplicia, aut fortè quodvis unum, omnes qualitates, quas modò exquisitis illis & appropriatis præparantibus attribuimus, complecti (ità enim nullâ compositione foret opus) sed tot & talia è simplicibus à nobis enumeratis à prudenti medico seligenda ac inter se contemperanda, quæ simul juncta remedium omnibus istis qualitatibus donanatum concinnent.

Simplicia, & Composita in Officinis asservata sunt sequentia. *Herbæ omnes capillares*, Imprimis, *Trichomanes*, *Ruta muraria*; *Spicæ radicis Osmundæ regalis*; *Gemmæ vix dum erumpentes Filicis maris*; *Polypodium murale*; *Phyllitis*, seu *Lingua Cervina*; *Ceteraeh*; *Hepatica*; *Agrimonia*; *Cuscuta: scabiosa, Betonica*; *Veronica mas*; *Folia & cortex Tamarisci*; *cortex radicum Capparum*; *Rad. Cichor. Endiv. Gramin. Asparag. Myrrhidis*; *Glycyrr. Tartarum* (quanquam fortè ejus lubricitas minùs congruat) *Passulæ* Imprimis *Corinthiacæ*; *Pruna Damascena*; *semin. Anis. fœnic. dulc. Coriandr. Carui*; *Anethi Syr. Capill. vener. de Beton. simpl. & compos. Byzantin. Cichor. de Eupator. de 5 radicde scolopend. de stæch.*

Ex his ulteriùs *Decomposita* pro re natâ formari possunt. Ut ℞ *spicas* vel *Gemmas Rad. Filicis Maris*. N. v. *Coq.* in ℔ß *lactis ad* ℥iij. Cola

Colaturam bibat manè jejuno ſtomacho. *Convenit maximè junioribus & lacti aſſuetis.* Vel ℞ *Gemmarum Filicis maris tenellarum è terra modo erumpentium* M. j. *veron. maris, Ling. Cervin. Hepat. an.* Mß. *fl. Tamariſci* p j. *Paſſul. minor.* ℥jß. *maris* ʒß. *Pullum unum exenteratum* &c. *& cum farina avenacea* q. ſ. F. *Iuſculum ut artis eſt.* Capiat Puellus ℥iij. vel iiij. manè & horâ 4ª pomeridianâ, addendo, ſi lubet, *crem. tart.* gr. x. Vel

℞ *Capill. vener. Hepat. agrimon. cuſcutæ an.* Mß. *radic. filic. mariſ. gramin. aſparag. an* ℥ß *fl. tamariſc.* p. j. *paſſul. corinth.* ℥j *tartar alb. præp.* ʒj. *glycyrr.* ʒß *macis* ℈j *Coq. in* ℔ij *aq. font. Colaturæ* ℔j *adde vini alb. vel rhenan.* ℥iij. *ſyr. de ſcolopendr.* ℥jß M. F. Apozema, de quo bibat Puellus hauſtum manè & horâ quartâ pomerid. *Valet potiſsimùm ubi pertinaces obſtructiones in Meſenterio, Hepate &c adſunt.* Vel

℞ *Tuſsilag. capill. vener. ling. cervin. hepat. an* Mß *radic. myrrhid. aſparag an.* ℥ß *glyc. hiſpan.* ʒij *macis* ℈j *paſſul. exacinat.* ℥j *jujub* N vj *ſebeſten* N viij *Fic. inciſ.* N ij *Coq. in* ſ. q. *aq. hord. Colaturæ claræ* ℔j *adde ſyr. capill. vener.* ℥jß M. *Hujus Apozematis uſus præcipuus eſt infarctis ſimul aut obſtructis Pulmonibus.*

℞ *Muſti cereviſ.* ℔ij. *Hepaticæ, capill. vener. phyllit. ſcabioſ. tuſsilag. matricar. artem ſ. an.* M j. *fic. inciſ. paſſul. excinat. an.* ℔ß *glyc. ſem. an.*

 ʒij

℥ij *Coq. lento igne per horas 9. Colatura servetur in usum. In eodem propè casu conveniens est.* Vel

℞ *Salsæparill. incis. & opt. contus.* ℥iij. *radic. chin. ras. cornu cervi, ebor. an.* ℥j. *fol. veron. maris. phyllit. hepat. scabios. an.* Miij. *spic. rad. osmund. regal filic. an.* ℥ij. *Coq. in 4 Congiis musti cerevisiæ non lupulatæ (Alæ dictæ) lento igne per horas 4 vel 5 Dein post aliquot horas coletur liquor per setaceum; tum adde succi cochlear. berabung. an.* ℔ß. *fermenti cerevis.* q. s. *Fermentetur more solito, & in doliolum reponatur, è quo ad usum pro Potu ordinario depromatur. Conducit præcipuè, ubi adest suspicio Luis venereæ, vel scorbuti complicati.*

Cap. XXXII.

Evacuantia electivè.

Evacuantium divisio.

PRæparatâ materiâ morbi, apertísque viis per quas evacuatio instituitur, proximum est, ut consideremus quæ pharmaca humores in specie peccantes electivè educant. Hæc autem medicamenta partim *humores*, partium *partes in quibus stabulantur*, respiciunt: in singulis verò justa virium habenda est ratio.

Quæ sint rejicienda.

Violentiora vel planè abdicanda, vel optimè correcta & parcâ dosi circumspectéque adhibenda sunt: & junioribus quidem pueris

ac

ac infirmioribus vel mitiora, vel minori dosi, magísque correcta; majoribus & robustioribus fortiora pleniorique dosi (modò non transscendant vires) permittenda. In utroque casu tutius est paullò infra vires subsistere, quàm easdem vel tantillùm excedere; & omninò in hoc affectu satius est *per epicrasin* procedere, quàm simul & semel plenariam humorum peccantium evacuationem tentare.

Humores porrò in corpore dominantes, sibi appropriata pharmaca desiderant; ut bilis *cholagoga*, Pituita *Phlegmagoga*, melancholia *Melanogoga*, serum Humórque aquosus *Hydragoga*.

Adhæc, si Hepar præ aliis partibus humoribus gravetur, talia sunt eligenda purgantia, quæ peculiari jure Hepar respiciunt. Simimiliter, obsessis multùm Pulmonibus, aut Cerebro, aliísve visceribus, ejusmodi sunt eligenda purgantia, (quantùm quidem fieri potest) quæ hisce partibus respectivè sunt appropriata. Sin verò non occurrant simplicia purgantia nonnullis partibus satìs speciatim dicata, aptâ aliorum ingredientium istis partibus familiarium admixtione eorum defectus supplendus est.

Denique (quoad fieri poterit) purgantibus directè morbi essentiæ oppositis insistere conandum est. Hoc nomine *Rhabarbarum* præ aliis

Rhabarbari in hoc affectu usus.

aliis simplicibus commendamus. Est enim *medicamentum moderatè calidum & siccum, spiritibus insitis omnium partium satìs familiare, & amicum, torporem spirituum benignè excutit, mollitiem laxitatémque partium firmat, internam lubricitatem nonnihil corrigit; pulsum ad artus evocat, calorem externarum partium auget, internarum & imprimis earum, quæ nutritioni inserviunt, vigorem & activitatem fovet.* Adde quòd *rarissimè* (modò justâ dosi exhibeatur) *superpurgationem invehat, medicamentum profectò omni ætati & complexioni satìs tutum.*

Hisce jam præmissis, nonnulla simplicia purgantia, quæ huc spectant, nec non paradigmata quædam compositorum proponenda sunt. Neque etiam quidquam prohibet, quin multa ex lenitivis suprà citatis, huc quoque, diverso tamen respectu, referantur: Illic enim respiciuntur *ut acuunt lenitiva aliàs ignaviora*; hìc verò potiùs *ut temperant purgantia fortiora.*

Purgantia simplicia, tùm composita officinalia.

Manna, Cassia fistularis, Tamarindi, Myrobolanorum genera, Rhabarbarum, Aloë, syr. ros. solut. de cichor. cum rhab. dupl. Augustan. scammonium, Agaricus, sem. Carthami, mechoacana, Jalappa, Turpethum, Mercur. dulcis, syr. ros

rof. solut. cum Agar. Epithymum, Polypod. quercin. senna, syr. magistralis ad melanchol. de pomis Reg. sapor. Diabalzemer, Elect. lenit. de prunis. solut. Elect: passulatum, diacathol. confect. Hamech. Bened. laxativa, &c.

Extemporaneorum compositorum exempla quædam.

℞ *Syr. Augustan.* ℥j. *rof. solut.* ʒij *aq. cichor.* ℥ß *pro dilutione* F. *Potio exhibenda manè jejuno stomacho.*

℞ *Rhab. opt. pulverat.* gr. xviij. *syr. de cichor. cum dupl. Rheo* ʒvj *rosat. solut.* ℥ij *aq. fol. filicis* ʒvj M F *Haustus. Biliosis ut & Hepaticis maximè convenit.*

℞ *Folior. sennæ, polypod. querc. Epithym. an.* ʒi. *rhab. opt.* ℈j *cryst all. tartar. semin. fænic. dul. an.* ℈j F *Infusio in s. q. aq. fumar. s. a. pro* ℥jß *Colaturæ expressæ adde syr. magistral. ad melanchol.* ʒvj *aq. cinam. gut.* vij. *vel antepilept. Lang.* ℈ß M F *Haustus. Melancholicis maximè designatur.*

℞ *Fol. sennæ* ℥ij *pulp. Tamarind.* ʒvi *semin. anis. glyc. an.* ʒß *cremor. tart.* ℈ß F *Infusio in s. q. aq. fontan. per noct. Cum express.* ℥iij F *sec. art. Emulsio ex amygd. dulc. decortic.* ℥ß *semin.* 4 *frig. maj. an.* ℈ij. *pro* 2 *dosibus, addendo singulis syr. decichor. cum quadrupl. Rheo. mannæ op. an.* ʒiij. *Humores acres & adustos evacuat & contemperat:*

℞ *Elect.*

℞ *Elect. lenit.* ℥iij *rhab.* ℈j *crem. tart. semin. anis. an.* ℈ß *fl. borrag. anth. an* pß *aq fumar q s* F *Infusio per aliquot horas, Colaturæ per pannum laneum densum factæ* ℥jß *adde syr. de pomis Regis saporis* ℥ß M F H.

℞ *Folior. sennæ* ℥jß *vel* ℥ij *agar. trochisc.* ʒß *sem. fœnic. dulc.* ʒß *fl chamæm.* N x *Coq. in s. q. aq. font s.a. express.* ʒx *vel* ℥j ß *adde syr ros solut. cum agar.* ʒv. *mannæ opt.* ʒiij M F *Haustus. Humoribus crassis & pituitosis potissimùm dicatur.*

℞ *Fl. sambuci* p. j *rhab.* ℈ij j *alapp mechoacnan an* ʒj *crem. tart.* ℈ß *nucis moschat.* gr. xv. F *Infusio & levis ebullitio in aq. fl. sambuci & vini Rhen. an. q. s Colaturæ* ℥jß *adde syr. ros. solut.* ℥ß *vel* ʒvj. F *Potio. Pituitosis, Cachecticis, & hydropicis convenit.*

℞ *Fol. sennæ* ʒjß *rhab.* ℈ij *agar. troch.* ℈j *pulpæ tamarind.* ʒij *semin. anis. crem. tartari an* ℈j *fl. anth.* p F *Infusio in s. q. aq font & levis ebullitio. Expressionis* ℥jß *adde syr. ros. solut cum agar. magistral ad melanchol an.* ʒiij M F *Haustus. Mixtos humores evacuat.*

℞ *Mercurii dulc.* gr. xv *conserv. viol.* ʒj *pulv. tragac.* gr. j M F *Bolus cum syr. viol quem capiat manè superbibendo mox* ℥j *syr. ros. solut. in haustulo seri lactis cerevisiati solutam. Commendari potest Pueris qui vermibus simul cum hoc affectu laborant, utì & lue venereâ unà infectis. Item strumosis.*

℞

℞ *Mercur. duli* gr. xij *jalapp.* gr. xj. *nucis myrist* gr ß *pulpæ passul.* ʒj M. F. *Bolus cum syr. viol sumendus in Aurora.* Loco jalappæ substitui possunt *scammon præp. vel resin jalapp* gr. iij *vel* iiij. *Convenit Pueris simul strumosis, ut & iis qui Lue venereâ suspecti sunt laborare, iisque qui difficulter purgantur, & ingrata planè respuunt.*

℞ *Mercur. dulc.* ʒj *resin. jalapp.* ℈ß *sacch. puriss in aq beton vel simili dissolut.* ℥iij *vel* ℥ß F. *sec art. Tabeliæ pond.* ℈ijß *vel* ʒj. *Capiat unam pro dosi.*

℞ *Aloës socotrin opt.* gr. vij *rhab. pulv.* gr. xi *syr. ros solut.* q. s. F. *Pilulæ quas capiat Puellus in cerasis conditis abditas exemptis osiculis. Poßunt & deaurari Pilulæ commodioris exhibitionis ergô.*

℞ *Rhab. opt.* ʒjß *uvar. passar. exacinat.* Mj *cerevis. commun* ℔ *Infund. per* 12 *horas, de colaturâ hujusmodi bibant Puelli qui noctu avidè potum expetunt.*

Cap.

Cap. XXXIII.

Alterantia Specifica.

PRæparatis jam atque ex parte evacuatis morbi cauſsis, vel ſaltem ità edomitis, ut ad tempus ulteriorem curationem non impediant, ſtatim ad hæc *alterantia ſpecifica* procedendum eſt; quæ quidem jugulum quaſi ipſius morbi petunt, & quorum gratiâ iſta cùm præparantia tum evacuantia præmiſſa fuerunt.

Eorum definitio

Definiri autem poſsunt hæc ſpecifica, *Remedia quæ ipſi eſſentiæ morbi è diametro contraria ſunt, adeóque eam directè impugnant.*

& Diviſio.

Sunt autem ea vel Simplicia vel Compoſita; & ſimplicia quidem quæ nobis hactenus innotuerunt ſunt ſequentia. *Radix Oſmundæ regalis, ſeu potiùs ſpicæ radicis ejusdem abjectâ mediâ parte*; *Radix Filicis maris*, item *Turiones* vel potiùs *Gemmæ ejusdem vix dum è terra prorumpentes*; *Radices Graminis, Cichor, Aſparag. Rub. tinct. Eryng. Herbæ capillares, Ceterach, Lingua cervina, Hepatica, veronica mas, flores & folia Lamii, Borrag. ſalviæ, Roriſmar. Tamariſci*; *Abrotonum, Abſinth. pontic. Chelidon maj. Crocus, Radic. curcumæ, Radic. Sarſaparill. Saſſafr. Chinæ, Tria ſantala, Lignum Gua-*

Guajaci ejúsque cortex ; flor. Sulph. Chalybs præpar. Crocus Martis, Sal Chalyb. vinum chalybeatum, syr. Chalyb. vinum album Gallicum & Rhenanum, sperma ceti, Moschus, Ambra Grysea, Castoreum, vermes terrestres, Jecora Ranarum & Pullorum Corvi, Millepedes vino albo lotæ & in clibano siccatæ ac pulveratæ, & similia.

Si quis autem quærat quo modò quáve actione medicamenta hæc affectûs hujus essentiam specialiter impetant:

Oppositio inter morbum & hæc specifica.

Respondemus fortè non necesse esse, ut ad Asylum istud ignorantiæ, *occultas qualitates*, statim confugiamus ; sed in memoriam revocandas esse partes essentiæ hujus morbi cùm primariæ, tum secundariæ suprà descriptas : Siquidem factâ collatione inter illas partes & hæc medicamenta, haud obscuram contrarietatem ac repugnantiam erga illa invicem deprehendemus, Morbus enim hìc consistit *in intemperie frigida & humida, in spirituum insitorum inopia ac torpore, in toni partium enervatione*: E contra remedia hæc *calefaciunt & siccant, spiritus insitos fovent, torporem eorum excutiunt, tonúmque firmant.*

Porrò quandoquidem cum caliditate ac siccitate remedia hæc insignem obtinent friabilitatem ac tenuitatem partium, fit, ut non tantùm viscida incídant, crassa attenuent, sed & æquationem quandam omnium succorum in massa sanguinea fluitantium concilient, æqua-

æqualémque (habitâ ratione distantiæ à fonte caloris) distributionem tum caloris tum sanguinis procurent. Hinc partes externæ priùs extenuatæ liberaliori alimento caloréque fruuntur, parenchymata viscerum mole nimiùm aucta, à crassioribus & viscidioribus succis alimentariis liberantur, & nonnihil indè imminuuntur; hinc irrationalis illa partium nutritio, seu ἀλογοτροφία, à quâ tanta vitiorum organicorum series dependet, emendatur. Denique remedia hæc partes nervosas quoq; ipsámque spinam dorsi nimis debilem roborant, ac fovent.

Dicas, omnia simplicia à nobis suprà citata non hæc omnia plenè perficere. Concedidimus. Nam *santalorum genera*, licèt suâ siccitate, friabilitate ac tenuitate partium fortiter hunc affectum impugnent, suâ tamen frigiditate videntur potiùs ad morbi partes accedere. Dicimus ergò hujusmodi simplicia per se sola non esse administranda, sed aliis duntaxat admixta, quæ qualitatem noxiam satìs corrigunt. Similiter nonnulla simplicia impensè calida, ut *Crocus*, *Castoreum*, *flores sulphuris*, &c. Huic morbo multùm repugnant, sed in usum non sunt vocanda, nisi priùs contemperata. Porrò *Sarsaparilla*, *sassafras*, *Osmunda regalis*, *Filicis genera*, *Herbæ capillares*, *Ceterach*, *Lingua cervina & similia*, caliditate ac siccitate simul junctis cum insigni fria-

friabilitate ac tenuitate partium plurimùm ad æquationem ſanguinis, tùm ad multas alias morbi partes ſubigendas contribuunt. Verùm partes nervoſas ac fibroſas vix ſatìs roborant firmántque; quare Cephalicorum admixtionem deſiderare videntur. Adhæc, *Lignum Vitæ*, ſuo calore, ſiccitate, friabilitate, reſinoſâ ac balſamicâ ſubſtantiâ, tonum partium multùm firmat, nonnullíſque aliis morbi partibus contrariatur: cùm tamen parùm conferat ad æquationem ſuccorum in maſſa ſanguinea contentorum, quin potiùs eam fortè impediat, non ſine ſumma cautione, correctúmque & exigua quantitate eſt præſcribendum. Denique ex ſimplicibus hìc recitatis nonnulla magìs ad vires omnes corroborandas quàm ad morbi eſſentiam debellandam recipiuntur; ut *Salvia*, *Moſchus*, *Ambra gryſea*, *& ſimilia*, quæ non niſi aliis efficacioribus magìſque appropriatis admixtis in uſum veniunt.

Quæ ex ſpecificis ſint nobiliora.

Quòd ſi quis ulteriùs quæſiverit quænam ſimplicia è propoſitis efficaciora ac nobiliora ſint æſtimanda; huic regulis ſequentibus reſpondemus.

1° Illa ſunt nobiliora medicamenta, *quæ ſimul pluribus eſſentiæ morbi partibus opponuntur.*

2° Illa, cæteris paribus, nobiliora habenda, *quæ primarias eſſentiæ morbi partes directè impetunt,*

petunt, præsertim si simul faciant ad æqualem distributionem sanguinis & caloris, quâ tot vitia organica corriguntur.

3° *Quæ cæteris morbis essentiæ partibus eminentiori gradu, ità tamen ut vires ea ferant, contrariantur.*

4° Q*uæ unà & morbo adversantur & naturæ similia ac familiaria sunt, eíque quàm minimam vim inferunt.*

5° Q*uæ magìs grata puello laboranti sunt, minoréque cum molestia atque aversatione admittuntur.*

His jam præmissis Paradigmata quædam medicamentorum compositorum subjicienda sunt.

Apozemata & Cerevisiæ Medicatæ.

℞. *Rad. osmundæ regal. spicas* N° vj. *Herb. veronic. maris. ling. cerv. ceterach, capill. vener. hepatic an.* Mj *salviæ anthus; an.* Mß. *passul. minor.* ℥iij. *glyc. hispan.* ℥ß. *macis* ℈ij. *coq. in* ℔vj. *aq. fontan* s a ℞. *Colaturæ* ℔iij *adde syr. capill. vener.* ℥iij M. F. *Apozema. Capiat puellus haustulum hujus quotidie manè, horâ quartâ pomeridianâ, tum etiam noctu, si potum tunc petierit. Immo si voluerit, utatur eo pro potu ordinario. Tussi & obstructione Pulmonum simul cum hoc affectu graviter afflictis maximè convenit.*

℞ *Fol. Osmundæ regal. ling. cervin. hepat. Ceterach,*

ceterach, fl. tamarisc radic filic. maris an. Mj *passul minor.* ij *santal. alb & rubr. ligni sassafras an.* ʒij *semin. coriandr.* ʒj *macis* ℈j *fol. salviæ* Mß *Coq. in s. q. aq. font. sec. art. ad* ℔iij. *Colatura edulcoretur sacch. vel melle, pro Potu ordinario. Hepaticis hoc affectu laborantibus succurrit.* ℞ *sarsæ parill. incis. & optimè contus.* ℥iij *radic. chinæ in taleol. concis.* ℥j. *Infund. & coq. s. art. in* ℔vij *aq. font. ad* ℔iiijß *tum adde radic. sassafras* ʒij *Osmund. regal. ling. cervin. ceterach, capilli vener. lamii an.* Mß *glyc. hispan.* ʒij *macis* ʒj *Coq. ad* ℔iiß *Colaturæ adde mell. vel sacch.* ℥iij M. *pro Potu ordinario. Conducit præcipuè iis qui Lue venerea laborare suspecti sunt, ut & strumosis.*

℞ *Flor. Tamarisci recent* Mj *veronic. maris* Mß *leviter contund. & infund. frigidè per 6 horas in* ℔ij *cerevisiæ commun. in Lagena lapidea vel vitrea, subere optimè clausa; pro Potu ordinario.*

℞ *Radic. sarsaparill.* ℥viij *radic. chinæ* ℥ij *ligni sassafras* ℥ß *eboris* ℥j *Osmund. regal. veron. maris linguæ cervin. ceterach, capill. vener. hepat. summitat. lamii an.* Mij. *Concisa & contusa sec. art. coq. in Cong.* iiij *cerevisiæ recentis ad unius absumptionem; sublatis ab igne adde Cong.* j. *ejusmodi cerevisiæ; agitentur simul baculo, & deinde colentur. Ingredientia eadem sacculo ex tela rara includantur cum frusto ferri in ejus fundo reposito, et suspendantur in cerevisia, tum addito fermento* F *fermentatio cerevisiæ ad per-*

ctam usque depurationem. Liquor limpidus post aliquot dies depromatur pro potu ordinario. Deinde ubi ad medietatis exhaustionem deventum fuerit, excipiatur reliquum lagenis lapideis vel vitreis, quæ subere optimè clausæ reponantur in loco frigido ad usum.

℞ *Vini chalyb.* ℥ß *syr. de cichor. cum rhab.* ℥ij *Bibat æger quotidie manè per* v *vel* vij *dies aut plures, nisi fluor alvi, aut ventriculi debilitas prohibuerint.* In quo casu, loco *syr. de cichor. cum rhab. addatur syr. de rosis siccis.*

Juscula et Panatellæ.

℞ *Scolopendr. Ceterach, hepat. capill. vener. salviæ an.* Mß *cort. tamarisci, santal. rubr. an.* ℥ij. *Indantur ventri Pulli majusculi, aut Gallinæ, vel Galli veteris, et consuto ventre Coq. cum* ℥ij *passul. minor. in* ſ. q. *aq. font. additáque suff. quant. farinæ avenaceæ purioris.* F *Jusculum perfectè coctum.*

℞ *Radic. Chinæ in taleol. concis.* ℥ij *sarsaparill. alb. et medullosæ incis. et optimè contus.* ℥iij *Infunde per noct. in* ℔x *aq. font. Manè post levem ebullitionem inde Colaturæ ling. cervin. veron. maris an.* Mj *macis* ʒß *passul. corinth.* ℥j : *et cum carne vervecina, vitulina, vel capon. additâ farinâ avenaceâ* F. ſ. *art. Jusculum.*

Quòd si tenuiora juscula desiderentur, loco *farinæ crusta panis* incoqui; sin verò crassiora, *mica panis cum vitellis ovorum* admisceri poterit

poterit. Porrò ob debilem Puelli coctionem nonnunquam cochlearia aliquot vini addantur.

Panatellæ ex ejusmodi jusculis colatis, iterúmque cum mica panis coctis, additis tandem, ubi ab igne sublatæ fuerint, *butyro et sacch. q.s.* conficiantur. Eædem quoque è decoctis modò præscriptis, nisi fortè quid amarum aut aliter ingratum contineant, concinnentur. Præterea panatellæ, pulticulæq; communes, utì & juscula ordinaria, pulveribus modò scribendis alterari, adeóque huic morbo curando appropriari queunt. Sin verò ex lacte Pulticulæ parentur, & farinâ tritici incrassentur, præter istos pulveres tantillum croci inter coquendum addi convenit. Quòd si quid in Pulveribus minùs gratum, aut quod nauseam moveat, deprehendatur, id omittatur, aliúdque (si res ità exigat) quod gratius est in ejus locum substituendum.

Pulveres & Electuaria.

℞ *Radic. filicis maris* (vel potiùs) *Gemmarum ejusdem vixdum è terra prorumpentium, et in umbra siccatarum) spicar. Osmund. regal. an.* ℨij *macis, semin. anis. an.* ℈ß *croci* gr. ß F *Pulvis. Dosis à* ℈ß *ad* ℈j *in lacte, sero lactis cerevisiato, apozemate aliquo, jusculo, panatellis* &c.

℞ *Medullosæ part. radic. sarsap.* ℨij *radic. chinæ* ℨj *radic. sassaffras* ℈j *semin. carui et co-*

 riandr.

riandr.an. ℈ß *radic. filic.mar. Osmund. reg. an.* ℈ii M F *Pulvis qui usurpandus, ut prior.*

℞ *Milleped. aqua prius, deindè vino alb. lot. in clibano post extract. panem siccat* q v. F *Pulvis Dosis similiter* ℈ß *ad* ℈i *in jusculis* &c. *ut suprá.* Eodem modò præparata jecinora Ranarum & Pullorum corvi pulveris. Præscribuntur.

℞ *Flor. sulph.* ij *spec. diarrhod. Abbat diatr. santal. an.* ℈ß *croci* gr. ß *sacch crystallini* ℥iij *Pulverata subtilissimè cum aq. rof. rubr.* q. s. F *Pasta lento calore siccanda, quæ denuò, ubi usus fert in pulverem redacta exhibentur ad* ʒi.

℞ *Conserv. rosar. rubr.* iß *fl. borrag. lamii, salviæ, anthus an.* ℥ß *chalyb. præp.* ʒj *cinam glyc. Hispan. an.* ʒß *croci* ℈ß *santal. rubr* ℈j *Pulverat. pulverand.* F. s. *art Elect. cum syr. de cich. cum rhab.* q. s. *Capiat æger* ʒß ℈ij *vel* ʒj *quotidie manè, vel per se, vel in cochl seri lactis cerevisiati, vel decocti alicujus appropriati, vel etiam vini.*

℞ *Conserv. fl. lamii* ℥j *fl. borrag. salviæ, caryoph. rubr. anthus cortic. myrobalan. in Ind. condit. cortic. citr. an.* ℥ß *santal. rubr cinamglyc. Hispan. an.* ʒß *salis chalyb. vel ejus loco croci* ℈ß *syr de absinth.* q s. F *Elect. Dosis & modus utendi ut prioris.*

CAP.

Cap. XXXIV.

Corrigentia ſymptomata.

Symptomata nonnulla huic affectui ſupervenientia, aliquando legitimam curandi rationem anticipant, peculiarémque tractandi rationem expoſcunt. Hujus generis ſunt *Fluor Alvi*, ut *Diarrhœa*, cui frequenter aliquid *Lienteriæ* eſt admixtum; *ſudores profuſi*; *Dentitio laborioſa, dolórque Dentium.*

Fluxus Alvi.

Fluxus alvi hunc affectum frequenter ſequitur; qui cûm ubi diutiùs perſeverat, aut paullò violentior eſt, facilè vires dejiciat, ipſáſq; ſolidas partes eliquet & abſumat, manifeſtè naturam cauſsæ induit, & ut cauſsa ſuam indicat correctionem. *Dyſenteria* rariùs huic morbo accidit, *Diarrhœa* verò cum *inteſtinorum torminibus*, vel cum *Lienteria* complicata ſatìs frequens. Etenim *ob partium coctioni inſervientium debilitatem*, cùm Diarrhœa, tum Lienteria facilè, non item Dyſenteria, ſupervenire poſſunt. Concurrunt tamen frequenter & aliæ cauſsæ; ut *ingeſti cibi* vel *quantitate nimii*, vel *qualitate vitioſi*, *febris aliqua*, *vigiliæ*, *dentitio laborioſa*, *lumbrici*, &c. Quæ omnia quoque diarrhœam vel Lienteriam, potiùs quàm Dyſenteriam, facilè pariunt. Ad curam

ram quod attinet, perficitur ea partim *purgantibus*, partim *sedantibus & adstringentibus*, partim *aperientibus simúlque partes roborantibus*.

Ejus curatio

Purgantia hìc conveniunt ea quæ evidentem adstrictionem post evacuationem relinquunt: ut *Rhabarbarum*, *senna*, *Tamarindi*, *myrobalani &c*, Ex quibus, pro re natâ, ut plurimùm vel *Bolos* vel *Potiones* concinnamus, quod sub illis formulis faciliùs deglutiantur. Ut,

℞ *Conserv.rosar.rubr.* ℥ß *Rhab.opt.pulv.* gr. xij. *syr.de corall.q.s.* F *Bolus deglutiendus mané.* vel

℞ *Pulp.Tamarind.*ʒj *rhab.pulv.*gr.vij *sacch. ros.*ʒß *syr.cydon.q.s.ut* F *Bolus*. Loco hujus *syr.* substitui possunt *syr. myrtil.granat. de corall. menthæ*. Vel

℞ *Fol. sennæ elect.* ʒß *rhab.* ℈j *pulpæ tamarind.* ʒjß *semin.anis. contus.*gr.x F *Infusio in s.q.aq.fontan. levísque ebullitio.* ℞ *Colaturæ* ℥jß *syr. de rosis siccis* ℥ß *misce*, F *Haustus*. Vel

℞ *Aq.plantag. vel aq.cichor.vel saxifrag.* ℥j *rhab.pulv.* gr.x. *syr. de rhab. Augustan. syr. de rosis sicc.an.*ʒij M F *Potio.*

Notandum, aliquando paullò pleniorem evacuationem requiri posse, nimirum ubi fluxus ipse parciùs processerit, vel non diu perseveraverit, & interim materia peccans copiosa in corpore collecta fuerit. In quo casu, loco *syr.rosis siccis*, *drachmæ aliquot syr. ros.*

rof.solut. syr. August. vel *de cichor.cum rhab.* vel *mannæ* substituantur : tutiùs verò plerumque est dosin *Rhabarb.* aut etiam *sennæ* augere, non omisso *syrupo de Rosis siccis.*

Vesperi post purgationem gr. x. *diascordii in vino cum caryophyllis & tantillo cinamomi cocto, & tertiâ parte aq. papav. rhæad. diluto, syrupóque aliquo cordiali, ut caryophyllorum edulcorato,* virium instaurandarum, fluxúsque sedandi gratiâ concedantur : vel, si fluxus pertinacior sit, ℥ij *diacodii* pro vice loco syrupi prædicti, admisceantur. Vel,

℞ *Posseti, è lacte & vino albo parati, detracto coagulo, quod aromatizetur tantillo croci in nodulo ligati, in id immersi levitérque expressi donec pallidæ flavedinis tincturam acquisiverit,* ℥jß *confect. Alcherm.* ℈j *cortic. granator. pulv.* gr.vij *diacodii* ℥ij M F *Potio horâ somni propinanda.* Vel

℞ *Laudani dispensatorii Londinens.* gr. ß *magister. corall.* gr. xij *conserv. caryoph. vel rosar. rubr.* ℈j *syr. cydon. q. s. ut* F *Bolus deglutiendus vesperi horâ somni.*

Quod si obstructiones adfuerint, *Crocus martis* vel *sal chalybis* manè præscribantur : Ut,

℞ *Conserv. rof.* ℥j *radic. cichor. condit. cortic. myrobalan. in India condit. an.* ℥ß *salis chalybis* ℈ß *vel, croci martis* ℈j *cinam. glycyrrh. coral. rubr. an.* gr. xviij. *croci* gr. jß *syr. de cichor. sine*

 rhab.

rhab.q.ſ.F ſec. art. Elect. de quo capiat quotidie manè ʒß. In hunc etiam uſum *ferrum candens* extingui poteſt in potu ordinario.

In Fluxu pertinaci aliquid *conſervæ* vel *ſyr. Prunellorum ſylveſtrium* eduliis admiſceri poteſt, itá tamen, nè ea reddantur ingrata.

Sudor immodicus.

Sudor profuſus modúmque excedens peculiare aliquando medico negotium in hoc affectu faceſſit. Quippe qui vires multùm diſſipat, morbíque curationem remoratur.

Cautio in ejus reſtrictione.

Cavendum tamen eſt, ſi fortè febris adfuerit, aut Paroxyſmus aliquis febrilis calórve immodicus præceſſerit, nè temere coërceatur. In his enim caſibus criticus eſſe poſſit, vel ſaltem plus utilitatis corpori ex mitigatione febris calorífve quàm damni ex virium jacturâ adferat. Neſcimus enim aliquidquam potentiùs aut etiam ſuaviùs febrilem calorem ſolvat quàm ipſe ſudor.

Interim, quando inordinatè fluit, & præter cauſsam, (quam ſcilicet amovere queat) arguit corpus obſtructionibus, crudis inutilibúſque ſuccis & ſuperfluitatibus gravari, quos dum regere ac domare ſatagit natura, ex ipſo labore (concurrente unà laxitate partium cutanearum) in ſudorem profunditur, & quidem inutilem ac laborioſum viréſque depopulantem, qui idcirco quamprimum corrigendus eſt. Huc reſpexiſſe videtur Hippocrates,

pocrates, ubi dictat, *ſudorem illum, qui præter cauſsam fluit, purgationem poſtulare*. Quid enim commodiùs has ſuperfluitates minuat & eliminet? Deinde motus hic ſudori contrarius eſt. Unde inter remedia huic ſymptomati oppoſita primum locum meretur, & cùm viam ſternat aperientibus cutémque firmantibus & coctionem promoventibus (quæ ultimam partem curæ abſolvunt) iis jure præmittendum eſt.

Purgantia huc ſpectantia ſunt, illa quæ naturæ amica & familiaria obſervantur, quæque ſimul obſtructa aperiunt, viſceráque roborant ac firmant: quæ omnia an ex ſimplicibus quidquam efficacius quàm ipſum *Rhabarbarum* præſtet, dubitamus. Omnia tamen, cùm ſimplicia, tùm compoſita ſuprà cap. de electivè evacuantibus propoſita, pro variâ ægrotantis conditione, huc à prudenti medico transferantur. Aliqui *Cereviſiam Rhabarbaro medicatam* hìc multùm commendant; Ut,

℞ *Rhabarb. in taleol. inciſi* ℥ij *uvar. paſſar. exacinatar. & inciſ.* ℥j *cereviſiæ tenuioris* ℔ij *Indantur lagenæ lapideæ vel vitreæ ſubere optimè clauſæ, quæ in loco frigido reponatur, ſæpius agitata; ante uſum verò iterum ſubſidant per diem unum, deinde depromatur liquor pro potu ordinario.* Exhauſto liquore Lagena denuo repleatur cereviſiâ ſed abſque novo Rhabarbaro.

Porrò

Porrò nobiliora aperientia quæ ſimul coctionem promovent, inutilem ſudorem reprimunt, ut *vinum Gallicum* & *Rhenanum.* Quod ſi horum calor in tam tenerâ ætate metuatur, temperari poſſunt *pomis aſſatis aq. roſ. rubr. borrag. addito ſaccharo & tantillo nucis moſcat. raſæ*; propinentur etiam in minori quantitate, & tantùm tempore paſtûs.

Sunt & aperientia efficaciſſima, quæ non tantùm coctionem juvant, ſed & ſimul omnium partium tonum, præcipuè viſcerum, firmant ac roborant. Inter quæ, præ cæteris *Chalybeata* commendamus, ut *vinum Chalybeatum, Elect. Chalybeatum ſuprà deſcriptum, & ſimilia.* Verùm licèt Chalybs reipſâ ea efficaciter præſtet, quæ diximus; cùm tamen is nonnullis aliis ſcopis magni in hoc affectu momenti non uſquequaque reſpondeat, quin potiùs nonnunquàm ex una parte plus noceat quàm ex altera proſit, *Cautiones* ſequentes circa ejus uſum hìc proponere viſum eſt.

Cautiones circa chalybis uſum in hoc affectu.

1° Quandoquidem Chalybs *Pulmonibus* inimicus ſit, faciléque ſævum pituitoſæ materiæ fluxum in tenellis corporibus concitet; ubi Catarrhus, Tuſſis, Infarctus Pulmonum, multóque magìs Inflammatio quævis, Pleuritis, ſputum ſanguinis, aut diſpoſitio ad quemvis horum affectuum adeſt, ab ejus uſu planè abſtinendum eſt.

2° Cùm Chalybs parùm aut nihil ad æqua-

æquationem ſanguinis contribuat, quin potiùs contrà (utut attenuet caſeoſam & pituitoſam ſanguinis partem) ad ejus tamen ſeparationem à reliqua maſſa ſanguinis ob vitriolatam aciditatem ſimul faciat, omnino circumſpectè admittendus eſt, præſertim vigente illâ maſſæ ſanguineæ inæqualitate.

3° Cùm vis attenuandi, incidendi & aperiendi in Chalybe cum inſigni ſiccitate & adſtrictione conjuncta ſit, illóſque idcirco humores, quos fortè non diſſolvat & diſcutiat, magìs adhuc impingat; in alogotrophia oſſium notabili ejus uſus eſt ſuſpectus. Etenim metus eſt nè curtas oſſium partes minúſque debito nutritas nimiùm conſtringat & conſolidet; unde poſtea minùs promptè ſecundùm longitudinem accreſcant: partes autem protuberantes (ut & convexa oſſium latera) liberaliùs nutritas cùm diſſolvere non valeat, ampliùs confirmet & contumaciores reddat; eas nimirum pluſculum condenſando & indurando.

4° In omnibus acutis febribus Chalybis uſus noxius eſt, quòd nimiùm partes deſiccet & con ſtringat, immo eo ipſo quòd ſudores reprimat, humoréſque acriores ac ferociores præſtet.

Hiſce cautionibus ritè obſervatis, *Chalybis uſum* in hoc affectu admittimus: verùm cùm medicaſtræ, Empiricíque nequeant uſum ejus ab

ab abuſu diſtinguere, non ſuaderemus tam nobilis medicamenti uſum ſine conſilio exercitati prudentíſque medici, quando niſi circumſpectè præſcribatur, tanto cum periculo adhibeatur. Alia minoris notæ aperientia huic ſcopo etiam inſervire poſſunt; ut *radic. cichor. borrag.* vel *conſerv. flor. eorundem; radic. gram. aſparagi, filic. rubiæ tinctor. fol. ceterach, aſplen. capill. vener. &c Inter compoſita, ſpecies diatr. ſantal. diarrhod abbat, &c.* Vel

℞ *Sacch. opt.* ℥iij *ſolvantur in aq. roſ. & coq. paullùm ultra ſyrupi conſiſtentiam: Deinde adde conſerv. berberorum* ℥j. *ſpecier. diatr. ſantal. diarrod. abbat. an.* ʒj. *croci pulv.* gr.j. M. F. *Elect.*

Dentitionis laborioſæ, & dentium doloris curatio.

Dentitio laborioſa, dolórque dentium, familiaria Rachitidis ſymptomata, cùm febres, inquietudinem, vigilias, aliáque mala producant, peculiarem quoque mereantur mitigationem. Itaque ſi dens gingivam pertuſurus inſignem moleſtiam puello creet, ſtatim ab initio *univerſalis aliqua evacuatio*, niſi ea paullò antè facta fuerit, inſtituenda eſt: Ut, *vomitus*, qui dolori dentium potenter ſubvenire creditur. Proritari autem is poteſt, vel *ſolâ gutturis titillatione*, *immiſſâ pennâ* vel *digito nutricis in fauces puelli*, vel etiam *frictione dentis erupturi cum folio Tabaci circa nutricis digitum obvoluto & cereviſiâ parùm madefacto;*

vel

vel denique propinato hauſtu aliquo *Emetico ſuprà deſcripto*. Non eſt autem remedium hoc frequenter iterandum nè ventriculum nimiùm debilitet. Sequenti die (dolore perſiſtente vel recurrente) *potio aliqua catharctica, bolúſve* ex ſuprà præſcriptis aut ſimilibus exhibenda. Factâ hoc modo univerſali evacuatione, ad *Topica* deveriendum. Solent nutrices dentem erupturum fruſto *Corallii* in hunc uſum polito perfricare. Medici potiùs commendant *radices Althææ*, quæ emolliunt & laxant gingivas quò faciliùs pertundi poſſint. Aliqui pro ſecreto habent frictionem dentis dolentis cum *radice lapathi acuti*. Alii plurimùm commendant frictionem gingivæ è qua erupturus eſt dens, cum *criſtâ galli recenter abſciſſâ*, aut *ſanguine calido ex iſto vulnere exſtillante*. Quæ in aures inſtillari ſolent, in hac ætate non experti ſumus; ſimiliter neque emplaſtra *Maſtichis*, *Olibani*, vel *de minio*, quæ in adultis fluxionem ſiſtere obſervantur. Aliqui parva *Empl. Epiſpaſtica* ponè aures applicant, quæ fortè materiam dentis dolorem inferentem revellunt. Sed neque de his judicium noſtrum interponimus. Tantùm non proficientibus univerſalibus, ſolemus ad *hypnotica* confugere; quæ quidem extra applicata parùm efficiunt; intus verò aſſumpta, ubi ritè præparata & correcta ſunt, plurimùm juvant. Urgente ergò

ergò inquietudine & vigiliis hæc vel ſimilia præſcribimus.

℞ *Diaſcord.* gr.vij *ſyr. de meconio* ℥iß *vel* ℥ij *poſſeti ex lacte & vino albo parati paucóque croco tincti* ℥j *vel* ℥x *Miſce,& capiat horâ ſomni nocte iſta quæ purgationem proximè ſubſequitur.*

℞ *Laudani diſpenſator.Londinenſis* gr.ß *pulv. cord.è chelis cancror.* gr.x. *conſerv.caryophyll* ℈j *ſyr. meliſſ.* q.ſ.F. *Bolus deglutiendus veſperi hora ſomni.* Atque hæc de corrigentibus ſymptomata.

Cap. XXXV.

Remedia externa.

ABſolutâ tandem diſquiſitione de materia & ſpeciebus internorum medicamentorum, ad *externa remedia* ſermo noſter dirigendus eſt. Quæ quidem ad ultimum locum reſervavimus, non quòd ea perpetuò ultimò ſint exequenda, ſed quòd diverſi planè generis ſint ab internis: adminiſtranda verò immediatè poſt evacuantia univerſalia, aut ſaltem poſt electivè purgantia, ſimúlque cum alterantibus ſpecificis, ad quorum genus pertinent, licèt quatenus externa ſunt, ab iis, ut dictum eſt, differunt. Monendum hìc autem Externi remedii nomen paulò latiùs hìc à

nobis

nobis accipi, adeò ut *omne medicamenti genus, quod propriè neque ad Chirurgica, neque ad intus aſſumpta referatur (modò in hujus affectûs curatione uſum habeat) ſub ſe complectatur.*

Dividimus ergò id in duo genera, *viz. Exercitii modos,* & *Extrinſecus applicanda.*

Exercitii modi ſeu genera.

Exercitii modi ſeu genera omnia, pueris conſueta, ſuo loco & tempore in uſum venire poſſint. Quandoquidem autem Puelli Rachitide laborantes motum nonnihil averſentur, atque ob virium languorem & exercendi deſuetudinem ſtatim à curationis principio vix, aut nè vix quidem violentiores motus perferant; à mitioribus exercitiis perpetuò ordiendum, & dein paulatim gradatimque ad fortiora progrediendum: ſimiliter breviori tempore ab initio, poſtea autem longiori abſque intermiſſione ſunt continuanda.

Diviſio Exercitiorum.

Diſtinguimus ergò Exercitia in *leniora,* & *fortiora,* ſeu *maſcula.* Leniora referimus 1° ad *morem decubitûs.* 2° ad *Agitationem in Cunis.* 3° ad *Geſtationem vel Tractationem in ulnis vel manibus Nutricum.* 4° ad *Luſûs ſedentarios.*

Varii decubitûs mores.

1° *Decubitus ſupinus* inter omnes corporis poſitiones maximè ab exercitio recedit, & in extrema virium debilitate ferè ſolus convenit, ut in febribus acutis, exhauſtis jam viribus

bus. Solus etiam in multis Thoracis & Hypochondriorum casibus convenit, ut frequenter in Inflammatione Hepatis, Lienis, Pulmonum in Pleuritide, in Adnascentiâ Pulmonum cum Pleura, in Empyemate, &c.

Decubitus lateralis versùs supinum sive dexter sive sinister quamproximè ad hunc decubitum accedit, & tantillum de natura exercitii participat. Quare convenit etiam in magna virium debilitate saltem positionis corporis mutandæ causâ, ut & quando profundior somnus non expectatur. Porrò & proficuus est satìs robustis tempore primi vel secundi somni, mutatis post justa intervalla lateribus. Sed non æquè forsitan iis postea convenit, præsertim corpore somno satìs refecto. Tunc enim decubitus qui propiùs accedit ad exerciti naturam potior est.

Decubitus simpliciter lateralis plusculum exercitii continet, & debilibus ac insuetis tempore profundioris somni vix quadrat; aliàs autem familiaris iis reddi poterit, si paullatim ei assueverint. Robustis omni tempore, modò justa ratio debitæ variationis habeatur, competit.

Decubitus lateralis versùs pronum laboriosus admodùm est ac molestus, vixque ipsis robustis insuetis diu continuandus. Attamen paullatim per consuetudinem superatâ molestiâ, faciliùs toleratur; & cùm dolores capitis

tis ſedet, concoctionem ventriculi promoveat, colicos dolores mitiget, alvúmque adſtrictam lubricet, peracto ſomno naturæ debito, in uſum nonnunquam vocari, & in hoc affectu exercitii vicem ſupplere poteſt. Accidit enim interdum in hoc morbo, ut Pueri ad tempus aliquod vix citra damnum pedibus committantur, immo ut plus emolumenti ex ipſo decubitu, quàm ex deambulatione percipiant. Etenim inflexos articulos deambulatio confirmat potiùs quàm curat; decubitus autem, ubi partes debito modo faſciis munitæ ſunt, non parùm ad eorum erectionem conducit. Deinde ad curtas partes proceriores reddendas, multùm ipſa decubitûs poſitio confert, quemadmodum cernere licet ex partium ſec. longitudinem per morbos accretione. Tertiò Decubitus, ratione communium totiùs corporis involucrorum, facit ad caloris in omnibus partibus æquationem. Ultimò decubitus, ſi juſta ratio ſternendi lectum obſervetur, multum contribuere poteſt ad ſpinæ truncíque corporis incurvationem erigendam. Etenim ubi in latus gibboſum decumbunt, parvus pulvillus in in hunc uſum aptè formatus ſub exſtantibus partibus immitti poteſt, atque ità coaptari ut partes gibbæ magna ex parte totius corporis onus ſuſtineant, adeóque ad rectitudinem repellantur. Quando autem Puelli in

Decubitûs præ cæteris exercitiis incertis caſibus prærogativa.

 alte-

alterum latus devolvuntur, ità lectum sterni oportet, ut detracto pulvinari pars cava lectum vix tangat nisi se ad rectam lineam conformet, quò pondere suo ad rectitudinem deprimatur. Atque hæc de Decubitu.

Cunarum agitatio.

II° Decubitum proximè æmulatur *exercendi illud genus quod Cunarum agitatione perficitur.* Cunæ binis arcubus, seu portionibus rotæ, seu circuli, sustentantur: quò autem majoris circuli portiones sunt hi arcus, eò efficacius exercitium Puello præstant. Motus hìc profundioris somni tempore intermittendus, aut saltem remittendus est; tempore verò vigiliarum per vices modò intendendus, modò remittendus est. Convenit maximè debilioribus, vix dum pedibus insistentibus, aut aliter ab incessu impeditis.

Gestatio in ulnis, &c.

III°. *Gestatio in Nutricum obambulantium ulnis*, iisdem propè Puellis, & sub iisdem conditionibus competit. Similiter *Gesticulatio Puelli ad rythmum cantûs, sive dum Nutricis genubus insidet, sive dum ejus manibus sustentatur, ut & ejusdem horsum versum jactatio, frequénsque elevatio & demissio, leniter apprehensis manibus, si puellus fortior sit, aut axillis, si debilior, ità quidem, ut crura & truncus inter movendum dependeant.* Præterea *tractio & retractio Puelli super lectum vel mensam inter binas nutrices, alterâ manus, alterâ pedes apprehendente.* Duo ultimi motus aliquid

quid videntur contribuere ad ſpinæ curvæ ſeu inflexæ erectionem, præſertim ſi manus quæ humero depreſſo, & pes qui coxendici elevato inarticulatur paulò fortiùs quàm altera manus vel pes trahantur. In eundem propè ſcopum collimare videtur *elevatio puelli, apprehenſis ſolis pedibus, ità ut truncus & caput puelli inverſo ſitu aliquandiu propendeant*; licèt hæc actio videatur quoque nonnihil reſpicere Hepatis adnaſcentiam, ſiqua adfuerit: ut & *convolutio illa corporis, quâ demiſſo capite attolluntur pedes, iterúmque elevato capite corpus totum invertitur*. Huc quoque referatur *rotatio illa Puelli, à nonnullis uſurpata, ſuper lectum vel menſam corpore lateraliter reclinato:* quam magìs probamus ſi non integrè circumvolvatur, ſed tantùm volvatur ac revolvatur corpus, ſuppoſito duriuſculo pulvinari, cui pars gibba incumbat, onúſq; corporis ſuſtineat. Hoc exercitium rectè adminiſtratum multùm ad corporis deflexi erectionem confert.

Lufus ſedentarii.

V°. *Luſus ſedentarii* minimùm inter omnia exercitia emolumentum pueris Rachitide detentis adferunt, iiſque placandi cauſsâ potiſſimùm permittuntur. Utiliores verò erunt, quò magìs eos ad movendos pedes provocant, ut, verbi gratiâ, ſi à nutrice erecto vel projecto coram pedibus corpuſculo aliquo, irritentur ad id calcitrando evertendum, vel

abigendum. Quod si Puelli corpus incurvum sit, ii lusus adinveniendi sunt, quibus Puellus ad corpus in partem contrariam movendum alliciatur. Ubi ergò alter humerus altero est depressior, alliciantur ab isto latere ostensis supernè pupis vel crepundiis manum humerúmque simul elevare & extendere, quò oblatum objectum arripiant. Innumera propè ejusmodi particularia exercitia fingi possunt, quæ Nutricum industriæ relinquimus.

Exercitia mascula.

Mascula exercitia majoris notæ ad tres titulos reducimus.

1°. Ad *Incessum*. 2°. ad *Artificialem corporis suspensionem*. 3° ad *Frictionem & hypochondriorum tum abdominis contrectationem*.

Gressus.

1°. *Incessus*, *Gressus*, sive *Obambulatio* inter nobiliora exercitia numerari potest. Etenim Puelli ætate grandiores, ut & robustiores, quíque hinc indè quotidie discurrere solent, hoc ipso, cæteris paribus, faciliùs affectum hunc excutiunt. Verùm hoc exercendi genus iis non temere permittendum quorum articuli genuum, talorum aut vertebrarum dorsi nondum eo usque confirmati sunt, ut oneri corporis sustinendo sint pares. Ubi enim Pueri ex incuria Nutricum (ut suprà monuimus) præmaturè pedibus committuntur, facilè fit, ut ar-

articulos iſtos vel introrſum, vel extrorſum, antrorſum vel retrorſum, deflecti ſinant, adeóque deformitati illi in debita corporis erectione occaſionem præbeant. Porrò illi puelli qui vel ex nativa debilitate & laxitate ligamentorum, vel ex incuria Nutricum malóve uſu, articulorum deflexionem jam contraxerunt, non ſunt pedibus exercendi, donec ferulæ aliáve munimenta, quæ articulos deflexos erigere erectóſque ſervare valeant, iis coaptentur: atque aliis interim proficuis exercitiis, ſaltem non nocivis, partim ſuperiùs, partim inferiùs deſcriptis aſſuefaciendi ſunt. *Diſcurſus Puerorum in ſuis curriculis* ità conſtructis ut eos à titubatione & caſu inter incedendum defendant, in eundem ſcopum collimat, iiſdémque legibus ſubjicitur.

Artificialis corporis ſuſpenſio.

II°. *Artificialis corporis ſuſpenſio* perficitur ope inſtrumenti cujuſdam penſilis ex faſciis eâ arte formati, ut pectus ſub axillis complectatur, capútque ſub mento alia faſcia circumdet, manúſque binis anſis excipiat, unde corporis onus partim à pueri manibus, partim à capite, partim ab axillis in aëre pendulum ſuſtineatur, ità, ut ab adſtantibus non ſine voluptate huc illuc impellatur. Hoc exercendi genus multis modis in hoc affectu conducere creditur. Etenim ad oſſa curva reſtituenda, ad articulos deflexos erigendos, ad

 curtam

curtam corporis ſtaturam prolongandam, conducit. Quinetiam, quod & alia præſtant exercitia, calorem vitalem excitat, unáque uberiorem alimenti ad partes externas primóque affectas diſtributionem promovet: atque interim puellis huic exercitio aſſuetis voluptatem potiùs quàm moleſtiam creat. Aliqui, ut magìs diſtendantur partes, calceos plumbeos pedibus adaptant, & contractiori corporis lateri pondus adjiciunt, quò faciliùs partes ad æqualem longitudinem extendantur. Hoc autem exercitium ſolis robuſtioribus competit.

Frictio.

III°. *Frictio* quoque ad maſcula exercitia ſuo modo referri poteſt: non quidem reſpectu activi alicujus motûs in Puello ad ejus adminiſtrationem requiſitam (ſiquidem Nutricis potiùs actione quàm Pueri perficitur) ſed ob conſimilem vim & efficaciam, quam habet in morbi hujus curatione. Videtur autem Frictio dubii eſſe generis, & partim ad *exercitii*, partim ad *exteriùs applicandorum genus* pertinere, quo reſpectu ad hunc locum eam reſervavimus, ut ſimul exercitiorum agmen claudat, & extrinſecus applicanda immediatè præcedat. Adminiſtranda hæc eſt (hyberno ſaltem tempore) coram luculento igne, puello undique benè munito, nè afflatu frigidi aëris lædatur. Perficiunt hanc frictionem Nutrices aliæ *mapu calidâ*, aliæ

aliæ *linteis ſiccis & calefactis*, aliæ *pannis laneis*, aliæ *verriculo*. Et quidem aliquæ plurimùm laudant verriculum, cæteríſque modis præferunt, verùm cùm tantillum intereſſe videatur quo ex his modis peragatur, ſingulos probamus, electionémque penès Nutrices ſagaces permittimus. Cæterùm ordiantur hanc frictionem à ſpina dorſi corpore puelli prono collocato, & manum modò ſurſum, modò deorſum, modò lateraliter promoveant, deinde illinc ad clunes, femora, ſuras, talos, plantas Pedum deſcendant; poſtea reſupino collocato, pectus, ventrem, hypocondria, & latera, nec non anteriora crurum, tibiarum pedum, moderatè fricent, abſtinendo tamen à frictione, quâ parte oſſa prominent, & liberaliùs fricando partes eorum cavas. Non continuanda eſt hæc actio ultra levem ruborem in partibus excitatum, nè magìs diſſipetur quàm ſuſcitetur nativus calor. Hoc exercitii genus maximè infirmioribus puellis convenit; quíq; aliâs ſtatione aut greſſu vix ſatìs valeant ſeſe exercere. Supplet enim vicẽ hujuſmodi exercitii, & calorẽ inſitum excitat, vitalem evocat, alimentum ad partes affectas attrahit. Concedimus tamen frictionem paulò minus ad muſculorum carnes, licèt fortè magìs ad partes cutaneas, nutrimentum ac calorẽ allicere, quàm exercitium propriè ſic dictum, adeóque eam veris

Contrectatio Abdominis.

exercitiis dignitate ac valore cedere. Ad Frictionem quàm proximè accedit illa nonnullis usitata *Contrectatio ventris, seu Hypochondriorum & Abdominis, qua viscera modò sursum, modò deorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorum premunt, intrudendo nonnunquam digitorum apices sub costis nothis.* Et sperant practici, neq; præter rationem, se hac actione Hepar à præternaturali quavis Adnascentia cum Peritonæo liberare, siqua fortè talis adfuerit. Atq; hìc obiter notamus, talem *Hepatis Adnascentiam* in hoc affectu facilè ob tensitatem Hypochondriorum & magnitudinem Hepatis accidere posse, unde prefsè admodum arctéq; Peritonæum & Hepatis membrana conjungantur, conjunctáque diu in eadem positione maneant, adeóque tractu temporis promptè coalescant. Coalescentia hæc quatenus ab Hypochondriorum tensitate & mole Hepatis, ut diximus, dependet, non incongruè ad essentiam hujus morbi secundariam referri potest, *viz.* ad vitia organica, inter quæ recenseri meretur, quamvìs suprà suo loco casu à nobis fuerit omissa, ideóque hìc visum est ejus mentionem facere. Hæc de Exercitiis, sequuntur Extrinsecus applicanda.

Frequentis Adnascentiæ Hepatis in hoc affectu Causa.

Cap.

CAP. XXXVI.

Extrinſecus applicanda.

REmedia hæc non tantùm, ut diximus, frictionem prærequirunt, ſed & plerumque cum ipſâ frictione, at leviori, adminiſtrantur. Sunt autem vel *generalia* ſeu *univerſalia* omnes partes ex æquo reſpicientia, vel *particularia* certíſque regionibus corporis dicata. Generalium materia eadem ferè eſt quam ſuprà propoſuimus *cap. de alterantibus ſpecificis*: particularium verò varia pro varietate regionũ corporis quibus applicanda ſunt. Formulæ utriuſque generis propè omnes communes videntur, & quinque numero occurrunt. *Liquores*, *Olea*, *Linimenta*, *unguenta*, *Emplaſtra* : quamquam Emplaſtra certis potiùs partibus dicata, nunquam univerſo corpori ſimul applicanda veniunt.

Eorum diviſio Generalium materia.

Formulæ

Liquores in hoc affectu longo uſu probati, ſunt *omnia propè vini genera*; imprimis verò *vinum moſcatellinum*. Aliqui verò potiùs commendant viníſque præferunt *Cereviſiam Gedanenſem*, ſeu *Pruſsiacam*, quæ quidem ad conſolidandas & firmandas partes plurimûm, ad ſanguinis autem æquationem ejuſdémque æqualem diſtributionem parùm aut nihil

Liquores.

hil poteſt. Idem quoque judicium eſto de *vino Alicantico*, ut & de *vino rubro*. Aliqui loco vini utuntur *aq. vitæ vulgari* quæ nihilo inferior vino creditur. *Decocta* quoque in eundem uſum parari queunt. Ut,

℞ *Radic. Oſmundæ regalis, fol. ſalviæ, fl. calend. fol. lauri, ſcolopendr. veron. maris an.* M ß. *roriſmar. roſ. rubr. ſiccat. an.* p. j. *Coq. in aq. fontan. & aq. vitæ vulgari an.* ℔j. *ad* 3ª *partis caſum, Colatura ſervetur ad uſum.* Vel

℞ *Radic. Filic. maris* ℥j. *fol. Oſmund. regal. hormini, lauri, ſalviæ veronicæ mar. an* M ß F. *Infuſio in vino aliquo, & liquor colatus ſervetur in uſum.*

Cæterùm liquores hi rarò aut nunquam ſoli adhibentur, ſed *oleis, linimentis*, vel *unguentis*, æquis ferè partibus admixti, & quidem coram luculento igne tepidi uſurpandi, calidâ nutricis manu donec exſiccentur affricti.

Olea.

Olea compoſita & probata in hoc affectu pauca admodum eáque vix ſatìs efficacia in officinis parata ſervantur: *ſimplicia* verò paullò plura: ut *oleum vermium terreſtrium, chamæm. flor. calend. veron. maris, è pedibus bovinis*, quibus etiam addere poſſumus *ol. vulpinum, catellorum, Hirundinum*, modò hæc ultima ſimpliciora, & ſaltem abſque impenſè calidis parentur.

Oleum exceſtrenſe, licèt eo nonnulli Practici utantur, videtur calidius, quàm ut per ſe

ſolum

ſolùm in tam tenera ætate facilè probemus. Idem judicium eſto de *Ol. Caſtorei Jacobi de Manliis*, ut & de plurimis *Ung. antiparalyticis, Ung. nervino, martiato, Aregon, & ſimilibus.* Torpor enim in hoc affectu non Paralyticus eſt, neque perinde ac in vera Paralyſi impenſè calida expetit, neque etiam conjuncta partium flacciditas talia abſque ſpirituum inſitorum diſſipatione facilè admitteret. Quare cùm hic morbus novus ſit, ſi velimus olea, unguenta, vel Linimenta ei appropriata ad manum habere, oportet rectâ methodo compoſitionem inſtituamus, nimirùm ſpecifica alterantia ſuprà uſitata, oleis vel pinguedinibus debito modo admiſcendo. Ut,

Unguentorum in hoc affectum componeudi ratio, & formulæ.

1ª ℞ *Fol. ſalviæ rubræ, veron. maris, anagallid. fl. calend. an.* Mij. *radic. oſmund. regal.* ℥vi. *butyr. majal.* ℔iij. *vini alb.* ℔ß. *conciſæ herbæ, & contuſæ radices coq. ſec. art. ad vini abſumptionem: Dein* F. *Expreſsio dum adhuc calent, cui adde ol. nucis myriſt. per expreſſ.* ℥jß *Miſceantur diligenter & poſt ſubſidentiam abjectis facibus,* F. *ung. purum quod in olla vitreata reponatur ad uſum.* Vel,

2ª ℞ *Fol. chamæm. becabung. naſturt. aquat. cochlear. hortenſ. veron. maris, cardiacæ capill. vener. ling. ceruin. ceterach, lauri, ſummit. menth. rubr. ſalviæ rubr. roriſmar. buccar. hederæ an.* Mß *radic. oſmund. regal.* ℥iiij *vini moſcatellin.* ℔ß. *butyr. majal.* ℔iij *Incidenda inciſa & contundenda*

da contuſa coq. omnia ad vini abſumpt. Exprimatur dum calet, & ſeparato impuro ſedimento F.ſ.*art.ung.* Vel,

3ª ℞ *Fol.ſalviæ rubræ, Veron. maris, linguæ cervin. Xiris, an.*Mij. *radic. oſmund.regal.* ℥vj *ſummitat.lavend.roriſmar.fol.laur. an.* Mß. *aq. vitæ vulg.* ℔j.*ol. è pedib. bovin ol.vulpin. an.* ℔ß*ſevi cervin.vel vervecin.vel medullæ bovin ol. lumbricor. an.* libj.*Coq. ad conſumpt.aq. vit. Exprimatur ung. dum calet, & ſeparatis fæcibus reſervetur in uſum.*

4 ℞ *Fol. oſmund.regalis virent.* M vj. *anagallid.fl calend.fol ſalviæ rubr.hormin.cardiacæ,becabungæ, naſturt.aq.an.*Mj.*fol.roriſmar.laur. an.* Mß.*Conciſa omnia minutim, contundantur optimè in mortario marmoreo vel ligneo, piſtillo ligneo,cum*libvj *butyr.non ſaliti,dein macerentur per dies* 14. *tum paullatim liqueſcant in Balneo Mariæ, & ſimul ac ferveſcere incipiunt* F. *Expreſsio,iterúmque addantur herbæ ut priùs. Tandem ung. Expreſſum & depuratum recondatur in vaſis idoneis ad uſum.*

Remedia externa particularia.

Hiſce generalibus externis remediis nonnulla particularia certas corporis regiones ſpectantia ſubjungi poſſunt. Ut,

1 Hypochondriis appropriata.

Si regio Abdominis præcipuè Hypocondriorum tenſa, dura, tumidáque fuerit, neque durities, tenſitas, tumórve purgationi debito modo adminiſtratæ ceſſerit, ad hujuſmodi topica deveniendum eſt; Ut,

℞ *ol.*

℞ *Ol. de cappar. absynth. sambucini an.* ℨj *ung. generalis primi suprà descripti* ℨjß M. F. *Linim.* Vel,

℞ *Ung. è succis aperit. Foesii* ℨiij *ung. primi generalis* ℨij. M F *Ung. Commendatur etiam ol. saxifragiæ ex multiplici infusione & coctione ad herbæ concisæ & contusæ factæ in ol. vulgar.*

Tempore usûs hæc similiáque unguenta vel Linimenta cum aliquo appropriato liquore facilioris penetrationis causâ misceri possunt. Ut,

℞ *Flor. sambuci, fol. salviæ rubr. contus. baccar. lauri, contus. santali alb. crassiusculè pulverati an.* ℥ij *vini alb.* libij. *Macerentur per 3 dies in loco frigido in ampulla vitrea subere accuratè clausâ bis in die concutienda. Tempore usûs portio liquoris quæ pro una vice suffecerit effundatur colata, denuóque clausum vas reponatur in usum.* Vel, Si fortiorem malis,

℞ *Radic. Bryon. alb. siccat. & incisar. baccar. lauri, sterc. anseri an.* ℥ij. *semin. cymin.* ℥j. *folior. salviæ rubr. flor. sambuci an.* p. j. *Coq. in* libjß. *vini rhenan. ad* libj. *Colatura servetur in vase clauso, loco frigido.*

Liquores hi similésve unguento commixti & ad ignem calefacti, calidâ nutricis manu Abdomini & præcipuè hypochondriis ad siccitatem usque affricentur, simúlque nutrix istas partes molliter contrectet, viscera modò sursum, modò deorsum, dextrorsum, vel sinistrorsum

niſtrorſum premendo ut ſuprà dirigitur.

Egregiè etiam hîc confert *Balſamum de Tolu* unguentis vel Emplaſtris admixtum. Poteſt & ex eo fieri *Empl.* quod ſpinæ debili utiliter applicatur.

Emplaſtra quoque huc nonnihil contribuere poſſe videntur. Ut,

℞ *Cerati ſantalini* ℥iij. *Gummi ammon. in vino Rhenano* vel *vino aliquo medicato modò deſcripto ſoluti, depurati, & ad ſpiſsitudinem iterum cocti* ℥j. F.ſ.a *Empl.* Hujus portio ſuff. extendatur ſuper alutam& dextro hypochondrio coaptetur, vel etiam ſiniſtro, ſi durities (quod raró accidere putamus) illic magìs urgeat. Vel,

℞ *Succor becabung. naſturt. aquat. cochlear hortenſ.abſynth. cortic.ſambuci, radic. filic.maris an* ℥j. *ſucci depurati lento calore ad craſsitiem fermè extracti redigantur, tunc adde in pulverem ſubtiliſsimum comminuta ſantal. citrin.* ʒij. *macis* ʒjß.

℞ *Mixturæ hujus* ℥jß. *gummi ammon.in vino ſoluti & ad ſpiſsitudinem cocti* ℥iiij. *Miſceantur calidè, & continuè agitentur donec incipiant frigeſcere & iudurari, &* F. *Empl. applic. ut priús.*

2 Pulmonibus dicata.

Porrò Pulmonum malè affectorum gratiâ frequenter quoque *peculiare ung. pectorale* ex uſu eſt. In quo caſu,

℞ *Ol. viol.lilior. alb. ung. è fl. arant. an* ℥j.

M.F.

M·F. *Linim. calidâ manu pectori affricandum superimpositâ chartâ mollique lanâ intersutâ, vel panno laneo.* Addi huic Linimento potest exiguâ quantitas *Balsami Peruviani.* Vel,

℞ *Ung. pectoral.*℥ij.*ung.glyc.simpl.*℥jß.*viol.* ℥j. M F. *Linim.eodem modo adhibendum.*

Cæterùm *ung Glyc.simplex* sic conficitur.

℞ *Glyc.recent.& succulentæ* ℥iiij.*butyr.recent. non saliti in aq. rosl.loti* lib j. *Glycyrrhiza incis. contundatur optimè cum butyro in mortario lapideo, postea simul frigantur in sartagine, tunc* F. *Colatura cum expressione, idémque labor ter iteretur cum pari quantitate novæ glyc.*

3 Spinæ remedia externa.

Denique propter summam spinæ dorsi debilitatem quæ in hoc affectu frequens esse solet, *Empl. quædam* isti parti appropriata parari possunt. In Pharmacopœis exstant *Empl. de beton. Diacalcitheos*, cui tamen tempore usûs addenda est *mastich.oliban.pulv.an* ʒß. Emplastrum quoque *Flos ung.* dictum huc referri potest, modò *Caphura* omittatur; Similiter & *Empl.Nervinum.* Vel,

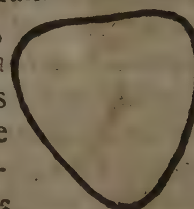
℞ *Ung. primi generalis* ℥ij. *herbarum ejusdem compositionem ingredientium, minutim concis.* v. *ceræ citrinæ* ℥iiij. *resin.puriss.* ℥viij. *Unguento, resinâ, & cera liquatis adde herbas &* f.a. F. *Empl.* Vel,

℞ *Ung.general.tertii* ℥xv.*lithargyr.auri triti & cribrati* ℥jx. *Coq. simul spatula agitando ad Empl.consistent. Tùm adde ceræ, picis burgundi-*

acæ

acæ an.℥iij. *ol.nucis myriſt. expreſſ.* ʒiij. *maſtich. olibani myrrhæ an* ʒjß. *caſtorei* ʒß. *vitriol. alb. pulv.* ℥ß. F. *Empl.*ſ.a.

Diſcrepant autem Practici in figura & applicatione horum Emplaſtrorum. Aliqui oblongam & anguſtam figuram eligunt, & ſec. longitudinem ſpinæ applicant. Alii potiùs, figuram latiuſculam & propè triangularem probant, qualem nempe hîc vides

& a lumbis deorſum ſuper os ſacrum ad Coccygem uſque extendunt. Nos autem exiſtimamus ubi inferiores partes ſpinæ, tum crura ac Tibiæ, partes illæ nimirum quæ ab inferiori ſpinæ parte nervos ſuos mutuant, præ ſuperioribus infirmæ ſunt, formam poſteriorem convenire poſſe; ubi verò potiùs ſuperiores ſpinæ partes videntur debiliores, priorem & oblongam formam magìs quadrare.

Similiter à nonnullis pro ſpinæ debilitate Linimentum commendatur, quod conſtat *ex Gelatina cornu cervini, facta cum Nervinis, & radic. ſigillæ Mariæ, floribus ſalviæ, & conſolidæ.* Tempore inunctionis admiſcendum eſt aliquid *ol. nucis myriſt. per expreſſ. vel ol. lumbricorum terreſtr.* aut *Adipis humani.* Atque hæc de medicamentis externis.

FINIS.